

IN SAMUELEM PROPHETAM ALLEGORICA EXPOSITIO.

Prologus.

Studium nobis frequentiamque legendi ac meditando literas sanctas commendans Apostolus ait: Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus. Et alibi: Omnia in figura contingebant illis. Scripta sunt ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt. Sed et beatus apostolus Petrus dominicæ incarnationis, passionis, et posterioris gloriæ tempora commemorans, dicit inter cætera: Et omnes prophetæ a Samuel, et deinceps qui locuti sunt, etiam annuntiaverunt dies istos. Si enim ad nostram correptionem, doctrinam vel consolationem omnia scripta sunt, nec soli Hieremias et Esaias, cæterique tales, qui verbis futura significaverunt, sed et Samuel, Jonas, et Esra, eorumque consimiles, qui præterita, vel sua, vel aliorum gesta sive dicta conscribere, dies istos, hoc est, novæ gratiæ luce radiantes insinuant; insistendum nobis summopere est, et pro suo cuique modulo, Christi juvante gratia, nitendum, ne ea quæ propter nos scripta sunt, nostro nos torpore vel incuria quasi aliena prætereant. Sed quo sensu in his correptionem, qua ratione doctrinam, quo intellectu consolationem nanciscamur, qualiter omnia dies istos loquantur et annuntient, sollicitè ac vigilanter attendamus; imitantes pro captu nostri ingenii scribam illum doctum in regno cælorum, qui profert de thesauro suo nova et vetera. Nam si vetera tantummodo de thesauro Scripturarum proferre, hoc est, solas litteræ figuras sequi Judaico more curamus, quid inter quotidiana peccata correptionis, inter crebrescentes ærumnas sæculi consolationis, inter tanumeros vitæ hujus errores spiritualis doctrinæ legentes vel audientes acquirimus, dum aperto libro, verbi gratia, beati Samuelis, Elcanam virum unum duas uxores habuisse reperimus; nos maxime, qui-
bus ecclesiasticæ vitæ consuetudine longe fieri ab uxoris complexu, et cœlibes manere propositum est; si non etiam de his et hujusmodi dictis allegoricum

A noverimus exsculpere sensum, qui nos vivaciter interius castigando, erudiendo, consolando reficit? Unde tuo crebro dilectissime ac desiderantissime omnium qui in terris morantur antistitem, Acca, provocatus hortatu, tuis fretus orationibus, memorati prophetæ qui tunc vocabatur Videns, scripta perlustrans, si quid donante illo quæ ei multa spiritualia dedit videre, spirituale ac mysticum potuero coartueri, litteris mandare curabo. Et post qualemcumque expositionem beati Lucæ dictorum, quibus evangelicos, vel ipsius Domini vel apostolorum ejus actus describit, etiam hunc sanctissimum Domino ex matris utero Nazaræum, non minus suis in scriptis evangelistæ, quam historici functum officio probare satagam; quippe qui et ipse omnia mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi sacramenta, figurato fidelis historiæ, sed plenissimo designavit eloquio. Denique ut de cæteris taceam, si unius David, locum nativitatis, officium pastoris, ruborem ac pulchritudinem aspectus, modum unctionis, insigne virtutum, pondus tribulationum, et promissi olim regni gloriæ, recte consideres, quanta in his singulis fidei et veritatis evangelicæ congesta mysteria sint, cernas. Verum hæc suo loco planius; nunc ex ordine injunctum opus, superno solum fidens auxilio, et patrum vestigia sequens, aggrediar. Et si quidem multorum, ut desidero, meus auditor utilitati et commodo profuerit, multa me donandum mercede cum illis a Domino spero; sin autem, nec mihi tamen mea solertia, quæ me tanto tempore laboris hujusce otiosum esse, supervacuisve rebus animum indulgere non sinit, infructuosa existere poterit. Ergo age videamus, propheta Samuel, qui locutus est, et annuntiavit dies istos, quod ejusdem locationis et annuntiationis suæ fecerit initium; et ex ordine dissonantes, beati Petri apostolorum principis adjutoria, qui cuncta quibus diebus sint aptanda perdecim, qualiter singula sint eisdem diebus aptanda queramus.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Elcana vir unus in Ramathaim, duas habet uxores: Phenennam filijs abundantem, et Annam sterili atis opprobria lugentem.

CAP. 1. *Fait vir unus de Ramathaim Sophim... Elcana, etc. Prima beati Samuelis lectio typice desi-*

gnat unum eundemque Dominum Christum, Synagogæ pariter et Ecclesiæ Redemptorem semper Rectoremque credendum; unius, de justitia se legis, suæque credulæ prolis ubertate jactantis; alterius, suæ longæ desolationis injurias humili apud ejusdem sui Redemptoris misericordiam devotione dedentis,

ideoque redamantis eum redemptoris sublimes consolatione respirantis. Ramathaim, sicut in locorum libris invenimus, est civitas in regione Thannitica, juxta Diospolim, unde fuit Joseph, qui in Evangeliiis de Arimathia scribitur. Sophim autem mons Ephraim in loco Ramathaim, quam vetus editio Armathem posuit. Interpretatur autem Ramathaim, excelsa eorum : Sophim, specula : Ephraim, frugifer sive crescens : Elcana, Dei possessio. Fuit ergo vir unus de excelsa eorum, id est, virorum specula, de monte frugifero et crescente, et nomen ejus Dei possessio. *Unus Dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus* (Ephes. iv), qui dilectam sibi semper habet, consecratque mansionem in spiritualibus fidelium cordibus. Quæ, transcendens conversatione terrena, toto mentis aditu supernum sapientiæ lumen speculari desiderant, illum possidens montem, qui, destructa mundialis imperii pompa, crevit fruge credentium populorum, et implevit omnem terram. De quo Psalmista : *Et exaudivit, inquit, me de monte sancto suo* (Psal. iii), id est, redemit me per hominem, quem singulariter sanctum suscepit. Qui videlicet vir unus, id est, homo Christus, suum ipse nomen exponens ait : *Dominus possedit me initium viarum suarum* (Proverb. viii). Sed hoc et juxta litteram notandum, quia non frustra, neque ex superfluo scriptum est, Fuit vir unus ; cum sufficere posse videretur, Fuit vir de Ramathaim : vel congruentius dici potuisset, Fuit vir quidam ; sicut etiam aliqui contra fidem Hebraicæ veritatis interpretari sunt ausi. Sed hoc quod additur, Unus, ad titulum laudis Elcanæ respicit, qui videlicet, juxta Apostoli monita (Ephes. iv), stabilis existens et immobilis, abundans in opere Domini, semper non fuerit circumductus omni vento doctrinæ. *Sapiens enim permanet ut sol. Nam stultus sicut luna mutatur* (Ecclesi. xxvii). Cujusmodi viris et hoc aptissime congruit, ut in excelsa mentis specula positi, et frugifero virtutum culmine gaudentes, Dei possessio vocentur. Nec solum quilibet unus perfectorum in Christo recte vir unus appellatur ; verum multitudinis credentium erat cor et anima una (Act. iv), imitantes juxta modulum suum illum cui dicitur : *Tu autem idem ipse es* (Psal. ci). At contra, reprobi non solum in personis pluribus, vel diverso errore peccantibus multi sunt ; sed et singulus quisque eorum, ob multivolum variantis animi motum, multus est. *Cor enim stultorum dissimile erit, et vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis* (Proverb. xi ; Jac. i). Unde et eorum ipsæ quibus militant civitates, Una confusio ; et hæc Chaldaeorum, id est, ferocium, vel quasi dæmoniorum ; altera visio pacis nuncupatur, cujus artifex et conditor ille vir unus est, de quo dicitur, *Audi, Israel, Dominus Deus tuus unus est* (Deut. vi). Chorus, videlicet ille unius moris in domo, qui canit : *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ* (Psal. xxvi).

Et nomen (inquit) *ejus Elcana*, etc. Nomina patrum Elcanæ, vitam, fidem, virtutes et sublimitatem

A pandunt eorum, in quibus et per quos solet Dominus spiritualiter nasci, id est, quorum actu vel assensu fides et dilectio illius cordibus, in quibus autem non erat, infunditur. Hieroam quippe, misericors : Heliu, Deus meus ejus : Thau signum, Suph speculator : Ephrateus, uber sive pulverulentus dicitur. Et vitam sanctorum misericordia plurimum roborari docuit, qui ait : *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* (Luc. xi). Qui vero incarnatione Christi redemptos credunt, Deum suum ejus recte confitentur, quia sempiternus illius Pater, Dominus cœli et terræ, ab assumptæ humanitatis tempore, Deus etiam cœpit ipsius existere ; unde dicit, *De ventre matris meæ, Deus meus es tu* (Psal. cxi). Virtutes quoque et opera sanctorum, signum fuisse venturæ, docturæ, et quæ decebat acturi in carne Christi testatur, cum ipse dicit : *Et in manibus prophetarum assimilatus sum* (Joan. v). Et de Moyse loquens in Evangelio : De me enim, inquit, ille scripsit. Quod si legitur filii Thau, id est, testamenti, vel errantis, et hoc illorum virtutibus nomen congruit, qui dicere norunt ; *sive enim mente excidimus, Deo ; sive sobrii sumus, vobis ; et nos stulti propter Christum. Sed quod stultum est Dei, sapientius est hominibus* (II Cor. v ; I Cor. i). Denique Paulus ante judices sæculi stans catenatus, quia dicendi facultate accepta, non de vinculis, quibus onerabatur exterius, sed de fiducia virtutum, de quibus intus gloriabatur, perorabat, audivit : *Insanis, Paule, multæ te litteræ ad insaniam provocant* (Act. xxvi). Et Salvator ipse loquitur ad Patrem : *Deus, tu scis insipientiam meam* (Psal. lxxviii). Quem in Evangelio, et propinqui quasi mortis impotentem ligare cupiebant, et adversarii dæmonium habuisse sugillabant (Joan. xvii). Specularem vero cœlestium gaudiorum, quod animus electorum sit solus, ignoratque de illius vitæ gaudio, nisi speculari didicit. In talium ergo pectore, et ex talium ore vel opere semper fide, spe et charitate generatus Salvator, pulverulentus et uber appellari ad tempus simul, et apparere dignatus est, dum carnis fragilitatem suscipiens, peccata nostra portavit in corpore suo super lignum. Et ejusdem suæ victimæ singularis ubertate regnum mortis destruens, vitæ nobis in perpetuum reseravit ingressum. Verum juxta historiam intuendum quod Ephrateus dicitur Elcana, non quia de Ephraim stirpe, sed quia in sortis illius civitate natus est. Namque eum fuisse Levitam, hoc est de filiis Isaac, filii Caath, filii Levi, verba dierum narrat (II Paral. vi).

Et habuit duas uxores, etc. Anna, quæ gratia ejus dicitur, Ecclesiam : Phenenna, quæ conversio, synagogam demonstrat. Et bene prior Anna, secunda Phenenna ; quia prima mundi tempora sanctos habuere, qui similem nobis vitam degentes absque caeremoniis legalium sacrificiorum, sabbatorum, neomeniæ, circumcisionis, et diversarum purificationum, ex sola fidei justitia Deo placerent, sola se Christi gratia, ex quo ejus incarnatio patribus ostensa est, sperarent esse salvandos. Ac

IN SAMUELEM PROPHETAM ALLEGORICA EXPOSITIO.

Prologus.

Studium nobis frequentiamque legendi ac meditando litteras sanctas commendans Apostolus ait: Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus. Et alibi: Omnia in figura contingebant illis. Scripta sunt ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt. Sed et beatus apostolus Petrus dominicæ incarnationis, passionis, et posterioris gloriæ tempora commemorans, dicit inter cætera: Et omnes prophetæ a Samuel, et deinceps qui locuti sunt, etiam annuntiaverunt dies istos. Si enim ad nostram correptionem, doctrinam vel consolationem omnia scripta sunt, nec soli Hieremias et Esaias, cæterique tales, qui verbis futura significaverunt, sed et Samuel, Jonas, et Ezra, eorumque consimiles, qui præterita, vel sua, vel aliorum gesta sive dicta conscripsere, dies istos, hoc est, novæ gratiæ luce radiantibus insinuant; insistendum nobis summopere est, et pro suo cuique modulo, Christi juvante gratia, nitendum, ne ea quæ propter nos scripta sunt, nostro nos torpore vel incuria quasi aliena prætereant. Sed quo sensu in his correptionem, qua ratione doctrinam, quo intellectu consolationem nanciscamur, qualiter omnia dies istos loquantur et annuntient, sollicitè ac vigilantè attendamus; imitantes pro captu nostri ingenioli scribam illum doctum in regno cælorum, qui profert de thesauro suo nova et vetera. Nam si vetera tantummodo de thesauro Scripturarum proferre, hoc est, solas litteræ figuras sequi Judaico more curamus, quid inter quotidiana peccata correptionis, inter crebrescentes ærumnas sæculi consolationis, inter tanumeros vitæ hujus errores spiritualis doctrinæ legentes vel audientes acquirimus, dum aperto libro, verbi gratia, beati Samuelis, Elcanam virum unum duas uxores habuisse reperimus; nos maxime, qui ecclesiasticæ vitæ consuetudine longe fieri ab uxoris complexu, et cælibes manere propositum est; si non etiam de his et hujusmodi dictis allegoricum

A noverimus exsculpere sensum, qui nos vivaciter interius castigando, erudiendo, consolando reficit? Unde tuo crebro dilectissime ac desiderantissime omnium qui in terris morantur antistitem, Acca, provocatus hortatu, tuis fretus orationibus, memorati prophetæ qui tunc vocabatur Videns, scripta perlustrans, si quid donante illo quæ ei multa spiritualia dedit videre, spirituale ac mysticum potuero contueri, litteris mandare curabo. Et post qualemcumque expositionem beati Lucæ dictorum, quibus evangelicos, vel ipsius Domini vel apostolorum ejus actus describit, etiam hunc sanctissimum Domino ex matris utero Nazaræum, non minus suis in scriptis evangelistæ, quam historici functum officio probare satagam; quippe qui et ipse omnia mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi sacramenta, figurato fidelis historiæ, sed plenissimo designavit eloquio. Denique ut de cæteris taceam, si unius David, locum nativitatis, officium pastoris, ruborem ac palchritudinem aspectus, modum unctionis, insigne virtutum, pondus tribulationum, et promissi olim regni gloriam, recte consideres, quanta in his singulis fidei et veritatis evangelicæ congesta mysteria sint, certas. Verum hæc suo loco planius; nunc ex ordine injunctum opus, superno solum fidens auxilio, et patrum vestigia sequens, aggrediar. Et si quidem multorum, ut desidero, meus auctor utilitati et commo-
modo profuerit, multa me donandum mercede cum illis a Domino spero; sin autem, nec mihi tamen mea solertia, quæ me tanto tempore laboris hujusce otiosum esse, supervacuis rebus animum indulgere non sinit, infructuosa existere poterit. Ergo age videamus, propheta Samuel, qui locutus est, et annuntiavit dies istos, quod ejusdem locutionis et annuntiationis suæ fecerit initium; et ex ordine dissonantes, beati Petri apostolorum principis adjutoris, qui cuncta quibus diebus sint aptanda perdocti, qualiter singula sint eisdem diebus aptanda queramus.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Elcana vir unus in Ramathaim, duas habet uxores: Phenennam filiis abundantem, et Annam sterili atis opprobria lugentem.

CAP. I. *Fait vir unus de Ramathaim Sophim... Elcana, etc. Prima beati Samuelis lectio typice desi-*

gnat unum eundemque Dominum Christum, Synagogæ pariter et Ecclesiæ Redemptorem semper Rectoremque credendum; unius, de justitia se legis, suæque credulæ prolis ubertate jactantis; alterius, suæ longæ desolationis injurias humili apud ejusdem sui Redemptoris misericordiam devotione dedentis,

ideoque redamantis eum redemptoris sublimi consolatione respirantis. Ramathaim, sicut in locorum libris invenimus, est civitas in regione Thannitica, juxta Diospolim, unde fuit Joseph, qui in Evangelis de Arimathia scribitur. Sophim autem mons Ephraim in loco Ramathaim, quam vetus editio Arimathem posuit. Interpretatur autem Ramathaim, excelsa eorum : Sophim, specula : Ephraim, frugifer sive crescens : Elcana, Dei possessio. Fuit ergo vir unus de excelsa eorum, dei est, virorum specula, de monte frugifero et crescente, et nomen ejus Dei possessio. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus* (Ephes. iv), qui dilectam sibi semper habet, consecratque mansionem in spiritualibus fidelium cordibus. Quæ, transcensa conversatione terrena, toto mentis adnitu supernum sapientiæ lumen speculari desiderant, illum possidens montem, qui, destructa mundialis imperii pompa, crevit fruge credentium populorum, et implevit omnem terram. De quo Psalmista : *Et exaudivit, inquit, me de monte sancto suo* (Psal. iii), id est, redemit me per hominem, quem singulariter sanctum suscepit. Qui videlicet vir unus, id est, homo Christus, suum ipse nomen exponens ait : *Dominus possedit me initium viarum suarum* (Proverb. viii). Sed hoc et juxta litteram notandum, quia non frustra, neque ex superfluo scriptum est, Fuit vir unus ; cum sufficere posse videretur, Fuit vir de Ramathaim : vel congruentius dici potuisset, Fuit vir quidam ; sicut etiam aliqui contra fidem Hebraicæ veritatis interpretari sunt ausi. Sed hoc quod additur, Unus, ad titulum laudis Elcanæ respicit, qui videlicet, juxta Apostoli monita (Ephes. iv), stabilis existens et immobilis, abundans in opere Domini, semper non fuerit circumductus omni vento doctrinæ. *Sapiens enim permanet ut sol. Nam stultus sicut luna mutatur* (Eccl. xxvii). Cujusmodi viris et hoc aptissime congruit, ut in excelsa mentis specula positi, et frugifero virtutum culmine gaudentes, Dei possessio vocentur. Nec solum quilibet unus perfectorum in Christo recte vir unus appellatur ; verum multitudinis credentium erat cor et anima una (Act. iv), imitantes juxta modulum suum illum cui dicitur : *Tu autem idem ipse es* (Psal. ci). At contra, reprobi non solum in personis pluribus, vel diverso errore peccantibus multi sunt ; sed et singulus quisque eorum, ob multivolum variantis animi motum, multus est. *Cor enim stultorum dissimile erit, et vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis* (Proverb. xi ; Jac. i). Unde et eorum ipsæ quibus militant civitates, Una confusio ; et hæc Chaldaeorum, id est, serocium, vel quasi demoniorum ; altera visio pacis nuncupatur, cujus artifex et conditor ille vir unus est, de quo dicitur, *Audi, Israel, Dominus Deus tuus unus est* (Deut. vi). Chorus, videlicet ille unius moris in domo, qui canit : *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee* (Psal. xxvi).

Et nomen (inquit) *ejus Elcana, etc.* Nomina patrum Elcanæ, vitam, fidem, virtutes et sublimitatem

A pandunt eorum, in quibus et per quos solet Dominus spiritualiter nasci, id est, quorum actu vel afflatu fides et dilectio illius cordibus, in quibus autem non erat, infunditur. Hieroam quippe, misericors : Heliu, Deus meus ejus : Thau signum, Suph speculator : Ephrateus, uber sive pulverulentus dicitur. Et vitam sanctorum misericordia plurimum roborari dicitur, qui ait : *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* (Luc. xi). Qui vero incarnatione Christi redemptos credunt, Deum suum ejus recte consistuntur, quia sempiternus illius Pater, Dominus cœli et terræ, ab assumptæ humanitatis tempore, Deus etiam cœpit ipsius existere ; unde dicit, *De ventre matris meæ, Deus meus es tu* (Psal. cxi). Virtutes quoque et opera sanctorum, signum fuisse venturæ docturæ, et quæ decebat acturi in carne Christi testatur, cum ipse dicit : *Et in manibus prophetarum assimilatus sum* (Joan. v). Et de Moyse loquens in Evangelio : De me enim, inquit, ille scripsit. Quod si legitur filii Thau, id est, testamenti, vel errantis, et hoc illorum virtutibus nomen congruit, qui dicere norunt ; *sive enim mente excidimus, Deo ; sive sobrii sumus, vobis ; et nos stulti propter Christum. Sed quod stultum est Dei, sapientius est hominibus* (II Cor. v ; I Cor. i). Denique Paulus ante judices sæculi stans catenatus, quia dicendi facultate accepta, non de vinculis, quibus onerabatur exterius, sed de fiducia virtutum, de quibus intus gloriabatur, perorabat, audivit : *Insanis, Paule, multæ te litteræ ad insaniam provocant* (Act. xxvi). Et Salvator ipse loquitur ad Patrem : *Deus, tu scis insipientiam meam* (Psal. lxxviii). Quem in Evangelio, et propinqui quasi mortis impotentem ligare cupiebant, et adversarii demonium habuisse sugillabant (Joan. xvii). Speculator vero cœlestium gaudiorum, quod animus electorum sit solus, ignoratque de illius vitæ gaudii, nisi speculari didicit. In talium ergo pectore, et ex talium ore vel opere semper fide, spe et charitate generatus Salvator, pulverulentus et uber appellari ad tempus simul, et apparere dignatus est, dum carnis fragilitatem suscipiens, peccata nostra portavit in corpore suo super lignum. Et ejusdem suæ victimæ singularis ubertate regnum mortis destruens, vitæ nobis in perpetuum reseravit ingressum. Verum juxta historiam intuendum quod Ephrateus dicitur Elcana, non quia de Ephraim stirpe, sed quia in sortis illius civitate natus est. Namque eum fuisse Levitam, hoc est de filiis Isaac, filii Caath, filii Levi, verba dierum narrat (II Paral. vi).

Et habuit duas uxores, etc. Anna, quæ gratia ejus dicitur, Ecclesiam : Phenenna, quæ conversio, synagogam demonstrat. Et bene prior Anna, secunda Phenenna ; quia prima mundi tempora sanctos habuere, qui similem nobis vitam degentes absque cæremoniis legalium sacrificiorum, sabbatorum, neomeniæ, circumcisionis, et diversarum purificationum, ex sola fidei justitia Deo placerent, sola se Christi gratia, ex quo ejus incarnatio patribus ostensa est, sperarent esse salvandos. Ac

sic demum Synagogæ est de Ægypto ad Dominum A *sum videre* (Joan. II); et cæteris talibus, fidei tantum celebrata conversio.

Fueruntque Phenennæ filii, etc. Synagoga semper, ex quo Domino desponsata est, spirituales ei filios non desinit generare docendo. Gentilitas autem, etsi ipsa in aliquibus, tametsi paucis, ejus gratiæ nunquam subdi cessavit, non ei tamen liberos, qui spiritaliter viverent, prædicando gignere potuit; quia nec testamentum ejus palam, neque prophetias, neque angelorum meruit oracula percipere.

Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, etc. Ascendebat Dominus de communi vita fidelium; hæc est enim civitas Dei nostri in monte sancto ejus (Psal. xxvii): in sanctis suis proficientibus, et ascendentibus de virtute in virtutem, ut statutis diebus, hoc est, per singula divinæ cognitionis incrementa, cor illorum accenderet ad adorationis bonæque operationis offerenda libamina; et hæc in custodia divinæ legis, in qua solum peccata humilibus omnia dimitti, et evelli possunt de laqueo pedes eorum, qui oculos semper habent ad Dominum; ubi tantum queri debet, et inveniri potest ille qui dicit: Ego sum qui sum. Unde bene Silo interpretatur avulsio, vel dimissio, sive ubi est ipse; significans ipsam legem, quæ bene proficientibus in sua justitia præcipit: *Quærite faciem ejus semper* (Psal. civ).

Erant autem ibi duo filii Heli, etc. Heli, Deus meus: Ophni, discalciatus: Phinees, os mutum dicitur. Erant igitur, imminente dominicæ Incarnationis tempore, sacerdotes Domino consecrati, in lege **C** boni quidem sacerdotii, et recte credentium sacerdotum filii: sed actionis prædicationisque debitæ gratia destituti; neque apertum ad doctrinam oris officium, neque ad anbulandum in via immaculati recti gressus habentes ornatum.

Venit ergo dies, et immolavit Elcana. Venit, transacta legis umbra, novæ gratiæ lux, et possessio Dei, videlicet Christus in carne visibilis; homines coelestia docuit, pariter et concessit amare, sperare, et credere. Quæ enim suos facere donat, ipse facere dicitur, teste Apostolo, qui dicit: *Deus enim est qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate*. *Et ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* (Philipp. II; Rom. viii); videlicet, quia **D** postulare nos, et gemere sua gratia facit. Unde et supra non immerito in ascendente, adorante, et sacrificante Elcana, intelleximus eum qui ascensus in corde beatorum disposuit in convalle lacrymarum, eosque adorare, et bonis docet operibus insistere.

Deditque Phenennæ uxori suæ, etc. Dedit Dominus in carne patiens humana, et ad divina provocans, Synagogæ et cunctis in ea credentibus timentibusque se, pusillis cum majoribus, diversas virtutum operationes, divisionesque gratiarum. Ecclesiæ vero gentium, quæ in paucis adhuc credentibus erat, verbi gratia, Centurione et Syrophœnissa muliere, his quoque qui ascendentes, ut adorarent in templo in die festo, dixerunt ad Philippum: *Domine, volumus Je-*

solius munera contulit. Chærismatum vero gratiam interim dare distulit. Et hæc tristis agebat, quia ecclesiam qualem futuram noverat, et in centurionis vel præfatæ mulieris fide laudaverat, diligebat; quamvis adhuc supernæ consilio bonitatis a percipiendis ejusdem fidei sacramentis dilatam. Unde passionis hora instante, *Tristis est, inquit, anima mea usque ad mortem* (Matth. xxvi; Marc. xiv); non dixit, tristis propter mortem, sed usque ad mortem; quia videlicet per ipsam mortem destructuram se noverat eum qui habebat mortis imperium, postque mortem se ad salutem gentium gaudebat esse perventurum.

Affligebat quoque eam æmula ejus, etc. Affligebat Synagoga gentilitatem, exprobrans eam a Deo propter scelera ingentia neglectam, nec Dei colloquium, nec oracula prophetarum, quibus accepta Deo proles animarum gigneretur, potuisse mereri; atque ideo vulvam mentis ejus spiritali virtutum coelestium, vel credentium populorum semine privatam.

Sicque faciebat per singulos annos, etc. Templum Domini, tabernaculum testimonii vocat, quod ad hæc usque tempora mansit in Silo. Singulos autem annos vel singulas virtutes accipe, quibus Synagoga proficiebat in domo Domini; gentilesque, quod ab hæc longe essent arguens, provocabat in fletum. Vel certe ipsa longa datæ legis tempora intellige. Legens enim sacram Scripturam, invenies egrediente Israel ex Ægypto, quando desponsandi Deo, ut ita dixerim, Synagogæ cœpit tempus adesse, vulgus quoque advenarum cum eo venisse non paucum, simul legalibus Domino sacrandum jungendumque mysteriis; atque ex hinc usque ad tempus dominicæ Incarnationis, nunquam ibi defuisse qui dexteris crederent. Sed tantæ per omnia paucitatis erant, et paupertatis, utpote incolæ, peregrini et abjecti, ad plebem integram, et patrio in solo morantem, ut fientes ad pedes Domini, cibumque lætitiæ spiritualis, et panis vivi, qui de cælo descendit, capere minus idonei, saltem cadentes de mensa Domini micas, instar catulorum, sint sperare et postulare contenti.

Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, fies? etc. Decem filii propter decalogum legis acceptores sive observatores significant. Consolatur ergo Dominus Ecclesiam, ne grave ferat, quod non ei sicut Synagogæ legislatio, non promissa, et testamentum, non **D** credita sint eloquia Dei; sed summo gaudio recreetur et exsultet, quod omnibus his donum majus melioremque gratiam, ipsum Mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi, quem exspectare et sperare non noverat, suscipere jam meruerit adventum. Non solum autem hæc lectio diversum utriusque populi statum, verum etiam diversa in utroque illo populo personarum dissidentium merita, diversa meritorum præmia figuraliter exprimit. Semper enim Christus humiles pœnitentum lacrymas plus quam rigidam superborum justitiam dilexit, dilecturus est; neglectoque fastu Pharisæi, quo se de completis legalibus mandatis quasi decem filiorum prole

secundus extollit, in curva potius publicani signatur. A
lamenta respicere.

CAPUT II.

*Anna inter orationes et lacrymas filium, si acceperit,
Nazarenum Domino vovet; et benedicens eam Heli
sacerdote, domum cum suis regreditur.*

Surrexit autem Anna, etc. Hæc lectio typice devo-
tam sanctæ Ecclesiæ monstrat humilitatem, quæ Ju-
dæorum doctoribus partim insultantibus, partim fidei
annuentibus, ipsa vel in suo populo Christum per fidem
spiritualiter nasci, vel suum populum desiderat in
Christo spiritualiter renasci.

Surrexit autem Anna, etc. Surrexit Ecclesia de
longo desolationis suæ mœnore, accepta jam Domino
supplicandi fiducia. Postquam corpore ejus sacro-
sancto relecta, et pretioso sanguinis ejus calice est
inebriata; et manentibus adhuc in Judaismo, quasi
in solo doctoribus, veterisque sacerdotii super cathe-
dram Moysi ministris, aditum regni cœlestis obser-
vantibus, ut et ipsi intrarent, et eos qui voluissent
intrare, docerent; ipsa lacrymis et precibus cœpit a
Domino querere dona, quæ ante cognita vel per-
cepta incarnationis ejus mysteria jam præsumere ne-
quiverat.

Et votum vorit Anna, etc. Vovet Ecclesia, si natio-
nibus verbum committatur, et fidei gratia tribuatur,
populusque ex eis fortis virtutibus oriatur, servitu-
ram hunc Domino usque ad tempora gentium im-
pleta, neque unquam in exemplum Judæorum Baalim
et Astarot, cæterisque portentis gentium, genu esse
flexurum. Verum si dies allegorice virtutes intelligas,
omnes dies vitæ suæ Domino datur; quidquid ho-
nestum vivit, quidquid lucidum mente vel corpore
gerit, non sibi tribuit, sed cum Apostolo protesta-
tur: *Gratia autem Dei sum id quod sum (I Cor. xv).*

*Et novacula non ascendet super caput ejus. Et red-
argutio peccati non violabit ejus conscientiam; sed
in quantum homini possibile est, omnes suos cogita-
tus, sermones, et actus, qui velut de cerebro cordis
sensim prodeunt, quasi verus Nazaræus Christo con-
secrare satagit. Denique apostolorum, quia sancti
sunt, capilli de capite perire non possunt (Luc. xxi).
Leprosus autem immundus, et capta hostibus mul-
lier, cæterique tales, cunctos non solum capillos,
sed et totius corporis pilos, quia nequam sunt et
polluti, jubentur radere; ut recisa superflua levitate
mortalium actionum, quidquid in eis vitæ perfectio-
nis inventum sit, licentius consecratur auctori. Hæc
autem dicimus, non quod aliquem sanctorum vitam
hanc sine peccati sorde transegisse credamus, aut
ulli præter Christum convenire quod dicitur: *Et
omnia quæcunque fecerit, prosperabuntur (Psal. i);
sed quod omnes studere debeamus servire Domino
in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus
nostris (Luc. i); juxta eum qui dixit: Juravi et sta-
tui custodire judicia justitiæ tuæ (Psal. cxviii). Nec
tamen frustra prædicatur alibi, dicens: *Et non in-
tres in judicio cum sero tuo, quia non justificabitur
in conspectu tuo omnis vivens (Psal. cxlii). Unde ve-***

rius hæc Annæ verba possunt ab Ecclesia de ipso
Domino dicta intelligi; quem illa semper desiderat
in suo suorumque pectore novæ gratia virtutis gene-
rari. Ipse enim solus veraciter, quia sine peccato
vixit in carne, omnes dies vitæ suæ Domino datus.
nil in se omnino quod pœnitendo reseccaret, in
venit.

Factum est ergo, cum illa multiplicaret preces, etc.
Factum est, cum multiplicari inciperet Ecclesia
per orbem, multiplicari nova devotionis ejus insi-
gnia, cujus laus non ex hominibus sed ex Deo est,
ut sacerdotes Judæorum opera considerarent ejus
apparentia foras, utrum videlicet gentiliter an Ju-
daice viveret. Porro illa Judaismo paulatim relicto,
fidei potius quæ corda purificaret, mysteria sola se-
cuta, fidei sapientia invisibili Christo placere ga-
visa est.

Tantumque labia illius movebantur, etc. Ecclesia
plane operatio, et divino respectu dignissima,
quæ et ipsa Domini hortamenta devotione præcessit,
dicentis: *Intra in cubiculum tuum, et, clauso ostio,
ora Patrem tuum in abscondito (Matth. vi).*

Æstimavit igitur eam Heli temulentam, etc. Æstima-
vit superbia sacerdotii Judaici conversam gentilitatem
peccatorum adhuc conturbatione prægravatam, dixit-
que ei: *Usquequo originalis culpæ vinculo rea tene-
beris? circumcissione mundare, et sic in proselytorum
numero salvare.*

*Respondens Anna, Nequaquam, inquit, Domine mi,
etc.* Respondens Ecclesia de gentibus, Nequaquam,
inquit, o sacerdos Judææ, putes oneratam peccatis,
quæ baptismatis fonte, sacrique corporis et sanguinis
participatione jam purgata templum Christi intus
facta sum. *Condelector enim legi Dei secundum inte-
riorem hominem (Rom. vii); nec jam peccatrix, sed
tamen infelix nimis ancilla tua ego sum; quem juro
Dominum voco, quia me tam antiquo electionis tem-
pore præcessisti. Quis me liberavit de corpore mortis
hujus? gratia Dei per Jesum Christum (Ibid.); cejus
ideo sacris pedibus acclivis, liquefactam dilectionis
igne animam in conspectu pietatis ejus per lacry-
mas effudi.*

*Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus
Belial, etc.* Ne me compares animabus diabólica
fraude deceptis; quia ex toto corde penitentiam
agens commissorum abrenuntiavi Satanæ, et omni-
bus operibus ac pompis illius: insuper et jugum
Christi suavissimum, quod ille dudum de collo suo
superbus excussit, unde et Belial, id est, absque jugo
appellari meruit, sedula suscepi.

Tunc Heli ait ei: Vade in pace, etc. Quam prius
ebrietatis notaverat, modo accepta facti sui sancti-
ficatione benedicit; et principes sacerdotum invidi,
salutaria cœpta deridentes Ecclesiæ, velut ebriorum
similia spernebant. Quorum tamen nonnulli postmo-
dum cognita de his divina voluntate, annuere cre-
dentibus, et auxilium curabant impendere; sed et
multi ex eis qui Spiritu sancto loquentes apostolos,
musto plenos dicebant (Act. ii): *audita ratione veri-*

caus, quod prius irrisere mysterium, credentes accipiebant.

Et obiit mulier in viam suam, et comedit, etc. Et proficiebat Ecclesia spe supernæ pietatis, erecta in fidem dilectionemque Christi, qui est via, veritas, et vita; conglotoriisque et confortatoriis sacræ Scripturæ dapibus refecta, nullis exinde pressuris aut blandimentis ab illo quem semel agnovit Deo vero, potuit in errorum diversa mutari. *Parasti enim, inquit, in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me (Psal. xxi).*

Et surrexerunt mane, et adoraverunt, etc. Profectus Ecclesiæ crescentis ostenditur. Prima surgit sola ad orandum Anna, nec hora qua oratum est exprimitur; nunc accepta benedictione sacerdotis surgit mane, nec sola, sed cum viro et tota ejus familia precibus instat. Prius in paucis Ecclesia Dominum quærebat, at ubi susceperat a fidelibus Judæorum doctioribus incrementa fidei, discussis jam tenebris gentilitatis: *A finibus, inquit, terræ ad te clamavi (Psal. lx)*; tanta cœlestis muneris gratia redundans, ut ipsum vocatque Dominum, videlicet virum suum orans, ad vocatum apud Patrem non dubitetur habere.

Reversique sunt, et venerunt, etc. Ramatha interpretatur altitudo. Et nōs ergo completa oratione, ut postulata obtineamus, ut post luctuosam mentis infructuosæ sterilitatem, sacrando Deo valeamus virtutum germina proferre, non ad supervacua foras agenda, sed ad nostræ conscientiæ fide et veritate sublimata studeamus habitacula reverti. Nec sit vultus nosier amplius in diversa mutatus, sed in eodem quem in oratione conceperit, etiam post lærymas consumptionis ardore et devotione persistat.

CAPUT III.

Anna natum sibi filium Samuel vocat, quem etiam ablactatum cum muneribus et hostiis Domino in æternum accommodat.

Cognovit autem Elcana Annam uxorem suam, etc. In hac lectione suos Ecclesia filios fide conceptos, baptismate genitos, doctrina ablactatos, conversationis sinceræ munere commendatos, societati catholicæ unitatis, quæ ex Judæis fidelibus originem ducit, ino ipsi Domino, qui Ecclesiam regit, cunctis suæ vitæ diebus servituros accommodat.

Cognovit igitur Elcana uxorem suam, etc. Misertus est Dominus locupletandæ per suam gratiam Ecclesiæ gentium, et misso per prædicatores semine verbi sui, reminisci et converti ad se præcepit omnes fines terræ.

Et factum est post circuitum dierum concepit Anna, etc. Factum est post illustrationem plurimæ scientiæ spiritualis, et virtutum ostensionem, quibus coruscaverunt apostoli orbi terræ, concepit gentilitas catechizando, et peperit baptizando populum Deo credentem, ino creditum suo in populo Deum. Utrumque enim recte fatendum, non solum ratio fidei ac veritatis, sed et ipsum Samuelis nomen intimat. Interpretatur enim: ibi ipse Deus, sive nomen ejus Deus. Ibi ipse Deus in populo, qui nascetur, quem

fecit Dominus. Nomen ejus Deus, ejus videlicet, nisi ejus qui ut se semper in suis per gratiam nasciturum significaret, ait: *Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, soror et mater est (Matth. vii).* Nec novum videatur alicui, quod ejusdem Annæ et virum et filium, Christi typum gestare dixerimus; quia profecto idem Mediator Dei et hominum, sanctæ Ecclesiæ, quam gubernat, sponsus simul et filius est; sponsus, eam semper ut credat, speret, amet, adjuvando; filius, nuper in credentium, sperantium, amantium corda per gratiam veniendo.

Ascendit autem vir Elcana, etc. Unusquisque in suo sensu abundet (Rom. xiv). Ascendit Dominus et Ecclesia perfectorum, quæ est domus, et sedes ejus, ad offerenda Patri qui est in cœlis, suorum vota operum, et manet adhuc domi ecclesia in his, qui necdum solido verbi cibo uti possunt. Aliqui, acceptis fidei rudimentis, adhuc pueri sensibus exstant (*Hebr. v*). Aderit autem tempus, cum et ipsi nutriant, et secum morante gratia Christi, exercitatos jam sensus ad discretionem boni ac mali habere incipiant; dicantque cum Apostolo: *Cum autem factus sum vir, ea quæ parvuli sunt deposui (I Cor. xiii).* Jamque sint tales conspectu Domini digni, manentesque in vocatione qua vocati sunt apud Deum, et sacerdotibus interesse, et quæ altaris sunt edere, de divinitatis etiam summa possint audire, legentesque discernere sacramentis. Talis est omnium credentium in Christo profectus: talia conversæ gentilitatis inter doctos doctoresque Judæos, quasi Phœnæum filios, exstiterunt primordia.

Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat, etc. Adducit Ecclesia suos filios, quibus rationabiliter et sine dolo lac ministraret, eosque a puerilibus novi hominis rudimentis ad perfectiora jam educando provexerat. Adducit, inquam, eos, quos auxiliatrix Christi gratia sensu fortes effecit ad societatem eorum qui templum Dei fuerant jam per divinæ legis observantiam facti. Adducit autem eos in personis tribus, conjugatorum scilicet, continentium, et doctorum, qui suæ vitæ munditia divinis apti sacrificiis, corpora pro Christo mori parata habeant, cor contritum mola timoris et spei humiliatumque possideant, et sobrio jam calice inebriandi ferventem gratiæ spiritualis integra mente complectantur amorem. Nam quia amphora mensuræ genus est, modum amoris, quo proximum quisque sicut seipsum diligere jubetur, insinuat. Quia vero tres modios continet, merito præfatis tribus personis, quibus omnis Ecclesia constat, aptatur.

Puer autem erat adhuc infantulus, etc. Populus gentium erat nuper ad fidem conversus, et dederunt martyres non paucos, qui unanimes devotione pro Christo sanguinem funderent, et inseruerant oleum in bonam olivam; hæc fecerunt ministri seminis.

Et adoraverunt ibi Dominum. Quod Dominus sine remissione jubet orare, et non dicitur (*I Thes. v*)

sub Annæ figura gerit Ecclesia, quæ in initiis votorum suorum, in profectibus, et in ipsa complexione Domino supplicare non desistit.

CAPUT IV.

Anna cum conjugè in tabernaculo adorans hymnum gratiarum dicit Domino.

Exsultavit cor meum in Domino, etc. Sterilis quondam, nunc secunda in Dei laude gaudens Ecclesia, de mutatione Veteris Testamenti vel sacerdotii in Novum, quo et ipsa consecrata est, triumphale carmen iasonat. Sed quærendum juxta litteram, quomodo hæc Anna orans dixisse memoretur, cum in toto suo carmine nil penitus orasse, sed ne ad Deum quidem verba fecisse, nisi in duobus solummodo locis, hoc est : Quia lætata sum in salutari tuo; et infra : Neque enim est alius extra te, et cætera, omnibus vel docendo vel prophetando, vel Dominum laudando, promere videtur. Intelligendumque aperte, omnes actus ejus, qui in divino versatur officio, et omnia gesta vel dicta secundum Deum gerit ac dicit, adorationem esse reputanda. Si enim hoc oratio solum intelligatur, quod communiter scimus; neque Anna his verbis orasse videbitur, neque ullus justorum, secundum Apostoli mandatum, sine intermissione orabit. Si vero omnes actus ejus justus, qui secundum Deum vivit, orationes putantur, quia justus sine intermissione quæ justa sunt agit; per hoc sine intermissione quæ justus orabit, nec unquam ab oratione cessabit, nisi justus esse desistat; ideo quod mater Samuelis non frustra in his etiam quæ hominibus recte loquitur, adorasse perhibetur. Cantet igitur ore dilatato læta mater, quæ prius amaro animo loquebatur in corde suo; et dum sua presentia narrat, futura totius Ecclesiæ gaudia prænarret.

Exsultavit cor meum in Domino, etc. Vere cor exultans, vere cornu regni spiritualis habet exaltatum, quæ non in se ipsa, non in rebus caducis et fragilibus, sed gloriatur in Domino Deo suo; juxta enim qui dicit : *Gaudete, justis, in Domino, et omnia cornua peccatorum confringam, et exaltabuntur cornua justis* (Psal. LXXIV). Non ait, Ipse confringet, ipse exaltavit; sed, Ego confringam, et sic exaltabuntur.

Dilatatum est os meum super inimicos meos, etc. Dum dilatatur cor meum ad exultandum in Jesu, id est, in salutari tuo, dilatatur et os meum super omnes fidei et veritatis inimicos, ad constituendum prædicandumque nomen ejus; quia et in angustiis pressurarum sermo tuus non est alligatus, nec in præconibus alligatus.

Nec est sanctus ut est Dominus, etc. Sanctos quidem ac fortes et angelos legimus, et homines; sed quantumcunque in sanctitate proficiat, quantumlibet perfectionis acquirat, ita sancta fortisque non potest esse creatura ut Creator; quia ille fortitudinis et sanctitatis largitor est, ista susceptrix. Quod vero ait, Neque enim est alius extra te, et non addit, Creator, vel Dominus, vel aliquid tale; singulariter

æternam ejus existentiam designat, quam a creaturæ fragilitate distinguens Psalmista : *Mutabis, inquit, ea, et mutabuntur; tu autem idem ipse es, et annus tui non deficient* (Psal. cviii).

Notiæ multiplicare loqui sublimia gloriantes, etc. Judæis et gentilibus dicitur : Sufficiat hactenus de vestra quasi singulari gloria superbis, jam modo transcensa per gratiam legis littera, calcatis Evangelii veritate gentilitatis erroribus, Novum Christi Testamentum simul fidei, et mandatum dilectionis ambo suscipite. Sed et nobis imperatur loqui sublimia, sed non multiplicare loqui sublimia gloriantes; hoc est, quæ sursum sapere et quærere, non quæ super terram; verum non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (Coloss. iii; Rom. xii). Gentilibus præcipitur loqui sublimia, unius Dei veri mysteria prædicando, et non multiplicare eloquia sublimia, per multa deceptorum nomina errando.

Quoniam Deus scientiarum Dominus est, etc. Ideo vos necesse est aliora vobis non quærere, et fortiora vobis non scrutari (Eccle. iii); quoniam fons ac thesaurus sapientiæ et scientiæ, qui docet hominem scientiam : *Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt* (Psal. xciii).

Arcus fortium superatus est, etc. Intentio superba Judæorum, qua semper opera legis salvari posse præsumebant, defecit; exercitium artis dialecticæ, et quasi circumflexa ad deridendam fidei simplicitatem, philosophiæ sæcularis loquacitas enervata est; cuncta postremo malignorum spirituum jacula ignita, invictæ veritatis sunt armis obtusa; quia *stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortiora* (I Cor. ii).

Repleti prius pro panibus se locaverunt, etc. Judæi prius Scripturarum pane vivo relecti, nunc ad convivium boni patris, qui reducem filium juniorem grate suscepit, intra se dissimulantes, inter spirituales ecclesiæ dapes egent, et hospites quondam testamentorum, nunc gustantes vident, quoniam suavis est Dominus.

Donec sterilis peperit plurimos, etc. Esaias exponit, quia multi filii desertæ, magis quam quæ habebat virum (Isai. liv). Septuaginta Interpretes posuerunt, Quia sterilis peperit septem. Saba quippe verbum Hebræum, et septem designat, et plurimos. Sed et illius editionis sensus elucet, agnoscantibus numerum septenarium, quo est universa ecclesiæ significata perfectio. Propter quod et Joannes apostolus ad septem scribit Ecclesias (Apoc. i), eo modo se ostendens ad unius plenitudinem scribere; et in Proverbiis Salomonis hoc antea præfigurans : *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem* (Prov. ix).

Dominus mortificat, et vivificat, etc. Mortificat Synagogam, vivificat Ecclesiam; vel eosdem vivificat quos mortificat; ut existimemus, nos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu. (Ep'hes. ii). Vel certe juxta illud intelligendum, quod ait Apostolus : *Semper enim nos qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum, ut et vita Jesu magni-*

celur in carne nostra mortali (II Cor. iv). Sed melius A et sine ulla controversia de Domino fatemur impletum, qui mortuus revixit, descendens ad inferna resurrexit.

Dominus pauperem facit et ditat, etc. Quos in præsen i pauperes et humiles spiritu propter se facit, eosdem in futuro ditat in se, et sublevat.

Suscitat de pulvere egenum, etc. Suscitat a mortuis Christum, ne caro ejus videat corruptionem; et elevat ad cælos, ne superetur a Judæis persecutoribus, quorum traditiones Apostolus arbitratur ut stercorea (Coloss. iii). *Ipsè nanque egenus, ipse pauper factus est pro nobis, ut nos ejus inopia ditaremur (II Cor. viii).*

Ut sedeat cum principibus, etc. Hunc versum exponit ipse, cum sciscitantibus se his quos pauperes faciebat ut ditaret; humiliabat in terris, ut sublevarer in cælis; quid mercedis habituri essent in futuro; respondit: *Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix).* Et Salomon in laude fortis mulieris, id est, Ecclesiæ, vel cuiusque animæ electæ: *Nobilis, inquit, in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ (Proverb. xxxi).*

Domini enim sunt cardines terræ, etc. Non solum promontoria rupesque præaltas ad defensionem terreni orbis contra fervorem marinæ tempestatis opposuit, verum multo magis pro conservando Ecclesiæ suæ statu, ne hanc ulla turbidæ persecutioni unda dejiceret, fixa fidelium suorum ac fortia corda locavit. Eisdem ergo cardines orbem terræ portantes, supra principes in thronis sedentes appellat. Et recte; quia quanto nunc humiliter portant, et defendunt instantius, tanto tunc sublimius judicanti. Horum cardinum qui domini sint, et non sua virtute muniti, et beatus Job meminit, dicens de Domino: *Sub quo curvantur qui portant orbem. Qui ut invalidorum valeant firmiter onera sustentare, invictæ fortitudini non cessant humilia colla submittere (Job ix).*

Pedes sanctorum suorum servavit, etc. Actus piorum sensusque, quibus ad perfectiora quasi gradatim proficiunt, ab impiorum defendit insidiis; et iidem impii tenebrosis, quas bonis tendere, peribunt in machinis. Unde quidam sanctorum Servatori pedum suorum gratias agendo decantat: *Exsultabo in salutari tuo, infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt, etc. (Psal. ix.)*

Quia non in fortitudine sua roborabitur vir. Ad superiora respicit. Idcirco impios, qui sua virtute fidentes, auxilium divinum querere despiciunt, in tenebris conticere, hoc est, ab agenda cæca impietate tandem damnatos silere oportet; quia non in fortitudine propria, sed in auctoris sui gratia roborabitur, quicumque vir appellari recte desiderat.

Dominum formidabunt adversarii ejus, etc. Aperte districti et ultimi iudicii diem tremendum prænuntiat; in quo quia Dominum formidabunt adversarii ejus, jam modo necesse est, nondum visum illum humiliter formidemus, ut tunc ejus visa majestate

A gaudeamus. Sed et hodie Dominus ad struendam pravorum contumaciam, de cælis luminosisque Scripturæ sanctæ paginis, quos Spiritus ejus ornavit, intonat.

Dominus judicabit fines terræ. Certum est Dominum non solum fines terræ, sed etiam mediterraneas regiones judicare. Sic ergo dictum est: *Judicabit fines terræ; ac si diceretur, Etiam fines terræ; quia non est qui se abscondat a calore ejus (Psal. xviii).* Sed melius intelligitur fines terræ, extrema vel uniuscujusque hominis vel totius mundi tempora dicere; quia qualis de corpore quis exierit, talis offerretur districti iudicis examini.

Et dabit imperium regi suo, etc. Post ultimæ examinationis discrimen, regnum Christi, quod infideles modo despiciunt, ostensa divinæ majestatis suæ gloria, sublime monstrabit. Cornu autem Christi non solum unigeniti Filii Dei, verumetiam uniuscujusque electi ejus non inconvenienter accipitur. Unde ista ipsa in capite hymni hujus, quæ toto juxta nomen suum gratiam Dei mirifice commendat, ait: *Exaltatum est cornu meum in Deo meo.* Omnes quippe unctos ejus chrismate, recte christos appellamus, quod tamen totum cum suo capite corpus unus est Christus; nunc ex parte peregrinus in terra, tunc autem totus cælesti sublimandus in patria. Recole hynnum beatæ Mariæ (Luc. i), et vide quæ similia de iudiciis et gratia Dei prophetæ, mater et Domini, mulier et virgo senserint.

CAPUT V.

Profanantibus Heli filiis sacerdotale officium, Samuel puer ministrat ante Dominum, accinctus ephod lineo, et benedicente Heli Anna secundatur a filiis.

Et abiit Elcana Ramatha in domum suam, etc. Hæc lectio docet, devolutis ad pejora post incarnationem Domini Judæorum doctoribus, ejusdem in Ecclesia Domini et Salvatoris magnalia totum diffamanda per orbem.

Abiit igitur Elcana Ramatha in domum suam, etc. Vocata nuper ad fidem Ecclesia gentium, quod nativitate beati Samuelis significare diximus, abiit possessio Dei, quæ est coæterna ejus sapientia, Christus, ad illustranda, sicut semper sanctorum suorum celsa corda fidelium et angelorum et hominum, quæ sunt domus ejus supra petram fidei fortissime contra inferi portas erecta. Ipse autem vocatus ad fidem populus, cernente etiam Judaico, et admirante sacerdotio, Christi jussis humiliter quasi se semper conspicientes serviebat.

Porro filii Heli, filii Belial, etc. Filii sacerdotii Judaici, filii cæci luminis, sive absque jugo (utrumque enim Belial sive Beliar sonat) existere, quotquot Christi doctrinam nesciebant; non divinæ legis jussa, sed suarum statuta traditionum sequentes.

Sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, etc. Quicumque vitam suam eo tempore Domino consecrare decrevisset, veniebant discipuli scribarum, Phariseorum, et principum sacerdotum, dum carnales ejus consuetudines superæ devotionis

igni decoqui inciperent, et habebant rapacem mundi cupiditatem in operibus suis; cujus tridentem morsum describens apostolus Joannes ait: *Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ (I Joan. 1).* Et hujus exempla, vel etiam doctrinas terrenæ cupiditatis mittebant in qualemque audientis cor, id est, sive docibile, sive tardioris et angustioris ingenii, sive infirmum ac fragile, seu patiens adversi, sive efficax dicendi, seu rusticum, minusque sonorum, quod varietate minoris majorisque ferrei, ænei, sive testei vasis distinguitur; parvumque quem nuper quisque conceperat divini amoris calorem pessimo tactu polluentes, non id quod lex statuit prædicandi præmium expectabant, sed contra quod Deo debebatur, obedientiæ munus sibi fieri cogentes; qua profecto fuscina prævissima etiam nunc in ecclesia sacras hostias attaminant, quicumque accepto fidei mysterio, vel etiam ministerio verbi sua quærunt, non quæ Jesu Christi.

Etiã antequam adolerent adipem, etc. Tantum nequitia Pharisæicæ deceptionis progressa est, ut etiam antequam gratissimæ Deo dilectionis pingue munus offerendum docerent, quod ante cæteras virtutum hostias ei singulare debet in ara cordis immolari, suum divino cultui præferrent obsequium; dicentes miseris auditoribus, ut suæ quisque concupiscentiæ carnalis illecebras, non ætheræ charitatis flamma Deo dignæ consumerent, sed in Conditoris injuriam minus castigatas pro libitu carnalium impenderent præceptorum. Hæc autem suis auditoribus improbi non verbis, sed rebus ipsis dicebant. Quorum simillima hodieque per magistros et sacerdotes Ecclesiæ fieri utinam nesciremus.

Erat ergo peccatum puerorum grande nimis, etc. Erat peccatum scribarum et Pharisæorum grande nimis coram Domino, tametsi coram hominibus se per hypocrisin justificantium (*Luc. xi*); quia ipsi homines cum essent, rescindebant præceptum Dei per traditiones suas; vel certe tollentes clavem scientiæ, et ipsi non introibant, et volentes intrare prohibebant. Si autem grande nimis peccatum coram Domino committere pueri, qui pecualium victimarum carnes indigne tractabant: quid putas eos mereri pænarum, qui stultitia puerili Filium Dei contulerint, et sanguinem testamenti æterni pollutum duxerint (*Hebr. x*)? Qui accipientes non judicant corpus Domini (*I Cor. xi*), id est, a communionem viliumque esucarum perceptione, cœlestis vitæ mysterium minime discernunt.

Samuel autem ministrabat ante faciem Dei, etc. Ephod Hebraice, Latine superhumeralis vel superindumentum dicitur; cujus nominis vestimentum ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, ac bysso retorta contextum, solis pontificibus concessum, Exodi Scriptura commemorat (*Exod. xxv*). Verum idem lineam sacerdotibus, Levitis, ac cæteris quibusque usibile, et hic Samuelis, qui Levita fuit, et infra sacerdotum, quos occidit Saul, ac David co-

ram arca Domini ludentis, exempla testantur. Neque enim unitas octoginta quinque pontifices, sed minoris gradus potuit habere sacerdotes. Typice autem Ephod varii coloris, multifariam in viro sancto virtutum gratiam monstrat. Lineum vero, quod de terra procreatum, longo jam exercitio suum pervenit ad decorem, candidissimam castæ carnis mortificationem designat. Ministrabat ergo Samuel ante faciem Domini, puer accinctus ephod lineo; ministrabat Christus nostræ infirmitati humilis in homine, corpus animamque semper ab omni vitiorum sorde mundissimam gestans. Non enim peccavit, nec malum coram Domino fecit: Qui sine iniquitatibus conceptus est, et sine delictis peperit eum mater sua. Ministrat populus Christianus Christo, carnem suam crucifigens cum vitis et concupiscentiis, castigansque corpus suum, et servituti subjiciens.

Et tunicam parvam faciebat ei mater sua. Non solum castam et ab omni peccato liberam, sed et humilem per omnia Dominus carnem suscepit; quam ei facit Ecclesia, vel qui talem eum recte et saluberrime credit, vel quia non ignobile membrum Ecclesiæ virgo, de qua ipse natus est, præfulget

Quam adferebat statutis diebus, etc. Et Ecclesia nunquam a Christo deserta, quem secum in occulto habet omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, solemnibus missarum diebus ad immolandum ascendens, carnis ejus et sanguinis in vino ac pano secum mysteria desert. Verum et populo, quem Christo parit Ecclesia, humilitatis habitum facit, quam per singularum incrementa virtutum secum adfert, cum gratia Christi ad altiora proficiens, ut Patri lumium gratiarum vota rependat. Hæc est vestis illa nuptialis, qua juxta Evangelii parabolam (*Matth. xii*), omnis qui solemnia regni cœlestis intraverit, opus habet. Hanc et ipse Regis magni Filius, spiritualium auctor sacrorumque nuptiarum, primus induit; qui procedens tanquam sponsus de thalamo suo, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem (*Ezech. xl; Philipp. ii*). Quam profecto tunicam schemate parvam, sed virtute maximam, nec in ipso mortis suæ tempore scindere permisit eos, a quibus mortem sustinuit; quia ipsum quo ad mortem usque pervenit humilitatis exemplum, et in morte servavit.

Et benedixit Heli Elcanæ et uxori ejus, etc. Benedixerunt Christo Ecclesiæ, conversi ad fidem sacerdotes Judæorum, de quibus scriptum est: *Multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.* Benedicendam in Christo Ecclesiam, verbique semine multiplicandam per gentium nationes plerisque suis in typis sacerdotium vetus significat, et quasi tropice Christo loquitur: *Reddat tibi Deus Pater credentes ex gentibus; ipsi enim sunt semen, cui benedixit Dominus.* Pro fœnore quod commodasti Domino, id est, pro illo singulariter sancto homine, quem de virgine assumptum; unam tecum Christi personam, id est, Dei nomen habere voluisti. Nam si non fœnus Domino sanctum percepisset, nemo semen de femina

sterili putaret esse sperandum. Hoc est, si non homo per Deum glorificatus ad dexteram Patris sederet, nequaquam misera gentilitas, et prævaricationis suæ conscia, ad multiplicationem seminis Abrahæ potuisset pertingere. At dum Christus humani generis primitiæ Deo Patri commodatus est, datur exemplo ejus fidelibus spes salvandi per illum, vivendi in illo, moriendi pro illo, resuscitandi ab illo, et in æternum regnandi cum illo. Potest et ita dici, quod Ecclesia pro fenore quod Domino commodavit, semen ab illo meruit, cum pro populo, quem fidelem Domino devotumque obtulit, ampliora, per mundum missis prædicatoribus fidei, et devotionis dona suscepit; quæ in quibuscunque gentibus audito Dei verbo obedire neglexit, pro non dato fenore verbi Domino, repulsis a se doctoribus, sententis sancti multiplicationem habere nequivit.

Ditavit ergo Dominus Annam, etc. Dedit Dominus Ecclesiæ Spiritum gratiæ suæ, quo ipsa sæcundata genuit ei sobolem spirituales, partim ad indaganda vel prædicanda sanctæ Trinitatis sacramenta potentem, partim cum perfecto Dei et proximi amore sua simplicitate contempnam; quia suscepta ad tempus a Christo incarnationis humilitas, magni habitata est apud Patrem; a quo *omnis qui se humiliat, exaltabitur (Luc. xiv)*. Unde et *in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psalm. xviii)*.

CAPUT VI.

Augur filii Heli peccatum, etiam monita sui patris contemnentes; et Samuel proficiens tam Deo quam hominibus placet.

Heli autem erat senex valde, etc. In hac lectione mystice senescente et occasuro Judaismo, Christi per Evangelium fama crebrescit. Heli ergo senectus multa, tempus prope finiendi sacerdotii legalis insinuat. Quod enim antiquatur et senescit, prope interitum est.

Et audivit omnia quæ faciebant filii sui, etc. Non parva nec uniformis filiorum Heli transgressio, quæ et divinam religionem et dilectionem proximi maculare non timuit. Supra namque legitur, quia de carnibus sanctis, non quod statutum in lege, sed quod sibi erat libitum, præsumperint; quia priusquam Deo sacer adest adoleret, partem sibi de hostia quam comederent præsumperint; quia crudam ab offerentibus carnem, sibi accuratius pararent, raperint; quia populum Domini transgredi fecerint; et, quod maxime horrendum est, in contemptum Creatoris cuncta quæ diximus egerint. Sed nunc quod fraternitatem læderet additur, quia mulieres populi, quæ ad orandum confluebant, polluerint; et infra, quod omnium malorum summa est, annectitur, qui nec correpti a Patre pœnituerint. Hæc euclidean diximus, ut per singula, lector, quid caveas memineris. Verum quod restat typica in parte complendum, sacerdotum doctorumque est, et vigilare in Domino, et ad vigilandum cæteros excitare, dicentes: *Evigilate, justi, et nolite peccare (I Cor. xv)*.

Sed et doctores mali dormiunt, et hoc cum mulieribus quæ observant ad ostium tabernaculi, quando pellicentes animas instabiles, nec ipsi intrant, neque eos qui volunt vitæ ostium intrare permittunt. Tale erat quondam perituræ scelus Pharisææ factionis; tale est et nunc in falsis professoribus Christianæ religionis.

Et dixit eis: Quare facitis res hujusmodi? etc. Corripuit delinquentes filios Heli, sed non audierunt. Et ipsa veteris institutio sacerdotii, suos ministros jubet esse perfectos; sed scribæ, pharisæi et principes sacerdotum improbi, paternam suæ legis ac sacerdotii vocem perituri contemnebant. Verum juxta litteram non negligenter intuendum, quod corripuit quidem filios Heli; sed quia juxta correptionem spernentes, ut debuerant, abjicere supersedit, una cum ipsis disperiit. Quid ergo nos miseri, quid nostri similes merentur, qui gaudent ad vitia, qui emendare non audent, qui conscientiam sui metuunt; et quod cunctus populus clamitat, nescire se simulant?

Si peccaverit vir in virum, etc. Utrumque ad filios Heli referendum. Peccavit enim in virum, cum sacerdos uxorem viri alterius religionis gratia venientem constupravit; sed hoc digna pœnitentia subsequuta dimittere poterat Deus. Non solum autem hoc factum est, sed et majori miseria peccavit vir in Dominum, cum idem sacerdos fornicatione contaminatus, ad altaris sacro sancta mysteria non solum indigne tractanda, sed et indignus accessit. Et quidem terribilis contra hujusmodi præsumptos Heli sententia personat, sed multo terribilior ipsius iudicis sermo, qui dicit: *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro (Matth. xii; Luc. xii)*.

Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, etc. Senescente et deficiente Heli, puer Samuel proficiebat atque crescebat; quia reprobatio quidem sit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus et inutilitatem; nihil enim ad perfectum adduxit lex, introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

CAPUT VII.

Veniens ad Heli prophetam, quæ domus ejus ob rectum contemptus sint eventura deponit.

Venit autem vir Dei ad Heli, etc. Hæc lectio non figuris rerum, sed apertis prophetiæ dictis, totum illo vetus sacerdotium, quod de semine Aaron, novo Christi sacerdotio, quod nunc in Ecclesia geritur, docet esse mutandum.

Nunquid non aperte revelatus sum? etc. Non hæc de proximo patre Heli, qui in illa Ægyptia servitute fieri non potuit, loquitur; sed de ipso Aaron, cujus domui revelatus est in Ægypto, quamque inde eductam omnibus tribus Israel sacerdotii jure prætulit.

Et dedi domui patris tui omnia, etc. Omnia de sacrificiis populi, quæcunque sacerdotes accipere debebat, filiis Aaron patris tui, quia eos in sacerdotium elegi, præbui.

Et magis honorasti filios tuos quam me, etc. Non contenti parte quam vobis concessi, etiam primitias, quæ mihi debebantur, accipere tentastis; quod et de tempore, et de portione sacrificiorum potest intelligi; quia antequam adeps incenderet, optima quæque sibi ne victimis comedenda præsumebant, sicut supra lectum est.

Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, etc. Quæritur qua ratione mutetur, quod præmissum est perpetuo mansurum; sed recite sacerdotium Aaron umbram æterni fuisse sacerdotii, et promissionem æternitatis; intellige non ad umbram, sed ad umbratam pertinere veritatem. Ne enim umbram figuramque putares sempiternam, ipsa quoque debuit ejus mutatio prophetari. Quomodo et de regno Saulis intelligendum, quod dictum est: *Quod si non fecisses, jam nunc præpararet Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum (I Reg. xiii)*. De quo opportunius suo loco tractabitur.

Nunc autem dicit Dominus, Abiit hoc a me, etc. Mutans tempora, non mutans consilia Dominus, et electos ex gentibus in sacerdotium sibi spirituale conquirat, et contemneutes se filios Aaron, omni prorsus officii sacerdotalis ordine privat.

Eccæ dies veniant, et præcidam brachium tuum, etc. Præsto sunt hi dies, nullus jam de Aaron stirpe sacerdos eligitur; sed præcisa est gloriatio sacerdotii legalis, non in Heli solius, sed in totius successione Leviitici generis; adeo ut ne minoris quidem ordinis sacerdos, qui presbyteri Græce, id est, seniores appellantur, quisquam ibi quærendus arbitretur. Unde manifestius Septuaginta Interpretes transtulerunt: Et non erit tibi senior in domo mea, quia senescunt quidem corporis ætate de illa tribu innumerati, sed in domo Domini presbyteri gradu non donati.

Et videbis æmulum tuum in templo, etc. Videbunt posteri tui populum gentium, in fide quæ est, dilectum de templo utentem spiritualiter Scripturis et promissionibus Israel.

Veramtuamen non auferam penitus virum ex te, etc. Non est filiis Aaron, tametsi multum graviterque in Domini nece peccantibus, pœnitentiæ locus interdictus; sed si qui volunt ex eis, veniant pœnitentes ad ecclesiam, Christi altario participant, cæteris in suæ perfidiæ atque invidiæ cæcitate manentibus, in cujus exemplum piæ dispensationis, perenne cum filiis Heli, non est penitus ablatum ex eo vir ab altario Domini. Nam et in diebus Saul, Abias, nepos Phinees filii ejus, sacerdotio functus scribitur (*III Reg. xiii*).

Et pars magna domus tuæ morietur, etc. Pars magna domus Heli ad virilem ætatem veniens mortua est, quando prodente Doeg Idumæo, octoginta quinque sacerdotes sunt pariter Saulis furore trucidati (*I Reg. xxii*). Sed et hodie maxima domus ejusdem portio, cum ad intelligibiles annos venerit, perfidiæ suæ mucrone vitæ præmia perdit.

Hoc autem erit tibi signum, etc. Hæc ad Heli et Sa-

muelem pertinent, quia et hujus filiorum mors, et illius non de genere Aaron in sacerdotem electio, mortem non hominum, sed ipsius veteris sacerdotii significat, novique substitutionem, in quo Christus est in ecclesia sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Quod autem ait Dominus, Qui juxta cor meum et animam meam faciat; non arbitraris animam habere Deum, cum sit conditor animæ; sed ita hoc de Deo tropice, non proprie dicitur sicut manus et pes, et alia corporis membra. Et ne secundum hoc credatur homo in carnis suæ effugie factus ad imaginem Dei, adduntur et aliæ, quas utique non habet homo, et dicat Deo: *Sub umbra alarum tuarum protege me (Psal. xvi)*; ut intelligant homines de illa ineffabili natura non propriis, sed translatis rerum vocabulis ista dici.

Et ædificabo ei domum fidem, etc. Domus fidelis, quæ sacerdoti fideli super petreæ fundamentum a viro sapiente construitur, Ecclesia est; quæ ambulavit coram Christo cunctis diebus vitæ præsentis, neque unquam portæ inferi optimum ejus retardare prævalebunt incessum. Et pulchre dicitur, Ambulabit cunctis diebus; quia cum transacto labentium dierum excursu venerit, melior dies una in atris ejus super millia, benedictionemque dederit, qui legem dedit, non habet ista domus quid ultra proficiat, ambulans de virtute in virtutem; quia videbit Deum deorum in Sion, laudabitque eum beata in domo ejus, imo et ipsa domus in æternum. Neque enim facile Samueli fidelis domus ædificata potest intelligi, cujus filii post avaritiam declinasse, neque in vita illius ambulasse referuntur, nisi forte domus ejus plebs quam regerat, accipienda putetur, de qua scriptum est: *Et requievit omnis domus Israel post Dominum (I Reg. vii)*. Et ambulasse coram Christo Domini, vel ipso Domini coram Samuel, vel ipse Samuel, Saul sive David interpretetur.

Futurum est autem ut quicumque remanserit in domo tua, etc. Et aliquanti quotidie non solum de sacerdotali, sed et de omni tribu Israel, et cunctæ simul in fine mundi reliquæ gentis ipsius, ut reconciliari Deo possint, veniunt ad ecclesiam; et, reprobatis victimarum carnibus, verbum consumans et brevis salutiferæ confessionis, et panem sacrificii spiritualis offerunt. Argentum quippe verbum confessionis fidei, nummus autem brevitatem ejusdem confessionis, quæ in Symbolo continetur, exprimit. Quod autem iste vir Dei, qui officio suo propheta esse ostenditur, ait: Quicumque remanserit in domo tua, hoc est quod Isaias ait: *Reliquiæ salvæ fient (Rom. xi)*. Et apostolus Eliæ verba commemorans: *Sic ergo, inquit, et in hoc tempore reliquæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt (Isa. xi)*.

Dicatque, Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem. Ad ipsam plebem significat, Christo sacerdote præclaram; cui Petrus ait: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium (I Pet. ii)*. Quod autem addit: *Ut comedam buccellam panis, etiam ipsam sacrificii genus eleganter expressit, de quo dicit Sa-*

cerdos ipse : *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita* (Joan. vi). Quia enim dixerat superius, dedisse cibos domui Aaron de victimis Veteris Testamenti, quæ fuerant sacrificia Judæorum, ideo hic dixit : Postulandum ad comedendum buccellam panis, quod est in Novo Testamento sacrificium Christianorum.

CAPUT VIII.

Caligantibus Heli oculis, Samuel dormit in templo Domini, et ad quartam Domini vocationem respondens, quæ sunt Heli ventura cognoscit, atque ipsi mane replicat, secundo etiam divina revelatione divinatus.

(I Reg. iii.) *Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli*, etc. In hac lectione Dominus cæremónias sacerdotii legalis, et priusquam eas ipse per suam passionem consummaret, Pharisæorum traditio-nibus jam corruptas, ostendit omnibus modis esse mutandas, credente mox in eum et confitente Judæa, quia Deus visitavit plebem suam.

Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, etc. Puer qui natus est nobis in carne, cernentibus Judæorum sacerdotibus, per se perque suos evangelizantes discipulos Ecclesiæ primitivæ sua dona ministrabat. Et sermo Domini erat eo tempore sui raritate pretiosus, quia messis quidem multa, operarii autem erant pauci (Matth. ix). Nec erat Pharisæus, Scriba, vel sacerdos, qui visiones occultas, et dicta prophetarum manifesta populis expositione reseraret.

Factum est in die quadam, Heli jacebat in loco suo, etc. Lucernam Dei pro dignitate gradus Heli cognominat. Lucernam autem per significationem recte sacerdotium vetus accipimus, in nocte quidem sub umbra servientis populi pernecessarium, sed aspirante die novæ gratiæ removendum. Quia enim lucerna nocte clausis tantum in domibus lucens, latius spargere radios sui fulgoris non sufficit, sol autem exortus adeo cuncta foris intusque perlustrat, ut etiam ipsum lucernæ jubar minus utile, imo extinguibile reddat; non immerito hæc legali scientiæ, quæ uni tantum Judææ donui, quasi intus clausa fulgebat, cæteris extra gentibus quasi cæci noctis horrore depressis, ille comparatur Evangelio, quod post illustratam Judæam, etiam longas gentilitatis depelleret umbras. Quomodo autem lucernam sol oriens celaret, vel etiam exstingueret, ostendit apostolus, qui de littera et spiritu loquens ait : *Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur, per gloriam est, multo magis quod manet, in gloria est* (I Cor. iii). Heli ergo jacebat in loco suo, et oculi ejus caligaverant, nec videre poterat lucernam Dei, antequam exstingeretur sacerdotii veteris ac legis cui serviebat dignitas; quæ vigilare, stare in fide, viriliter agere, et confortari debuerat tempore jam dominicæ Incarnationis, a prima sui status alacritate degenerans, quasi senio lassescente torpebat; nec dum quæ Christi sanguine consummata, maxima jam ex parte per deuteroseos Pharisæorum veri sensus erat luce privata.

Samuel autem dormiebat in templo Domini, etc. Dominus inter prædicandum ministrandumque spiritualia mortalibus suspensum ab exterioribus calum mentis in supernæ atque intinæ lucis contemplatione defigebat. Templum quippe a contemplantando, ubi et divina et cœlestia sacramenta, dictum perhibent; ubi est arca Dei, id est, gloria summi Trinitatis, divini totius sola conscia secreti. Unde loquitur in Psalmo : *Providebam Dominum coram me semper; quoniam a dextris est mihi, ne commovear* (Psal. xiii).

Et vocavit Dominus Samuel, etc. Arduum dicendi genus, quomodo ex tempore vocet filium pater ad cognoscenda sui secreta iudicii; seque ille adesse respondeat, qui ante tempus natus ex Patre loquitur : *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo* (Matth. xi). Et : *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt* (Joan. xvi). Sed humano sæpe more Scriptura de Deo, imo ipse de se in Scripturis Deus loqui consuevit, iuxta illud Evangelii : *Neque enim a meipso loquor, sed sicut audio iudico; et omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis* (Joan. xv). Itemque in Genesi dixit Deus : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (Gen. i). Vocatus ergo Samuel a Domino, respondit : *Ecce ego*.

Et cucurrit ad Heli, etc. Vocatus a Patre Christus, qui in illo erat semper, ad contemplanda perpetuæ suæ miracula majestatis, respondet se æterna præsentia apud Patrem divinitus esse mansurum; et inter hæc repente apparens humanitas in carne, loquitur Judæorum magistris : *Et ipse, quem tanto tempore quærebatis, et in carne venire desiderabatis, qui precibus votisque fidelium crebro ad salutem mundi vocabar, adveni ego ipse, qui loquebar, ecce adsum*.

Qui dixit, Non vocavi, etc. Negant se Scribæ et Pharisæi Christi quæsisse adventum; cujus natiuitate audita, non solum Herodes rex turbatus est, sed et omnis Hierosolyma cum illo. Reversumque in templo dormire præcipiunt, quem, a se discredendo repulsum, ad intuentia puerum patris arcana remittunt. Quem tamen juvenem, hoc est, post tricesimum ætatis annum, Dei Filium per nonnullos de suo numero credentes intelligunt. Et hoc est Heli post tertium Samuelis ad se adventum intellexisse, quia Dominus vocaret eum; post tertiam annorum ejus decada Judæos cognovisse, et credidisse quia Jesus est Christus Filius Dei.

Et adjecit Dominus vocare rursus Samuel, etc. Non pigeat nos iterare tractando, quæ nec Dominum loquendo, nec historicum piguit iterare scribendo. Vocat Deus Pater Deum Filium, non sicut homo hominem, pulsato verbis acre de loco ad locum vocando; sed hunc invisibili præsentia in se perpetuo manentem, etiam cum in terris hominem gestaret visibilibus signis ostendendo. Et quia Samuel ibi, ipse Deus, vel nomen ejus Deus interpretatur, possumus et hoc recte dicere, quia Dominus Samuel vocaverit, quando Filium Pater incarnatum, miraculis Deum verum demonstravit, et ille responderit

Ecce ego. Cui idem Filius dixit: *Ego in Patre, et Pater in me est* (Joan. xiv).

Et dixit, *Ecce ego*, etc. Notet diligens lector, non eundem semper allegoricæ interpretationis, quem ordinem esse veritatis historicæ, sed modo pari, modo dispari, modo contrario ad invicem statu conversari. Pari quidem, ut Samuelis pueritia simplex, et torpens cæcitas Heli, Domini Salvatoris humilitatem et perfidam Judæorum stultitiam signat. Dispari autem, ut dubia Samuelis verba dicentis, *Ecce ego*, quia vocasti me, veram certamque Christi incarnationem præmonstrant. Contrario, ut inferius, peccatum David in sermone Uriæ misericordem Christi gratiam, qua gentes est salvare dignatus insinuat.

Porro Samuel necdum sciebat Dominum, etc. Porro Salvator, cujus nomen Deus, necdum agnitus est a carnalibus omnia Patris semper nosse secreta, neque antequam baptizaretur, vidit et testimonium perhibuit Joannes apertis ei cælos, et vocem Patris super eum factam fuisse desursum. Sic ergo more sanctæ Scripturæ infantilis beati Samuelis ignorantia occultata in carnis infantia Filii Dei sapientiam demonstrat. Neque enim frustra dictum est: *Quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi* (Col. ii), videlicet in fidelibus, manifestari credentibus.

Et adjecit Dominus, et vocavit adhuc Samuel tertio. Tertio Dominus vocat Samuel, tertio consurgens ipse venit ad Heli, et qui se vocaverit dicit. Tertio Filium Pater in carne visibilem, signis Deum invisibilem, monstravit; in infantia videlicet, in pueritia, et in juventute. In infantia quippe, cum pastoribus et magis attestantibus per angelum stellamque radiavit. In pueritia vero, cum, annorum xii factus, in templo sapientia divina præditum monstraret, ubi ipse dixit inter cætera: *Quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse* (Luc. ii). Porro in juventute, cum baptizatum Pater ipse de cælis sua voce signavit, dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (Marc. i). At in singulis his quibus Dei Filius a Deo Patre declaratur, ipse se Filius hominibus hominem mortalem mortalibus offerens, adesse se, qui diu quæsitus, expectatus, et desideratus fuerit, indicavit.

Intellexit igitur Heli quia Dominus vocaret puerum, etc. Tandem post multa a Domino facta et dicta magnaia, post Baptistæ Joannis expleta præconia, intelligunt sacerdotes, Scribæ et Pharisæi, quia Jesus qui in veritate carnis puer natus est nobis, ipse in veritate sempiternæ deitatis paternorum sit summis contemplator arcanorum; moxque annuentes agnitæ fidei supernum illum, gaudia quibus nunquam abest contuenda petere, et quæ hominibus humanitus narrare debeat, a Deo Patre divinitus cupiunt audire, ac, more amantium quæ facienda norunt, ipsi ut fiant admovent, quomodo nos sæpius et ipsum Deum et angelos quod facturos scimus, ad ostendendam nostræ mentis devotionem, ut cito et instanter faciant, quasi annuentes hortamur. Dicimus namque homines de terra: *Exsurge, Deus, et ju-*

dica causam tuam (Psalm. lxxiii). *Excita potentiam tuam, et veni* (Psalm. lxxix). *Benedicite Deum, omnes angeli ejus* (Psalm. cii); et innumera hujusmodi.

Et dixit Dominus ad Samuel, *Ecce ego facio verbum in Israel*, etc. Quæ propheta superius ad Heli de judicanda domo ejus, hoc est, de abjicienda illius, et Samuelis substituendo sacerdotio prædixit, eadem ipse Samuel facto ad se Dei oraculo cognoscit, eademque Heli renuntiat; quia quæ prophetarum præconia deliniendo veteri et introducendo novo, hoc est Christi Ecclesia, sacerdotio præcinerant, eadem ipse Christus in carne conversatus, a Patre certius audita in occulto, qui mortalium non est accessus, palam Judæorum primatibus et aperta voce revelat.

Idcirco juravi domui Heli, etc. Domus Heli juxta litteram non victimarum sanguine, quas filiorum ejus iniquitas polluebat, expiari potuit, sed sanguine tamen est expiata martyrii, quando tot sacerdotes stirpis illius in civitate Nobe paternæ hospitalitatis gratia sunt insontes exstincti (I Reg. xxii). Juxta vero consequentiam allegoriæ iniquitas domus Heli, imo totius domus Israel, nullo hostiarum vel munerum bonæ actionis genere valuit ad integrum mundari, donec veniret Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. *Solus etenim sanguis Jesu Christi Filii ejus mundat nos ab omni iniquitate* (Joan. i).

Dormivit autem Samuel usque mane, etc. Manebat Dominus in secreta quiete cum Patre, cum quo invisibiliter omnia disponere et gubernare non cessat, exspectans quando, depulsa nocte vitiorum, virtutum hostia panderet, quando, legis umbra decedente, veritatis evangelicæ lumina reserarentur, et statim ubi, in corde cujuspiam affante Sole justitiæ, fidei conspicebat jubar exortum, aperiens ampliora sui Spiritus dona, perpetuæ domus in cælis sperandum promittebat ingressum. Quod non solum tunc in Judæis, sed et in nobis usque hodie geritur; quicumque enim gratiam Christi aut nondum accepit, vel acceptam culparum meritis abjecit, huic in nocte cæcitatibus posito Christus, qui semper in sanctis vigilat, dormit, cælestisque ei regni aditus occludit. At dum lucem sperandæ petendæque veniæ recipit, confestim excitatus tanquam dormiens Dominus, ostia virtutum, quæ incumbente perfidæ vespera cluserat, aperit. Cui sensui congruit, quamvis sub alio tropo pulcherrime concinit, quod ipse Dominus dum dormit, nauæ periclitantur; dum evigilat, liberantur (Matth. vii).

Crevit autem Samuel, etc. Crevit Evangelii prædicatio, et Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Crevit opinio Jesu, et abiit in totam Syriam. Unde Joannes ait: *Illum oportet crescere* (Joan. iii); et de veteris legis quasi Heli decessu, continuo subjungens: *Me autem, inquit, minui*.

Et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram. Nil terrenum in verbis Domini reperies, vel nullus eorum qui terrena sapiunt ejus spiritualia dicta comprehendit. Vel certe ita dicendum, quod Dominus in carno moratus, gentilibus, qui ad comparisonem Judæo-

rum quasi terra ad cœlum fuerunt, verbum cōmittere distulit, quos tamen postmodum per apostolos est ad fidem vocare dignatus.

Et cognovit universus Israel a Dan usque Bersabee, etc. Et cognovit catholica, id est, universalis Ecclesia, spiritualis videlicet Israel, quæ a principiis abrenuntiandi diabolo ad fontem usque baptismi perveniendo congregata est, quod fidei prædicator esset Jesus Christus, qui vocatur Nobiscum Deus. Dan quippe interpretatur iudicium. Illud ecclesiæ tempus insinuat, de quo dictum est: *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras (Joan. xii)*. Bersabee autem, quæ puteus juramenti, sive puteus septimus, aut puteus satietatis interpretatur, plenam baptismi perceptionem designat, cum, exorcizato, abrenuntiato et expulso de corde diabolo, fontem quisque regenerationis Spiritus septiformis gratiæ consecrandus et cœlestium donorum largitate satiandus intraverit. Sed et ipse situs locorum non parum Ecclesiæ sacramentis alludit, quia videlicet terminus Judææ terræ Dan ad Septentrionem, ad Austrum exstitit Bersabee, quarum mysticam plagarum distantiam bene cognovit qui cum sponso cauere novit: *Surge, Aquilo, et veni, Auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius (Cant. iv)*. Est autem Dan viculus a Paneade in quarto milliario euntibus Tyrum, de quo et Jordanis fluvius erumpens a loco sortitus est nomen. Jor quippe fluvium sive rivum Hebræi vocant; quod et ipsum ad significandum baptizandi initium haud ignobiliter respicit. Porro Bersabee civitas sive vicus in tribu Juda, vergens ad Austrum, ut diximus. Cognovit ergo universus Israel, id est, visioni Dei intentus Christianorum populus, a Dan usque Bersabee, ab Aquilone usque ad Austrum, id est, a catechumeno usque ad fideles, ab his qui nuper durissimos a se hostis antiqui status excluserant, usque ad eos qui lucidissimo jam sancti Spiritus sunt calore perflati, quia Jesus est Christus Filius Dei, et quia credentes habent vitam æternam in nomine ejus. Potest in hac lectione persona beati Samuelis, ad ipsa quoque membra Christi, puræ humilitatis merito sublimia referri, de quibus ipse dicit: *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cœlorum (Math. xviii)*. Quibus in templo Domini dormientibus, id est, ab exterioribus mundi curis in sola superna voluntate speculanda toto cordis lumine conversis, quomodo multa quæ caligans senex et reprobatus Heli non viderit cœlestium iudiciorum secreta pandantur, docet ipse Dominus, qui loquitur in Evangelio: *Confiteor tibi, Domine, Pater cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Math. x)*. Ubi etiam in exemplum loci præsentis humilitatis coronanda pœnitentium, et superbiorum impietas damnanda præmittitur, ut per hæc manifeste quæ sapientibus sæculi absconsa, quæ humilibus patefaciat arcana dixerit ostenditur.

CAPUT IX.

Cæso ac fugato Israel a Philistiim, et filii quoque Heli peremptis, arca Dei capitur; quo audito, ipse statim retro cadens perit et nurus ejus, nato prius filio Ichabod, qui interpretatur inglorius.

Et evenit sermo Samuelis universo Israeli, etc. In hac lectione deceptus sæpe diu per exempla gentium Israel, tandem accepta ad tempus Evangelii fide, non multo post ipsam pariter et doctores veritatis amissurus fuisse signatur. Translatoque ad gentes Dei testamento, sacerdoti legalis simul cum conjuncta ei Synagoga, perditio subsecuta monstratur.

(I Reg. iv.) *Egressus est namque Israel obvium Philistiim, etc.* Egressus est populus, id est, post acceptæ legis notitiam, ad agenda palam bona opera quæ didicit; expugnandumque, quantum poterat, gentilitatis errorem, quo impiorum corda ebriata, perpetuam vergebant in mortem. Unde bene Philistiim cadentes potione dicuntur. Quo tamen in certamine Israel non tam exteras gentes a scelerum pollutione revocare, quam seipsium curabat, ne illarum exemplo periret, observare.

Et castrametatus est juxta lapidem Adjutorii. Et omnem spiritualis sui belli fiduciam in ejus constituit auxilio; de quo dicebat: Dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me (Psalm. lx). Et alibi: *Dominus petra mea et robur meum (II Reg. xxi)*

Porro Philistiim venerunt in Aphec, etc. Proficiente in Deo vero Israel, falsorum multorumque cultores deorum continuo furor novus invidenti eumque depravandi corripuit; et hoc est Philistiæ aciem in Aphec, id est, in furore novo contra Israel instruere, finitimas quasque gentes ab immundis edoctas spiritibus, ad scandalizandum Dei populum, perversæ religionis vel actionis exempla præmonstrare, quod a tempore legis acceptæ, usque dum gratia Christi fecit utraque unum, nunquam agere destiterunt.

Inito autem certamine terga vertit Israel Philistiim, etc. Orto inter Israel et gentilium populos rerum verborumque de vera religione conflictu, et hoc pro unius et veri Dei cultu, illis pro idolorum defensione certantibus, defecit fide Israel, et proclivis ipse ad errorem gentium, quam gentes ad sequendam fidem ejus potuere converti. Cujus tamen portio non minima, cæteris licet peccantibus, ad defendenda virtutum spiritualium perstabat castra redire. Neque hæc ita allegorice super antiqui Dei populi statu interpretata putes, ut non etiam tibi tropologice convenient. Nam et ipse quoties expeditioni spirituali spiritus immundos expugnare niteris, non tua videlicet virtute fretus, sed in lapide confusus illo qui de monte præcisus est sine manibus (Dan. ii), solus diaboli regna prosternere novit, mox iidem veritatis inimici novarum tibi atrium forem, per singula bonæ operationis cœpta opponunt. Cave autem ne terga mentis ferientibus peccando veritas hostibus, sed potius, juxta quod admonet apostolus Jacobus: *Resiste diabolo, et fugiet a te*

(*Jac. 17*). Verum quia scriptum est : *Varius eventus est belli, et nunc hunc, nunc illum consumit gladius (II Reg. 11)*, si forte ad tempus cessasse et hostem vicisse contigerit, si etiam agros bonæ conversationis fructiferos populasse, et prudentiam, fortitudinem, justitiam ac temperantiam, quasi præcellentissimas quatuor duces cuncta virtutum turma subsequitur, se stravisse jactaverit, nec si tamen ipse castra optimi propositi, quæ juxta firmam petram metatus es, deserere, sed magis humilitatis et pœnitentiæ remedio perditos virtutum cuneos debes nova redintegrare militia; juxta eum qui dixit : *Si spiritus potestatem habentes ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, quia curatio cessare faciet peccata maxima (Eccl. 22)*. Instante igitur ab adversariis periculo certaminis, arcam ferventissimæ fidei auxiliatricem offer. Sed si et illam forte nequissimi ad horam vel hæresim permiscendo, vel alio quolibet genere fraudis attaminando, subtraxerint, nec tibi supernæ pietatis auxilium deficiet, quæ ideo plerumque suos ad horam cadere permittit, ut, cognita propria infirmitate, cauciores postmodum in virtutibus, ac perfectiones ad præmia servet. Denique arca post modicum læta domum regreditur, toteturque urbis in arce bis denis permanet annis, quia per pœnitentium sæpe recepta virtus animum ardentius quam ante turbinem tentationis poterat adimplet, eumque usque ad consummatum perfectæ legis divinæ decalogum, ac percipiendum perpetuo cœlestis denarii gaudium, comitatur. Verum his morali expositione præoccupatis, redeamus ad ordinem lectionis, et in antiquissimo literæ nemore nova spiritualis allegoriæ poma quæramus.

Quare percussit nos Dominus hodie coram Philistiim? etc. Consuluerunt sibi pro adipiscenda salutis via doctiores quique tum temporis in populo Israel, quærendo, videlicet, quare legem accipientes, legemque facere volentes, eum perficere vel implere nequiverint, quare sint percussi a Domino coram Philistiim, id est, quare, permittente Domino, neque eos sua gratia juvante, concupierint, legentes et diligentes legem, quæ dicit : *Non concupisces (Exod. 10)*. Inveneruntque tandem utile consilium, ut quærentes Christi gratiam, quæ in legis Scriptura (*Deut. 5*) patribus est sæpe promissa futura, gratiam quippe Christi in lege signatam reperire, per quem eam cupere liberari, hoc est arcam testamenti in Silo intra vetam tabernaculi positam reminisci, et ad promerendæ salutis auxilium a populo deferri. Diximus supra qua ratione Silo legis typum teneat.

Misit ergo populus in Silo, etc. Misit populus in futuram fidei suæ devotionem; et gratiam Dei super omnia excellentis, quam legis occasione didicerant, sibi adjunctricem assumebant. Et notandum quod tempore toto quærendi et afferendi ad se arcam quæta Israel castra mansere; perveniente autem illa, sunt ab hoste turbata, quia populus idem dominicæ Incarnationis fidem, quam venturam in-

hianter quærebat, venientem jam respicere, et in quibusdam suis membris etiam persequi et odisse non dubitabat.

Erantque duo filii Heli cum arca fœderis Domini, etc. Et nomine et merito filii Heli designant quod populum Christo in carne non credere etiam sacerdotum illius temporis non parum culpa adjuvit. Ophni quippe, discalciatus, sicut et supra dictum est; Phinees, os mutum interpretatur. Quorum prior dissolutionem actuum, posterior etiam docendi inertiam signat, cum etiam perfecti quique sacerdotes, et incessu boni operis ornati, et prædicationis esse debeant voce liberi.

Cumque venisset arca fœderis Domini in castra, etc. Nato in carne Domino, turbatus est omnis Israel, et prædicante alii ad credendum, alii ad contradicendum movebantur; et terrena prius conscientia cœli laudes insonuit.

Et audierunt Philistiim vocem clamoris. Et ad gentilium usque cognitionem fama dominicæ prædicationis dixit.

Timueruntque Philistiim dicentes: Venit Deus in castra, etc. Timuerunt pagani, cognoscentes veri Dei adventum in mundo, ad munienda suorum spiritualia castra fidelium; et multorum falsorumque numinum cultores, simul et culturas ingemuerunt esse perdendas, sequæ invicem perfidi ad debellandam fidei ac veritatis aciem confortarunt.

Non enim fuit tanta exultatio heri et nudius tertius. Neque in lege, neque ante legem tam prompta fuere corda credentium ad cuncta pro cœlestis regni desiderio, vix patiendæ quæ terris horrent, vel spernendæ quæ libent.

Pugnaverunt ergo Philistiim, et cæsus est Israel, etc. Pugnaverunt adversarii veritatis, sive homines, seu rectores eorum, spiritus immundi, contra credentes in Christum; a quibus vel aperte sævientibus, vel occulte suadentibus, vel exempla pravitatis ingentibus, alii vel negatione vel martyrio, cæsi, alii ad deserenda instantius suæ firmæ fidei sunt tabernacula repulsi.

Et facta est plaga magna nimis, etc. Plures veniente arca quam antea ceciderunt: *Quia si non venissem, inquit, et locutus eis fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo (Joan. xv)*. Possumus autem, juxta mysticam numeri interpretationem, dicere quia quatuor millia virorum ante adventum arcæ perdidit Israel, in eis qui ante Incarnationis dominicæ tempus minus perfecte credendo, sperando, amando, et operando, legis jussa spernebant; allata autem arca, triginta millia peditum majori plaga perierint qui sanctæ Trinitatis mysterium ex Evangelio, cum promissione denarii cœlestis, accipere renuebant.

Et arca Dei capta est, etc. Et regnum ablatum est a Judæis, datumque est genti facienti fructus ejus. Ordo quoque sacerdotii, qui se non recte gesserat, Domino judicante, translatus est.

Currens autem vir de Benjamin ex acie, etc. Currens

et citam salutis suæ curam gerens populus, qui pereuntibus ob perfidiam Judæis remansit, audiens ab apostolis : *Salvami a generatione ista prava* (Act. II), venit ad erudiendos eos qui, evacuati a Christo, adhuc in lege gloriabantur, et quasi tabernaculum Domini in Silo absque testamenti arca servabant; utque facilius audientes ad poenitentiam provocaret, scisso prorsus omni vetusto habitu, et tota suæ priscæ fiducia fortitudinis pro nihilo despecta, luctuosus apparuit. Qui bene de Benjamin, id est filio dexteræ, genus duxisse perhibetur, quia nimirum Ecclesia, ad comparationem Synagogæ, quia superna Jerusalem, videlicet mater nostra, ad collationem præsentis, quasi dextera ad lævam præminet. Vir igitur iste Benamineus vel populum Ecclesiæ primitivæ, vel ad aliquem illius ævi doctorem, filium scilicet dexteræ fidei, vel certe apostolum Paulum, qui et Benjamin de tribu descendit, qui, novissimus apostolorum cum sit, plus omnibus in prædicando laboravit, insinuat (I Cor. xv).

Cumque ille venisset, Heli sedebat, etc. Cum doctor Novi Testamenti, scisso litteræ indumento, apparuisset in Judæa, sacerdotium vetus adhuc, quamvis lumine amisso, sedebat super cathedram Moysi; sed contra Christum, qui est via, veritas et vita. Timebat enim, quod evenit, ne forte se reprobato, Christi ad gentes gratia transiret.

Vir autem ille, postquam ingressus est, nuntiavit urbi, etc. Evangelizavit doctor, et poenituit auditor. Audito quippe scelere, quod in Salvatoris nece commiserant, compuncti sunt corde Judæi, et dixerunt ad Petrum et ad reliquos apostolos : *Quid faciemus, viri fratres* (Act. II).

Et audivit Heli sonitum clamoris, etc. Et ad ipsas usque principum sacerdotum aures, poenitentis ad exhortationem apostolorum populi fama pervenit, nec libenter accepta est. Denique loquentibus illis ad populum, supervenerunt sacerdotes, et magistratus templi, et Sadducæi, dolentes quod docerent populum, et annuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis. Nec distulerunt apostoli, quin et ipsis evangelizarent.

Heli autem erat nonaginta octo annorum, etc. Sacerdotium legale tunc temporis duo de perfectione, quæ ad vitam duceret, minus habuerat, fidem scilicet et opera. Ideoque oculi, id est præcones, illius caligaverant sensu, et Christum in lege videre non poterant. Velamen namque erat super cor eorum, quod in Christo evacuatur.

Et arca Dei capta est, etc. Et crescente longe lateque apostolorum præconio ac fide populorum poenitentium, gratia Dei Judæis erepta est, sacerdotiumque illud legalium diu iudiciorum solio gloriosum, quia retrorsum cadere, id est, post se reverti, et peccata, quæ olim reliquit, repetere non timuit; fracto superbæ singularis cervicis periiit, et hoc juxta ostium illud, videlicet quod ait : *Per me si quis introierit, salvabitur* (Joan. x) : cui figurarum mysterio juxta sedebat, sed ipsum perfidie merito non intrabat.

A *Senex erat vir, et grandævus*, etc. Inveteratum erat id temporis sacerdotium illud, quondam opima virtute glorificum et ipsum per sacerdotum principes, seniores populi, Scribas et Phariseos, qui etiam legis doctores vocati sunt, opportuno tempore plebi Israel divinæ legis, quæ decalogo complectitur, iudicia ostendebat. Sed et juxta legis tropologiam quæ nostrum arcam testamenti et in tabernaculo custodire interius, et, cum tempus exierit, contra Philistinum pugnaturus, secum debet offerre; hoc est, ipsam fidem et conscientiam firmam semper castamque colibere; et, cum res poposcerit, contra immunos, vel homines, vel dæmones, belli spiritualis adjutricem deferre, quæ habeat duos sacerdotes custodes, geminæ videlicet dilectionis sollicitos sensus.

B Neque enim quamlibet fidem, sed eam quæ per dilectionem operatur, Apostolus laude dignam ducit (Galat. v). Et si nobis forte pugnantibus immundi spiritus aut hæretici fidei arcam eripuerint, ac sacerdotales plerumque sensus necaverint, necesse est mox vir Benamineus, luctuoso insignis habitu, id est, animus spe supernæ pietatis erectus, supplex et poenitens adveniat, nostrique nobis reatus ad mentem errata reducat, et totam nostri rectoris urbem ad lucum laryngasque provocet, donec Deo miserante, redent arca quæ capta est, meliorque in loco perditorem sacerdos, id est, castigior, post poenitentiae sudores, nobis sensus cautiorque donetur. Nec tempus septem mensium, quo arcam tenuere Philistinii, a significanda poenitentiae forma discrepat. Nam et

C Spiritus sancti gratia, quæ septiformis traditur, poenitentiam admissorum gerendam ac veniam constat esse nanciscendam; et eandem veniam septem modis impetandam, Patrum sententia declarat. Denique expositores Psalterii, septem poenitentiae psalmos tradunt, quibus ad obtinendam remissionem peccatorum superne sit pietas imploranda. Verum sunt qui memoriam, agnitionem, doloremque culpæ, non ad remedium flagitandum, sed instar Judæ ad priorum scelerum augmentum convertunt. Qui quoniam inveterati inter omnes inimicos suos, turbato præ ira Dei mentis oculo, lumen quoque fidei perdere, sedem repente judiciarum discretionis retro redituri, et mox perituri, relinquunt; et quamvis aliquandiu discreta vixisse, et bene seipsum juxta legis et Evangelii præcepta gessisse visi sunt (hoc est enim quadragesima annis Israel judicare), ingruente tamen articulo tentationis, misera morte succumbunt.

D *Nurus autem ejus, uxor Phinees, prægnans erat*, etc. Synagoga filii sacerdotii legalis commissæ ad regendum, semen quidem verbi a doctoribus acceperat, et vicina erat quæ Domino prædicante fructum fidei, quem diu quærebat, progigneret. Verum ipsa quoque post ruinam magistrorum incurvavit se a rectitudine vivendi, et populi quidem turbam non minimam, sed ipsa, quia vitæ Auctorem occidit, morte mulctanda peperit.

Et vocabit puerum Ichabod, etc. Ichabod interpre-

tatur Væ gloriæ, vel Decidit gloria, quod aptissime nomen hujus temporis Judæis congruere nemo fere est qui ambiget. Translata est autem gloria fidei de Israel ad gentes, de Synagoga ad Ecclesiam; sed in fine mundi revertetur ad Israel. De translata ad nos gaudeamus; de transferenda a nobis patriam, quæ in plaustro novæ conversationis reducenda, timeamus.

CAPUT X.

Tollentibus intempletum Dagon arcam Dei Philisthæis, primo ipse Dagon, deinde etiam populus ac terra digna ultione plagentur, manetque apud eos arca mensibus septem.

(I Reg. v.) *Philistiim autem tulerunt arcam Dei, etc.* Hæc lectio mystice suscipiente fidei testamentum præputio, simulacra primo humilianda, nec mora funditus evertenda, eos quoque qui post agnitam fidem retro convertuntur digna ultione plectendos, insinuat.

Philistiim autem tulerunt arcam Dei, etc. Gentes susceperunt verbum Evangelii a Judæa, ubi Dominus corporaliter natus, conversatus, et passus, loca dispensationis suæ mysteriis usque hodie sacra reliquit. Et asportaverunt illud fanra felici in exteras usque mundi provincias, quæ hactenus vitiorum flamma ferventes, carnis solvebantur illecebris. Unde bene Azotus, quæ Hebraice Erdod vocatur, juxta pristinum nomen, dissolutionem vel effusionem, sive incendium significat.

Et intulerunt eam in templum Dagon. Et intulerunt fidem in mundum, qui in maligno positus erat, et de quo Dominus ait: *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet; si autem fortior illo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet* (I Joan. v; Luc. xi). Fortis erat Dagon, quando stulta gentilitatis arina suo custodiebat in atrio. Fortior est arca fidei, quæ huic victrix spolia impietatis eripuit, et hæc pietatis arma et spolia fecit.

Et statuerunt eam juxta Dagon. Et erexerunt ecclesias Christi in gentibus, manente adhuc nonnullis in locis idolorum cultura. Dagon quippe, qui interpretatur piscis tristitiæ, non solum persona, sed et nomine significat eum qui, auctor nobis miseriarum ab initio existens, rex universorum quæ in aquis sunt a propheta vocatur. De quo Dominus beato Job sub Leviathan specie plurima narrat (Job xl). Et quem Tobias, qui interpretatur bonus Dei, se invadentem angeli ducis hortatu undis abstrahit, exenterat, assat, comedit, solit, et secum ad medicamina simul et viaticum portat. Id est, Dominus Salvator suæ carnis escam appetentem diabolum divina potentia superat, insidiarum latebris eripit; et abscisa ab eo membra iniquitatis, sapientiæ sale condita, ac sancti Spiritus igne decocta, in corporis sui, quod est Ecclesia, membra trajicit, perque alios aliis salutis auxilia præstat. Dum enim per eos quos diabolo oreptos salvat Dominus, et gentilitatem ab idololatriæ deceptione salvabit, et Judæos, de quibus carnem

A suscepit, ab errore suæ perfidiæ in mundi est non salvaturus, patet profecto quid significet Tobias, cum per interanea concisi piscis, et conjugem a dæmonio, et a cæcitate liberat parentem.

Cum, ut surrexissent diluculo Azoti altera die, etc. Clare centibus per fidei præcones miraculorum signis, decidit idololatriæ cultus, in eis qui ad Christum potuere converti; sed proditus licet et detectus, qui vanitas est, recuperatus est in eis qui contra veritatem arma movere perfidiæ.

Rursumque mane die alio consurgentes, etc. Crescente paulatim signorum cælestium lumine, idololatriæ confusa facie coram fidelibus Christi terrenum per omnia caducumque quidquid eatenus egere vel credere confessi sunt.

Caput autem Dagon et duæ palmæ manuum ejus, etc. Caput omnis peccati, superbia diaboli, et opus idololatriæ; quod quasi duabus palmis, impietatis professione, laudum et victimarum cæremoniis agebatur, a cognato corpore, id est, a cohærentibus sibi turbis seductorum abscissum jam, jamque foras mittendum, Christi augescente triumpho, parebat; qui quasi caput et manus Dagon trunci in limine jacere monstrabat, cum ait: *Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras* (Joan. xii).

Porro Dagon truncus solus, etc. Porro populus, idololatriæ abjecta et eliminata professione, atque operatione dæmoniaci, inter eos qui in fide processerant, quasi juxta arcam Dei, humilis submissusque remanere, quam cum diabolo foras mitti, id est, ab Ecclesiæ membris anathematizari, malebat. Nec ultra status Dagon sicut antea restauratus assertur, quia post multa licet Ecclesiæ certamina cessatum, tamen a falsorum defensione deorum, et uni Deo vero est data victoria Christo.

Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, etc. Propter causam, qua diabolus ejiciendus foras, et in fine damuandus est, omnes qui eum perversa vel docendo vel operando sequuntur, ipso instigante, tempus ejusdem ejectionis et damnationis illius considerare et cavere detrectant. Quin antequam sui cultores ab iniquitate resipiscant, eorum sollicitus sensum quasi incessum mentis a prævidenda futura, vel sua, vel ipsorum perditione suspendit. Et hoc usque in hodiernum diem, id est, usque dum eorum quisque lucem veritatis agnoverit, quem perpetuo præsentem qui sequitur, non ambulabit in tenebris. Nec timet calcare super limen Dagon in Azoto, quia pravorum, qui terrenis ardent desideris, simul et capitis eorum diaboli, pœnam mente sedula contuetur et horret, insuper et limen suum conversus ad meliora, paschali agni sanguine aspergere, id est, introitum et exitum suum dominicæ passionis mysterio munire, satagit. Dagon ergo truncati caput et pedes in limine suos ab ejusdem liminis tactu deterrent. Agni vero immaculati sanguis in limine suos se semper recolentes tutos ab hoste reddet, quia diabolus eis quos decipit considerandum finem, qui ad impia tartara ducat, et ipsorum subtrahit et suum.

Dominus autem quos redemit suæ passionis et resurrectionis exemplo vitam semper docet sperare post mortem.

Aggravata autem est manus Domini super Azotios, etc. Qui suscepta Dei arca super Dagon interitu dolent, ruinamque ejus erigunt, in posterioribus feriuntur, eorumque a muribus terra demolitur, quia qui fidei agnitione vel etiam mysteriis imbuti, aut idola sterni, aut vitia sibi non tolerant interdici, quia retro respiciunt, immunditiam vitæ veteris non relinquunt, et posteriora, quæ cum Apostolo (*Philip. III*) oblivisci et arbitrari debuerant ut stercora, repetunt. Ex his nimirum quæ eligunt puniuntur, ipsaque fit miseris causa pænæ, quæ delectatio erat culpæ. Sed et si quid boni germinare videntur, qui oculos mentis retro tenent, et radix cogitationis ab immundis spiritibus et operationis fructus eruditur. Percussit autem Dominus non solum Azotum, ubi erat Dagon, sed et omnes fines Azoti, quia non tantum capitalium incendia criminum, in quibus apertum opus diaboli claret, sed et parva quæque, et quæ hominibus extrema vel levia forte peccata videntur, districti iudicis sententia reprobans damnat. Denique omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii (*Math. XII*).

Videntes autem viri Azotii hujusmodi plagam, etc. Videntes idololatriæ dilectores potentiam Christi contra deos suos, nolunt fidem ejus recipere, ne propter hanc solam cogantur omnem deorum suorum turbam abdicare. Videntes falsi Christiani propter fidem Christi interdicta sibi peccata quæ amant, ipsam fidei religionem quantum valent detestantur, ne hujus occasione desideria quibus pro Deo serviunt jubeantur extinguere. Azotii per omnia, id est, effusionis, dissolutionis, et incendiorum nomine digni sunt, qui Scripturæ sacræ præcepta ideo scire nolunt, ne cognita debeant agere quæ didicerint; et propter Domini sententiam, qua nescientes voluntatem suam minus vapulaturos dicit, nolunt scire quæ faciant: non intelligentes multum distare inter nescire simpliciter, et noluisse scire quæ scienda didiceris. Et hi ergo durum suis voluntatibus sentientes, arcam a se scientiæ cœlestis impudici repellunt.

Responderuntque Gethi: Circumducatur arca Dei Israel, etc. Et hæc arcæ circumductio temporis præsentis ævi congruit, ubi quisque lentorum ab alio magis dura verborum Domini quam a se desiderat impleri. Sed et barbaræ nationes, quod grave satis est, si quæ Christi fidem nuper exceperint, mox desideriis mollibus enervatæ, aliis hanc magis dandam quam apud se diutius æstimant exercendam.

Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini, etc. Qui fidem transitorie nec fixa intentione percipiunt, non solum nihil commodi credendo merentur, sed et pœnam de pretio salutis miseri mereantur æternam.

Et putrescebant prominentes extales eorum. Et

A meditatio cordis eorum interior ad posteriora cæca et immunda vitæ presentis relapsa, fetido cunctis fimo et cruore vitiorum plena foras apparebat; cui generi percussio hæreticorum vesaniam comparari, et ipsa Arii morte docetur; qui, fuis per posteriora visceribus, cunctis finem hæretica docendi, et hæreticis digna supplicia subeundi principium, misere invenit.

Miserunt itaque, et congregaverunt omnes satrapas Philistinorum, etc. Multi hæc hodie credentium de gentibus factis, etsi non verbis, dicunt: Dimitte fidem, et revertatur ad filios Israel, ut tandem nobis excisis, illi secundum naturam inserantur suæ olivæ. Satius est enim ignorantes perire, quam cum cæteris peccatis pro fidei etiam, quam servare nequimus, prævaricatione damnari.

*Et ascendebat ululatus uniuscujusque civitatis in cælum. Et murmur atque impatientia clamorque Sodomiticus falso fidelium insignis quibusque locis, vel personis, vel certe sensibus corporis, qui ad numerum civitatum Philistiim quinque sunt, districtum judicem latere nunquam valet, qui tremenda sententia tempus hujusmodi prænuuntians: Verumtamen, inquit, Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra (*Luc. XVIII*.)*

(*I Reg. VI*.) *Fuit ergo arca Domini in regione Philistinorum septem mensibus.* Septem universitatem rei cujusque, sive temporis, aut numeri, seu certe plenitudinem gratiæ spiritualis exprimere solent. Mensis autem qui cremento ac decremento lunaris luminis variatur, statum Ecclesiæ inter prospera et adversa laborantis, sed nunquam a Sole justitiæ deficientis, insinuat. Fuit ergo, et futura est arca Dominicæ fidei in gentibus universo tempore sæculi, quo gratia Spiritus sancti septiformis Ecclesiam implere, et ad lucendum infirmis quasi subjectis sibi terris illustrare dignabitur. Sed et juxta litteram præsens lectio, quæ Philisthæos arcæ Domini vicinia percussos narrat, docet ne immundus quilibet sanctis appropriare præsumat; sed quicumque vel dominicum corpus accipere, vel sacratissima ejus dicta tractare voluerit, *probet seipsum, et sic de pane illo edat, et de calice bibat, castigetque corpus suum. et servitui subjiciat, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiatur (*I Cor. XI, 9*).*

CAPUT XI.

Docti a sacerdotibus ac divinis Philistiim, arcam Dei merita cum veneratione remittunt, quam Bethsamitæ primi recipientes, victimas Deo offerunt.

Et vocaverunt Philistiim sacerdotes et divinos, etc. Hæc lectio typica docet fidem Evangelii, quæ nunc in gentibus celebratur, ad salvandas in fine mundi reliquias Israel esse reversuram. Philistiim plagis eruditi, interrogant sapientes quid faciant de arca Dei, quomodo remittant eam in locum suum.

At illi: Si remittitis, inquit, in locum suum arcam Dei Israel, etc. Et nos videntes vindictam impiorum, manusque nostras lavantes in sanguine peccatorum, si gratiæ cœlestis arcam in locum

vuum, id est, in proximorum corda, quæ hanc aliquando habentes errando perdidierant, remittere penitentiam suadendo disponimus, corandum summopere est, ne hoc vacui virtutibus agere quæramus, sed juxta eum qui dixit: *Et gratia ejus in me vacua non fuit (I Cor. xv)*, primo ipsi recta agere, et sic alios instruere festinemus. Hoc etenim modo plagas eorum qui, accepto scientiæ dono, nil pro peccatis quæ commiserunt Largitori gratiæ rependere norunt, effugere poterimus. Sed et universaliter Ecclesiæ providendum, ne vacua in fine sæculi gratia fidei, id est, fructum virtutum in gentibus, ultra non inveniatis, ad Israel salvandum remittatur; sed quomodo venit redeat, quæ per magnos doctores nobis data est, per magnos reddatur et illi.

Juxta numerum provinciarum Philistiim, etc. Juxta numerum quinque sensuum corporis, quos retro respiciendo contaminastis, quorum fructus omnes fidem male tractando perdidistis, jam modo per cuncta quæ videndo, audiendo, gustando, olfaciendo, vel tangendo geritis, clarissima patientiæ, compunctionis, humilitatis cæterarumque virtutum Christo debita solvite.

Et dabitis Deo Israel gloriam, etc. Et confitemini quia Deus solus verax, omnis autem homo mendax (*Rom. iii; Psalm. cxv*); si forte avertat faciem suam a peccatis vestris, et omnes iniquitates vestras deleat, dumque vobis onus levissimum pius miserator imponat.

Nunc ergo arripite et facite plastrum novum unum, etc. Nunc, inquiunt, festinate, et vel vestris, vel fraternalis in cordibus, exuentes veterem hominem cum actibus ejus, induite novum, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate, et veritate (*Ephes. iv*); et hoc in unitate catholicæ pacis, in qua tantum ad salvandum prodest quidquid boni agere potest, nobilesque gemina, id est, Dei et proximi, dilectione doctores, a peccati jugo liberos, spiritualium fidelium filiorum prole gaudentes, sive prædicandæ fidei, seu portandæ fraternæ necessitatis oneri, subjicite. Parvulos autem quosque et lactantes adhuc in Christo, donec in virum perfectum proficiant, intra stratus sui modulum educandas cohibete.

Tolletisque arcam Domini, et ponetis in plaistro, etc. Secretiora quæque celestium arcanorum, imbutis novo Christi mandato cordibus, imponite, nec non et vestræ correctionis exemplo simul omnibus intuenda et sequenda conjungite, taliterque Ecclesiam ornatam, id est, et fidei mysteriis, et exemplis onustam virtutum, ad quærendas reliquias Israeliicæ plebis emittite, neque unquam ab intuendis ejus gressibus vestræ mentis oculos avertite.

Fecerunt ergo illi hoc modo, et tollentes duas vacras, etc. Fecerunt Philistiim de arca secundum consulta sacerdotum suorum et divinatorum. Fecerunt et facturi sunt de Ecclesia fideles ejus dispensatores juxta præsentia, vel futura præcedentium sacerdotum et prophetarum; faciamus et nos de cor-

rectione vel nostra, vel proximi, videlicet Ecclesiæ membrorum juxta imperium magistrorum spiritualium. Neque absurdum putet quispiam quod acta divinatorum et sacerdotum infidelium super Ecclesiæ prophetis et doctoribus interpretantes, spirituali mysterio redundare dixerimus; sed agnito potius allegoricæ locutionis usu, videat qui legit ea quoque quæ non modo infideles, sed et aperta fronte Deo contraria molientes egerunt, ab egregiis expositivis ad saluberrimæ pietatis obsequium typice relata. Nec minus sacrum vel mystica pietate plenum, quod Dominum persecutor impius in passione, purpurea vel alba veste indult, spinis coronavit, aceto potavit, cruce suspendit, regem Latine, Græce et Hebraice scripsit, quam quod hunc in nativitate pia et inviolata genitrix pannis involvit, in præsepio reclinavit, pastores laudaverunt, magi adoraverunt; quod occisum discipuli electi aromatibus conditum, linteaminibus involutum, petri in sepulcro positum, lapide magno clausurunt, et ne dubites ab hominibus qualibuscunque, tuæ tamen naturæ consertibus, utilia discere. Audi quid Salomon dicat: *Vade ad fornicam, o piger, et considera vias ejus, et discere sapientiam (Prov. vi)*.

Ibant autem in directum vaccæ, etc. Ibant in directum doctores per Christum, quæ ducit ad regnum cælorum. Via quippe Bethsames, id est, domus solis, ipsa est quæ dicit: *Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv)*. Et alibi: *Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ (Joan. viii)*.

In itinere uno gradiebantur pergentes et mugientes, etc. Uno eodemque fidei et veritatis calle gradiebantur gementes quidem, quasi homines, separari se ab his quos diligant; libentius tamen eos, ubi necessitas ingruerit, quam justitiæ viam deserentes ardentius ad victimam passionis pro arca Domini properantes, quam fletu filiorum arcam deponere consentientes. Vis probari quæ dicimus? Morante Paulo in Cæsarea, superveniens a Judæa propheta, protestatus est eum alligandum Judæis in Jerusalem, et tradendum in manus gentium (*Act. xxi*). Ecce portatrix arcæ dominicæ victimanda vacca prophetatur; et quidquid ad hæc vituli, siccisne oculis abscessum mortemque parentis exspectant, nobilior cæteris vitulus, et inter quatuor magna animalia hoc nomine insignis, quid egerint narret. Quod cum audissemus, inquit, rogabamus nos, et qui locillius erant, ne ascenderet in Jerusalem; sed quia non amore vel lacrymis filiorum ad dexteram, non ad sinistram deflecti poterat matris instantia, vide quid abitura plorantibus dicat: *Quid facitis, fientes, et turbantes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed et mori in Jerusalem paratus sum propter nomen Domini Jesu. Verum qui planctus infirmorum, quasi reclusorum domi vitulorum, quem de carnali spiritualium parentum amissione concipiunt, paulatim dum et ipsi profecerint, cessat. Dicit idem Lucas: Et cum ei suadere non*

possemus, quievimus dicentes: Domini voluntas fiat. **A** in lapide scripta est), non inconvenienter referri; et arcam super lapidem positam intelligi, cum legis æmulator populus fidem gratiæ susceperit.

Porro Bethsamitæ metebant triticum in valle, etc. Porro cives æternæ lucis, fructus virtutum maturos, quos humilī corde protulerunt, in gaudia patriæ cœlestis condere desiderabant; et elevatis cordis oculis, ubicunque terrarum vidissent cœlestia, gavisī sunt.

Et plaustrum venit in agrum Josue Bethsamitæ, etc. Et Ecclesia ubicunque pectora Jesu Christo, Domino videlicet claritatis æternæ, et perpetuæ lucis inventori, fructum ferentia viderit, statim ibi, quasi requie post laborem quærendi reperta, mansionem facere parat; talis semper Ecclesiæ profectus, talis ejus erat in nationes adventus, talis erit et reditus ad Israel.

Erat autem ibi lapis magnus, etc. Erat in agro Ecclesiæ lapis ille singulariter magnus, qui præcisus de monte sine manibus crevit in montem magnum, et implevit universam terram. Et de quo Psalmista: *Lapidem, inquit, reprobaverunt, ædificantes, hic factus est in caput anguli (Psalm. cxvii)*; videlicet, ut faceret utraque unum. Et conciderunt persecutores Ecclesiæ compagem, quæ, ad exemplum Dominicæ crucis erecta, firmissimo novæ gratiæ statu gaudebat. Insuper et magistros, atque eos qui infirmorum onera ferre sufficerent, martyrii flamma consumptos, gratissimam Domino victimam, tametsi nescientes, mactaverunt. Ligna quippe plaustrī novi, quod arcam Domini portarat, concisa sunt, quando, facta persecutione in Ecclesia Jerosolymorum, omnes dispersi sunt per regiones Samariæ et Judææ, præter apostolos. Vaccæ super ea holocaustum Domino factæ, quando, cunctis intimi amoris ardore compunctis, et in luctum lacrymasque solutis, Stephanus lapidatus, et Jacobus frater Joannis est gladio cæsus; innumeraque hujusmodi, relegens historiam ecclesiasticam, et infinita martyrum gesta, reperies. Quibus cunctis immanior temporibus Antichristi concisio plaustrī hujus, hoc est Ecclesiæ perturbatio, non dubitatur esse ventura. Neque aliquīd vetat duas has vaccas, quæ arcam Domini referentes Israelitis holocaustum sunt Domino datæ, super Enoch et Elia interpretari, qui tunc Judæis fidei gratiam aperturi, nec mora ab Antichristo mortem creduntur esse suscepturi. Nec mireris bene acta Bethsamitarum a nobis in contrarium interpretata, quia moris est Scripturæ sanctæ, et per bona malum, et bona per malum aliquando figurare. Denique quam plura in lege victimarum genera, quæ, præcipiente Domino, devota mente sunt oblata, mortem Salvatoris, quam ab impiis suscepit, typico prædicunt.

Levitæ autem deposuerunt arcam Dei, etc. Ministri verbi suscipientes fidem, et exempla vitæ sanctorum ab his qui in Christo præcesserunt, non hæc in villi aliquo terrenoque et imo pectore, verum in his quæ in Christo firma videre, posuerunt. Potest lapis ille magnus ad populum, qui in lege gloriatur (lex enim

Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, etc. Quicumque sunt Christi Jesu, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis (Galat. v). Et alibi: *Obsecro, inquit, vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem (Rom. xii).*

Et quinque satrapæ Philistinorum viderunt, etc. Præcedentes quique in Christo, tandiu succedentium sibi in illo fidem et acta quasi specula contemplantur, donec et ipsos firmatos in fide et bene proficientes agnoverint; et sic, de illorum salute **B** securiores effecti, ad suæ curandæ conversationis habitacula recurrunt. Potest et de hypocritis intelligi, qui cum ad tempus viam vitæ videantur imitari, portas tamen Bethsamis, id est, Solis justitiæ, propter instabilitatem sinistræ mentis, non merentur ingredi.

Hi sunt autem ani aurei, etc. Omnes pro delicto Domino, parvi et magni, fortes et infirmi, vasa aurea exsolvere, id est, splendida compunctionis et humilitatis, mansuetudinis et cæstitatis, cæterorumque spiritualium fructuum munera reddere opus habeat. *Quis enim mundus a sordibus? nec si unius diei, etiam sit vita ejus in terra. Et si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus (Job. xv; I Joan. i; Job. xx).* Quis enim gloriabitur castum se habere cor, qui non in aliquo de quinque sensibus notissimis a veritatis calle devians retro repperit; aut non aliquando cogitatio vel bona ejus actio sit insidiatoris antiqui dente derosa, ut pro his merito pœnitentiæ debeat flagitare remedia, et de vitiorum quæ fecit, vel tentamentorum memoria quæ pertulit, necesse habeat acrius exercendis insistere virtutibus? Hoc est enim pro anis et muribus, corruptoribus atque corruptis, in quibus errans punitus est, aureos quinque Domino reddere correctum. Et pulchre cujusque provinciæ metropolis, cum adjacentibus sibi urbibus et villis, unum murem et anum reddidisse dicitur aureum, quia tunc rite pro peccato debita solvimus, quando divites, inopes, docti et indocti, quos distantia muratæ urbis, et villæ muro destitutæ, significat omnes in Christo unum facti, unam eandemque Domini voluntatem videre, eundem Christi bonum odorem percipere, pariter gustare quam suavis est Dominus, et una eademque verba ejus audire et facere, satagimus. At qui converti et pœnitentiæ debita pro peccato reddere contempnunt, nec ipsi manum districti Judicis evadent, sed in interiores tenebras detrusi, non exient inde donec reddant etiam novissimum quadrantem. De quibus supra sapientes Philistiim meliora suggerentes, aiebant: *Quare gravatis corda vestra, sicut aggravavit Ægyptus et Pharo cor suum? Nonne, postquam percussus est, tunc dimisit eos, et abierunt? Quod est aperte de reprobis dicere: Nonne postquam æternæ*

mortis exerepere sententiam, tunc primo peccare et A exercitantur, et deficit paulisper spiritus eorum, bonos lædere desierunt?

Et usque ad Abel lapidem magnum, etc. Etiam fortes quique in fide, et qui ad sustentandam regendamque nutantis Ecclesiæ devotionem sufficient, et ipsi fragilitatis suæ conscii dicunt: *In multis enim offendimus omnes (Jac. III)*. Imo ipse summus lapis angularis, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (I Petr. II), pro nobis humana passus, loquitur: *Quæ non rapui, nunc exsolvebam (Psalm. LXXIII)*. Quem et in hoc aptissime lapis ille magnus, super quem posita est arca Dei, significat, quod confinium erat Israel et Philistiim. Confinium quippe ostenditur, a quo et illi quasi sua tributa exigunt, et super quem isti quasi suum, arcam Domini ponunt. Ipse enim singulari pietate suæ virtutis onus Ecclesiæ portat, qui est pax nostra, et fecit utraque unum.

Quæ erat usque in illa die in agro Josuæ Bethsamitis. Idem Josuæ, qui supra Jesus est, et eundem Dominum signat. Utrumque enim nomen Salvator interpretatur.

Percussit autem de viris Bethsamitibus, etc. Non sacerdotes et Levitas, quorum officii erat arcam portare; sed vulgus ignobile, cui nec videndi eam fas erat, percussit. Quod ne pateretur, in Exodo populus a longe stabat et orabat, solusque Moyses ascendit ad Dominum. Soli namque scientia et actione perfecti, cœlestium contemplationi in hac vita mentem intendere norunt. At si qui minus perfectus adhuc in humanis divina tractare præsumperit, cavendum ne vel hæresi, vel desperatione, vel alio quolibet discrimine reverberetur ejus inconsulta temeritas. Sed melius fortasse hæc percussio plebis, quæ arcam Domini vidisset, in bono accipietur; quia quanto quisque amplius divinæ secreta majestatis aspicere cœperit, tanto mox, de se humilia sentiens, a tota sua trepidus virtutum fiducia deficit. Qua se plaga saluberrima percussum tremebat qui dixit: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis (Exod. XVIII)*. Nec non et Psalmista, cum ait: *Oculi mei defecerunt in salutari tuo (Psalm. CXVIII)*. Quod est dicere: quo altius sacratissima tui salutaris, id est, Jesu, arcana conspicio, eo mea citius, etiam quæ fortia rebar acta, vitali vulnere percussus despicio. Hac se plaga non modo percussus, sed et mortuum gratulatur, qui dixit: *Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo crucifixus sum cruce (Galat. II)*. Cui etiam sensui quinquagenarius, vel septuagenarius, percussorum numerus, qui ad requiem et spiritus sancti gratiam significandam principaliter respicit, astipulatur. Nam et septimam diem, et septimum ac quinquagesimum annum, lex sacravit in requie. Sed et Spiritus sanctus, cujus septiformem gratiam Isaias scribit, quinquagesima dominicæ resurrectionis die primitivam descendit in Ecclesiam. Cum enim nunc annos æternos in mente habendo negant consolari animam suam, solaque Dei memoria delectari

ipsi tunc, Spiritu Dei sublimati, perennem tendunt ad requiem. Utrique autem sensui concinit apte quod sequitur:

Luxitque populus, quod percussisset Dominus, etc. Quia et infirmitas vel nutantia sua membra, ut ad statum pristinum reformet, flendo laborat Ecclesia; et bene proficientium æque membrorum suorum, quæ concupisse et defecisse videt in atrio Domini, studiis accensa, dulces salutariferæ compunctionis lacrymas fundit, dicitque vulnerata charitate: *Ego sum, et anima mea liquefacta est, ut locutus est (Cant. V)*; et cætera talia, quibus innumera Scripturarum loca, et totus quadragesimi primi psalmi refertus est textus.

Et dixerunt viri Bethsamitæ: Quis potest stare? etc. Viri domus solis, id est, supernæ patriæ cives, in terra peregrinantes; et si parum aliquid, et hoc raptum, de æterna, quam sitiunt, luce degustant, continuo se quam nihil de suo sint intelligunt, meritoque paventes dicunt: *Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (Psalm. CXLII)*. Quia et si quis judicio hominum stare videtur, jam tamen in conspectu divinæ Majestatis jacere comprobatur; modestoque ac benigno consilio, post sublimem illum sibi soli Deoque cognatum dilectionis ardorem, proximis quoque minoribus, quæ capere ipsi sufficiant, munera scientiæ spiritualis impertiant. Juxta quod magnus ille civis Bethsamita dicebat: *Sive enim mente excidimus Deo, sive sobrii sumus, vobis (II Cor. V)*. Et hoc est quod sequitur, dicentibus de arca Domini Bethsamitis:

Et ad quem ascendet a nobis? etc. Cariathiarim quippe quæ civitas silvarum dicitur, magnam vitæ perfectionem, sed minorem nimirum quam Bethsames, id est, domus solis, significat. Hæc namque contemplationis sublimitatem, quia beati mundo corde Deum videbunt (Matth. V); illa communionem monstrat activæ conversationis, qua suos quoque serenitate fructus exsultabant omnia ligna silvarum ante faciem Domini, quoniam venit, et mansionem apud ea facit. Et de Bethsamis arca Cariathiarim mittitur, quia divina gratia nunc magnorum corda, ut summa per fidem contemplantur, inflammat, nunc humilium pectora inchoantium, ut multifaria bonorum operum quasi poma gignant, adjuvat.

CAPUT XII.

Bethsamitis ex parte percussis, eo quod minus digni arcam videre præsumperint, Cariathiaritæ succipiunt et viginti annis custodiunt. Deinde admonente Samuel, Israel idolis relictis Domino servit, offerente eodem holocaustum. Philistiim Domino intonante terrentur et fugiunt. Samuel Israel judicat, et in Ramatha Domino altare ædificat.

(I Reg. VII.) *Venerunt ergo viri Cariathiarim, etc.* Venerunt fortes Ecclesiæ, multiformi spiritualium actionum germine secundi, et susceptam a cæcis fidei contemplatoribus divinæ voluntatis cognitionem ad se suosque perduxerunt, collocaruntque hanc in alto corde illorum qui habitantis in se Spiritus sancti

gratia, templum Dei esse meruerunt, quibus dedit A
potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine
 ejus (*Joan. 1*), quos voluntarie genuit verbo veritatis.
 Aminadab quippe, qui pater meus spontaneus
 dicitur, eum nimirum qui, cum sit Dominus cœli et
 terræ, nobis gratia Pater factus est, designat. Gaba
 ba, quod interpretatur collis, et intelligendus est
 aliquis locus eximius in Cariathiarim, vel certe arx
 ejusdem fuisse civitatis, altitudinem perfectæ actio
 nis insinuat. In quo nimirum colle infertur arca Do
 mini, cum divina voluntas ostenditur, hi sunt præor
 dinati ad vitam æternam. Cujus ostensionem divinæ
 scientiæ, quia nemo potest nisi humilis adipisci,
 recte accepturis arcam Cariathiaritis Bethsamitæ
 dicebant: Reduxerunt Philistiim arcam Domini;
 descendite, et ducite eam ad vos. Quod est aperte B
 Judæos in fine munci credentes proxinis ad fidem
 vocandis dicere: Reduxere nobis scientiam gratiæ
 gentes, quæ diu, nobis incredulis, ejus sunt dono
 potitæ. Descendite de longo superbiæ fastu, et hu
 mile jugum fidei humiles corde suscipite. Quod
 etiam, sicut cætera lectionis hujusce series, quoti
 dianum nostrum statui et variantibus diversorum meri
 tis potest aptissime congruere.

Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, etc.
 Sanctos quosque ac doctos, et filiorum Dei nomine
 elegere doctores, qui Ecclesiæ statum custodirent.
 Eleazar namque, qui Dei adjutor dicitur, illorum
 figuraliter cœtum exprimit, qui dicere cum apo
 stolo possunt: *Dei enim sumus adjutores* (*I Cor. III*).
 Et alibi: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem*
incrementum dedit (*Ibid.*)

Et factum est, ex qua die mansit arca in Cariathiarim, etc.
 Et hic activæ et contemplativæ perfectionis intueri distantiam.
 Ecce enim arca Domini, quæ vix una die qua venerat in agro Josue Bethsa
 mitis perseverare potuit; et non solum Gabaa, id
 est, arcem Bethsames ascendere, sed ne ipsas qui
 dem ejus valebat plane portas intrare. Perveniens
 autem in Cariathiarim, et colleum illius illata, vice
 simum usque ibidem, multiplicatis virtutum diebus,
 permansit ad annum, quia cœlestis vitæ contem
 platio, degentibus in carne sanctis, vix ad momen
 tum potest delibari. *Corpus enim, quod corrumpitur,*
oggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sen
suum multa cogitantem (*Sap. IX*). Vita autem activa
 multo prolixiore et temporum spatio, et cooperan
 tum consortio fratrum valet indefessa celebrari, adeo
 ut legis in ea decalogus, per Evangelii gratiam gem
 inatus, vel certo corpore et mente consummatus,
 quasi vicesimum jam manentis secum arcæ annus pro
 ficientibus bonorum meritis probetur impleri.

Et requievit omnis domus Israel post Dominum. Ex
 tremam conversæ in fine Judææ felicitatem typice de
 signat, ad quam tota præmissa lectio specialiter, ta
 metsi ad omnem ecclesiam potest generaliter referri.
 Ubi etiam juxta litteram quidam putant, quia vicena
 rio annorum numero, quo, manente in Cariathiarim
 arca, requievit omnis domus Israel post Dominum, et

modus et status temporis quo Samuel Israeli præfue
 rit ostendatur. Neque enim ut, quidam chronographi
 frustra turbantur viginti anni, quibus ibidem arca
 mansit, usque ad octavum regni, David annum,
 quando ab ipso Jerosolymam translata est, pertingere
 putandi sunt. Legimus namque inferius, in principio
 regni Saul eam fuisse in Gabaa Benjamin, dicente
 Scriptura: *Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam*
Dei. Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel
(I Reg. XIV). Ideoque intelligere debemus, tacente
 licet Scriptura, reductam eam post hæc de Gabaa
 Benjamin, in Gabaa, id est, collem Cariathiarim,
 unde regnante David in Jerusalem transferretur.
 Non autem absque significatione mysterii credas ar
 cam Domini sic varia per loca mutatam, ut nunc
 Dominum solis adeat, nunc civitatem silvarum sub
 beat, nunc adjutrix inter castra pareat, nunc civita
 tem silvarum repetat, et dimissa Silo *reputit tabernaculum*
Silo (*Psal. LXXVII*), ad ultimum montem
 Sion, quem dilexit, ascendit; sed et inde castra duci
 et reduci non omittat. Denique Urias cum David lo
 quens, tempore belli Ammonitici, sub pellibus eam
 fuisse designavit (*I Par. XVII*). Et hæc usque ad
 tempora dedicationis domus Dei, qua perpetuam in
 sancta sanctorum sedem mansionis accepit. Nequa
 quam hæc frustra, sed in Ecclesiæ typum gesta co
 gnosce, quæ in multimoda, sed pacatissima, suorum
 diversitate membrorum nunc theoreticæ vitæ dulcis
 sima luce fruitor, gustando et videndo quoniam su
 vis est Dominus, nunc activæ devotionis condensa,
 minore quidam mentis ardore vel lumine lactata,
 sed non minore bonæ operationis fruge secunda sub
 intrat; nunc contra adversantis mundi pericula
 spiritualem virtutum militiam armat; nec inter resi
 stendum adversariis suæ fructiferæ conversationis
 apta deserit, sedulaque præcavet, ne, post agnita
 spiritualis vitæ mysteria litteralem legis observan
 tiam quasi tabernaculum Silo, præpostera electione
 requirat; nunc in his qui jam de corpore egressi,
 sæculi variantis evasere labores, visionem æternæ
 pacis ascendit. Nec per eos tamen ipsos in cœli jam
 sede regnantes, pro peregrinantibus in terra suis
 æque membris, et adhuc contra hostem dimicanti
 bus, orando certare desistit, donec resurrectionis
 coruscante gloria, quæ felix ejus est dedicatio, in
 cœlestia sancta sanctorum perpetuo mortis trium
 phatrix evehatur.

Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, etc.
 Hic figuraliter ostenditur, quomodo Dominus in
 Judæa docens, et miracula faciens, patiens et res
 surgens, ascendens in cœlum et Spiritus sancti
 gratiam mittens, non solum Judæos, sed et gen
 tes misericordiæ suæ fecerit participes. Samuel ita
 que, suscepto post mortem Heli sacerdotio, univer
 sam domum Israel alloquitur ut auferant deos alie
 nos de medio sui.

Et præparate corda vestra Domino, etc. Dominus,
 novi sacerdotii auctor, quod est secundum ordinem
 Melchisedech, apparens in carne, universam do

num Israel, id est, Deum videre desiderantium Ecclesiam, docet auferre a se traditiones Pharisæorum; et non solum opera, quod et lex docuit, sed ipsa etiam corda ad serviendum Domino soli præparare, dicens: Audistis, quia dictum est antiquis: *Ego autem dico vobis* (*Matth. v.*) Sic enim eos a cunctis hostibus in vita ventura posse liberari.

Abstulerunt ergo filii Israel Baalim et Astaroth, etc. Idola hæc Sidoniorum sunt; quorum Baalim superiores, sive ascendentes, Astaroth facturam exploratorum significant. Quicumque ergo filiorum Israel ad prædicationem Salvatoris vero Deo Patri servierunt, omnes profanas cogitationes, quæ, de infimis in cor ascendentes, et non desuper a Patre luminum, inter data optima et dona perfecta descendentes, superiores bonis esse cupiebant, eiecerunt; omnem de suo pectore spirituum immundorum machinam, qui circumeantes caulas fidelium quærent quem devorent, abstulerunt.

Dixit autem Samuel: Congregate universum Israel in Masphat, etc. Dixit apostolis Salvator, ut prædicando verbum Evangelii, universum Israel spiritualem in Masphat, id est, speculam, novæ videlicet veritatis et vitæ, congregarent. A qua congregatione universitatis, Ecclesia catholica Græcæ nomen accepit. In cujus unitate positos quosque ipse Patri Salvator orando commendat, qui ante passionem suam per apostolos orans ait: *Non pro his autem rogatum, sed et pro eis qui per verbum eorum credituri sunt in me, ut omnes unum sint* (*Joan. xvii*). Et modo quod idem faciat, Apostolus docet, dicens: *Qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis* (*Rom. viii*).

Et convenerunt in Masphat, hauseruntque aquam, etc. Quod laurientes aquam inter preces et jejunia libaverunt Domino, indicium simul et executio piæ devotionis est. Convenerunt autem, prædicante Domino, ad audiendum verbum populi, hauseruntque compuncti de imo pectore fontem lacrymarum, quem effunderent quasi gratissimum Deo libamen, peroculorum vascula proferendo; abstineruntque a cunctis mundi illecebris in illa gratiæcoelestis illuminatione, confitentes peccata præterita, et Christi misericordiam flagitantes.

Judicavitque Samuel filios Israel in Masphat. Cæli non sunt mundi in conspectu ejus (*Job. xv*), et in electis suis reperit pravitatem. Et illi ergo qui terrena transcendentes omnia, in specula supernorum, quam significat Masphat, ad Christum convenerunt, qui filiorum Israel, id est, viri videntes Deum, vocabulo præminent, habent adhuc plura, unde quasi homines a districto iudice castigentur. Unde est illud Isaïæ: *Et judicabit in justitia pauperes* (*Isa. xi*). Haud dubium quin ipsos quibus loquitur: *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei* (*Matth. v*); eosdem namque iudicans dicit: *Adhuc et vos sine intellectu estis* (*Matth. xv*).

Et audierunt Philistiim, quod congregati essent filii Israel in Masphat, etc. Audierunt hostes veritatis

A quod, prædicante Domino Evangelium regni, omnis eum populus libenter audisset; et ascenderunt immundi spiritus, principes videlicet impiorum [unde et ab Apostolo (*Ephes. vi*) rectores tenebrarum vocantur] contra Ecclesiæ statum, imo contra unumquemque fidelium nefandis insidiis appetendum. De qua illorum pessima ascensione supra, nomen Baalim exponentes, tractavimus.

Quod cum audissent filii Israel, timuerunt, etc. Timentes discipuli Christi a facie persequentium Judæorum, vigilaverunt, jubente illo, et oraverunt ne intrarent in tentationem; dixeruntque subito tentationum turbine percusi: Domine, salva nos, perimus. Qui etiam post ejus ascensionem frequentius in pressuris orasse memorantur (*Matth. viii*). Quod ipsum nobis quoque tentatis, ut a timore inimici eruat anima nostra, saluberrimum præsidium præstat.

Tulit autem Samuel agnum lactantem unum, etc. Tulit Dominus innoentem, quem pro salute mundi unicum induerat hominem, et obtulit illum in altari crucis holocaustum integrum Patri. Et bene holocaustum, id est, totum incensum, bene integrum obtulisse perhibetur, qui sine iniquitate conceptus, natus, et in carne moratus, totum quidquid per hominem gessit, igne Deo Spiritus sancti dignum reddidit. Et oravit Dominus Patrem pro fidelibus suis, ut non desiceret fides eorum (*Luc. xxi*). Oravit et pro persequentibus se, ut ignosceretur eis tantæ noxæ perfidiæ, quam nescientes incurrerunt (*Luc. xxiii*). Et exaudivit eum Pater, hos in fide, quam pene amiserant, confortando; illos ad fidem, quam penitus nescierant, vocando.

Factum est ergo, cum Samuel offerret holocaustum, etc. Factum est cum Dominus semetipsum offerret hostiam Deo in odorem suavitatis, persecutores ejus et in cruce positum eum blasphemare, vel deridere, et sepulto eidem viam resurrectionis obstruere moliri, ut, ipso quasi æterna morte damnato, omnem fidelibus ejus spem salutis eriperent. Verum, terra mota, fissis cauitibus, monumentis apertis, exurgentibus mortuis, cæterisque cœlestibus ad ejus crucem vel sepulturam clarescentibus signis exterriti sunt hostes, et in diversa fugati. Denique ad monumentum perterriti sunt custodes, et sancti sunt velut mortui. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum crucis, et videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua, revertiebantur. Necnon et in die Pentecostes, intonante desuper Domino, et per apostolos quoque, suas videlicet nubes, cœlestia dicta resonante, deturbati fidei hostes, et cæsi dictis eorum impænitendo, negando sunt alii contriti.

Egressique viri Israel de Masphat, persecuti sunt Philistiæos, etc. Egressi apostoli de Masphat, id est, specula quietæ suæ conversationis, persecuti sunt impios arguendo; et percusserunt eos a prisca, hoc est impietatis vita, paulatim gladio verbi removendo, donec ad societatem Ecclesiæ, quæ super Christum fundata est, perducerent. Bethcar namque, quæ in-

terpretatur domus agni, sive domus agnitionis, illum nimirum significat, qui, innocenter mortuus ex humanitate, paterna potenter arcana revelat ex divinitate. Super quam sibi domum divinæ agnitionis locum dilectæ mansionis invenit, qui ait : *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes (Joan. vi)*. Quam intrare desiderabat, qui humiliter pulsando rogabat : *Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis (Joan. xiv)*. Didicerant enim ab ipso quia nemo novit Filium, nisi Pater : neque Patrem quis novit, nisi Filius, et qui voluerit Filius revelare (Luc. x). Et ideo recte domus agnitionis appellatur, per quem solum et ipse revelatur et Pater.

Tulit autem Samuel lapidem unum, etc. Et supra quidem lapidem adjutorii, qui Hebraice dicitur Abenezzer, legimus ; sed ibi præoccupando posuit historicus, hic autem et tempus et causam impositi nominis exprimit ; qui Mediatoris typo præclarus, bene lapis unus vocatur, quia unus Dominus Jesus Christus, qui justificat circumcisionem ex fide, et præputium per fidem ; bene inter Masphat et Sen ponitur, hoc est inter locum quo dominicæ crucis erectum altare et ille singularis est agnus oblati qui tollit peccata mundi, et inter eum quo diffusa per orbem terræ potuit verbi Domini victoria pertingere, qui et ipse locus pulcherrime super Bethcar, id est, domum agni vel agnitionis, jacet, quia eadem ipsa tota terrarum orbe Christi fulget Ecclesia. Nec frustra locus idem Sen, id est, nominatus dicitur, quia populus gentium, qui a finibus terræ clamat ad Dominum, et ipse cum Israel audit : *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis (Luc. x)*. De quibus et alibi dicit : *Et proprias oves vocat nominatim (Joan. x)*. Tulit igitur Dominus lapidem pretiosum, angularem, electum, hoc est semetipsum ; et posuit inter Judæorum et gentium populum, qui potenti sui Spiritus auxilio utrumque congregaret in unum, et de cunctis adversitatibus mirabiliter ereptum usque ad contemplandam suæ divinæ majestatis gloriam sustolleret ; cujus nimirum visioni, qua nihil est melius (neque enim quotquot hanc intueri mœruerimus, aliquid ultra majus querimus), quia maximo bono lætabimur, bene valde dicitur : Quia hucusque auxiliatus est nobis Dominus. Unde et in Evangelio Dominus, quasi pro summo et incomparabili bono fidelium populo promittit, dicens : *Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum (Joan. xiv)*.

Et humilitati sunt Philistiim, etc. Provenientibus ad lapidem illum auxiliatorem, cui Psalmista juxta Hebraicam duntaxat veritatem decantat : *Esto mihi in lapidem fortissimum, et in domum munitam, ut salves me, quia petra mea et munitio mea tu es (Psal. xxx)*, humiliabuntur hostes nostri, neque apponent ultra virtutum nostrarum incurfare terminos, cum, nobis apud Dominum glorificatis, se viderint esse devictos. Nam in hoc nobis sæculo laborantibus, nunquam tentationum bella deerunt.

Facta est itaque manus Domini super Philistiim,

etc. Facta est gratia Christi ad conterendos hostes Ecclesiæ primitivæ cunctis quibus lux Evangelii viguit in Judæa, nec ad huc discredendo et persequendo repulsa est. Et redditæ sunt animæ quas deceperant Immundi vel doctores vel spiritus, reductæque ad Ecclesiæ societatem, ab his quæ a bonis operibus steriles permansere, usque ad eas quæ non solum sibi immet infructuose durare, sed et frugiferas quasque male premere satagebant. Accaron namque in sterilitatem, Geth vertitur in torcular. Et quidem de sterilitate patet intellectus, quia *omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (Matth. iii)*. Torcular vero, quod et persecutores bonorum significet, et Psalmi pro torcularibus inscripti, et ipsa torcularium actio demonstrat. Sunt namque ligna radice excisa, fronde et cortice nudata, atque omni prorsus spe fructificandi privata, ad solam uvarum sive olivarum conclusionem pressionemque compacta. Quarum dum, pondere pressa, comminutis gignit, follibusque vacuatis, musta lætissima ac pinguis olei fluente manaverint, fructus quidem pretiosi liquoris apothecis inditur, at residues ante foras mittuntur. Ipsa vero torcularia fructu ut antea vacua, solum quando torquendum quid cœperint, in hianter exspectant, donec et ipsa post longam pressuræ consuetudinem vetustate contrita, flammis exrenda tradantur. Sic nimirum, sic Ecclesiæ tortores non solum virore fidei, foliis confessionis et operationis bonæ fructibus carent ; sed et fructuosas misericordiæ et dilectionis, cæterarumque virtutum, studiis animas usque ad carnis absolutionem fatigare non cessant. Non enim post hæc habent amplius quod faciant, cum et pulvis reversus fuerit in terram suam, unde erat, et spiritus redierit ad Deum, qui dedit eum, et ipsi bonis semper adversarii, perpetuo tempore debito gehennæ trudentur in ignes. Verum quia de talibus nonnulli salutem quam in protoplasto perdidere, Christo miserante, recipiunt, recte dicuntur Israel suæ civitates ab Accaron usque Geth, id est, a sterilitate usque ad torcular, esse redditæ. Accaronita quippe Sergius Paulus proconsul, Accaronita erat Dionysius Areopagita. Gethus vero juvenis ille minarum et cædis aspirans in discipulos Christi. Denique nobilissimum illum botrum gradu, nomine et passione coronatum, in primitias Ecclesiæ Christo offerendum, lapidum pressura comminuendo, sarcina carnis exuerat. Sed dum illi de gentilitate ad fidem, iste de persecutore etiam ad apostolatus gratiam pervenit, profecto sterilitas et torcular urbes, quando ab hoste captæ sunt, ab Ecclesia recepta.

Eratque pax inter Israel et Amorrhæum. Erat post ascensionem Domini, confirmatis fide Ecclesiis, pax nostra, quæ fecit utraque unum, inter eos qui de Judæis et eos qui crediderat de gentibus. Erit et in te, cum verus Israelita, id est sine dolo vivis, pax cum hoste quondam amaro, quod interpretatur Amorrhæus, cum devicta in te vitia cuncta virtutibus favore docueris, et membra quæ fuerant arma iniqui-

talis peccato, feceris arma justitiæ Deo. Nam et in mente quandiu veri Samuelis gratia vivit et regnat, tametsi peccato ad integrum carere quasi homo non possis, quidquid sordidæ tibi cogitationes, virtutem spiritualium quasi insidiatrices, Philisthiim manus abstulerint, quotidiano ejus juvamine recipies, et in terminos bonorum operum tuorum etiam ipse liberabis de manu Philistinorum, quia patientia pauperum non peribit in æternum. Et quamvis media in acie invulnerabilis esse non possis, cursu tamen consummato, vitæ corona donaberis.

Judicabat quoque Samuel Israellem, etc. Judicat Dominus Ecclesiam omni tempore, quo hanc in terris peregrinantem divinæ præsentia suæ luce vivificat. Iidem enim sunt dies Christi, qui dies Ecclesiæ. De quibus in Evangelio loquitur: *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi (Joan. ix).* Quos alibi manifeste determinans, ait: *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii).* Judicat autem eam, vel adversis erudiendo, vel illustrando donis, vel liberando a gente non sancta, vel ad regna superna perducendo. Itaque occulta præsentia per singulos electorum discutiens, spem, fidem et dilectionem eorum; quantumque in supra dictis virtutibus quisque profecerit, vel per se ipse qui novit occulta cordis, vel per magistros quotidie spirituales examinans. Nam quod annus hominem figurando denuntiet, probat et hoc, quod humores quatuor notissimi, quibus corpus vegetatur humanum, totidem annis temporibus concordissima qualitatem ratione sociantur: veri sanguis, cholera rubra æstati, autumno cholera nigra, flegmata hiemi. Quod autem memoratæ civitates totidem præfatis virtutibus recte comparentur, ipsa earum nomina iudicio sunt, quarum Bethel in domum Dei, Galgal in rotam, Masphat transfertur in speculam. Domus enim Dei signat eos qui, nuper fidei mysterio suscepto, templum jam sunt sui Creatoris effecti. Rotæ typus alludit eis qui, spei certitudine confirmati, citum de hoc sæculo transmigrandi cursum mentis sumpsere. Speculæ vocabulo exprimuntur hi qui, charitatis excellentia perfecti, quamvis adhuc in carne degentes, claustra carnis didicerunt æterna speculando transire. Et quidem supra Samuel Israel in

A Masphat congregasse, ibique judicasse, contra hæc debellandam Philisthæos ascendisse, sed, ipse holocaustum offerente, victos aufugisse, narratur. Nunc autem et alias duas, quasi socias illi, civitates circuisse refertur, quia principalis, quæ Ecclesiam congreget, et cuncto ab hoste muniat virtus, charitas est. Sed ut digne ad hanc valeat perveniri, fidei necesse est, quæ purificet corda, et spei, quæ ad superna provehat, primo munere curentur.

Revertebaturque in Ramatha, etc. Reversus est Dominus in cælum corpore semel ascendendo, peracto suæ dispensationis officio; revertitur quotidie præsentia divina, qua semper ubique totas pertingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Ibi est enim caro, quam pro nobis induit et glorificavit; ibi aula beatorum et angelorum et hominum; ibi promissa nobis ex Deo habitatio, domus non manufacta, æterna in cælis. Unde bene Ramatha excelsa ejus dicitur; et ibi corpore positus ipse judicat Ecclesiam, vel peregrinantem adhuc in terris castigando, donec ad cælestia perducatur, vel secum jam manentem, dignas cuique pro meritis sedes distribuendo, ubi in domo Patris sui mansiones multas habet (*Joan. xiiii*), sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, et potestatem dedit ei iudicium facere (*Joan. v*). Ibi etiam intra velum cæli, et æterna sancta sanctorum, supernorum corda civium, unum Patri edificabat altare. Ex quo, suæ charitatis igne flammato, perpetuæ laudationis odoretur incensum dicentium, *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus (Esa. vi)*. Et iterum: *Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno (Apoc. vii)*; et cætera talia, quæ illic adductus in Spiritu sæpe replicanda, semper memoranda, dilectus ille discipulus audivit. Hactenus de mutatione veteris sacerdotii in novum, sub Heli et Samuelis specie transfigurata, primo nostræ expositionis libello perstrinxisse sufficiat, ut regni quoque mutandi latiora mysteria, quæ per Saul et David præsignata sunt, ab alio liberius scrutemur initio, non nostro fidentes ingenio, sed illius per omnia juvamine innitentes, cui tota prophetiæ Scriptura deservit, cujus regni non erit finis, et est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

LIBER SECUNDUS

PROLOGUS.

Quoniam in hoc libello, id est, secundo nostræ allegoriæ expositionis in beatum prophetam Samuelem, de fine ducatus ejusdem Samuelis, et de initio regni Saul, auxiliante Domino, sumus pro modulo nostro dicturi; visum est loco præfuerit, aliqua tractare; et quia Scriptura sanota de hoc tacere videtur, qui verisimilius æstimari possit, sollicita inquisitione scrutari. Et quidem non defuere, qui ambos

D non amplius tredecim annis præesse dicerent; eo quod scriptum sit: *Et factum est, ex qua die mansit arca in Cariathiarim, multiplicati sunt dies; erat quippe jam annus vicesimus (I Reg. vii)*. Putantes arcam viginti annis in Cariathiarim mansisse; et hos a principio Samuelis, usque post septimum David annum, quando in Jerusalem regnare incipiens, eam illo adduxerit, esse computandos; cum Scriptura manifestissime testetur, temporibus Saulis pugnante Israel adversus Philisthiim, eam fuisse cum populo

in castris. Possitque verius multo videri, viginti annos qui dicti sunt, si tempus mansionis arcæ in Cariathiarim designant, ad hoc usque tempus potius, quam cum David eam inde duxerit, esse numerandus. Sunt qui suis Samuelem in Chronicis prætereundum penitus esse putarent. Sunt qui ei septuaginta annos, qui Sauli triginta adnotarent. Sunt qui, juncto amborum tempore, quadraginta eos annos populum rexisse perhiberent. Sed unde aliquid horum affirmari debeat, invenire nequimus. Unde autem cassari omnia, et destrui possint, facillime patet. Dicit enim manifeste Scriptura: *Factum est igitur quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, ipse est mensis secundus regis Salomonis super Israel, et ædificare cæpit domum Domino (III Reg. vi)*. Replica ergo Judicum tempora, et invenies quia Othoniel quadraginta annis populum rexerit, Abud octoginta, Bebbora quadraginta, Gedeon quadraginta, Abimelech tribus, Thola viginti tribus, Jair viginti duobus, Jephthæ sex, Abessan septem, Hajalon decem, qui in Septuaginta Interpretibus non invenitur: Labdon octo, Sanson viginti, Heli quadraginta, qui simul faciunt annos trecentos triginta novem: quibus adde quadraginta annos itineris ab Ægypto, totidem regni David, quatuor Salomonis, fiunt quadringenti viginti tres: minus videlicet quinquaginta et septem, a quadringentis octoginta, qui necesse est anni quinquaginta septem residui Josue, Samuelis, et Saulis temporibus expendantur; sed quomodo dividamus, Scriptura non doret. Si chronicorum sequentes auctoritatem, viginti quatuor Josuæ damus, cæteri duo plus quam triginta non habent. Si Sauli quadraginta, reliqui duo non amplius quam decem habent et septem. Ergo ut aliqua quærendi via pateat, revolvamus scripta Josephi, qui doctior de talibus, præter divina eloquia, nemo facile reperitur. Et invenimus in Antiquitatum ejus historia, Josue xxvi annis, Samuel duodecim, Saul viginti populo præfuisse regendo; qui simul fiunt anni quinquaginta octo. Nec turbare nos debet unum quod quadringentis et octoginta superest. Sive enim Scriptura more suo plenariam summam ponens, unum quod supererat, minime curavit addere: sive, quod magis credibile est, Josephi scriptura per incuriam longæ ætatis unum alicubi, ut fieri solet, adjecit. Neque enim putandum est, in Scripturæ sanctæ littoris errorem factum; quæ cum multis aliis in locis dissonet, in Judicum tamen catalogo per omnia inter Hebraicam veritatem et Septuaginta Interpretum editionem concordat, præter unum duntaxat Hajalon, quem illi funditus omisere. Cujus omisio Græcorum chronographos Hebraicæ veritatis inscios coegit, neglectis Josephi scriptis, Samueli et Sauli quadraginta annos, Josuæ viginti septem dare. Videbant enim se aliter ad quadringentesimum octogesimum numerum, quem annis Hajalon adimplere non noverant, pervenire non posse: quibus se novem annos Josepho, quem ignorare nullatenus poterant, ut Scripturæ satisfaceret,

A addere licuit. Cur non et nobis simili necessitate conclusis, liceat unum saltem computo illius annum subtrahere, ac Josuæ viginti quinque annos, Samueli et Sauli triginta duo adnotare? ne plus justo historicis credendo, Scripturam solvere videamur: quæ absolute quadringentesimum octogesimum egressionis ex Ægypto annum, quartum esse Salomonis assererat. Quod si ita scriptum es-et: Factum est post cccclxxx annos egressionis ex Ægypto, quarto anno regni Salomonis, nulla omnimode esset controversia, quia superfluous annus ipse esset quartus Salomonis. Et ne quis dicat falsam nos sequi regulam quadringentorum octoginta annorum, quasi cccclxxx sint potius juxta quædam exemplaria computandi, ipse sacræ interpret historiae cum Temporum librum transferret in Latinum, ubi ad quartum Salomonis annum perveniens, templum in eo ædificare cæptum meminit: statim vel ex sua quam in Scripturis sanctis collegerat eruditione, vel ex auctoritate Græca subjunxit, et ait: Colligitur autem omne tempus a Moysæ, et egressu Israel ex Ægypto, usque ad præsentem annum, anni 480. Sane ne quem turbet in computo temporis, quod scriptum, et supra memoravimus quia ex qua die mansit arca in Cariathiarim, multiplicati sunt dies: erat quippe jam annus 20, et requievit omnis domus Israel post Dominum. Potest iste versiculus etiam sic accipi, ut non arcam in Cariathiarim viginti annis mansisse designet, sed ex qua die mansit arca ibidem, omnem domum Israel requievisse post Dominum 20 annis, gaudentem nimirum de revertente ad se, quam ob peccata perdiderant, arca, postea vero communicantem peccatis Saul paulatim ab ejus deviasse vestigiis. Sed quia in longum præfatio processit, ipsum jam quem scrutamur ordinem Scripturæ iuchoemus.

CAPUT PRIMUM.

Senescens Samuel ponit filios suos judices Israel. Verum his a via recta declinantibus, postulat sibi regem conatui; cui præcipiente Domino jus regis exponeus, nec sic eum valuit a pessima intentione reducere.

(I Reg. viii.) *Factum est autem cum senisset Samuel, etc., usque ad Vadat unusquisque in civitatem suam, etc.* Hæc lectio ad litteram et typice intellecta, arguit eos qui neglecto quod didicere sancto mandato, suis potius concupiscentiis servire desiderant: quod et de omnibus falso fidelibus generaliter, et de Judæis specialiter accipi potest; qui vel post incarnationem Salvatoris, terreni regni amore, prædicatores regni cælestis abjecerint; vel quietissima olim regimina judicum fastidientes, contra Domini consulum regalis sceptri gestierint stemmate sublimari. Factum est autem, inquit, cum senisset Samuel, posuit filios suos judices Israel. Nomen senectutis in Scripturis cum mystice ponitur, aliquando maturitatem sapientiæ et consilii gravitatem, aliquando torporem mentis ab inchoatæ virtutis novo fervore frigentem significat. Dictum est enim de justo judice, cuius fallere sapientiam nulla conscientia prævalet: Et

Antiquus Dierum sedit. Dictum et de membris illius, **A** Gloria, senum cautities, id est, sapientiæ gravitas. Item in malam partem, qui se a virtutum studio tepescere sensorat, ait : *In veteravi inter omnes inimicos meos (Psalm. vi)*. Utrique autem parti potest convenire quod dicitur, Samuel senescens, filios suos posuisse iudices Israel. Cum enim fides et dilectio Christi tenuisset apud Judæos, quibusdam videlicet ab ea quasi grandæva senectute frigentibus; quibusdam vero in ea quasi longa jam vivendi consuetudine maturis, posuit ipse Dominus Scribas et Phariseos ejusdem populi iudices, qui rectam vitæ viam discernere, et subditis ostendere deberent : qui filii Dei dicti sunt, juxta hoc quod ipse dixit in Exod., *Filius meus primogenitus Israel (Exod. iv)*. Quod æque ut dictum est, et ad incarnationis dominicæ, et ad ea potest tempora referri, cum primum in eodem populo sunt iudices a Domino positi. Nam et tunc, propheta attestante, *justus ex fide vivebat (Habac. ii)*. Haud dolium quist illa de qua Petrus ait : *Sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi (Act. xii)*.

Fruique nomen filii ejus primogeniti Joel, etc. Joel incipiens vel fuit Dei, Abia pater fuit, Bersabee puteus juramenti dicitur. Est enim locus, sicut et nomine probat, ubi Abraham et Isaac sædus cum Abimelech pepigere jurantes; significans fontem illum salutarem, qui circumcisionem et præputium unius ejusdemque fidei pacto sociatos abluit; in quo præfati fratres sunt iudices dati, ut vitæ videlicet fontem et propinarent et bibèrent. Verum illi juxta nomen suum incipientes quidem, sed non perseverantes usque in finem, ut salvi fierent, et quondam ad Deum pertinentes, patrumque populi vocabulo digni existentes, nunc in contraria mutati, suas traditiones et scelera legi pariter et gratiæ prætulere. Sed et quisque nostrum æcum a spirituali quam inchoaverat ardore tepescens, infimos terrenosque cogitatus suæ menti præponit, quasi degeneres filios senescens Samuel Bersabee iudices statuit; quia pravis sensibus baptismi mysterium subdit.

Congregati ergo universi majores natu Israel, venerunt ad Samuelem, etc. Congregati ergo post ascensionem Domini universi majores natu carnalis Israel, venerunt adversus eum, miseruntque regionem post eum, in Ramatha, id est, in altitudinem cælorum, ubi omne quidquid terris agimus, dicto citius patet, dicentes : *Nolumus hunc regnare super nos (Luc. xii)*; et quasi ad eum quem latere nil potest, verba facientes : *Ecce, inquit, tua in nobis fides et charitas tenuit, et filii quos enutristi et exaltasti, ipsi spreverunt te (Isa. i)*. Maluimus ergo, instar gentium quæ te non noverunt, et regnorum quæ non invocaverunt nomen tuum, extranei a tuo ducatu manere, quam tuæ gratiæ fidei et regno et patriæ privari. Si enim, relicta pugnandi solertia, omnes tuæ doctrinæ simplicitatem sequimur, venient Romani, et tollet nostrum et locum et gentem. Hæc quidem Judæi, quamvis non voce, mente tamen reproba, et inten-

tionem adversus Dominum sunt, et adversus Christum ejus locuti.

Displicuitque sermo in oculis Samuelis, etc. Displicuit infidelitas Judæorum coram prudentibus in Christo, qui sunt oculi Ecclesiæ, eo quod infima pro summis eligendo, nescientes licet Domino dixissent, *Da nobis regnum terrestre, quod nos perpetuo damnet*. Nam de cœlesti, quod pauperibus spiritu promittit, nobis cura non est, pro quorum salute, vel per se ipse, dum esset in mundo, vel per sua membra, etiam post ascensionem Patrem Salvator oravit. Quod de Jacob fratre Domini specialiter ecclesiastica narrat historia (*Matth. v*), quia tanta videlicet instantia et sedulitate pro populo templum frequentans supplicaverit, ut camelorum duritiam traxisse ejus genua crederentur.

Dixit autem Dominus ad Samuel : Audi vocem populi, etc. Ne liberum eis tollas arbitrium, sed da potestatem filios Dei fieri, his qui credere noluerint, nec te doleas opprobrium hominum ex abjectione plebis effectum. Non enim tuam doctrinam in homine loquentis, sed meam divinam per te operantis abjecerunt, ne regnum illis in te tribuam sempiternum. Cui simile est quod ipse dixit : *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me (Joan. vii)*.

Sicut dereliquerunt me, et servierunt diis alienis, etc. Id est, sic derelinquent etiam gratiam Evangelii, et servient alienis a Deo traditionibus suis.

Nunc ergo audi vocem eorum, etc. Et hæc personæ Patris ad Filium loquentis aptissime congruunt, *Dimitte eos secundum desideria cordis eorum, et ibunt in voluntatibus suis (Psalm. lxxx)*. Verumtamen contestare eos per Evangelium, et prædic eis quid temporalis miseræ coram hominibus, quid æterni tormenti apud inferos passuri sint, qui neglecto servitio, vel potius libertate spirituali, sibi met regnare maluerint, dicens : *Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, et relinquetur domus vestra deserta (Luc. x)*, et cætera talia, et ait :

Hoc erit jus regis qui imperaturus est vobis. Non qualis esse debeat moderatus ac justus imperator exponit, cujus et in plerisque Scripturæ sanctæ locis, et maxime in Deuteronomio perfectio docetur; sed potius rector improbus, a quo austeritate subjectos sit oppressurus intimat, ut per hæc populum a pertinaci illius petitione revocet. Figurata autem quæ de bono rege Scriptura loquitur, Christum significant : de quo sub Salomonis specie canitur, *Deus, judicium tuum regi da (Psalm. lxxi)*. Quæ autem de malo, diabolum : juxta illud Ecclesiastici, *Rex insipiens perdet populum suum (Eccl. x)*. Et merito, quia ille diaboli, iste membrum est Christi.

Filios vestros tollet, etc. Vos, inquit, in libertatem vocati estis, fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis (*Gal. v*). Qui ergo libertatem, in quam vocatus est, in occasionem carnis dederit, mox impii regis, hoc est diaboli, quem pro domino elegit, potestate depressus, cuncta hæc quæ Samuel populo dixit, in seipso servitium tolerabit. Nam quod de uno

populo semel dictum specialiter, sed diutius, et veritate historica, et typica est ratione actitatum, omnibus æque mortalibus qui jugum Domini suave a se projecerint, est generaliter aptandum; quorum filios tollit improbus rex, et ponit in curribus suis, cum eorum gesta præclara, verbi gratia, modestiam, patientiam, benignitatem, eleemosynam, et cætera hujusmodi, tollens antiquus hostis, hypocrisi, cenodoxia, superbia, vel alia qualibet vitiosa peste commaculans, infidelium nequitia operibus, in quorum cordibus nequitiae freno constrictis, ipse pessimus auriga quasi suis per omnia superbus et gaudens libere circumfertur in curribus. Et quia quos nunc falso fideles in fidelibus per opera sociat impius hostis, eosdem ipsis in fine per supplicia Judex sociabit districtus; recte de talibus scriptum est: *Veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet* (Matth. xxiv).

Facietque sibi equites, etc. In tantum, inquit, sibi diabolus vestra etiam fortiora subjugavit studia, ut per hæc et alios freno erroris corripere, edomare, et ad impietatis studeat callem deflectere, virtutisque sobolem vitiorum satagat reddere præconem. Nam sicut in bono quadrigæ virtutum ministrat, qui prudentiam, fortitudinem, justitiam, et temperantiam proximorum cordibus infert; ita e contrario quadrigam pessimi regis præcurrit, qui suis sequacibus adversa hisce virtutibus vitiorum exempla præmonstrat.

Et constituet sibi tribunos et centuriones, etc. Et ex vestris magnis actibus, quasi bonæ conscientiae utero progenitis filiis, alios sibi corruptor antiquus, ut id officii delegabit, qui velut tribuni quidam adversum castra veritatis hostilem ducant exercitum; alios qui in centuriones magnam vitæ æternæ perfectionem se sequentibus promittant; hos qui seminantes in carne, de carne metent corruptionem; juxta quod Osee dicit, *Arastis impietatem, messuistis iniquitatem, comedistis frugem mendacii* (Ose. x). Alios qui dialecticis insidiis fabricatores errorum, et cultores perversorum dogmatum contra veritatem confortent, fraudulentus ordinator distribuit. Possumus autem aratores agrorum diaboli etiam eos sentire, qui corda miserorum exercitio pravi dogmatis excolant. Messores vero, qui velut perfectos in minoribus suorum fructus auditorum, ad secretiora sua contemplanda mysteria, quasi purgatores ad horrea perducant; quod hæreticorum proprium, et maxime Manichæorum solet esse commentum. Possunt namque filii populi contumacis, quos super diversis personæ unius actibus interpretati sumus, etiam ad diversas referri personas, ab eodem uno adversario diverso errore fœdata.

Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, etc. Synagogas quoque vestras, vel animas deceptorum, vel certe cogitationes ingenua quondam castitate liberatas, faciet suis pravitatibus nefaria adulatione faventes; quod pessimum genus unguenti detestans

A propheta preceatur: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum* (Psalm. cxl). Cui contraria est boni regis unguentaria, Maria videlicet Magdalene, quæ dicit: *Dum esset rex in accubitu suo, nardus dedit odorem suum* (Cant. i). Faciet et vitiorum foco famulantes: de quo propheta testatur, *Omnes adulterantes velut clibanus corda eorum* (Ose. vii). Cui contrarius est focus dilectionis supernæ, quem qui audito verbo veritatis percipere, dixerunt ad invicem: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas* (Luc. xxiv)? Faciet et panificas, quæ vecordes quosque ad infanda hæresium convivia vocantes aiunt: *Panes occultos libenter edite: aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior* (Prov. ix, xx). De quo pane et alibi dicitur: *Dulcis est homini panis mendacii, sed postea implebitur os ejus calculo* (Psalm. cxiii). Cui contrarius est panis veritatis, qui cor hominis confirmat. Cujus cognitionem, quia caro et sanguis non revelabit, sed Pater qui in cælis est: recte sub mulieris specie fortis de Ecclesia canitur, *Facta est quasi navis institoris, de longe portans panem suum* (Prov. xxxi).

Agros quoque vestros, et vineas, etc. Amplissimas quoque copias virtutum spiritualium vestrarum, et fructus ferventissimæ dilectionis, nec non et dona suavissima misericordiæ fulgentis auferens a vobis, immundorum potius spirituum voluptatibus subjiciet.

Sed et segetes vestras et vinearum redditus adducimabit, etc. Sed et opera vestra quasi ad naturæ usque perfectionem jam perducta, spemque totius vitæ vestræ cælesti mercede, quæ denario numero signata est, corruptor antiquus ex integro privabit, ut horum damno servientium sibi malignorum spirituum, quos angelica quondam virtute nudatos, humanam fecit esurire perniciem, desideria semper insaturabilia reficiat.

Servos etiam vestros, et ancillas, etc. Motus etiam animi vel carnis ineptos, verbi gratia, iram, emulationem, gulam, luxuriam, et cætera talia, quæ sapientium necesse est disciplina coerceantur et refrenentur; sed et cætera rectæ intentionis officia, suo potius juri sævus fraudator mancipabit, gregibusque virtutum opimis, in quibus diu frustra serviebatis, denaria perfectione carentibus, ipse in hæc pasturæ palmam hostis accipiet. Sicque tandem vos sub adversario servos effectos genetis, quos sub domino liberos pridem vivere lædebat.

Et clamabitis in die illa a facie regis vestri, etc. Patet hæc prophetia, et usque hodie apud Judæos non cessat impleri; qui sicut in septimo decimo psalmo scriptum est: *Clamabunt* (et non est qui salvet) ad Dominum, nec exaudivit eos. Ad quos dicit Dominus: *Non exaudiam preces vestras. Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt* (Isa. i). Illo videlicet quem in hujus electione regi nefandi sibi imprecebantur dicendo: *Sanguis enim super nos, et super filios nostros* (Matth. xxvii). Hunc baptismatis aqua diluant, et clament ad Dominum de tribulatione sua,

et de necessitatibus eorum liberabit eos (Psalm. cvi). Alioquin audiunt ab apostolo Jacobo : *Petitiss, et non accipitis, eo quod male petatis* (Act. iv). Sed et morali intellectu, difficile ac sero vincuntur vitia, quæ diu liberent jacentes, sequæ sponte prosternentes oppræserant.

Noluit autem populus audire vocem Samuel, etc. Illic inobedientis populi pertinacia regem pro Domino postulans, non in solo prædicatæ gratiæ tempore, sed etiam ante dominicæ incarnationis celebrata mysteria, Synagogam, imo totum pene genus humanum, ab ipso primo parente, quando serpentis verba Deo proposuit, occupavit. Semper enim contumaces quique liberum suæ voluntatis arbitrium divinæ gratiæ student anteferre regimini. At vero boni quique filii Patris spiritum supplicantes, non nostrum regnum, neque voluntas nostra; sed, *Adveniat, inquit, regnum tuum; fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra* (Matth. vi).

Et ait Samuel... Vadat unusquisque in civitatem suam. Docet et hodie sermo divinus, contumaces quosque ac rebelles contra Dominum a publico contentionis obstinatæ singulos ad curiam redire pectoris; quatenus suo secum quisque liberior in corde, quid contra voluntatem tuam supernæ dispositionis gesserit, quam a districto iudice sententiam excipiarus sit, sedulus exploret.

(I Reg. ix.) *Et erat vir de Benjamin nomine Cis, filius Abiel, etc.* In eo quidem Saul rex, quod David electus a populo pertinaci, quod David persecutus, qui cætera flagitia est operatus, quod eundem David reprobatus et mortuus regni successorem accepit: Judæorum significat malitiam, qui et prophetas et Dominum spernentes ac persequentes, sibi metipsi regnare maluerunt; ideoque regnum Dei, de quo ejecti sunt, reliquerunt genti facienti fructus ejus. In eo vero quod oleo sancto unctus est, quod Israel ab hoste salvabat, Dominum Jesum Christum figurate denuntiat. Atque ideo præsens lectio, quæ ejusdem Saulis unctionis historiam, nullam vero notam reprehensionis continet: Domini Salvatoris propter nos homines, et propter nostram salutem, descensionem de cælo, baptismi a Joanne susceptionem, cæteraque dispensationis temporariæ mysteria celsa designat. Et primo quidem sensum, qui est de Domino, juvat, quia Saul de Benjamin ortus, quod electus et bonus perhibetur; sive quia Benjamin filius dexteræ interpretatur, sive quia minima tribus est in Israel; semper enim in humilibus spiritu, quorum est regnum cælorum, Christo solet gratia generari.

Et erat ei filius vocabulo Saul, etc. Qui enim est de terra, de terra est, et de terra loquitur: qui de cælo venit, super omnes est; qui peccatum non fecit, nec imputatus est dolus in ore ejus (Joan. iii; I Petr. ii). Sed et nomen Saul, quod dicitur expetitiss, sive petitio, Christo aptissime congruit; qui magno sanctorum desiderio semper imploratur, et adesse rogatur. Nec non et Cis patris illius, id est, duri vocabulum,

A mysteriis alludit; sive Deum Patrem designet, seu David, vel Abraham, aut alium quemlibet patrum, ex quibus Christus secundum carnem. Nam et dura est natura illa, quæ non solum vinci vel mutari, sed nec ab ulla potest condita natura comprehendi. Dura est per distinctionem judicii reprobis, quæ per gratiam misericordiæ suavis est bonis. Hic etenim de his dicitur: *Quam bonus Deus Israel, his qui recto sunt corde* (Psalm. cxlii)! De illis autem: *Omnipotens sermo tuus de cælo a regalibus sedibus. Durus debellator in median exterminii terram prosilivit; et dura in tentationibus sunt fidelia corda bonorum* (Sap. xviii), quibus sub Ezechielis specia dicitur: *Ecce dedi faciem tuam valentiorum faciebus eorum, et frontem tuam duriorum frontibus eorum, ut adamantem et silicem dedi eum* (Ezech. iiii).

Perierant autem asinæ Cis patris Saul, etc. Perierant animæ etiam ad Deum Patrem Domini nostri Jesu Christi pertinentes; quia etsi juste viverent, priusquam Dei Filium descenderet ad terras, primam stolam recipere non poterant. Et dixit Deus Pater ad unicum Filium suum: *Junge tuo comitatu unanima sanctorum, qui tibi obtemperanter adhaereant, desideria præclara, et ipsis pro sua te virtute sequentibus, opus humanæ salvationis ingredi-re. Quod si in Cis patre Saul cœtum patrum antiquorum libet accipere, constat hunc curam animarum gessisse fidelium, et Christum sedulo rogasse, ut ad harum salvationem dignaretur in carne venire, dicendo: Domine Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus* (Psalm. lxxii), et cætera hujusmodi.

CAPUT II.

Quærens asinas patris sui Saul, devenit Samuel, qui eum grata suscipiens, asinas docet inventas; et mane oleo sancto perungens in regem, quæ ei sunt ventura præmonstrat.

Quærens asinas Saul per quinque loca, non invenit, etc. Quæ a progenitoribus ejusdem Saulis, et beati Samuelis cognomen traxisse videntur. Et Dominus Christus perditas in protoplasto mortalium animas ad viam vitæ reduci desiderans, per quinque hujus sæculi ætates cœpta non explevit; quia ad tempus usque suæ incarnationis neminem, quamvis perfecte viventem, in cælestis regni gaudia reduxit.

Cum autem venissent in terram Saph, dixit Saul ad puerum suum, etc. A quinto loco cassatæ quæstionis Saul quasi redire disponit. Et Dominus enormitate prævaricationis humanæ videbatur quasi a curanda impiorum salute voluisse reverti, dum in quinta sæculi ætate subtractis prophetarum oraculis, subtracta frequentia colloctionis angelicæ, sola pravorum hominum scelerata acta crebrescerent. Et revera tot ac tantis ante adventum Domini mundus sceleribus urgebatur, ut plus de justorum tænda, quam de acquirenda impiorum salute, Conditor humani generis pataretur esse sollicitus. Verum ille pro aduersitatum molestiis suorum: prævidens electorum, et patientiam probare invincibilem, et

desideria volebat constantia differendo jam magis ac magis acnere; nude sequitur:

Qui ait ei: Ecce est vir Dei in civitate hac, etc. Hæc est enim patientia et fides sanctorum, hic amor continuus, hæc præstatio diutina a longe aspiciens et salutans incarnationis dominicæ et humanæ reparationis gaudium; hæc, inquam, illa frequens Scripturis gratiæ salvantis obsecratio: *Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos. Exsurge, quare obdormis, Domine? exsurge, et ne reppellas usque in finem; quare faciem tuam avertis (Psalm. LXXIX, XLIII)?* et cætera talia. Ecce, inquit, est in civitate mundanæ conversationis, cœlesti gratia nobilissimus, et absque ulla dubietate veracissimus prophetarum chorus. Nunc ergo eamus illuc, et a contemplanda tuæ gloria divinitatis, quæ mundis solum cordibus patet, ad humanitatis etiam olim promissæ, ac diu jam desideratæ, mysteria cernenda veniamus. *Beati namque oculi qui viderunt, et aures quæ hæc audire meruerunt (Matth. XII).* Forte resonantibus ibi de te, ac viam nostræ devotionis attestando, juvantibus prophetarum præconiis, credere incipiet mundus, et ipsi, reductis ad vitam qui perierant, a tanti temporis longo labore quiescimus. Verbum dubitationis ponitur, ad ostendendam erroris humani gravitatem, difficultatemque curandi, juxta illud Salvatoris: *Putas inveniet fidem in terra? et: Si crederitis Moysi, crederitis forsitan et mihi (Luc. XVIII).* Illic loco simile quid illa sapiens amatrix in amoris sui cantico loquitur Christo: *Quis mihi det te fratrem meum, sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, et deosculer (Cant. VIII)?* Ac si aperte diceret: *Quem invisibilem intus Deum credo, conditor et adoro, hunc etiam foris meæ substantiis conformem videre et alloqui desidero.*

Dixit Saul ad puerum suum: Ecce ibimus, etc. Saul quidem et puer ejus errabant, in eo quod hominum Dei munera prophetiæ quærere putabant, ideoque frustra turbati sunt, quod ne sportulam quidem, quæ ei dari potuerit, ad portandum secum vaticinium acceperint, quæ ex palmarum foliis, pulchra varietate contexta, deficiente licet pane, qui inerat, inter salutandum pro munere solet tribui, si non vir sanctus omnibus ultro vere dicere consuesset. Sed allegorici sensus ordo non errat, quia Dominus electos suos famulos crebra compunctione sollicitat, ne ad sœdiciendum verbum Dei, et quærendam suam viam, quæ Christus est (nemo enim venit ad Patrem nisi per illum), vacui mente vel actione convenient, sed sædulo perquirant quid obedientiæ congruentis, quid reliquarum virtutum suo doctori, quibus merito verbum committere debeat, ostendant. Sed et in Veteri Testamento, quicumque Christum ad complenda vaticinia prophetarum in mundum venire, qui Saullem in civitatem Samuels intrare, et quæ ipse doceret agere desiderabant, mox ab ipso Christo secreta inspiratione bonis decebantur operibus insistere, quo digni fierent videre et audire quæ multi justis et reges, antea captantes non audierunt neque viderunt.

Ecce, inquit, ibimus; quid feremus ad virum? panis defecit in sitarchiis nostris, et sportulam non habemus. Ecce instat tempus complendæ in Christo prophetiæ, quid boni operis habemus, quo prædicatoribus illius temporis nos commendare, et de illo quo opus habemus mereamur ediscere? Legi quidem observatio per Phariseorum traditiones corrupta, imo ipsa sua vetustate, et quasi longu usu consumpta, defecit in actibus nostris; et conversatione novæ gratiæ, quæ regnum cœlorum exspectet, priusquam ille cui repositum est veniat et doceat, habere nequivimus. Nam palmarum quæ vincenibus in præmio dari solebant, plectæ, cœlesti remuneratione dignas actiones significant; palmarum foliis texta vascula, spe æternorum gaudiorum dilatata corda demonstrant.

Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, etc. Stateram argenti perfectionem humanæ salutis, qua ad laudandum Deum proficit, intellige; quæ quatuor nimirum partium incrementis ad summam suæ soliditatis attingit; quia in Veteri videlicet Testamento futura fide dominicæ incarnationis erecta, in novo ejusdem susceptæ incarnationis sacramentis imbuta, in absolute carnis æterni regni perceptionis sublimata, et in die judicii etiam carnis est resurrectionis glorificanda. Dicit ergo Saul puer ejus: *Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti; demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.* Dicit Christo ad bona se cohortanti vetus fidelium populus, novæ gratiæ dulcedinem suspirans: *Ecce inventa est apud me spes, fidesque venturi in carne Christi. Condiscite hanc incarnati Verbi ministris, ut plenius nos de via nostra, qui Christus est, instruant. Nec frusira puer cum eodem Saul, qui Christum significat, hæc se facturum promittit. Ipse est enim qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate (Phillip. II).*

Olim in Israel sic loquebatur unusquisque... Venite, eamus ad videntem, etc. Idem secretorum scrutator et enarrator, et propheta recte dicitur, quia profatur, id est, præloquitur futuro. Et Videns non immerito vocatur, quia mundatis cordis oculis, quæ minus perfectis nequeunt, arcana rimatur. Unde et eorum scripta non minus visiones quam prophetiæ vocantur. *Visio, inquit, Esaiæ filii Amos. Liber visionis Nahum Elcesæi. Verbum quod vidit Esaias filius Amos (Esa. I; Nahum. I; Esa. II).* Quare nimirum redarguendi sunt, qui prophetas Dei juxta Cataphrygas in extasi locutos autumant, ut tot sapientiæ verba promentes quæ dicerent, ipsi nescirent. Et juxta apostolicæ sententiæ veritatem catholice sentiendum, spiritus prophetarum prophetis fuisse subiectos, ut ex ratione vel loqui nossent, vel tacere. Denique Psalmista. *Qui mandata Dei diligenter exquisierit, super seniores se intellexisse gloriatur (Psalm. CXVIII).* Et in alio loco: *Psallam, inquit, et intelligam in via immaculata, quando venies ad me (Psalm. C).* Non ergo quasi arreptitius nesciens psallit, qui ea quæ psallit, adveniente in se sapientiæ

spiritu intelligit; sed et plerumque prophetæ de quibusdam sibi divinitus ostensis, quæ præ sui magnitudine quasi homines capere non poterant, ab astantibus angelis quasi ratione utentes, et sapientium sitientes inquirebant. Sed quæritur quomodo Samuel, qui non de longe prioribus, sed de præsentibus, hoc est sui ævi temporibus sermonem fecit, dicat: Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. Voluntque hos et hujusmodi versiculos ab Ezra sacerdote et scriba, cum Scripturam sanctam restauraret, quasi de olim transactis intersertos esse temporibus. Nam et longe post mortem Samuelis usque ad Ezræ tempora, nomen videntium æque ut prophetarum Scripturis inditum claret.

Et ierunt in civitatem in qua erat vir Dei. Et venit Dominus per incarnationem in mundum, ubi erat tunc temporis maximus prophetarum Baptistæ Joannes; venerunt cum illo etiam sancti illius, non quidem iterum nascendo in mundo, quo jam vixerant et quem eum venire cupiebant; sed mentem suam ad eum etiam in carne diligendum retorquendo, quem semper in divinitate secretum spiritualiter amabant.

Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas, etc. Cum sequentibus se ministris incarnationis suæ, primisque credentium Dominus sublimia novæ vitæ præcepta inchoaret, apparuerunt animæ humiles et castæ, de suorum latebris peccatorum consistendo egressæ, atque ad hauriendas aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, ab ipso Joanne prædoctæ, quas ipse sollicitus sit, apud eas si videns interrogat, quia conscientias discutiens singulorum ad se venientium, an Joannem prophetam intellexerint veritatis, an ejus dicta cum amore susceperint, investigat.

Quæ respondententes auerunt illis: Hic est, ecce ante te, etc. Respondentes animæ simplices Christi, cui conscientia singulorum quidquid cogitant patet: Hic, inquit, Joannes, caelestia videre doctus, præcursor tibi factus est, et tu festinus illum, quæsumus, ad salvandum nos insequere; *adjutor enim et liberator noster es tu, Domine, ne tardaveris (Psal. xxxix).* Nam et ille hodie, hoc est ejusdem cuius et tu gratiæ fideique luciflue prædicator, venit in mundum. Quia tempus est, ut populus omnis electorum in excelso novæ conversationis culmine sacrificium Deo spiritualiter consecratur; siquidem ipse qui medius nostrum, necdum agnitus consistis, postquam te mundo manifestare voluerim, statim invenies eum ad tui adventus obsequia paratum. Neque enim vel ipse tantæ gratiæ vir, antequam te videre meruerit, aut summa virtutum fastigia conscendere, aut perfectis gaudii spiritualis potest dapibus refici.

Neque enim comesturus est populus, donec ille veniat, etc. Neque enim vulgus imperitum, inquit, dulcedinem potest vitæ caelestis, a qua diu jam exulabat, sperando degustare, donec ille veniat, qui penitentiam agentibus regnum cælorum appropinquare testetur. Quia ipse primo eos, qui hostia Dei viva fieri desiderant, pristinis erroribus castigatis

A baptizando abluit, et deinceps spe æternæ hæreditatis gaudere suadet.

Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel, etc. Et cœpit fama Christi fideliumque ejus paulatim prædicante Joanne crebrescere. Cumque baptizato omni populo, et ipse venisset ad Joannem, ut baptizaretur ab eo, occurrit ei idem Joannes devotæ servitutis obsequiis, ut post præconia venturi etiam præsentem baptizaret, populisque Dei Agnum ostenderet; ac tale tantumque meritis proficientibus, et martyrii sanguine perfectis, virtutum cacumen ascenderet, cui in natis mulierum propheta major neno esset.

Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis, etc. Et Deus Pater sui secreta mysterii revelaverat Joanni, manente adhuc statu Mosaicæ legis, dicens: Quia postquam novæ gratiæ diem figuris legalibus per omnia quasi æqualibus horarum spatiis comparatam manifestaveris mundo, mittam ad te virum de terra filii dextræ, id est, qui carnem portet non virili semine conceptam, sed divino singulariter opere sacram, qui juxta nomen suum salvabit crediturum mihi populum, Deum videre cupientium, de potestate tenebrarum; hunc baptizans, et Spiritu sancto perunctum videns, ducem populi mei cunctis prædicare incipies.

Cumque respexisset Samuel Saulem, Dominus ait ei, etc. Cum videret Joannes Jesum venientem ad se, admonitus a Spiritu sancto, intellexit ipsum esse agnum Dei, ipsum qui tollit peccata mundi, ipsum de quo Micheas propheta loquitur: *Ei tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel (Mich. 1).*

Accessit Saul ad Samuelem in medio portæ, etc. Venit ad Joannem Dominus in confinio legis adimplendæ, et inchoatæ gratiæ. *Lex enim et prophetæ usque ad Joannem; ex eo regnum Dei evangelizatur, et omnia in illud vim facit (Math. xi).* Et interrogat eum in qua sit humilitate, cæterarumque virtutum perfectione posita ei conscientia, qui tantum divinæ contemplationis præ cæteris tunc mortalibus videre meruerit. Domus quippe singulorum, ipsa est conscientia, in qua per cogitationes semper inhabitant. Interrogat autem eum non verbis sciendum, sed ei sua dona tribuendo. Respondens vero ille, ubi sit domus sua pœdit; quia in conciliis ac quæ gerebat virtutibus, in humilitatis mentione positum ostendit; *Illum, inquit, oportet crescere, me autem minui (Joan. iii).* Et cætera talia, quibus sequentia Samuelis aptissime conveniunt responsa.

Et respondit Samuel Sauli, dicens: Ego sum videns, etc. Respondit Joannes, Domino caelestia sibi dona largiente, dicens: Ego amicus Sponsi; ego præcursor tuus sum; ego a te debeo baptizari, qui præ me veniens, ante me factus es. Et quidem ipse nunc a me baptisma cum populo credentium accipies, pariter audientibus ambo dapes verbi ministrabimus, atque ipsi vicissim audientium fide reficimur. Verum tuæ ubi cunctis gratiæ splendor illuxerit, finito

meæ præcurſionis officio, te prædicare dimittam, **A** juncloque mihi choro præcedentium prophetarum, omnia temporariæ dispensationis tuæ mysteria fidelium turbis, membris utique tuis, indicare curabo.

Et de animis quas perdidisti nudius tertius, ne sollicitus, etc. Et de animabus quæ tempore tertio sæculi, id est, mundi nascentis exordio, perire cœperunt, gaude, quia me prædicante jam respiscere, et acta poenitentia regnum cœlorum sperare didicerunt. Tria tempora, ante legem, sub lege, sub gratia intellige.

Et cujus erunt optima quæque Israel? etc. Et quis erit gratiæ quam prædico largitor atque auctor, nisi tu? cujus omnia esse quæcunque habet Pater, rectissime confitentur. Optima enim Israel sunt dona cœlestium gaudiorum, quæ domui Patris sui qui in cœlis est ministrat.

Nunquid non filius Jemini ego sum de minima tribu Israel? etc. Et Dominus contenta superbiorum prosapia, pauperes parentes, et humiles spiritu, de quibus nasceretur, elegit; et ipse de se loquitur: *Ego non quero gloriam meam* (Joan. viii). Et pulchre Saul filius Jemini, id est dexteræ meæ dicitur, quia ipse sibi Christus ex divinitatis suæ potentia condidit hominis substantiam, quam ex virgine nasciturus susciperet; juxta quod alibi legitur: *Sapientia ædificavit sibi domum* (Prov. ix). Pulchre de cognatione novissima inter omnes familias tribus Benjamin, id est filii dexteræ. Filius enim dexteræ Christus Deus est, ad cujus tribum pertinent omnes electi; sed quanto quisque inter sanctos humilior, tanto illi est quasi vicina cognatione conjunctior; quia et ipse homo Christus, ut celsior majestate, ita sanctis omnibus est humilitatis virtute præstantior.

Assumens itaque Samuel Saulem et puerum ejus, introduxit eos in triclinium, etc. Triclinium Græce cœnaculum. Triclinos dicitur cœnatio, a tribus lectulis discumbentium ita vocatum. Klinin enim Græce lectum, sive accubitum dicunt. Siquidem apud veteres in loco ubi apparatus exponebatur convivii, tres lectuli strati erant, in quibus discumbentes epulabantur. Itaque Joannes multos ad epulas virtutum prædicando convocans, omnibus his Christum et apostolos ejus, tametsi post venientes, prætulit; et merito, quia non nisi per ejus baptismum, quod illorum ministerio dari incipiebat, potuit regni cœlestis aula reserari. Erant enim quos imbuebat, Decalogum legis per agnitionem sanctæ Trinitatis fortiter et infatigabili mente completuri.

Dixitque Samuel coco: Da partem quam dedi tibi, etc. Dixit Joannes suæ ipsius linguæ, quæ audientibus alimenta vitæ solebat adhibere: Prædica potentia singularis virtutem, quam præcepi tibi, ut nulli puro homini datam diceres. At illa mox prophético cordi obtemperans, protulit divini solum virtuti ac majestati verba congrua. Et hæc Mediatori hominum, nomini Jesu Christo conventre perhibebat, dicens: *Qui habet sponsam sponsus est; et qui de sursum venit, super omnes est* (Joan. iii). Et iterum: *Non enim ad*

mensuram dat Deus Spiritum. Pater diligit Filium et omnia dedit in manu ejus (Ibid.).

Dixitque Samuel: Ecce quod remansit pono ante te, etc. Dixit Joannes Christo, magnalia divini virtutis ejus enuntians: Omnes quidem quos ad fidem et poenitentiam convocare potui, virtuti operam dare suasi. Verum quia nos in iniquitate concepti, et in delictis editi, quamvis multum nitentes, peccato ad integrum carere, et virtutis arcem comprehendere nequimus; tu qui Verbum caro factus es (Joan. i), perfecti per omnia vincendi ac docendi, quas nostra fragilitas non capit, dapibus vescere. De quibus profecto dapibus ipse Salvator aiebat: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus* (Joan. iv). Tunc autem verba hujusmodi dicebat Domino Joannes, et cum ejus celsitudinem et humanæ conditionis fragilitatem commemorans ait: *Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur; qui autem de cœlo venit, supra omnes est* (Joan. iii).

Et comedit Saul cum Samuel in die illa, etc. Et prædicabat Dominus cum Joanne in oppidio gratia fulgenti, usque dum mitteretur in carcerem Joannes, dicens de credituris sibi populis: *Ego cibum habeo manducare, quem vos non scitis* (Joan. iv). Et non solum perfectis alta virtutum ascendendo, sed infimis quibusque condescendendo, communia vivendi tradidit mandata, his dicentes: *Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam* (Luc. xii); illis vero: *Non homicidium facies, non adulterabis* (Matth. xix).

Et locutus est cum Saul in solarium, etc. Locutus est Joannes cum Domino in lumine cognitæ divinitatis illius. Solarium quippe (quod nomen trahit ex eo quod præ altitudine sui prius ædificiis inferioribus orti solis jubar excipiat) illorum nimirum corda significat, quibus a terrenis desideriis divino timore suspensis, familiaris oritur Sol justitiæ. Cum enim uterque, Dominus videlicet et Joannes, suæ propter quam missus est dispensationis inchoasset exordium, novæque lucis gratia jamjam mundo clarere cœpisset, confessus est idem Joannes Jesum Christum esse Filium Dei, se autem missum ante illum, tota illum mentis intentione desiderans, ad operandum divina in carne surgere, et se præcurſionis officio congruo tempore quiescere.

Et surrexit Saul, egressique sunt ambo, etc. Et manifestavit Jesus gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus. Egressique ambo, ipse videlicet et Joannes, de occulta divini voluntatis contemplatione, ad ostendenda foras operum magnalia processerunt.

Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul, etc. Cum sedens Dominus, humilitate ac paupertate pro nobis assumpta, despectum novissimumque virorum, atque inter cives mundi extremum ostendens, suos quoque sequaces pauperes spiritu esse doceret, non tamen statim machinantibus licet sæpe impiis, occasum mortis subiit; sed juxta vaticinia prophetarum, quorum et Joannes portio est, antecodere se obedientes sibi famulos, et de vitiis ad virtutes, de morte jussit transire ad vi-

tam. Ipse autem eis decedentibus paulisper subsistit in mundo; donec indicatum fidelibus suis de se per prophetas verbum Patris expleret.

(I Reg. x.) *Tulit autem Samuel lenticulam olei, etc.* Tulit Joannes prædicandam Spiritus sancti gratiam, et totam ejus plenitudinem in Christo requiescere testatus est, dicens: *Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de caelo, et mansit super eum (Matth. iii; Marc. i).* Et bene effudit, quia oleum, inquit, effusum nomen tuum (Cant. i).

Et deosculatus est eum, etc. Et prophetiæ figuræ evangelicæ veritati fidelique gratiæ legis decreta diu desideratæ pacis unione sociavit, et ait: *Ecce unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis, ut postules ab eo, et det tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ (Psal. XLIV).*

Cum abieris hodie a me, invenies duos viros, etc. Cum abiret Jesus plenus Spiritu sancto de Jordane ab Joanne, invenit diu perditos perfidia populos, sed jam tunc fide et operatione confirmatos. Invenit autem eos, ad salutis utique viam revocando; et hoc cessante paulatim et veluti moritura ac sepelienda Synagoga carnalis observantia, de qua ipse carnem suscipere dignatus est. Rachel quippe fuit mater Benjamin, e tribu de qua Saul originem duxit. Invenit autem quos salvaret Dominus; et quasi meridiano novæ dilectionis, in fervore ac scientiæ lumine fulgente de cælestibus, in finibus gratiæ et veritatis, quæ ad comparisonem legis per Moysen datæ, quasi dextera est ad sinistram. Unde recte Benjamin filius dextera interpretatur. Qui nimirum populi credentes inventi misericorditer a Christo confessi sunt, ejus beneficiis gratias agendo, quod animæ ipsorum instar brutorum animalium quondam erroneæ, cælesti jam sint gratia redemptæ, per eum qui venit querere et salvum facere quod perierat (Luc. xix). Confessi sunt etiam fidei mysteria, quæ didicere, quod intermissa, hoc est ad horam dimissa, Pater omnipotens fatuorum hebetudine a pigris, sollicitus fuerit pro Filio suo, et credentibus in eum, ne forte turbati passione illius, a fide desciscerent, donec completa passionis ejusdem dispensatione, et resurrectionis gloria celebrata, opportunus vel Judæorum vel gentium immundas, quæ ad tempus intermiserat, animas querere et salvari præciperet; ut quæ ex parte jam fuerant inventæ, perfectæ Domini sui congregarentur ad præsepe.

Cumque abieris inde, et ultra transieris, etc. Crescente cursu suæ doctrinæ Salvator pervenit usque ad insinuandum discipulis suæ passionis arcanum, quod mundo esset excelsæ lucis dona redditurus. Thabor quippe, qui est mons altissimus, et interpretatur veniens lumen; et nomine et situ vivificæ crucis mysteriis arridet, cujus sacramenta pendentem Dominum quæsierunt suppliciter, et invenerunt fortes quique sanctæ Trinitatis confessores ascendentes piis profectibus ad Deum in Ecclesia, quæ est Bethel, id est domus Dei; qui secundum datam sibi

A gratiam quidam pinguisima poenitudinis remedia pro cogitatione, locutione, et operatione offerenda; alii confirmantia eorum hominis Scripturæ sanctæ clibaria, quæ triplici ratione constat, divino sibi munere revelanda; alii ferventissima compunctivæ dilectionis pocula in vasis cordium scitilibus Deo dicanda ferebant. Qui cum in suis singuli gradibus Christum Salvatorem agnoscerent, ejusque incarnationem ad mundi optarent provenire salutem, dederunt ei geminam Scripturarum interpretationem; ut post primam videlicet historiæ lectionem, quæ ante ejus incarnationem per legem completa est, ipse allegoricum quoque et anagogicum sensum, qui vel præsentis gratiæ veritati, vel futuræ vitæ beatitudini congrueret, actu susceptæ dispensationis aperiret. Quos nimirum quoque panes de manu offerentium accepit, quando discipulis dignam operationem pro meritis aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas. Cui, ni fallor, trium panum interpretatio pulcherrima ratione concinit; quod et in Evangelio petitor improbus, instante inopiæ necessitate, tres æque panes ab amico fideli quærit, et accepit (Luc. xi). Et in Levitico, offerendi ad sacrificium panes trimodo jubentur cocturæ genere præparari, in clibano videlicet, in sartagine, et in craticula (Levit. ii). In craticula namque assatis panibus alimur, cum ea quæ juxta litteram aperte, et sine aliqua obtectione dicta vel acta sunt, ad tutandam animi salutem percipimus. In sartagine autem frixis, quando literæ superficiem sæpe versando ac retractando, quid in hac Christi mysteriis, quid Ecclesiæ catholicæ statui, quid castigandis singulorum moribus allegorice congruat inspicimus. Porro in clibano panem verbi quærimus, quando etiam ea quæ nondum videre possumus, sed in futuro vivenda speramus, in Scriptura anagogica, id est sursum lata mentis intentione complectimur.

Post hæc venies in collem Domini, ubi est statio Philistinorum, etc. Collem Domini Gabatha civitatem, quæ interpretatur collis, intellige. Veniens ergo Dominus usque ad celsitudinem divinæ suæ majestatis exponendam mortalibus, quam sibi immodi spiritus procaciter usurpabant, consortem adiutorem et testem suæ prædicationis gregem prophetarum accepit; juxta quod et ipse, uno ex eis Esaia lecto, perdocuit (Luc. iv); qui nimirum prophetæ vita et verbo quasi organo quod tangebant, et carminum quod dicebant, consoni, de occulta summæ gloriæ ad communia humanitatis infirma seletant operando pariter et loquendo redire. Et pulchre grex prophetarum de excelsis descendens et prophetans, non post se genera musicorum, sed ante se habuisse describitur. Ille enim doctor vere in excelsis divinæ contemplationis se fuisse demonstratur, qui ad loquendum humilibus infirmisque condescendens, cuncta quæ dicturus est prædicando, consona voci manu præmonstrat operando, quomodo de Domino scriptum est: *Quæ cepit Jesus facere et docere (Act. i).* Occurrentibus ergo sibi prophetis, Saul accepto

Spiritu Domini prophetavit cum eis, aliumque est A testatur; respondens ipse Dominus, jam regni celestium mutatus in virum. Et Dominus noster post patefacta de se prophetarum præsentia, manifeste quo plenus erat spiritus gratiæ prophetandi, hoc est futura gaudia prædicandi, et ipse ministerium suscepit; nec mora proficiente credentium animo, de propheta est mutatus in Christum, non quidem esse incipiendo quod non erat, sed apparendo quod erat.

Et descendens ante me in Galgala, etc. Descendit ante Joannem Dominus in Galgala, id est volutabra, illa videlicet de quibus in Psalmo loquitur Patri: *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia (Psalm. lxxviii).* Non quia ante Joannem Dominus mortis subierit exitium, sed quia antequam Joannem occiderent, persequerentur Judæi Jesum, et *quererent eum interficere; quia non solum solvebat sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo (Joan. v).* Descenditque ad illum Joannes, quia ad exemplum humilitatis ac patientiæ illius, et carceris volutabrum suscepit et mortem. Obtulit autem Dominus semetipsum hostiam Patri, et pacificavit per suam sanguinem quæ in caelis et quæ in terris sunt in ipso. Sed expectabit usque ad tempus sui præcursoris exemplum. Cujus universitas, juxta consuetudinem Scripturarum, septem dierum numero signatur, donec scilicet idem, morte ab impiis suscepta, quid ipse Dominus easset passurus ostenderet.

Itaque cum avertisset humerum suum, etc. Cum abiret Dominus a Joanne, mox paternæ dispositionis exsecutus imperium, nova est cogitatione mutatus, ut qui catenus subditus erat parentibus suis cæterorumque mortalium æstimabatur similis, exinde clarescentibus virtutum indicibus Deus quoque patesceret. Omnia autem quæ Joannes de illo, quæque prophetæ alii prædixere, vera erant.

Videntes autem omnes qui noverant eum heri et nondiutertius, etc. Docente Jesu in patria sua, multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde hæc hæc omnia? et quæ est sapientia quæ data est illi, et virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur? *Nonne iste est faber, filius Mariæ, frater Jacobi et Joseph, et Judæ et Simonis? Nonne et sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Et dicebat eis Jesus: Quia non est propheta sine honore, nisi in patria sua, et in cognatione, et in domo sua (Matth. xiii).*

Cessavit autem prophetare, etc. Cessavit autem Joannes propheta æstimari, et cepit Deus omnipotens credi, de quo Esaias persequentibus eum populis aiebat: *Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus, quia excelsus reputatus est ipse (Esa. ii).*

Dixitque pater Saul ad eum: Indica mihi, etc. Pater Saul qui hæc cum illo loquitur, Ner intelligitur, pater Abner, qui erat filius Abiel aut Saul. Querentibus ergo Domini cognatis ac fratribus, quale Joannes de illo testimonium dixerit, sed necdum credentibus in eum, sicut Joannes evangelista

testatur; respondens ipse Dominus, jam regni celestis introitum pœnitentibus a suo præcursore prædicatum, promissumque docuit; sed se ejusdem Deum ac Dominum ab eodem ipso prædicatum, regemque cunctis gentibus prædicandum ingratis ac superbis dicere distulit. Hactenus unctionem Saul allegorica super Domino expositione succincte transcurramus. Sed et tropologice, id est, juxta moralis intelligentiæ regulas, quisque nostrum simplices cogitationes et ad ferenda fraternæ necessitatis onera Dei verbo reflectas, intra sui pectoris septa custodit, quasi paratas ad opus quotidianum asinas pascit, quæ videlicet saluberrima cogitationum devotio sibi surripiente aliquo, ut assolet tentationis articulo a sumet custodia relapsa, ad exteriora quæque ac secularia sectanda, ruptis continentiæ frenis effugerit, omni mox necesse est instantia mentis vagabundas recolligere, et intrinsicum ad pabuli celestis reducere festinamus præsepe. Et quia sufficientes non sumus agere aliquid ex nobis, quasi a nobis, sumptis obedientiæ et humilitatis muneribus, ascendamus ad audiendum Dei verbum, atque ejus modestis consolationibus erecti, quod nostra infirmitas nequiverat, acquiramus. Et veniet profecto, divina opitulante gratia, ut non solum intermissam mentis recuperemus observantiam, sed et perfectioris doni fenore dilatati, etiam regni celestis incipiamus gaudia sperare; imo ipsi charitatis, gaudii, pacis, patientiæ, longanimitatis, bonitatis, benignitatis, fidei, modestiæ, continentiæ, cæterorumque fructuum spiritualium devotos Deo populos regentes, super hanc hereditatem Domini oleo gratiæ celestis ungamur in principem; nec non et prophetico ore deosculari, id est, exhortatoria Scripturæ sanctæ monita, quibus vel nostra vel proximorum corda consolentur, nostro mereamur more suscipere.

CAPUT III.

Convocato Samuel populo in Masphat, sorte regem quærit et invenit Saul; quem demum reversum pers electa sequitur, cætera despicit.

Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Masphat, etc. In hac lectione Saul et superbiorum proterviam et humilitatem Domini ac fidelium ejus designat. In eo siquidem quod projecto Domino, qui de Ægypto Israel eduxit, qui de manu Ægyptiorum eruit, qui omnium regum, qui solus salvabit de universis malis, rex constituitur, contumacem, sibi pro Deo regnare malevolentem, vel Synagogæ vel Ecclesiæ plebem demonstrat. Etenim hodie non pauci, neglectis Christi imperiis, qui se de tenebris erroris ad fidem vocando eduxit, qui de potestate tenebrarum baptizando eruit, qui de omnium malorum in cursu protegendo semper castigando salvavit, malunt suis improbis servire corruptelis. Dominum vero Salvatorem idem Saul indicat, in eo quod de tribu Benjamin, id est, filii dexteræ descendit, quia charitas et fides illius in eis solum qui ad dexteram regni partem pertinent, perfecte generatur. Quod de cognatione Metri, id est, pluvie genus dicit, il

lius videlicet quæ ait : Audiatur terra verba oris mei, Expectetur sicut pluvia eloquium meum. Unde et ardens regni illius appetitor aiebat : *Anima mea sicut terra sine aqua tibi (Psal. cxlii)*. Et de illo alibi : *Et descendit sicut pluvia in vellus (Psal. lxxi)*. Quod Saul, id est, petitio vel expetitus appellatur ; quia nimirum semper ab eo regni cœlestis est appetendus, et omni intentione quærendus introitus. Quod filius est Cis, id est, duri, vel quia Deus Pater non est Pater homo ut mutetur, nec Filius hominis ut agat pœnitentiam ; vel quia populus fidelium ejus, in qua semper dilectione generatur, fortis inter adversa proclamat : *Ideo posui faciem meam ut petram durissimam, et scio quoniam non confundar (Esa. l)*. Quod in regem ungendus absconditus est domi ; vel quia cum venturi essent, ut raperent eum, et constituerent sibi regem, fugit ; vel quia intus se quæri debere, iatus inveniri posse, intus esse quæ docet, intus qua ducit ostendit. Quod altior fuit universo populo ; quis enim similis erit Deo inter filius Dei ? Quod domum habuit Gabaath, id est, in colle, sive sublime ; ipsa est enim civitas in monte posita, de qua scriptum est : *Et homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus (Psal. lxxvi)*. Quod abiit cum ea pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. Quod filii Belial, id est, diaboli, sive pestilentia, qui eum despexere, nuncupantur. Quod ille dissimulabat se contraria loquentes audire ; ait enim : *Et non quero gloriam meam, est qui querat et iudicet (Joan. viii)*.

Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, etc. Locutus est Joannes Baptista, locuti sunt prophete cæteri ad populum legem regni cœlestis, quod per Christum datur ; et scripserunt in suo singuli libro, et reposerunt inter sacras Scripturas, in quibus solis semper divina voluntas invenitur. Sane juxta litteram dicendum, quod supra, ubi jus regis promulgatur, superba ejus præsumptio ad sedandum populi petentis pertinaciam prædicitur. Hic vero per legem regni dictam, scriptam, et memoriæ causa coram Domino repositam, qualis rector bonus, qualisque animo ad subditos esse debeat, juxta Deuteronomii jussa declaratur.

Et dimisit Samuel omnem populum, etc. Dimittit et hodie doctor finito sermone, dimittit et pagella finita lectione omnes auditores singulos in conscientiam suam ; ut quæ audierant, meditando retractent, et operando meditata perficiant. Quod si quem movet, quare reprobi regis acta super Christo, qui est rex regum, per allegoriam interpretari præsumpserim ; sciat hoc esse consuetudinis expositorum, imo rationis Scripturarum, ut vel de malo bona, vel de bono homine malam allegoriæ formam, ubi sic ordo poposcerit, indifferenter assumant. Alioquin nunquam nigro atramento, sed lucido semper auro, vel quolibet alia decora specie scribi oporteret ; quoniam *Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ (I Joan. i)*. Non inordinate nigredo calidorem significat. Denique beatus papa Gregorius

A ejusdem Saulis non solum unctionem ad Christi regnum, sed et ipsam ejus quæ pro peccato evenit mortem, ad innoxiam Christi mortem allegorice significandam, non dubitavit transferre. Legem enim expositionem ejus in Job, ubi dixit, *Pereat dies in qua natus sum*. Item in Jechonia rege, qui pro suo scelere damnandus, de Judæa transmigrat ad Chaldaeos, Dominum intelligit de Judæis non credentibus ad gentes salvandas translatum. Salomonis, quamvis postmodum gravissime peccantis, sapientia dicta vel acta omnia ad Christi laudes figurandas Ecclesia refert. Nec pauci Ecclesiæ tractatores, dicente Apostolo : *Petra autem erat Christus ; virgam qua percussa est petra, crucem Christi, Moysen autem et Aaron viros sanctos, qui percusserunt, crucifigentes* Dominum, principes sacerdotum et legis doctores, id est, Phariseos intelligunt. Et si hæc petra quamvis salubria plebi pocula suggerens, petra tamen naturali mole dorso ruris inhærens, ineffabilia Christi munera signat, vel lapis ille patriarcha chrismate sancto perfusus, Dei Filium oleo sancti Spiritus unctum denuntiat ; vel certe Cyrus ille Persa, quamvis homo rationalis, a Christi tamen fide et sacramentis funditus extraneus, ob figurandi congruentiam Christi vel typo, vel nomine potuit recte consecrari : cur non homo Christi, cui in juventute mystica unctione dedicata sunt Christi, usque ad mortem nomine sacrosancto præclarus, futura Christi in carne gesta possit figurando prædicere ? Notandumque attentius, quia nec ipsa Scriptura cuncta quæ in exemplum assumit probat. Neque enim putandum est Marsorum, quæ dæmonica non dubitatur, artem prædicasse vir sapiens, cum ait : *Quis inceditur iacantoria serpente percusso ? Cujus dicti sensus est, quis emendat doctorem a diabolo deceptum ?* Quod si vel hoc cuiquam forte novum videtur, quod idem Saul uno eodemque tempore bonum pariter et malum significare dicatur, videat sanctum virum Isaac filio benedicientem, sed eundem filium minime cognoscentem, typum habere Judæorum, qui Christum Salvatorem, quem venturum benedictum in nomine Domini diu cecinerant, jam præsentem in carne fide non viderint. Videat eundem filium benedictum ab angelo simul, et claudum effectum, gentem significare Judaicam, benedictam quidem in credentibus Christo, sed claudam in persequentibus Christum. Et per bonos ergo bona, et per malos mala, et per malos boni libere pro locis et temporibus figurantur. Nec tamen in præmiorum receptione boni nisi bona, nec mali nisi sola quæ gessere, secum sua mala referunt. Quomodo unis licet iisdemque coloribus scripti niger Æthiops, et Saxo candidus, cujus sit quisque coloris indigena, possunt facile statim et sine ulla controversia discerni ; at aliter in pictura, ubi nisi sui quisque coloris, sicut et habitus deformetur, mendacii prorsus impudentis tabula, quæ imaginem promisit, arguitur.

CAPUT IV.

Jabes Galaad obsessa n ab Ammonitis in Gabanth Saulis mandatur, et superveniente cum exercitu Saul primo mane liberatur.

(I Reg. xi.) *Ascendit autem Naas Ammonites, et pugnare cepit, etc.* Hæc lectio typico docet hæreticorum contra Ecclesiam bella graviter quidem sæ vitura, sed Domino semper opitulante devincenda. Uncto igitur in regem Saule, confestim ascendit Naas Ammonites, et pugnare cepit adversum Jabes Galaad. Diffusa nuper in mundo gratia fidei, ascendit de abisso, id est, de cordibus impiorum diabolus, et hæreticorum trahens agmina secum, pugnare cepit adversus Ecclesiam Christi. Quod de omnibus generaliter hæreticis et de his qui ipsis apostolorum temporibus pullulantes circumcisionem dogmatizare, potest specialiter accipi. Naas quippe, qui interpretatur serpens, diabolus est. Ammon, qui in populum mœroris transfertur, hæreticorum conventus exprimit, non solum propter nomen, quo Ecclesiam de suo casu mœrentem significat, sed etiam qui nocte et de incesto conceptus est. Hæresis namque solet in cæcitate miseræ cogitationis non recte præsumpto a doctore verbi semine nasci. Jabes Galaad civitas est, quæ abscondi non potest, in monte constituta (Matth. v), id est, Ecclesia in Christi fide sublimata. Unde bene Jabes exsiccata vel siccitas interpretatur; significans Ecclesiam, vel singulam quamque animam fidelem, et a fluxu vitiorum castigatam, ne sint viæ ejus tenebræ, et lubricum, et instar cervi ad fontes aquarum anhelantis, amore continuo Deum fontem vivum videre sitientem. Galaad, qui acervum testimoniî sive transmigrationem testimoniî sonat, Dominus est; quia congeriem nobis vivorum lapidum non exiguum suæ in fide firmatam in testimonium recte conversandi præmonstrat; vel qui de veteri ad novum, de litterali testimonio ad spirituale, de terrestri ad cœlestia nos transmigrare desiderat.

Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas, etc. Consentiebant sæpe nonnulli fideles Ecclesiæ viri læderati germane diligendo, et servire humiliter obtemperando doctoribus, quos crebra Scripturarum meditatione prudentes sicut serpentes æstimabant; sed ecclesiasticæ pacis custodia, sicut columbas non esse nesciebant. Verum quia nihil opertum quod non revelabitur, continuo se prodebant fabricatores errorum, et cultores perversorum dogmatum, illuminatos sui cordis oculos non habere, nec eis dici posse, *Oculi vestri sicut columbæ (Cant. ii)*; sed contrario cunctis suis auditoribus oculos dextros, id est, cœlestis et supernæ contemplationis sensus auferre desiderare, et ad sola eos sinistra ac perversa conueniendæ deflectere, belloque quotidiano, quod contra spiritualia nequitia in cœlestibus agimus, impotes efficere. Ob hoc namque Naas Jabitis oculos dextros volebat eruere, ut dum sinistram vultus partem in certamine scutis obtexissent, quid contra hostem, quid pro sua salute agere deberent, intueri non

A possent. Ob hoc antiquus hostis fideles cœlesti lumine privare conatur, ut eos per omnia spirituali pugnae inutiles reddat.

Et dixerunt ad eum seniores Jabes, etc. Dixerunt prudentiores quique et in fide cautiore ad hæreticos, in quibus loqui cognoscebant draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus et Sathanas, sicut et diverso in Paulo et similibus ejus locutus est Christus: Ne nos cogatis vestro novo dogmati credere, donec Spiritus sancti, qui septiformis Ecclesiæ datus est, lumen inquirentes, Patrum scripta legendo transcurramus; et si non fuerit in eis qui nostram fidem defendat, egrediemur ad vos, et derelicta unitate catholica, quæ intus, vobis potius, qui de illa dudum egressi, nunc deforis eam impugnat, sociabimur, audiemusque nobis in ea legi etiam contra nos. *Es nobis exierunt, sed non erant ex nobis: si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum (I Joan. ii).* Hæc autem dicebant, non ulla conditione assensum præbituri hæreticis, sed de paterna fide certissimi, justæ rationis eos allegatione victuri. Cui simile est illud Psalmistæ: *Si reddidi retribuendis mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis (Psalm. vii).* Et quod Apostolus ait: *Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, vana est fides vestra, inanis est et prædicatio nostra. Invenimur autem et falsi testes Dei, quia testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum; quem non suscitavit, si mortui non resurgunt (I Cor. xv).* Hæc enim dicta sunt, non ut vel Christi resurrectio denegetur, vel propheta retribuendis sibi mala reddidisse doceretur; sed ut per ea quæ falsa convinci non poterant, etiam ea de quibus ambiebatur, astruerentur esse veracia.

Venerunt ergo nuntii in Gabath Saulis, etc. Venerunt pro fidei necessitate missi nuntii in Hierosolymam, vel aliquam aliam nobilem fide civitatem, in qua Dominum regnare dubium non esset; et narrabant apud se turbatam hæresi Ecclesiam. Quod audiens omnis recte credentium populus, dolorem intini pectoris etiam lacrymis et fletu testabatur; et sæpius contigisse, qui historiam ecclesiasticam legit, inveniet.

Et ecce Saul veniebat, sequens boves de agro, etc. Et ecce Dominus adjutor in opportunitatibus, in tribulatione veniebat, qui natus est homo in mundo post legis peritos et philosophiæ doctores non paucos, quos tamen de agro forinsecæ libertatis ad subcundos Ecclesiæ muros cœlestia docendo agebat, sedulusque semper de Ecclesiæ lacrymis, ut has pius miserator abstergeret et consolaretur, inquirebat.

Et assumens utrumque bovem, concidit in frusta, etc. Et assumens Dominus utrumque sapientem, et eum videlicet qui de carnali legis observantia, et eum qui de sæculari philosophia gloriabatur, quidquid superbum sapiebant, evangelica simplicitate, veritate et humilitate destruxit; misitque in omnes terminos Ecclesiæ per evangelistarum, qui bene

nuntiando nomen accipiunt, opera illo cooperante firmata : Quicumque non exierit, inquiens, a paterna sua conversatione, quæ in mundo erat, secutusque professione et opere Evangelii prophetiæque monita, ad subeundum se spirituale certamen accinxerit, omne quod vel actionis incessu discretum, vel meditata utiliter ruminatio verbi regere putaverit in exemplum eorum de quibus dicitur : *Ubi sapiens? ubi scriba? inveniet in fine perdendum (I Cor. 1).*

Invasit ergo timor Domini populum, etc. Auditio per Evangelium populus fidelium, quid hæretici et schismatici, quid gentiles et Judæi infideles pati habeant, salubri timore correptus, ab illecebris egrediens veteris hominis, in unitatem sese catholicæ recepit Ecclesiæ; contemptisque omnibus apocryphorum latebris, in luce coruscantis Evangelii recensendus a Christo, ac suo nomine in cælo daturus adfuit. Unde merito Bezec fulgur interpretatur, illud nimirum veritatis et gratiæ lumen cœlestis significans, de quo Dominus, cum hæreticos vitandos doceret, dicens : *Et dicent vobis, Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque sectemini*; adjunxit, atque ait : *Nam sicut fulgur coruscans sub cælo, in ea quæ sub cælo sunt fulget, ita erit Filius hominis in die sua (Luc. xvii).* Et de quo Psalmista, inquit, *multiplicavit, et conturbavit eos (Psalm. xvii).* Nec frustra Bezec etiam egestatem sonare perhibetur. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum-cælorum (Matth. v).* Et qui relictis omnibus sequuntur Dominum, cur non a rege suo recenseri poterunt in Bezec?

Fueruntque filiorum Israel trecenta millia, etc. Fuerunt in populo gentium, fuerunt qui ad defensionem fidei promptissimi recte crederent, sperarent et per dilectionem operarentur. Ternarius numerus quippe propter confessionem sanctæ Trinitatis ad fidem; denarius et centenarius propter dextræ mercedis electionem, et denarium diurnum bonis vinitoribus dandum, referuntur ad spem. Porro millenarius propter solidam denarii, quod natura ad immobilem stabilemque perfectæ dilectionis respicit operationem, quamvis recte potest in eadem ipsa vel Judæ vel gentium Ecclesia, per viros Juda primo Deum contentium fortitudo; per filios autem Israel, sublimitas eorum qui perfectius eum speculari didicerunt, intelligi; juxta quod Psalmus ait : *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus. Notandum, quod juxta litteram multo ante tempora Robœam filii Salomonis, seorsum tribum Juda, seorsum autem cæteras quæ vocabantur Israel, fuisse recensitas, quamvis nedum imperio vel religione discretas.*

Et dixerunt nuntii, qui venerunt : Sic dicetis, etc. Dixerunt olim viva voce præsentibus, dicunt et nobis hodie sua scripta consulentibus, Ecclesiæ propugnatores, jubentque mandari periclitantibus ejusdem Ecclesiæ membris, nunquam ad hæreticos audiendos exeant, certi suæ salutis, ubi veritas evangelici solis illuxerit. Dicitur et omnibus persecutionem patientibus propter justitiam; quia pa-

tientia pauperum non peribit in finem (Psalm. ix). Sed ubi judicii dies inclinaverit, salus æterna dabitur.

Venerunt ergo nuntii, et annuntiaverunt viris Jacobes, etc. Qui prius hæreticorum versutias et argumentorum spineta formidabant, postmodum jam fortiorum doctorumque solatiis confirmati, promittunt se non jam in nocte dialecticæ deceptionis, sed in ostensione lucidissimæ veritatis et virtutis exire ad eos, non jam cum ipsis ab Ecclesia damnandi, sed contra ipsos arma cum Ecclesia laturi.

Et facietis nobis omne quod placuerit vobis. Læti hac nocte, licet conflictu ingruente dixerunt, qui sciebant certissime mane fidei aspirante, mox placitum hostibus, non adversa veritatis piacula prosyllogismorum, sed sola fugiendi tenebrasque suas repetendi solatia querere.

Et factum est cum venisset dies crastinus, etc. Factum est cum apparuisset gratia Dei Salvatoris in Ecclesiæ periclitantis auxilium, constituit illam in tres fidelium partes, conjugatorum videlicet, continentium, et doctorum; quos propheta sub Noe, Danielis, et Job appellatione designat, præcipiens solerter, ut suos quique cuneos pro defendenda Ecclesiæ pace acuerent.

Et ingressus est media castra in vigilia matutina, etc. Surgente inter hæresium tenebras Lucifero sanæ doctrinæ, mox perfidiæ castra turbantur. Incalescente autem Scripturas Sole justitiæ, funditus anathematizata dispereunt. *Lux enim lucet in tenebris, et tenebræ eam non comprehenderunt (Joan. 1).*

Reliqui autem dispersi sunt, etc. Multitudinis credentium, quamvis late dispersæ, cor unum et anima est una. Hæretici autem, qui ad tempus Ecclesiæ judicium effugisse sibi videntur, et ab illa longius expulsi, et inter se sunt ipsi discordes. Juxta quod Esaias ait, *Et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios (Esa. xix).* Sabellius enim contra Arium, contra Nestorium Euthyches, Plotinus contra Manichæum, et cæteri contra cæteros impii impios arma iniquitatis commovent.

Et ait populus ad Saul : Quis est iste qui dixit? etc. Nolentibus Dominum recipere Samaritanis, dixerunt filii tonitruum : *Domine, vis dicamus, ut ignis descendat de cælo, et consumat illos? Et conversus Jesus increpavit illos : Nescitis cujus spiritus estis; Filius hominis non venit perdere, sed salvare (Luc. ix).*

Dixit autem Samuel ad populum venientem : Eamus in Gulgata, etc. Victis damnatis, vel correctis hæreticis, dicit perfectus quisque doctor ad subditam sibi Ecclesiam : Venite revelata facie cordis, gloriam Domini speculemur. Gulgata quippe revelatio dicitur. Et eo magis renovemur spiritu mentis nostræ in agnitionem ejus qui creavit nos, quo illorum victores pericula cernimus; quia in vetustate remanentes, noluerunt revelare ad Dominum viam suam et sperare in eum, nec obsecrare subnixi, ac

Jicere : *Revela oculos nostros, ut consideremus mirabilia de lege tua (Psalm. cxviii).*

Et perierit omnis populus in Galgala, etc. Audito magistrorum spiritualium hortatu, crevit populus electorum in fide et agnitiono veritatis, atque in revelatione cordis, sese illustrati humiliando ac despiciendo, Christi per omnia gloriam quæsiere, et exaltavere nomen ejus ad invicem, proque pace Ecclesiæ quidquid valere devotionis obtulere coram Domino.

Et lætatus est tibi Saul, etc. Lætatus est Saul in Galgala, quod dicitur revelatio. Exsultavit Spiritu sancto Jesus, et dixit : *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus (Matth. xi; Luc. x)*, hoc est serpentina sapientia fidentibus, quasi sub Naas rege contra Israel dimicantibus; et revelasti ea parvulis, hoc est, eis quos et in fulgore veritatis, et in paupertate spiritus quasi in civitate Bezec timor Domini collegit, confortavit, adjovit. *Iterum, inquit, videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis (Joan. xvi).*

CAPUT V.

Constituto rege Samuel, se innocentem probat et justum, et ad terrorem populo pertinaci incutiendum, pluvias de cælo tempore messis evocat.

(I Reg. xii.) *Dixit autem Samuel ad universum Israel : Ecce audivi vocem vestram, etc.* In hac lectione Samuel proprie statum Israelitici regni describit. Contestatus namque populum, quod et se innocio et Domino semper Salvatore adjuncto regem sibi male petierint, sub ejusdem regis figura variantia totius eorum regni tempora comprehendit. Quod enim de uno dicit :

Si timueritis Dominum, et servieritis ei, etc. De omnibus intelligendum signavit; quia videlicet eorum exigentibus meritis, sicut unius primi regis imperium, sic et totum illud quod contra Dei sibi voluntatem impetravere regnum, tempora esset habiturum posteriora pejora prioribus : et interim quandiu tinuerunt Deum, bonis regibus illustrandi; quoties neglexerint, cum malis puniendi : et ultimum, aggravescente malitia, regnum ipsum pariter libertatem et patriam essent captivitate vel morte mutaturi. Signum quoque prævaricationis et duri cordis populi non minimum, et eo magis terribile, quo illis regionibus inusitatum exhibuit, voces scilicet et pluviam tempore messis triticæ, quæ toto ætatis tempore in terra promissionis, nisi magno miraculo venire non solent : ut hinc nimirum omnes qui neglecto post longam agnitionem divinæ voluntatis imperio, sibimet ipsi regnare, suisque cupiditatibus servire desiderant, perverso se ordine gerere signaret : qui videlicet tempore quo postinodum percepti verbi rigationem, maturos jam boni operis fructus ferre debuerant, adhuc se moribus incompositis, voce supernæ correptionis vel exhortationis, qua doceantur quæ sint elementa exordii sermonum Dei, opus habere demonstrent. Quod si

et hanc quis lectionem allegorice quærat exponi, facile quidem occurrit, quid sit quod Samuel constituto super Israel rege gradiente ante eum, se jam tunc senuisse : ab adolescentia autem sua coram ipsis, testibus Domino et Christo ejus, innocenter vixisse pronuntiat : quia regnante nunc secundum præsentia prophetica in Ecclesia Domino Jesu Christo, ipsi legis et prophetarum libri quidem de illo testimonium dant : et hoc ubique affirmant, quia testante Patre et Filio, immo et Spiritu sancto, lex sancta, et mandatum sanctum, et justum et bonum. Nec detur aliquis Manichæo sociisque illius locus, quo vel cætera instrumenti scripta, de quo unus apex præterire non potest, vel datorem ejusdem reprehendant : nec prophetarum figuras senuisse, nullus qui se novæ lucis gratia redemptum novit, ambigit. Quid quod nec bovem se cuiuspiam, nec asinum tulisse perhibet? quia scilicet prophetica legalisque Scriptura nemini vel triplicitatem recte conversandi ad proximum, vel gravitatem corripiendi, et instruendi proximum, sinistra suggerendo subtrahit. Asinus namque qui ingenua mansuetudine et hominum necessaria, et ipsos homines portare consuevit, amorem fraternæ utilitati accommodum designat. Bos autem, cui non solum imposita caro onera gestare, sed et arva vertendo sulcos seminibus præparare moris est; eos nimirum, qui non modo fratrum infirma tolerare, verum eorundem quoque pigrescentia corda castigando evertere, et ad suscipiendum verbi semen solent excolere, demonstrat : quibus solum personis duabus tota, si fallor, operariorum Ecclesiæ solet caterva comprehendendi. Non ergo Samuel bovem cuiquam, non asinum tulit; quia nec peritiam dicendi eruditus, nec simplicioribus quibusque pie vivendi cum fratribus modestiam vetus sancta Scriptura præripuit. Sed et illud in promptu est, quid sit quod ait : Si timueritis Dominum, eritis vos et rex qui imperat vobis consequentes Dominum : sin autem, erit manus Domini super vos. Et quod in conclusione subjungit : Quod si perseveraveritis in malitia, et vos et rex vester pariter peribitis. Qui enim percepta fidei sacramenta recte servaverit, ejus Dei et Domini monita sequetur, de quo solus verus rex Israel ait : *Sicut et ego Patris mei præcepta servavi, et maneo in ejus dilectione (Joan. xv).* Qui vero audiens non audivit vocem Domini, divinæ super hunc manus est ultio, donec pœnitentiam egerit, intenta. At qui ad mortem usque impœnitens perduraverit, talis profecto, quia ad Antichristum pessimum regem pertinet, æterna cum eo perditione damnabitur. Neque enim illi soli, qui in fine mundi Antichristo illi contra Deum se erigenti adhæserint, ejus regno servire putandi sunt : sed et hodie quam plurimi fidei mysteriis initiati, cum diversis se facinoribus immerserint, regno ejusdem impie militare probantur : diciturque et eis e lectione prophetica : Si timueritis Dominum, et servieritis, et eritis vos et rex qui imperat vobis, id est, Dominus Jesus Christus,

sequentes Dominum Deum Patrem ejusdem Dei et Domini nostri Jesu Christi; quod si perseveraveritis in malitia, et vos et rex vester Antichristus (tunc enim filium habebitis regem) pariter peribitis. Verum quod inter cætera dicit, et scietis et videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem; non facile videtur ad Christum regem posse referri, quem omnis qui super se humiliter regnare petit, non malum aliquid, sed grande bonum facit, adeo ut quisquis hoc usum facere neglexerit, nullum facere possit; nisi forte dicatur, quia, crescente hominum peccato, factum sit, ut Filius Dei in carne humana passurus veniret; qui si nunquam homo peccasset, nunquam pro hoc contra hostem in homine pugnaret: atque ideo toties ad eradiendum genus humanum, angelis, patriarchis, prophetisque præmissis, in plenitudine temporum, quando gravius peccaturos homines præciebat, suum ipse adventum reservaverit, ut ubi abundavit peccatum, superabundaret gratia: meritoque intelligatur, quia grande malum fecerint, qui noluerunt audire Moysen et prophetas, sed enormitate scelerum ipsum Dei Filium in carne venire coegerunt. Neque huic sensui vineæ evangelicæ parabola contradicere videtur, cujus pessimi coloni fructus in tempore reddere nolentes, servosque Domini sui impie cædendo, lapidando, et contumeliis sufficiendo, Filium ad se unicum mitti fecerunt. Potest autem hoc quod in die messis tritici voces et pluvie de celo datæ referuntur, etiam in bonam partem interpretari; ut intelligamus vocem evangelicæ prædicationis spiritualibus intonuisse de cælis, in tempore quo corda legi fructum ferentia ad heræ Ecclesiæ primitivæ oporteret aggregari. Potest et ita, quod iidem prædicantes apostoli messores fuerint in his qui legem jam noverant et fecerant, ad Evangelii gratiam vocandis: rigatores autem in his qui legis nequid verba cognoverant, et de his dictum: *Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albes sunt jam ad messem* (Joan. 1v). De illis autem, *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit* (I Cor. 111): diligentius sane intelligendum, et ad imitationem virtutis est trahendum, quod beatus Samuel, spernente se populo, et de principatu ejiciente, nihilominus verbum sedulæ exhortationis et piæ intercessionis opem ferre non omittit. Absit, inquit, a me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, et docebo vos viam bonam et rectam. O eximium fraternæ dilectionis exemplum, de ducatu innocens, imo etiam sanctissimus propheta et sacerdos ejicitur, et peccatum ducit in Dominum, si ipsos suos ejectores ad æterni gaudia sublevare orando pariter et admonendo non satagat.

CAPUT VI.

Saul et Jonathan ex populo sibi milites eligunt, et statione Philistinim percussa a Jonathan, majoribus copiis idem filios Israel terrent.

(I Reg. xxi). *Filius unius anni Saul, cum regnare*

cœpisset, etc. In hac lectione multifaria dispensante Domino, et contra Ecclesiam bellorum, et pro Ecclesia defensionum spiritualium genera panduntur. Sed primo caput lectionis, quod plerisque turbat imperitos, intueamur ad litteram.

Filius unius anni Saul, cum regnare cœpisset, etc.

Et est sensus: postquam electus Saul, et a beato Samuele est oleo sancto perunctus in regem, tot anno primo humilis et privato similis mansit, nec regio habitu indui, cæteraque regni insignia sumere curavit: quod etiam supra belli Ammonitici tempore ubi boves de agro quasi rusticus agebat, probatum est, cujus initium belli Josephus post mensium totius honoris ejus contigiase perhibet. Secundo autem et tertio anno regio regiam quidem mentem induit, B regali cura populo præfuit. Sed necdum milites ex populo, qui suo lateri familiariter ad hærent, usque ad quarti demum anni principium elegit. Allegorice autem filius est unius anni, populus fidelium, sive in Synagoga, sive in Ecclesia, eum regnare incipit. quia sic quisque ad regnum fidei pertinere, regisque æterni potest membris incorporari, cum primo didicerit, quia unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium. Duobus autem annis regnat, et sic sibi de Israel tria millia militum elegit: quia dum unitati fidei sociandam spem et dilectione cognoverit, mox sibi doctores, qui eandem fidem, spem, et charitatem diligentius se suosque doceant, atque ab hostis irruptione tutentur, eligit. Quod dupliciter intelligendum est; quia videlicet et antiquos Ecclesiæ magistros, olimque cum C Christo regnantes, nunc etiam nobis magistros, quorum scripta vel exempla sequamur, eligimus, et novos quotidie in locum præcedentium, quos dignos arbitramur, ut credentes, sperantes, amantesque ab hoste defendant, ordinamus.

Et erant cum Saul duo millia in Machmas, etc. Fortiores quosque et millenario numero dignos Ecclesia sibi, quorum gladio verbi et fidei scuto muniatur, eligit: porro infirmiores in fide ad tuenda propriæ conscientiæ, in quibus peregrinantur a Domino, tabernacula remittit. Verum quia Saul et Jonathan ambo ad regnum pertinent, sed non idem est meritum amorum; quorum, ut cætera taceam, unus delictum Deo David persequitur, ut hostem, alter ut suam diligit animam, videtur in eis binus credentium vel prædicantium ordo signari. Unus eorum qui dicunt: *Domine, Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus* (Math. vii)? Alius eorum qui audiunt: *Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis* (Luc. xxi). Unde bene Saul expetitor dicitur, haud dubium quin ab illo de quo Dominus apostolis loquitur: *Ecce Satanas expetit vos, ut cribraret sicut triticum* (Ibid.). Jonathan autem columbæ donum, vel columbæ dedit, vel Domini donum interpretatur: significans eos, qui omne quidquid habent virtutis, spiritui gratiæ tribuunt, atque ab eo se accepisse confitentur. Et Saul in Machmas et in monte Bethol, id est, in humilitate

et in monte domus Dei : Jonathan autem in Gabaath Benjamin, hoc est in colle filii dexteræ cum suis quoque militibus, mansisse referunt. Quia et reprobi nonnunquam, quamvis sinistra vel instabili mente virtutes spirituales exercere vel etiam docere videntur, soli autem columbina simplicitate præditi, ad regnum sublime Christi, qui est in dextera Dei, pertinere probantur. Sed et hoc quod duo millia cum Saul, mille autem cum Jonathan fuerunt, profecto docet, quia quantum perfectiores, tanto sunt quique pauciores. Vel certe duo millia sunt in humilitate et in monte domus Dei, puritate fidei devoti, et spei sublimitate profecti : mille autem in colle Filii dexteræ charitatis, quæ nunquam excidit, perfectione gloriosi.

Et percussit Jonathan stationem Philisthæim, etc. Et devincit humilis quisque doctor, et Spiritus sancti juvante gratia decertant, aciem spirituum malignorum, patefactis eorum insidiis, quibus altitudinem vitæ coelestis hominibus eripere moliantur

Et erexit se Israel adversus Philisthæim. Instantibus verbi ministris, vel hostes virtutis suæ contererere, vel excelsæ prædicationis buccina proximos ad viam virtutis excitare, eriguntur animi, audientium ad subeundum spirituale certamen, indagandas cavendasque ac superandas aereorum versutias potestatum.

Clamavit ergo populus post Saul in Galgala, etc. Crescente in bonis ardore virtutis agendæ, crescit et immundis spiritibus ardor ejusdem impediendæ ac refringendæ virtutis; qui videntes fidelium contra se amicos erectos, hos colles insidiarum deceptionumque variarum copiis expugnare contendunt : et quasi currus ascendunt Philisthæim, cum plurimas simul cohortes gentilium, vel perfidorum synagogas, vel conventicula hæreticorum, hoste nequissimo contra militiam virtutis ascendunt : equis sedent, cum singulorum corda pravorum erroris freno contracta, fidelibus contraire compellunt : pedestres incedunt, cum sibi ipsi decipulas tendunt. De quibus apte subjungitur :

Et reliquum vulgus sicut arena, quæ est in litore maris plurima. Ipsa est enim arena crebris vicinorum vitiorum fluctibus obnoxia, nec non et vento superbæ semper instabilis et fugax, supra quam domus sine fundamento petreæ fidei constructa, ingruente tentationum articulo corrui, et sit ruina ejus magna. Nec sine certo mysterio contrarius virtuti exercitus tricenario et cenario numero, vel etiam millenario, qui fidei et operis solent perfectionem significare, comprehenditur. *Ipsæ enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis (II Cor. XI).* Quid igitur mirum, si ministri ejus transfigerentur velut ministri justitiæ? Inter quas sæpe transfigurandi versutias, etiam fide vel operatione se perfectos ostendunt. Aliter, senario numero includuntur, neque ad septenariam conscendere norunt, qui hanc solummodo vitam, quæ sex diebus creata est, dili-

gentes, ad futuram requiem tendere negligunt. Tringinta quoque, quia malos figuratim expriment, intelligit, quia Dominum Salvatorem tringinta argenteis non tantum a Juda semel, sed et a multis quotidie falsis fratribus venditum novit; quicumque enim neglecta fidei, qua imbuti sunt, veritate, cunctos sui corporis sensus sæculi hujus illecebris subdunt, quasi quinqueis senis argenteis Dominum prodant.

Et ascendentes castrametati sunt in Magmas, etc. Magma, ut diximus, humilitatem; Bethaven domum idoli, vel domum inutilem sonat. Ascendentes autem de occultis suis machinationibus immundi spiritus, vel per seipsum quasi vulgus pedestre latenter suadendo, vel quasi ascensores equorum et currum per deceptos homines seducendo, primo suis victoribus cuncta munimenta humilitatis eripere tentant ut per quam ipsi de caelo corruere, cordibus humanis superbæ pestem inserant; pariter satagentes, ut quamcumque domum mentis inutilem, sibi que dicatam repererint, quasi ad orientem Bethaven castrametantes, omnem illi veræ lucis exortum suis tenebris mediaticibus obcludant.

Quod cum audissent viri Israel, se in alto sites, etc. Cum viderint quique fideles antiqui hostis insidias ad debellanda, vel in semetipsis vel in proximis humilitatis, mœnia paratas, vel fortasse etiam aliquos infirmiorum crebris eorum incursibus afflictos, præsidia mox necesse est lectionum spiritualium, jejuniorum, eleemosynarum, orationum, cæterarumque virtutum, quibus defendantur, adeant, abscondanturque in eis a contradictione linguarum; et Pater, qui videt in abscondito, miseretur et adjuvet.

Hebræi autem transierunt Jordanem terram Gad et Galaad. Perfectiores quique incumbentibus tentationum pressuris universa mundi negotia postponunt, in quibus reprobi descendere, et in sæculum labi, quorumque laqueis vel tentantes apprehendere, vel tentati solent apprehendi; superbæ quoque timorem, ob quem Satanas de caelo cum suis satellitibus descendit, salubriter inclinati transcendent; hæc namque et hujusmodi vitiorum obstacula Jordanis fluvius non solum nomine; quia descensio eorum, vel apprehensio eorum dicitur, videlicet immundorum, vel hominum vel dæmonum; sed etiam situ, quo in mare Mortuum defluens, laudabiles aquas perdit, figuratim ostendit. Quia nimirum cunctas sæculares illecebras, fluxusque concupiscentiæ carnalis ima obscuritate perpetuæ mortis exstinguit. Quem profecto Jordanem, id est, apprehensionem desceensionemque pravorum electi transcendent, terram Gad et Galaad, id est, accincti et acervi testimonii, subeunt; quia mentem jugi virtutum exercitio præditam, et honorum semper operum, quæ de seipsa laudabile testimonium ferant, frugem sicut eundem conscendunt. Et pulchre qui vitiorum flumen adversum transire dicuntur, Hebræi, id est, transitores vocantur. Et quibus unus videns impium supereratatum, et elevatum super cedros Libani, et transivi,

inquit, et ecce non erat. Et alibi: Et in Deo meo **A** discrepat; de qualibus dicitur: *Et sus .ola in volu- tabro luti (11 Petr. 11).*

CAPUT VII.

Dilapso a se populo, Saul offert holocaustum; et quod stulte egerit a Samuele redarguitur; quodque alter pro eo sit in regnum ungendus edocetur.

Cumque adhuc esset Saul in Galgal, etc. Hæc lectio sub Saulis et David, Synagogæ et Ecclesiæ speciem docet, cadentibus a fide quibusque, alios promissa illis regni cœlestis præmia accipere. Sed ut manifestior allegoriæ sensus eluceat, primo juxta historiam, in quo peccaverit Saul, et regnum perdere meruit, inquiramus. Patet ergo, quod imminente belli discrimine, sicut etiam antiquitatum historia prodit, mitteus vocavit Samuelem, ut in tempore tantæ necessitatis ejus precibus et consilio juvaretur, qui exspectare eum ibi præcepit, et hostias præparare, septima die venturus ad eum, ut tunc sacrificantes ita congregarentur ad bellum. At ille quidem septem diebus, ut mandaverat Samuel, sed nequaquam mandatum cum perfectione servavit. Cum enim videret ipsum quidem morari, se autem a militibus derelinqui, obtulit holocaustum; quod ubi Samuel adveniens comperit, stulte eum fecisse testatus est, eo quod orationes et sacrificia, quæ voluntate Dei erant facienda pro populo, ipse præoccuparet offerre. Saul ergo, sicut sæpe, doctores Judæorum, septem dies exspectati Samuelis, tempus legis, quæ sabbati mysterium docebat; Samuel prophetiam, vel ipsum qui loquebatur in prophetis Dominum significat. Saul in Galgalis, id est, in revelatione, Samuelem hostias oblaturum, et pro populo deprecaturum, septem diebus exspectare jubetur. Et Pharisæi ac doctores Judæorum, prophetis eos contestantibus, in observatione revelatæ et datæ sibi legis sunt manere præcepti, donec ipsius prophetia manifestior et apertior, qua ratione vivendum, quomodo malignis hostibus esset obviandum, ostenderet. Imo donec ipse Dominus et caput prophetarum adveniens, ad debellandas aerias potestates seipsum pro mundo offerret hostiam Patri. Sed posito adhuc in Galgalis Saule, populus perterritus est, qui sequebatur eum. Positis in agnitione divinæ voluntatis legis peritis, perterriti sunt legis auditores, qui eos sequebantur, et vel vitiorum tentantium incurisibus, vel præceptorum legalium asperitatibus, vel certe eorum exemplis magistrorum, ab agenda, quam audiebant, cœperunt lege lassescere. Recte namque in Galgal, id est, in revelatione positi legis periti dicuntur, ad comparisonem videlicet gentium, quæ ut legis quidem verba perceperunt, a tenebris obscuratum non habentes intellectum; quamvis idem ipsi ad comparisonem evangelicæ claritatis velamen habent super cor suum; nec nisi ad Christum conversi, possunt revelata facie gloriam verbi speculari. Neque hoc quod Galgal, in qua erat Saul, etiam volutabrum interpretari fertur, ab infirmi cordis, et necdum ad fontem aquæ vivæ perveniens significatione

Et exspectavit septem diebus juxta placitum Samuelis, etc. Exspectavit cœtus legalium doctorum cum suis auditoribus toto tempore quo sabbatum celebratur in lege, Christi adventum in carne, quem in novissimis jam legalis observantiæ temporibus didicerat adfuturum; sed tardante illo, ut in plenitudine temporum, quam prædestinaverit, ipse veniret, lapsa eorundem auditorum portio non minima, spiritualis exercitu castra reliquit. Et quidem de bene expectantibus propheta dicit: *Justus autem meus ex fide vivit (Habac. 11).* De lapsis vero subjungit: *Quod si subtraxerit se, non placebit sibi in illo anima mea (Hebr. x).*

B *Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, etc.* Videns delapsum a se populum Saul, sed Samuel propinquantem non videns, obtulit holocaustum. Videntes legis doctores, qui tum temporis erant, longe a primorum perfectione degenerantes dilapsum a legis custodia populum, et incarnationis dominicæ tempus instare nescientes, statuere suas traditiones servandas, quasi Domino per omnia placituras. Cui sensui suffragatur, quod idem Saul redarguenti se pro stulta temeritate Samueli cum respondisset, dicens:

Quia vidi quod dilaberetur populus a me, etc. Quorum verborum qui sit mysticus sensus, ex his quæ superius exposita sunt, facillime patet. Adjunxit protinus, et ait: Porro Philistiim congregati fuerant in Magmas, id est, humilitate; quia nisi humilitati privati, nequaquam sua Domino præferrent; nec nisi obsidentibus claustra cordis superbicæ spiritibus eum qui in altis habitat, et humilia respicit, contumaces spernerent.

Dixi: Nunc descendent Philistiim ad me in Galgala, etc. Timentes Pharisæi et scribæ ne a dæmonibus vel in volutabro vitiorum mergerentur, vel in datæ legis revelatione redderentur inutiles, cœperunt æmulationem Dei habere, sed non secundum scientiam; et sicut Psalmista testatur, *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor (Psalm. 111).*

Dixitque Samuel ad Saul: Stulte egisti, etc. Et ipse Dominus in Evangelio, et prophetæ, suis quisque temporibus corripunt eos, qui quasi absque Samuele sacrificantes, neglecto divini sermonis auxilio, sine causa Deum colunt, docentes doctrinas et mandata hominum.

Quod si non fecisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum, etc. Non sic accipiendum, quasi æternum Sauli regnum Deus statuerit, et hoc postea noluerit servare peccanti, quem et peccatum præscierat; sed præparaverat regnum ejus, in quo figura regni esset æterni. *Sed et omnis scriba doctus in regno cœlorum, proferens de thesauro suo nova et vetera, regnat super Israel in sempiternum (Matth. xi).* Illum videlicet Israel, quem erudiendo et regendo fecit esse spiritualem; qualibus dicit apostolus, *Quæ est enim corona mea aut gaudium? nonne vos ante Do-*

minum Jesum (I Thess. II). Unde et Intraturo in gaudium Domini sui bene negotiantur, id est, multos per suam doctrinam acquirenti servo dicitur: *Eris potestatem habens super decem civitates (Luc IX)*; id est, ex eorum quos de lege spiritualiter imbuisti meritis et scientia, gloriosior in regno fulgebis. At si doctor aliquis suum sensum Scripturæ verbis prætulit, et per ea quæ ipse sibi composuit dogmata suos auditores, quam ad spiritualia accenderit; quod est Saullem absque Samuele hostias offerentem, suam ad bellandum sanctificare militiam, perdet stultus imperium. Quod si non fecisset, habere potuisset super Israel æternum. De qualibus Salvator in Evangelio: *Qui ergo solverit, inquit, unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum (Math. V)*. Minimus namque est talis in præsentis regno Ecclesiæ, extraneus prorsus a futuro.

Sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Omnis enim, inquit, plantatio, quam non plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur.

Quæsiuit sibi Dominus virum juxta cor suum, etc. Sub persona David Christum et Christiani populi duces significat; unde signanter populum suum dicit, et non addit, Israel; ut etiam præputium ad hujus ducis imperium pertinere demonstrat. Non autem quasi nesciens Dominus quæsiuit, sub humano more loquens hominibus, etiam sic loquendo nos quærit. *Venit enim Filius hominis quærere et salvare quod perierat (Luc. XIX)*. Cui adeo iam eram noti, ut in ipso essemus ante constitutionem mundi. Quæsiuit ergo sibi Dominus virum juxta cor suum, id est, qui consilium voluntatis ejus et pura mente cognosceret, et pia devotione sequeretur. Quod et de David quidem recte intelligitur, qui super omnes docentes se intelligens, incerta et occulta sapientiæ divinæ, et manifesta revelatione cognovit, et mirabili suavitate decantavit (*Psalms. L*). Sed melius multo ac perfectius de illo magni consilii angelo, qui solus paternorum est conscius revelator arcanorum. Neque enim cor Dei, humani corporis membrum, juxta Anthropomorphitas, sed consilii et sapientiæ divinæ secretum interius significare credendum est. Juxta quod et supra dictum est, cum novum Christi et Ecclesiæ sacerdotium, quomodo et hic regnum, abjecto veteri, prophetaretur futurum, dicente viro Dei ad Heli: *Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum et animam meam faciat (I Reg. II)*.

Surrexit autem Samuel, et ascendit de Galgathis, etc. Eandem regni mutationem propheta quam verbo prædixerat, etiam ipso locum mutando demonstrat. Et ipse enim Dominus, qui de incredulis ait: *Surgite, eamus hinc (Joan. XIV)*; relicta Synagoga collem filii dexteræ, id est, celsa illius populi præcordia; qui non terrenæ cujuslibet, sed caelestis et æternæ beatitudinis Filius esse voluerit; et propheticus sermo per dispensationem Salvatoris illustratus, de revelatione litterali, qua rudæ mentes imbuebantur ad altiora quæque ac sacratiora Christi et Ecclesiæ mysteria perfectos docendo subiit. Verum quæ de duo-

bus populis dicta sunt, in singulis quotidie videmus gesta personis. Namque Saulis in Galgal constituti populus terretur, dum quemque fidelium vel in revelatione scientiæ, quam percepit minus fortem; vel in volutabro vitiorum, quo turpis incidit enerviter infixum, conscius suæ fragilitatis animus turbat, et pro sua salute quærivanda utiliter compungit, ne forte spiritualis adversarius Machimas, id est humilitatem, quam maxime cupit, expugnet; ne revelationem doctrinæ caelestis auferat; ne cæterarum inœnia virtutum fraudulentus victor irrumpat. Expectat Saul septem diebus, juxta placitum Samuelis, dum quis in tribulatione positus, fide et actione sollicita promissum Domini quærat auxilium. Septem quippe tribus et quatuor constant; tria autem ad fidem pertinent propter confessionem sanctæ Trinitatis; quatuor ad opera, propter prudentiam, fortitudinem, temperantiam, et justitiam; quibus quatuor quasi angulis tota virtutum spiritualium structura firmatur. Sed hos septem dies, id est septenariæ devotionis lucem, dum quis perfecte consummaverit, juxta quod Psalmus admonet: *Expecta Dominum, et timentiter age, et confortetur cor tuum (Psalms. CXVI)*; adveniet Dominus in corde, et mansionem in eo faciens, cunctas statim hostilis exercitus insidias destruet illustratione adventus sui. At qui minus aliquid hujus perfectionis habuerit, minus videlicet patiens in adversis, minus de superni juvenis respectu confidens, oblitus illud Ecclesiastici: *Noli cunctari in tempore angustiarum (Eccles. X)*; omnes confestim, in quibus sibi applauserat, virtutum cuneos desperando amittit; quomodo Saul, quia septima die necesse bene completa, de promisso Samuelis adventu desperat, a populo dilabente relinquitur; qui si tempus constitutum complexisset, pollicito prophætæ non fraudaretur auxilio: *Prope est enim Dominus omnibus invocantibus eum in veritate (Psalms. CXLV)*. Ausit autem Saul peccatorem, non solum de promissis prophætæ titubando, sed etiam ipse holocaustum, quod sacerdotem decebat, offerendo. Auget blasphemiam Pelagius, auget alius aliquis infideliter fidelis, dum de gratia superna minus sollicitus, sua se virtute salvari posse confidit; et quod solius summi sacerdotis est donum, suæ libertatis arbitrio conquirere stultus arbitratur. Ideoque juxta Apocalypsim Joannis: *Venit alius, et promissum talibus regnum coronamque vitæ et benedictionis accipit. Quam mutationem non consiliorum supernorum, sed rerum humanorum significavit ipse Samuel, cum rejectione perfidi, ac fidelissimi regis electione prædicta, surgens ascendit de Galgathis in Gabaa Benjamin. Quia missum in mundo Dei verbum, non revertetur ad eum vacuum, sed faciet quæcumque ipse voluit, et prosperabitur in his ad quæ misit illud (Esa. LV)*. Relictisque simulatoribus et callidis, qui provocant iram Dei, simplices ac fideles, quos ad regnum caeleste provehat, quærunt auditores.

CAPUT VIII.

Arma ob inopiam fabricum non habentem Israel, Philistinum tribus cuneis terram ejus Saul aspiciente devastant; at Jonathan cum armigero inter scopulos reptans, belli simul et victoriae caput exstitit.

Et recensuit Saul populum, etc., usque ad id quod ait: Et vir Israel sociatus sibi est, etc. In hac lectione rarscentibus astu spirituum immundorum studiis Scripturarum, universa per eos statim humani cordis itinera, quae triplici divisione constant, misere vastanda produntur: sed non defutura periclitantibus superni miracula praesidii, quod per spiritualium doctorum auditorumque obedientium laborem, hostem quidem ad accelerandam fugam, suos vero milites ad sperandam obtinendamque victoriae palmam concitet. Fugientibus ergo caeteris a timore Philistinorum, sexcenti tantum viri cum Saule remanserunt. Quia trepidantibus in spiritu a certamine quibuslibet infirmis in fide, et aliquando etiam lapsis, soli qui rectum opus sola supernae retributionis intentione faciunt, cum suis doctoribus vigilare, stare in fide, viriliter agere confortari, et charitati per omnia studere non desistunt. Senarius etenim numerus, quos mundi est creatura perfecta, rectam operationem; centenarius autem, qui decem decadibus quadratur, et de laeva transit in dexteram, dexteræ, id est aeternae mercedis perfectionem designat.

Et Saul et Jonathan filius ejus, populusque, etc. Machinas humilitatem, ut saepe dictum est, Gabaa Benjamin collem filii dexteræ sonat. Quærendum ergo quomodo spiritibus immundis humilitatis portas obsidentibus, perfecto in colle virtutum possint, vel magistri, vel auditores spiritualia sua castra metare; videendumque quod infra scriptum est, quia Saul cum sexcentis suis morabatur in extrema parte sub malo granato. Sub malo granato enim populus, qui potest dicere: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi)*. Fructus namque crucis dominico cruore rubicundus instar mali granati, multa credentium grana quasi uno charitatis et spei cortice circumvertit. Sed in extrema parte Gabaa, eandem sub qua requiescat vitae arborem habet; qui necdum perfecte consummatus, queritur cum Apostolo, dicas: *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem; video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis, et caetera (Rom. vii)*.

Et egressi sunt ad prædandum de castris Philistinorum tres cunei, etc. Et his tribus cuneis Ecclesiam quotidie tentari, omnis qui in castris illius legitime militat, sonat. Tres etenim ad prædandum de castris Philistinorum egredientur cunei, cum immundi spiritus interioris nostri hominis custodiam tentantes, aut rationabilem ejus partem, aut irascibilem, aut concupiscibilem, vel in singulis singulas, vel in uno omnes, virtutum divitiis nudare conantur. Quibus profecto partibus etiam ipsorum locorum, atque

A præfati cunei, qui egressi sunt, nomina conveniunt.

Via quippe Ephraim, id est crescentis, contra quam primus cuneus pergebat, concupiscibilis animae pars est; recte hoc nomine dicta, quia crementum quærere nunquam desinit; bonorum quidem, si ab Israel, id est recta et Dei visionem suspirante anima regitur; malorum vero, si contra legis jura statuens, vitiorum immundorumque spirituum improbitate vastatur. Et bene de primo cuneo cum diceret, Pergebat contra viam Ephraim; addidit, Ad terram Saul; quia prima nimirum maximaque nequissimis spiritibus intentio est, ipsos sacri certaminis duces, concupiscentia vel animae vel carnis, a virtutum cæptis avertere; quo de privatis justitia principibus, liberius dira per incautum serpent contagia vulgus. Vir Bethoron, id est domus iræ, ad quam secundus cuneus ingrediebatur, ipsam quam signat passionem mentis etiam nomine demonstrat. Quam utique domum bene gubernabat Israeliticus possessor, cum vir ille mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra, liberaturus Dei populum, exivit a Pharaone iratus nimis. Philistæus autem prædabatur, cum fratris boni justitia, Cain, qui ex maligno erat offensus, iratus est vehementer; adeo ut per iram homicidii prima fraternitatis jura dissiparet. Vallis Seboim, id est caprearum sive damarum, ad quam tertius se verterat cuneus, rationabilem mentis intuitum figurate denuntiat. Namque hæc animalia oculorum acie perhibentur excellere; unde et a Græcis ab acute cernendo Dorcadæ appellantur; nec frustra toties in Cantico canticorum sub Christo et Ecclesiae laude repetuntur. Recte autem non mons, sed vallis caprearum, recte contra desertum posita memoratur; quia cum semper humilitatis auxilio, tum maxime in discernendis bonis ac malis, ne census oberret, indigemus, et quanto quis humilior, ea quæ mundi sunt minus diligenda et quæranda cognoscit. Iter ergo termini imminenti valli Dorcadum viam crescentis, viam quoque domus iræ Israel in pace possidet, dum populus Dei vel unusquisque fidelis humili intentione quæ sint sequenda, quæ speranda dignoscit, atque in his quæ sequenda utiliter cognoverit, usque ad perfectum diem crescere; pro his vero quæ ejus vel intuitum spirituum, vel cursum profectumque retardare tentaverint, salubriter irasci et non peccare satagit; ut quicumque mala pro bonis stulte ratiocinando elegerit, et hæc noxie electa noxius exsequi concupierit, proque omnibus quæ tali concupiscentiæ obstrepunt irascendum putaverit, hujus omnes viæ mentis se termini, hostis invisibilis acerbitate devastantur.

Porro faber ferrarius non inveniebatur, etc. Patet profecto causa, quæ maxime hostibus terram repositionis populandi, id est, Ecclesiae virtutes vitandæ spatium tribuat: videlicet si desit ei doctor, et spiritualium fabricator armorum, quæ Apostolus adversum nequissimi tela ignea docet esse tenenda. *Caute enim, quantum valent, improbi tentatores, non induamur armatura Dei, ne quidam ancivites in mani-*

bus nostris ad faciendam in eis vindictam appareant A (Ephes. vi).

Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthiiim, etc. Descendunt et hodie nonnulli, relicta altitudine verbi Dei, ad quod audiendum ascendere debuerant, auscultantque fabulis sæcularibus, ac doctrinis dæmoniorum, et legendo dialecticos, rhetores poetasque gentilium, ad exercendum ingenium terrestre, quasi ad fabros Philisthiiim pro exacuendis silvestris sive ruralis culturæ ferramentis, inermes, hoc est spirituali scientia privati conveniunt.

Cumque venisset dies prælii, non est inventus ensis et lancea, etc. Cum quotidie instet dies prælii contra adversarias potestates, plurimis sua rusticitate contentis, pauci admodum idonea lectione vel auditione Scripturarum ad hoc prælium rite armati procedunt; unde nostro torpore adjutus quotidie facit nobis spiritualis, quod tunc Israeli carnalis adversarius fecisse describitur.

Egressa est autem statio Philisthiiim, ut transcenderet in Machmas. Arma quippe non habendo Israel hostibus patriam prodidit; et nos desidia vel legendi, vel magistros spirituales interrogandi, quasi incuria fabricandi arma, vel Israelitas fabros petendi, occasionem damus hostibus, quo post oppressam humilitatem, quam Magmas obsessa significat, etiam cæteris virtutibus, quasi terræ sanctæ finibus, arma impietatis inferant. Sed ad hæc terrissimi hostis arma repellenda, non artis humanæ peritia, sed, juvante Spiritu sancti gratia, doctorum cœlestium est exhortatio flagitanda. Unde sequitur:

(I Reg. xiv.) *Et accidit quadam die, ut diceret Jonathan, etc.* Jonathan namque, qui interpretatur columbæ donum, prædictos Spiritus gratia doctores; adolescens armiger ejus, discipulos obedienter arma non carnalia, sed Deo potentia gestantes; quorum renovatur sicut aquilæ juvenus (Psal. cii); quædam dies inchoati certaminis, eorum subitam contra hostium tentamenta supernæ lucis inspirationem designat. Hortaturque die quadam Jonathan armigerum, ut ad Philisthiiim transeant stationem, cum magister quisque perfectus a cœlesti subito gratia respectus, ad devincendos vitiorum incursus, piorum præcordia concitat adiutorum.

Patri autem suo hoc ipsum non indicavit. Transitum usque ad stationem Philisthiiim Jonathan patrem suum simul et populum quod disposuisset celavit; quia sicut spiritualium consilio semper uti aptissimum est, ita aliquando carnales meditata, vel etiam inchoata virtutum majorum opera celari utile est; ne vel eorum trepidatio tenerum adhuc, ut ita dicam, nostræ mentis desiderium terrendo refringat, vel etiam ipsi nos æmulando, quæ necdum valent incipiant, vel certe favor imperfecte laudantium integritatem spiritualis nostri propositi corrumpat. Nam quia Saul hoc loco, et populus qui erat cum eo, necdum perfectos virtutibus expriment, sequentia verba produunt, cum dicitur:

Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa, etc.

Namque ad indicium quidem virtutis pertinet, quod in Gabaa, id est colle morabatur, quod sub malo granato, quod sexcentos habebat comites. Ut enim et supra jam diximus, collis celsitudinem virtutum; mali granati tegmen, protectionem dominicæ crucis; sex centenarius militum numerus, perfectos spe et operatione demonstrat. Verum quod in extrema parte collis sedebat, quod arbor cujus umbraculo tegebatur, in Magron, id est in gutture sita erat, minus perfectæ adhuc signa sunt mentis, hoc est, ejus quæ necdum plene desiderata potuit mœnia subire virtutum; quæ dominicæ passionis mysterium ore tenet, sed imitari necdum valet. Quod si juxta antiquos interpretes pro Magron legamus Mageddon, id est tentantem, ad eundem sensum respicit. Quia sunt qui recta fide præditi, rectæ operationis desiderii accensi, dura tentantium vitiorum certamina pati non desistunt: atque ideo perfecti athletæ Christi quædam sua secretiore, quæ contra immundos spiritus disponunt bella, ab hujusmodi commilitonibus de industria abscondunt.

Erant autem inter ascensus. . . eminentes petræ, etc. Sunt ascendere nitentibus adversus malignorum spirituum versutias doctoribus sanctis imminentes a dextris et sinistris; id est, in gloria et ignobilitate, in prosperis et in adversis insidiæ frequentes; et sicut dentes mandere, et ventri mansa solent immittere, sic immundi spiritus olim beatorum compage prærupti, quomodo simplices seducant, corrumpant justos, castos vitient, inque perditum suæ nequitie corpus trajiciant, inquirunt.

Nomen uni Boses, etc. Boses, in ipso floruit: Sene, angustia dicitur. Quorum in promptu est interpretatio, quia non minus florente quasi adversante: hoc est angustias afferente mundo, sanctorum ascensus impeditur, et ut vel corpore vel corde deficiat, ab infatigabili hoste pulsatur.

Unus scopulus prominens ad aquilonem, etc. Gabaa collem, id est, sublinitatem virtutum; Magmas humilitatem mentis, ex qua virtutes prodeant, indicat. Et recte Magmas ad aquilonem, Gabaa a meridie posita refertur, quia in frigore tentationum, maxime humilitas et discitur et probatur; in luce autem juvenantis æ gratiæ Spiritus prosperata perficitur. Sed quia antiquus hostis et prosperum iter datæ virtutis impedire, et humilitatem quæsitæ inter adversa virtutis magistris simul et discipulis auferre conatur, recte ascendentibus contra Philisthiiim Jonathan et armigero ejus ad aquilonem, ex adverso Magmas, et prominens a meridie contra Gabaa scopulus obstat; attamen, faciente pro suis Domino, cuncta mox hostium molimina æva deficiunt. Quia sicut verba Jonathan non minus fidei quam virtutis plena testantur, non est Domino difficile salvare, vel in multitudine, vel in paucis.

Apparuit uterque stationi Philistinorum, etc. Quævis irridendo Philisthiiim vera mystice loquuntur; quia videlicet Hebræi spirituales, hoc est vitiorum transitores, in tultissimis Scripturarum prædiis et

hostium defenduntur incursibus, et harum consolatione recreati, ad superandos eosdem nequissimos adversarios, ubi tempus arriserit, publica procedunt in opera virtutum.

Et locuti sunt viri de statione ad Jonathan, etc. Superba hostium irrisio et despectio, fidelibus fiduciam nanciscendæ virtutis tribuit. Ante ruinam enim exaltatur spiritus, et ante gloriam humiliatur (*Prov. xvi*).

Ascendit autem Jonathan, reptans manibus et pedibus, etc. Manifestum quidem est majora tentationum obstacula majore virtutum nisu debere transcendendi; quod tunc rite perficitur, cum armatus contra hostem, humilis auditor spiritualis per omnia sequitur exempla præceptoris. Sed de situ loci hujusce, quod lectori manifestior fiat, Josephi verba videamus (*Antiq. vi, 7*). « Erant, inquit, castra hostium super scopulum habentem subtilissimam longitudinem tribus verticibus acutissimis prominentem, scopulus per circuitum euntibus, et quasi propugnaculis invasiones pugnantium prohibentibus. Unde contingebat ut custodes minorem haberent solitudinem castrorum; quia natura locus ille omnibus videbatur esse munitus, et ad capiendum valde difficilis, eo quod non solum illic ascendere, sed etiam accedere difficile videretur. Cum ergo venisset ad castra Jonathan, armigerum confortabat. » Et paulo post: « Accedentes igitur ad exercitum hostium, apparente jam die, viderunt eos Palæstinæ. » Item post aliquanta, cum insulantium Philistinorum verba narrasset, adjunxit: « Quam vocem grate suscipiens Saul filius, tanquam ei victoriam designantem, tunc quidem ab illo loco, in quo hostes fuerant visi, recessit; mutansque locum venit ad petram, quæ erat propter munitiones locorum desolata custodibus, et exinde quasi repentes et trahentes semetipsos cum multo labore, naturam loci vicerunt, ut ad inimicorum castra descenderent; irruentesque eis dormientibus, occiderunt quidem quasi viginti. » Verum his locorum gratia commemoratis, ad scrutanda sacræ Scripturæ mysteria redeamus.

Et facta plaga prima, qua percussit Jonathan et armiger ejus, etc. Denarius numerus, ut certum est, perfectionem bonæ vel operationis solet significare, vel mercedis. At contra vicenarius, in quo Jacob servivit Laban Syro, et fratri Esau, quem Deus odio habuit, munera misit, duplicitatem pravorum dogmatum, quæ simplicibus et Ecclesiæ membris, vel actionis devotionem, vel certitudinem supernæ retributionis satagunt auferre, demonstrat. Media pars jugeri arandi Ecclesia est, quæ in terris adhuc inter reprobos conversata, correptione prædicatorum gaudet ad gignendos vitæ fructus exerceri. Par boum in die arans concordia doctorum est, de legis et Evangelii disciplina sub eodem fidei jugo convenientium, in luce præceptæ scientiæ subditorum corda castigans et ad ferendum Duo fructum Spiritus excolens, de quo Salomon ait: *Ubi autem multæ segetes, ibi manifesta fortitudo bovis* (*Prov. xiv*). Prima

PATROL. XCI.

A ergo plaga, quam Jonathan et armiger ejus percussere, viginti virorum est, in media parte jugeri; ac inde turbati, atque huc illucque diffugiens Philistinum, alterutrum se magna nimis cæde prosteruunt. Primo suos hostes Ecclesia, quæ peregrinatur a Domino, per spirituales magistros ac discipulos obediens ab obsidenda turbandaque suorum fide vel operatione compescens, filios mortis ostendit; deinde se invicem ipsi variantium errorum quasi adverso mucrone configunt, ita ut, triumphante Ecclesia, palam de his possit intelligi, quod dicitur: Quia versus fuerat gladius uniuscujusque ad proximum suum.

Et factum est miraculum in castris per agros, etc. Miraculo fit reprobis constantia virtusque justorum, quasi castrametantibus per agros, cor exercitatum, malitia pariter et deliciarum affluentia resolutum habentibus. Unde beatus apostolus Petrus, cum luxuriam describeret eorum qui velut in agro liberæ voluptatis residentes, in desiderijs, vinolentijs, comessationibus, potationibus, et illicitis idolorum cultibus vitam decunt, adjunxit dicens: *In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriam confusionem* (*I Petr. iv*). Sed et spirituales adversarii, quamvis humanæ salutis acerrimi prædones, et ipsi perfectorum virorum obstupescere facta, perfectarum precum cæterarumque virtutum solent cedere devotioni.

Et conturbata est terra, etc. Ut terræna sapientes ad cælestium virorum facta conturbentur; ut demones ab hominibus attentandis, fracta suarum virium malignitate, trementes gementesque resiliant, non humanæ virtutis opus, sed miraculum est divinæ pietatis. Unde Paulus, cum diceret se plus illis omnibus laborasse, continuo subjunxit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum* (*I Cor. xv*)

Et respexerunt speculatores Saul, etc. Respiciant præ cæteris hi qui Scripturæ sanctæ speculam conscenderant, et sunt in colle filii dexteræ, id est in sublimi cælestium operum arce constituti, et scientia videlicet pura, et simplici actione præclari, ac primi ruinam vident instantem, fugamque pravorum. Non enim omnium est catholicorum, lectis hæreticorum gentiliumve libellis, mox quid in eis erroris contineatur agnoscere; auditis dialecticorum versutijs, illico ruinosos deceptionum laqueos acutæ mentis sagacitate discernere; sed eorum qui diutina vel meditatione Scripturarum, vel virtutum gratia promerente, exercitatos habent sensus ad discretionem boni et mali; multorum pene moti pedes, pene effusi sunt gressus, *quia selaverunt in peccatoribus, pacem peccatorum videntes*. At speculatur ille nobilissimus usque ad collem filii dexteræ mirabiliter ascendens, *vidit impium superexaltatum et elevatum super cedros Libani* (*Psal. lxxii*). *Et transivi, inquit, et ecce non erat; et quæsi eum, et non est inventus locus ejus* (*Psal. xxxvi*). Et hoc est speculatores in Gabaa positos multitudinem cernere prostratam, quam in inferioribus siti quilibet necdumque perfectum

19

scientiæ cacumen subeuntes, stare in prosperis, et sospitate degere putabant; sapientes quosque in pravitate viventium certissimum prævidere supplicium.

Et ait Saul ad Achiam: Applicam arcam Dei, etc. Achias frater illius, sive frater ejus dicitur. Aiant ergo boni duces Ecclesiæ, aiant quique fideles quotidiana contra potestates aeris bella gerentes, fratribus suis Scripturæ sacræ lectione præditis, et majore virtutum exercitio seipsum quotidie per sacerdotum regale Deo hostiam vivam offerentibus: aiant, inquam, talibus hi qui per semetipsos adhuc tentationibus agitari, vel Ecclesiam generaliter hæresibus turbari conspiciunt, ut patefactis divinorum eloquiorum arcanis, testimonia sibi manifestiora, quibus contra hæresium fabricatores uti debeant, quibus cætera tentationum luctamina devincere possint, aperta ratione dilucidant. Sed sæpe contingit tot ac tantas inter se hostes Ecclesiæ (hostes hæreticos dico, vel gentiles) habere pugnas conflictusque verborum sive dogmatum, ut melius sua dispensatione altrinseca, quam assertionem spiritualium paginarum convincantur esse falsa quæ docent, et quæ agunt immunda: faciendumque sit cælestis militiæ ductoribus, quod Saul fecisse describitur, qui exorto in castris Philistinorum tumultu, et in majus ac majus augescente, non amplius Deum per sacerdotem consulere, sed ipse arrepta militum manu, hostes quos invicem dissidere compererat, insequi, atque ad fugam urgere festinat. Potest autem Achias sacerdos, arcæ Domini custos, etiam ipsos sacræ Scripturæ conditores non inconvenienter exprimere; qui nobis, quoties pie petuntur, arcam quam servant divini proferunt oraculi: proferunt et exempla bonorum operum quæ gessere; quod significatum est supra, ubi idem Achias ephod portasse perhibetur. Nec vacat, quod filius Achitob fratris Ichabod filii Phinæ, qui exortus fuerat ex Heli sacerdote Domini, in Silo fuisse memoratur. Achitob quippe frater bonus interpretatur. Nam et ipsi sacrarum litterarum conditores, ex sacerdotibus non pauci genus duxere: et a fratribus bonis eruditi, nonnullos etiam fratres, sicut ipsa Scriptura testis est, habuere non bonos: et ejusdem hodie lectores æque a bonis instructi, malorum tamen quos Ichabod et ortu et nomine inglorius signal, nequeunt carere consortio.

Conclamavit ergo Saul et omnis populus, etc. Judæi, gentiles, et hæretici, cum sint hostes Ecclesiæ cuncti, alterutrum se singuli verbi gladio feriunt. Ipsi Judæi per Pharisæos et Sadducæos invicem pugnant: item hæretici et pagani tanta variorum dogmatum sacrarumque dissonantia, non minora sibi met quam Ecclesiæ bella inferunt. *Una est autem, inquit, columba mea, perfecta mea* (Cantic. vi): una est matri suæ, electa genitrici suæ, a qua Jonathan ductor ille fortissimus, ut columbæ donum vocaretur, cognomen virtutis accepit; cujus paci perpetuæ etiam malorum discordia servit. Unde sequitur:

Sed et Hebræi qui fuerant cum Philistiim heri

et nudistertius, etc. Multi namque seducti ab hæreticis, impugnantesque cum eis Ecclesiam, ubi dissonantiam dogmatis eorum cognovere, et catholica simplicitate quasi opere Jonathæ dialecticas eorum cautes transcendendi atque exsuperari viderunt, reversi sunt, ut, impositione manus sacerdotalis, catholicæ reconciliarentur Ecclesiæ.

Omnes quoque Israelitæ qui se absconderant in monte Ephraim, etc. Recte discretionis est, ut qui potest, contra reprobos docendo vel arguendo, pro Ecclesia certet, cavens illud propheticum: *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine* (Jer. xi. viii). At qui docendi efficax non est, in frugiferæ se mentis altitudine, ne virtutibus spoliandus ab hoste fraudulento reperiat, abscondat. Sunt enim qui ad deprehendam expugnandamque versutiam hæreticorum, cæterasque antiqui hostis insidias idonei non sunt, sed has per alios expositas, juxta vires insequi, et odio habere non cessant: et hoc est, quod fugatos audientes Philisthæos absconsi prius in monte Ephraim, id est, frugifero, Israelitæ suis se confestim in acie jungunt: nec suo tamen nisu, sed divino semper Ecclesia salvatur auxilio.

Pugna autem pervenit usque Bethaven. Bethaven domus idoli, vel domus inutilis dicitur: et usque ergo Ecclesia persequitur hæreticos arguendo: donec eos in plerisque paganorum dementia æqualia blasphemasse vincat: et usque verbi gladium pretendit, donec impios quoque et infideles pietati fideique restituat.

Et vir Israel sociatus sibi est in die illa. Fugatis per diversa hostibus, Ecclesia toto terrarum orbe divisa, uno eodemque semper fraternitatis amore lætatur.

CAPUT IX.

Adjurat Saul populum ne prius quam hoste extincto comedat, et ne hoste extincto cum sanguine comedat. Vetat ædificare altare, et oraculum Domini quod quærit ob reatum Jonathæ non meretur; quem tamen populus ne moriatur eripit.

Adjuravit igitur Saul populum, dicens: Maledictus vir, etc., usque ad id quod scriptum est: Porro Philistiim abierant in loca sua. Hæc lectio doctores veritatis instruit, sicut a cæteris mundi illecebris, sic etiam ab appetenda sæculari eloquentiæ dulcedine abstinere, nec non et eos quos imbuunt, in petra fidei ab omni prioris vitæ corruptione mactare. Adjuravit igitur Saul populum fugientes Philisthæos persequentem, ne quisquam nisi completa de hoste victoria comederet: qui timens juramentum, et panis sedulus, et melle quod fluens in saltu vidit, abstulit. Præcepit magister egregius, ut quisquis in agone fidei contendit, ab omnibus se mundi abstineat illecebris: et suo cæteros accendens exemplo, *Castigo, inquit, corpus meum, et servituti subijcio; ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Sive enim caro adversus spiritum, et spiritus adversus carnem concupiscat* (I Cor. ix), sive hæreticus catholico, sive Judæus aut gentilis Christiano contradicat, seu qui-

libet immundus spiritus obsistat, cuncta tentatio-
num molimina melius continentiae sperantur indu-
stria: cuius adeo late patet virtus, ut etiam a dili-
genda nimium sequendaque saecularis eloquentiae
suavitate, qua superbus inculcusque philosophorum
quasi saltus fluit, abstinere conveniet. *Favus enim
distillans, labia meretricis (Prov. v).*

*Porro Jonathan non audierat, cum adjuraret pater
ejus populum, etc.* Illuminatos dicit oculos, recrea-
tos et renovatos ad intuendum, qui longa, ut solet,
inedia vel labore tabere jam coeperant. Jonathan
igitur, qui prius scopulorum dentes et ictus device-
rat ensium, qui, hostis audacia compressa, suis
victoriae causam salutisque praebuerat, improvisa
subito blandientis gastrimargiae culpa consternitur.
Et nobiles saepe magistri Ecclesiae, magnorumque
victores certaminum, ardentiorum quam decet oble-
tatione libros gentilium lectitantes, culpam quam
non praevidere contrahebant: adeo ut quidam eorum
se pro hoc ipso scribat in visione castigatum, ob-
jectumque sibi a Domino inter verbera ferientia,
quod non Christianus, sed Ciceronianus potius esset
habendus. Sed et auditorum fidelium non pauci vir-
tutum gratia pollentes, minoribus vitiis tentari non
desinunt, quod divina geri dispensatione non latet:
ut qui minora certamina per se superare nequeunt,
in magnis quae habent, non sibi aliquid tribuere,
sed solo Patri luminum gratias agere discant. In-
tinxit autem Jonathan favo sylvestri virgam, qua
vel ad equum, vel ad viandi praesidium utebatur:
et sic eam manu ad os convertit suum. Et magister
quilibet nonnunquam auctoritate potentiae vel sub-
ditos regere, vel seipsum sine offensione gerere
curans, argumentis sive sententiis gentilium credit
adjuvandum: mellitoque, ut ita dixerim, ex his ore
illuminantur quidem, quasi favosa compositione
verborum oculi mentis, ad enuntiandum quae recte
noverint acutius; sed retardantur plerumque mentis
ejusdem incessus, recordata sensuum vanitate a
persequendis pravorum sive actuum sive dogmatum
cultoribus. Quod canens Psalmista, *Narraverunt
mihi, inquit, iniqui, fabulationes, sed non ita ut lex
tua, Domine, omnia mandata tua veritas (Psal.
cxvii).*

Jurejurando constrinxit pater tuus populum, etc.
Turbavit, quia totum interdixit; quod si ex parte
interdixisset, et ex parte concessisset, commodius res
videretur exacta. Verum quia in hujusmodi rebus
spiritualium Patrum sit jussis obsequendum, Jona-
than sorte deprehensus, et oraculum Domini die
illa consulenti Sauli subductum manifestissime de-
clarat. Si enim tanti apud Deum valuit terreni
regis imperium, quanti putas valere magistri spiri-
tualis? Sed et in typica parte turbat terrena praeco-
rdia, si quis haec sola caelestia gerere praecipiat,
cum Dominus vinum novum in utres veteres mit-
tendum non esse testetur. Turbat acumen legentium,
et deficere cogit, qui eos a legendis saecularibus
litteris omnimode aestimat prohibendos, quibus ubi-

libet inventa utilia quasi sua somere licet. Alioquin
nec Moyses et Daniel sapientia vel litteris Aegy-
ptiorum Chaldaeorumque paterentur erudiri, quorum
tamen superstitiones, simul et delicias horrebant.
Nec ipse magister gentium aliquot versus poetarum
suis vel scriptis indidisset, vel dictis: sed multo cau-
tius necesse est acutis rosa in spinis, quam mollibus
lilium colligatur in foliis; multo securius in aposto-
licis quam in Platoniceis quaeritur consilium salubre
pagellis. Nam et apes ipsae, quae hujusmodi mella
faciunt, ore quidem praetendunt dulcia dicta quae
mulceant, sed in posterioribus servant venenata
gesta quae feriant.

Vidistis ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, etc. Haec
ejus personae verba conveniunt, qui doctis in Ec-
clesia, sive etiam doctoribus lectionem litterarum
gentilium non autumat esse nocivam. Videtis, in-
quit, quia efficacior sum factus, et acutior promptior-
que ad peroranda quae decent, eo quod gustaverim
paululum de flore Tullianae lectionis; quanto magis
si didicisset populus Christianus sectas et dogmata
gentilium, nonne multo confidentius et certius eorum
derideret simul et convinceret errores, multo devo-
tius de sua sana fide gauderet, Patrique luminum
pro hac gratias redderet? Neque enim aliam ob cau-
sam putandum est Moysen vel Daniele sapientiam
voluisse discere saecularem, quam ut cognitam de-
struere melius, et devincere possent.

Percusserunt ergo in die illa Philisthaeos, etc. Ma-
gnas humilitatem, Ajalon campos significat. In om-
nibus autem quae recte gerit Ecclesia, Philisthaeos
percutit; quia per bona quae facit, malorum spiri-
tuum vires minuit; quia percutiendi sunt ab humi-
litate inchoatae, usque ad latitudinem consummatae
virtutis, ab initio fidei usque ad fructiferam chari-
tatis amplitudinem. De qua dicitur: *Latum man-
datum tuum nimis (Psal. cxviii).* Sed et ipse status
universalis Ecclesiae ab humilitate incipiens unius
Judaeae gentis, ad totius usque mundi fines crescendo
pervenit. De quibus Psalmista Dominus canit: *Et
campi tui replebuntur ubertate, pinguescent fines de-
serti (Psal. Lxv).*

Defatigatus est autem populus nimis, etc. Quod di-
citur populus comedisse cum sanguine, non est
putandum cruentam eum carnem crudamque come-
disse: quod nequaquam humanae, sed est naturae
bestialis; sed occisis pecudibus, antequam sanguis bene
dilueretur, nondum purgatas carnes coxisse vel as-
sasse, et sic comedisse. Significat autem magistros
inertes, qui sicut hodie cernimus, longo saepe cate-
chizandi labore defatigati, nonnullos quos daemo-
niacis erroribus praedicando eruerant, a gentilibus
quidem ritibus erudiendo mactant; imitari conati
illum, cui destinatis de caelo cuncti generis animan-
tibus dictum est: *Macta et manduca (Act. x).* Sed
quasi in terra mactant, et cum sanguine mandu-
cant, quos a terrenis sensibus, carnisque et sanguinis
illecebris minus perfecte, vel docendo, vel ipsi vi-
vendo non subtrahunt, assuetosque adhuc vitiis

necdumque agendis virtutibus institutos, accelerant A
Ecclesiæ membris incorporare; contra exemplum
primi pastoris Ecclesiæ, qui in cœnaculo, hoc est
in summa vivendi vel docendi locatus, mactare
oblata, et a Deo purgata manducare præcipitur. Et
notandum, quamvis perfecta et imbecillis est men-
tis humanæ perfectio, Jonathā tot tantorumque
patrator operum, talis triumphī auctor, gulæ subre-
ptionem nescius incurrit. Populus omnis post obser-
vatum sollicitæ continentiæ tempus statutum, post
tot una die prostratos adversarios, et ipse gastri-
margia victricē prosternit. Verum quia multiplex
est gulæ tentatio, hunc ante tempus concessum ad
comedendum pertraxit, illum tempore concessio mi-
nus concessa sumere persuasit.

Nuntiaverunt autem Sauli, dicentes quod populus
peccasset Domino, etc. Cognita perfecti quique re-
ctores desidia negligentium doctorum, quod peccent
Domino, baptizantes eos quos a carnali cogitatione,
necdum plena fidei institutione purgarint, continuo
tales prævaricationis reos arguunt, et catholica au-
ctoritate vitæ cœlestis regulam palam proponi jubent;
magistrisque inertibus, quos vulgaris eatenus impe-
ritia vexaret, imperari, ut adductis usque ad eam
quam ipsi a patribus didicerant vitæ formulam,
cunctis quos imbuendos susceperint, super firmissi-
mum catholicæ perfectionis exemplar eos catechi-
zando, a pristina conversatione paternæ traditionis
occidant, et baptizando Ecclesiæ membris incorpo-
rent, neque ultra peccent Domino, fidei et vitæ
cœlestis ignaros, unitati sui corporis, hoc est Eccle-
siæ Christi necentes. Bovem et arietem Philisthæis
ereptos, atque a populo Dei super saxum intelle-
ctuale mactatos et comestos, stultum quemlibet et
superbum intellige, a consuetudine mortifera spiri-
tuale renovatos in vitam; sicut et supra oves et
vituli cum bubus ab eisdem ablatis, æque motibus
animæ vel carnis irrationabilibus et lasciviæ dedi-
tos, sed per Dominum salvatos, insinuant.

Ædificavit autem Saul altare Domini. Ædificavit
altare, ut celebrato super illud holocausto, pro pec-
cato quoque populi, quod temere commiserat, inter-
veniret. Ædificat magister quisque perfectus in
audientium corde fidem dominicæ passionis, ubi in
altare vivificæ crucis sanguis ille pretiosus in rem-
issionem fusus est peccatorum, manifesto cunctos
informans exemplo; quia si et Domini exitus mors,
multo magis servi mortificare debent membra sua quæ
sunt super terram; fornicationem, immunditiam, li-
bidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ
est simulacrorum servitus (Coloss. III), et cætera talia,
quæ opera carnis et sanguinis esse, nec fructui Spi-
ritus sociari posse, manifestissime claret. Sed et
ipsi quotidie veterum patrum plebiumque dicta vel
acta replicantes, ac per hæc inter luctandum cum
hostibus spiritualiter reficere desiderantes, quotquot
ad litteram solum tantæ auctoritatis verba sentimus,
quasi in terra boves ovesque mactantes, cum san-
guine comedimus; quia cœlestia carnali et terreno

intuitu summa contrectamus. At quicumque spiri-
tualiter universa in Christo et Ecclesia recapitulari
dignoscimus, super saxum illud grande, quod præ-
cisum de monte sine manibus crevit, destructio
mundi imperio, et implevit omnem terram, occi-
dentes absque noxa vescimur, gratumque jam Do-
mino nostræ devotionis ac pii sensus altare con-
struimus.

Et dixit Saul: Irruamus super Philisthæim nocte, etc.
Disponens Saul irruere super Philisthæim nocte, et
vastare eos usque ad internecionem, consulit ora-
culum Domini, nec meretur; auctoremque peccati
inquirens, sorte deprehensum, et contentem morti
adjudicat Jonathā; quem tamen, quia salutem
magnam fecit in Israel, populus a iudicio mortis
B eruit. Volentes sæpe boni rectores cunctos dæmo-
num insidias expugnari, ac superseminata bono se-
mini zizania funditus, si fieri possit, ab agro mundi
hujus expurgari, responsum Domini per Scripturas,
quod hoc fieri valeat, non accipiunt; causam qua-
rentes, nullam magis quam humanæ fragilitatis at-
que ignorationis audiunt; quia videlicet nec ipsi
doctores eximii, ducesque credentium, in bonis quæ
agunt, a peccati subreptione possint immunes exi-
stere, sed in multis offendunt omnes; verum ne
propter hæc mortem luant æternam, et bonorum
quæ gessere meritis, et Ecclesiarum, quas certando
manière, precibus adjuvantur.

Recessitque Saul, ne persequeretur Philisthæim,
etc. Recedunt quidem doctores suæ fragilitatis con-
C scii, nec ad omnes dæmonum versutias indagandas
vel evacuandas sufficere sese posse deprehendunt;
sed vix illis cordibus, ad quæ repulsi atque abjecti
immundi spiritus quasi ad propria loca recurrunt.

CAPUT X.

Saul per circuitum hostes Israel expugnat, filiorum
simul et militum gloria clarus.

At Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat,
etc., ad id quod scriptum est: Nam quemcumque vi-
deret Saul virum fortem et aptum ad prælium, socia-
bat eum sibi. In hac lectione sub figura crescentis
regni vel domus Saul, Christi fides per orbem pro-
palanda describitur, qui pugnabat per circuitum ad-
versus omnes inimicos suos; quia de Judæa, quæ in
D medio nationum est, missis prædicatoribus Christus
inimicas suo nomini gentes suo verbo subjugavit.
Juxta quod Psalmista prædixit: Omnes qui in cir-
cuito ejus sunt, offerent munera (Psalm. LXXV).

Contra Moab et filios Ammon, et Edom, etc. Moab
et Ammon, qui juvante ebrietate, in qua est luxuria
(Ephes. V), nocte de incesto concepti sunt; hæreticos
intelligit, inordinate accepto paternæ fidei semine
degeneres. Edom, qui major natu minori fratri ser-
vire addictus est, Judæorum populum exprimit; qui
nationibus gentium pro orbem, et cæcitate perdidit
mentis, et terrenæ servitutis est conditione submis-
sus. Reges Soha, Philisthæim et Amalec, de quo con-
sequenter dicitur:

Congregatoque exercitu percussit Amalec, etc. Ex-

teras a patriarcharum sanguine fide et sacramento nationes significat, quos universos suæ pacis inimicos duplici ratione Christus superat, ut Israel spiritalem de manu vastatorum ejus eruat, vel sua videlicet fide salvando credentes, vel incredulos sua justâ examinatione damnando.

Fuerunt autem filii Saul, etc. Tres filii Saul magnos fidei catholicæ, quæ unum in tribus personis Deum prædicat, duces exprimunt. Qui quoniam non sua virtute, sed Dei gratia sunt quod sunt, quoniam æterna sui Conditoris (cui dicitur, *Tu autem idem ipse es [Psal. cviii]*) visione perfrui desiderant; quoniam per Christum Jesum, verum videlicet Regem et Salvatorem, se perpetuo salvandos ac regnatos confidunt; recte primus filius Columbæ donum, secundus Desideravi, tertius Rex meus salus interpretatur. Duæ filiæ ejus, infirmiores fidelium plebes, sed corpore et mente Deo devotas indicant; vel certe primogenita filia synagogæ, minor Ecclesiæ speciem tenet. Quibus etiam nominum etymologia congruit; nam quia Synagoga electorum non de cunctis late nationibus, sed de multitudine solius est Israeliticæ stirpis collecta: Ecclesia autem omnibus est ad fidem convocata de gentibus, recte primogenita filia de multitudine, secunda ex omnibus interpretari perhibetur. Uxor Saulis Achinoem, quæ interpretatur fratris decor, totam catholicæ Ecclesiæ perfectionem figurate denuntiat, quæ frequenter in amoris Cantico soror, et decora sui Conditoris, qui ei per incarnationis mysterium frater fieri dignatus est, appellatur. Abner princeps militiæ ejus, qui patris lucerna dicitur, vel Joannem Baptistam, qui erat *lucerna ardens et lucens (Joan. v)*, vel omnium qui singulari præ cæteris Ecclesiæ propugnatoribus altitudine præfulgent, viros virtutis insinuat. Admonendum sane putavimus lectorem, non semper easdem personas unum eundemque typica in parte modum tenere figurarum, sed, mutatis rerum circumstantium causis, mutari etiam pro tempore et loco species ordinesque typorum.

Erat autem bellum potens adversus Philisthæos, etc. Causa belli potentis adversus Philisthæos illa maxime exstitit, quia Saul fortes quosque et aptos ad prælium viros sociabat sibi. Nam si rex ipse nulla fortioris militiæ manu stiparetur, nequaquam vicinis hostibus terribilis, eos ad bellum potenter excitaret; sed sicut prioribus eoque temporibus Israel illis turpissime, sine aliqua spe libertatis serviret; sic nimirum, sic in Ecclesia quotquot dissoluti a bonis operibus, nec virtutum spiritualium sumus militia præditi; quia desidiosi negligentesque peccamus, hostibus infestis enervi torpore tributa sinistrae conversationis solvimus. At cum a peccati servitute respiscimus, spem vincendi resumimus, insurgit hostis, et crebrioribus nos acrioribusque tentationum stimulis appetit, ut vel ad flagitiorum eorum, si possit, servitium revocet; vel, si non possit, ipsam saltem sui contemptus injuriam gravius sæciendo vindicet. Verum ut de moralibus nostris ad

allegorica majorum gesta contuenda subesumus; et in ipso Ecclesiæ nascentis exordio, quanto fortiores quosque aptioresque ad prælium spirituale viros sociabat sibi Christus, tanto plura id temporis ac frequentiora per eos immundis spiritibus animarum spolia tollebat; sed et majora ab eisdem martyrii certamina tolerabat.

CAPUT XI.

Saul demoliri jussus Amalec, cognatos Moysi, ne simul intireant, jubet secedere. Et quia præceptum ex parte violavit, scisso Samuelis pallio, scindendam a se regni gloriam audit. Porro Samuel, occiso per se rege Amalec, ultra Saul videre contemnit.

(I Reg. xv.) *Et dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut ungerem te in regem*, etc., usque ad id quod scriptum est, *Quod constituisset regem Saul super Israel*. Hæc lectio super Samuelis et David specie Judæorum regnum ob culpam perfidiæ ad gentes transferendum, imo omnes qui peccata cum suis auctoribus perfecto odio non oderint, extirpandos docet a regno fidei; et hoc melioribus proximis dato, nihilominus eos qui operantur iniquitatem, cum suis operibus esse perendos.

Dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus ut ungerem te in regem, etc. Dicit sermo propheticus quotidie rectoribus Ecclesiæ, quod non propriæ libertatis industria, sed ipsius ministerio per Dominum ad regendum sint populum ejus electi; ideoque vocem imperii illius intenta semper debeant aure percipere. Dicit et omnibus Ecclesiæ filiis, ut Domini jussis obtemperent; quia nimirum omnis mundo corde, qui Dei visionem desideranter exspectat, rex super populum ejus Israel unctus est; super ipsum scilicet bonarum cogitationum actionumque cœtum, cujus se meritis sperat ad ejus visionem pertingere. Israel quippe, vir videns Deum interpretatur. *Et beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videntur (Matth. v)*.

Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui, etc. Aptæ præfatio ad bellum spirituale cohortanti, ut Deum qui hoc adire præciperet, Dominum exercituum cognominet; hoc est agminum angelicorum, quorum nos necesse est contra potestates aëris dimicantes, protegamur auxilio. *Ægyptus autem*, quæ tenebras sonat, priora peccata, quæ nos usque ad mare baptismatis secuta, sed in eo sunt demersa, significat. Amalec vero, qui transito mari Rubro restitit in via solitudinis Israeli, et interpretatur populus brutus: ea nimirum peccata demonstrat, quæ nobis post undam baptismi quotidianis armis insistentes, ne ad promissa cœlestis patriæ regna perveniamus obsistunt; ne fructum nostri cordis in sanctificatione conservemus, lethifero hunc tentant quasi dente decerpere; quorum omnia demoliri, neque eis parcere jubemur; hoc est, deponere omnia propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro, et cætera hujusmodi.

Non parcas eis, sed interfice, etc. A viro usque ad mulierem, ab opere perfecto peccati usque ad cogitationem carnalem dicit, genitricem videlicet

nutricemque sobolis immundæ. Parvulum et lactentem, ipsa initia propositumque nefariæ actionis, quæ sinistra cogitatio male nuper edita, pejus alere d'electat; intellige, bovem, ovem, camelum, et asinum, hebetudinem stultitiæ, dissolutionis inertiam, turpitudinem superbiæ, et luxuriæ petulantiam dicit.

Præcepit itaque Saul populo, et recensuit eos, etc. Et nos, ut vitiorum bella vincere valeamus, mites necesse est, et innocuos in corde nostro sensus aggregemus; imitatores videlicet Agni illius immaculati, qui nos suo sanguine de mundi hujus Ægypto redimere dignatus est. Qui videlicet sensus imperio modesti spiritus obsecundantes, quia tunc veraciter adversus hostem prævalent, cum gemina, id est Dei et proximi, dilectione muniti, veritatis viam incedunt; cum sola denarii cœlestis spe universas terrenæ habitationis delicias, simul et miserias spernunt, recte pedites memorati duces ducentenario et denario numero comprehenduntur: nam quia millenarius numerus, ejus de quo agitur rei sive personæ perfectionem signet, nulli dubium est.

Cumque venisset Saul usque ad civitatem Amalec, etc. Civitas Amalec constipatam adversus fideles tentationum aciem exprimit, quæ nunc a dæmonibus, nunc ab hominibus, nunc a nostra ipsorum concupiscentia contra nos excitata desævit. Cui nimirum civitati tentantium vitiorum proximus est torrens inundans, hoc est turbidus cogitationum fluctuantium impetus, qui de superbiæ dæmoniacæ montibus cadens, tanto muros pravitatis gravius alluit, ac nobis inexpugnabiles reddit, quanto acrior annum Domini placibilem hiems persecutionis exasperat. In quo tamen torrente insidias contra Amalec tendimus, cum occultis animi virtutibus, et quæ solus pectoris nostri arbiter novit, devotionum studiis hostem præoccupare et devincere satagimus. Nam quasi aperto ei certamine occurrimus, quoties eleemosynis, precibus, jejuniis, et cæteris talibus spiritualis armaturæ generibus, auctoris nostri contra eum flagitamus auxilium; at cum fide, spe, et dilectione, horumque similibus armis apostolicis, quæ quantum in nobis abundant, solus qui donavit cognoscit; homines autem alios, et ipsos spiritus nequissimos, quamvis sedulo ac sollicitè nobis insidiantes, latet. Cum, inquam, hujusmodi armis invisibilibus contra spiritualia nequitiae in cœlestibus, vel inter ipsas tentationum procellas induimur, quasi insidias in torrente contra Amalec tendimus; quia palam parentem adversarium, ubi non videt, sternimus.

Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, etc. Cinæos cognatos fuisse Moysi, sacra refert historia, dicens: *Haber autem Cinæus recesserat quondam a cæteris Cinæis fratribus suis, filiis Hobab cognati Moysi; et tetenderat tabernaculum usque ad vallem quæ vocatur Sennim, et erat juxta Cedem (Judic. iv).* Præcepit ergo Saul Cinæo recedere ab Amalec. Curat doctor egregius, ut si quid inter vitia quæ arguit, virtutum

quas amplectatur repererit, servet incolumè. Plas enim etiam inter paganos invenies mansuetos, humiles, benignos, patientes et in exemplum Cornelii centurionis eleemosynis atque orationibus servientes. Quæ nimirum virtutes, quia legi Dei vicinæ quasi cognatione congruunt, et de imis mundi tenebris ascendentes, quo ad requiem lucemque promissam pervenire possint adjuvant, nequaquam inter vitia perpendendæ, sed ut possessori suo prodesse queant (Cinæus namque possidens dicitur), a vitiorum sunt omnium secernendæ catalogo. Recedit enim, jubente Saule, Cinæus, qui salvandus est, ab Amalec perdendo, cum separantur examine districti doctoris virtutes catechizandorum quæ juvant, a vitiis quæ gravant; ut nec propter vitia detestanda cujusquam mali detestentur etiam virtutes, quæ inter vitia detestanda sedulus exercere probatur. Nec rursus honorum cujuspiam vitia, quibus inter virtutes quasi homo carere nequit, propter viciniam virtutum amplectenda judicentur; sed æquo discrimine in omnibus corrigantur prava, quæ viam salutis impediunt; serventur recta, quæ adjuvant.

Percussitque Saul Amalec, etc. Evila, quæ dolens sive parturiens dicitur, initium conversionis, quæ non sine dolore et molesta quadam quasi parturitione novi hominis inchoatur, insinuat. Sur, quæ in rectam transfertur, perfectum correctionis finem designat. Quæ bene e regione Ægypti sita solitudo describitur, quia sic quisque melius rectitudinem quam accepit conservat, si pressuræ tenebrarum, de qua ereptus est, semper meminit. In Evila positus gladio verbi qui dicit: *Pœnitimini igitur, inquit, et convertimini, ut deleantur vestra peccata (Act. iii).* Sed et apostolus Jacobus, cum ait: *Miseri estote, et lugete, et plorate; risus vester in luctum convertatur, et gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos (Jac. iv).* Eisdem percutiendo venit Sur, quæ e regione, sicut alibi Scriptura dicit, contra faciem Ægypti; cum ait apostolus Paulus: *Fraus enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate (Ephes. iv).* Et ipse in Sur positus, Ægyptum, de qua exierat, attendere non neglexit, dicens: *Qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei, sed misericordiam consecutus sum (I Cor. xv).* Percussum se salubriter, ut melius post eadem viveret, ostendit, cum ait: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus (Gal. ii).* Nec solum qui convertuntur, sed et hi qui, accepto verbo veritatis, converti a pravitate non curant, percutiunt ab Evila usque Sur: quia perpetuis addicti doloribus, justam divinæ districtio- nis sententiam sustinent, quæ est e regione Ægypti; quia secundum nequitiam studiorum ipsorum retribuet illis. Et hos quoque jubente Samuele percussit Saul, cum idem Ecclesiæ magister juxta sanctæ Scripturæ monita, qui obedientes corrigit ad vitam, contemptores juste damnandos prænuntiat.

Et apprehendit Ayag regem Amalec vivum, etc. Hactenus pugna Saulis optimum discretumque, vel

sumptuosus, vel subjectæ sibi plebis rectorem, ab A
hiuc inertem designat et reprobum, qui recte quidem innocuis Moysi parit cognatis. Recte vulgus omne, et vilia quæque ac reproba demolitur; sed non recte greges ovium, cæteraque in terram prona animalia, vestes, et omnia pulchra simul cum ipso rege reseruat. Et spiritualis militiæ duces universos, qui *Egyptum* intellectualem, hoc est tenebras mundi fugientibus Dei famulis obsistunt, vel homines vel actus reprobos gladio verbi et vitæ rectoris exterminare; quidquid vero insons et Mosaicum inter eos inveniant, debent immune servare. At qui abominabilia solum et infanda, verbi gratia, fornicationem, idololatriam, perjurium, masculorum concubitum, furta, falsa testimonia, et cætera hujusmodi flagitia, vel in suis, vel in subditorum moribus B
eradicare satagunt; comessationes vero et ebrietates, contentiones et æmulationes, avaritiam, odium, vanæ laudis vel honoris appetitum, quasi minus noxia, vel etiam salubria, nec non et ipsum regem vitiorum pinguisimum, hoc est superbiæ tumorem, nolunt disperdere, reatum profecto gravissimæ prævaricationis incurrunt. Cujus ob meritum reatus, et Judæorum populo quondam in exemplum Saulis, oblatum regnum Dei datum est genti facienti fructus ejus. Et multi hodie Christianorum promissam sibi vitæ coronam aliis obtinendam relinquunt. Ubi etiam juxta litteram saluberrime monemur, ut divini præcepti auctoritas, humanum semper in nobis vincat affectum. *Stulta enim miseratione parit homo homini, cui Deus non parcendum præceperit; quasi melius noverit quid de homine fieri debeat homo, quam qui hominem fecit (Eccl. x)*. Non autem sola auctoritate regni superbiam designat Agag (quia initium omnis peccati superbia), sed et ipso nomine, quod transfertur in tectum, quia contentus sæpe a cognitione proximorum, fastus elationis tumet in corde pravorum. Apprehendit autem Agag regem vivum, et vulgus interficit, qui vitia carnis eradicans, caput eorum superbiam disputando a virtutibus secernere, et quantum sit noxia novit definire; sed hanc humiliter vivendo, in seipso non novit extinguere. Parcitque Saul Agag, parcit et populus, quando et dux ipse virtutum animus latenti in præcordiis superbiæ mollior annuit; et universa quæ hunc sequitur operum D
spiritualium turba, ejusdem nefandi tumoris assensione corrumpitur.

Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens, etc. Pœnitentia Dei, non perturbatio sensus, quæ in homines cadere solet, retractantes quid improvide mali commiserint; sed mutatio dicitur rerum transeuntium, immutabili præsentia manente divina; sicut enim non pœnitere, mutare nolle quæ statuit significat. *Juravit Dominus et non pœnitebit eum, Tu es sacerdos in æternum (Psal. cix)*; hoc est, quod semel statuit, nunquam sacerdotium Christi mutavit. Pœnituit autem Saul constituisse regem; quia et perfidiam totius Judææ gentis, et fidem falsorum Christianorum promissio regni munere privet.

Contristatusque est Samuel, etc. Non hæc per allegoriam exponenda, sed ad imitationem potius sunt trahenda virtutis: ut pro fratrum erratis, quæ ipsi in se intelligere nondum queunt, non solum contristemur in animo, sed et omni ad Dominum pro eis intentione clamemus; nec non et ipsos mox ut locus et tempus arriserit, ad agnitionem correptioneque admissorum revocare curemus.

Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul, etc. Carmelus, notitia circumcisionis; Galgala, revelatio dicitur. Multi ergo necdum plene vitiorum certamine devicto, certam jam sibi quasi perfecta purificationis agnitionem consummatis coronam justitiæ superesse promittunt; quod est signum sibi triumphale fiducia jam consummati agonis erigere, et hoc in monte altissimo virtutum, qui notitia circumcisionis appellatur. Descenduntque post hæc in revelationem, cum se ipsi post virtutum culmen ascensum, post prælibatum supernæ retributionis gaudium, vera jam humilitate gloriosos autumant veraciter revelata cordis facie nosse arcana. De quibus Patri Dominus ait: *Abcondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Matth. xi, Luc. x)*.

Et dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, etc. Vocem gregum et armentorum, inconditos animi motus, dissonosque cogitationum insolentium tumultus intellige; quos quicumque in se edomare ac reprimere dissimulat, frustra se verbum Domini, quo vitia cuncta demoliri præcepit, jactat implevisse.

Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea, etc. Hæc nolentes licet rea conscientia prophetæ constitetur; cum non solum Deo, cujus oculis nuda et aperta sunt omnia, sed et viris spiritualibus fraudulenta pravorum pectora patent. Nam et Elisæus longe posito Giezi, præseus erat corde. Et Apostolus corpore absens, præsens autem spiritu, arguit peccantem in Corintho. De exemplis, inquit, reproborum adduxere multimodos brutorum lascivorumque affectuum clamores. Pepercit enim sensus imprudens his vitiiis, quæ minus nociva videbantur, neque ea delere curavit; quin potius hæc ipsa virtutes arbitratus, auctori suo grate offerenda putavit. Verbi gratia, stultitiam simplicitatem putando, iracundiæ procacitatem zelum Phinees et Heliæ nuncupando, desidiæ torporis, patientiam David æstimando, et angustiam tenacitatis parcimoniæ, discretionem vocando; et notanda pariter ac vitanda pravorum consuetudo nequissima, qui excusando sua solent admissa cumulare. Ecce enim Saul ea quæ Domino jubente occisa sunt, se cum populo occidisse; his vero quæ contra interdictum ejus reservata sunt, non se, sed populum pepercisse testatur. Et multi negligentes ac desides, si qua vitia superaverint, vel se superasse putaverint, non hæc auctoris gratiæ, sed suo sudori tribuunt. Quæcunque autem in se extinguere aut nolunt aut nequeunt, hæc inditiæ sibi naturæ vitio prævaluisse causantur, ut ex obliquo et in ipsum naturæ Auctorem reatus humani causa refundantur.

Dixit autem Samuel ad Saul: Sine me, et indicabo.

tibi, etc. Supra legimus quod in die sit unctus in regem Saul; in die quod ungi debeat prædictus, et nunc nocte reprobatus ostenditur. Non hoc fortuito et sine causa, sed quia dies aliquando iustitia, nox peccatum dicitur, in die electus, et nocte rejectus est, qui propter humilitatis modestiam regnare, propter noxam inobediendiæ meruit reprobari, non divino iudicio, sed merito variante humano. Sed et hodie dicente Domino : *Quia multi sunt vocati, pauci autem electi (Math. xx)*; quicumque vocati, per opera sunt tenebrarum ab electorum luce separati.

Et ait Samuel : Nonne cum parvulus esses in oculis tuis? etc. Et hæc beati Samuelis increpatio congruit cuilibet Christiano fidem qua imbutus est prævaricanti; dicente ad eum aliquo spiritualium magistrorum, quorum idem Samuel speciem tenet : Nonne cum humiliatus in animo tuo pro vita præterita, quæ erat sine Deo, ad Ecclesiam venisses, accepta jam fidei et baptismi gratia, caput in exercendis Spiritus fructibus factus es? quibus ad visionem divinæ claritatis pervenire debes. Israel namque vir videns Deum interpretatur. Unxitque te Dominus chrismate sui Spiritus, ut bonorum rector ac moderator actuum ad æterni regis imperium pertineres. Mittens quoque te in viam novæ conversationis, expugnato vetere homine cum actibus ejus, omnia quæ sunt super terram membratim mortificare præcepit. Quare ergo, contempta evangelica et apostolica voce, allam tibi vivendi regulam condere, ac vitiorum spolia congregare maluisti? in quibus nonnunquam etsi oculos mortalium tibi fallere visus es, ante interni tamen arbitri examen malum grande fecisti

Et ait Saul ad Samuelem : Imo audiri vocem Domini, etc. Quantum hæc responsio Saulis rebellis superborum pervicaciæ conveniat, ex his quæ superius exposita sunt facillime patet. Sunt enim qui vel Scripturæ sacræ lectione, vel magistrorum sermone convicti, ac pro suis redarguti commissis, non humiliando remedium flagitare, sed insuper excusando malitiam augmentum conquirere peccatorum.

Et ait Samuel : Nunquid vult Dominus holocausta aut victimas? etc. Et hæc quidem proprio Judæis dicta conveniunt, qui neglecto iudicio, misericordia et fide, cæterisque talibus, per hostias se et holocausta Dominum placare posse rebantur. Sed et nunc in Ecclesia sunt non pauci divitiis pariter et criminibus aggravati, qui peccata quibus adhærere non desistunt, eleemosynis se quotidianis abluere confidunt. Sunt alii qui jejuniis et orationibus, psalmodiæque frequentia castigari se arbitrentur a sordibus vitiorum, quibus abstinere non curant, cum Dominus hujusmodi sibi hostias non peccatores quoslibet et impuros, sed a peccato continentes offerre præcipiat. Denique Psalmista non ait, Inter mala opera fac bonum; sed, *Declina, inquit, a malo, et fac bonum (Psalm. xxxvi)*. Et leprosus in lege vel immundus, nequaquam cum ipsa immunditia, sed ubi mundatus ab hæc videretur, hostias Deo jubebatur offerre.

A Notandum autem quod non victimas malas, sed obedientiam dicit esse meliorem, ut illas quoque suo tempore bonas ostendat. Non vituperat legem, sed Evangelium præfert. Laude dignum dicit populum legis, quia pia cordis devotione suis holocausta de gregibus offerebat Auctori; sed laudabiliorem multo designat eum qui ad consilium Evangelii exhibet corpus suum hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.

Pro eo ergo quod abiecasti sermonem Domini, etc. Sicut cætera hujusce lectionis, sic et hæc reprobat Saulis abjectio, juxta allegoriam quidem synagogæ, juxta vero legis tropologiam cujuslibet falso Christiani, vel magistri vel discipuli primo fideli, ac postmodum damnabili possunt convenire statui, impleta prophetia Balaam, quæ dicit : *Tollatur propter Agag rex ejus, et auferetur regnum illius (Num. xxiv)*; quia videlicet propter contactam in pectore, nec deletam funditus superbiæ pestem, et populus quondam Judaicus, et nunc Christianorum quam plurimi regni cœlestis sint sede privati.

Et conversus est Samuel ut abiret, etc. Conversa gratia prophetali, ut propter peccata discederet a Judæis, apprehendere illi non totum prophetiæ lectionis indumentum, quo animam calefacere fide, et ornare possent operibus; sed extremam solummodo summitatem, quæ est in parte litteræ, quam et ipsam a soliditate sensus spiritualis abstrahentes, quasi a prophetiæ vestis integritate sciderunt. Ideoque quoniam prophetas scindere non timuerunt, scindi a se regnum Dei, et gentibus tradi meruerunt. Sed et hodie quisque sacra eloquia, quibus eruditus est, et ad quærendum regnum cœlestis imbutus, improba mente contempserit; quia vestem sacrosanctam ugentis se in regnum maculat, ablata sibi regni beatitudinem proximo meliori relinquit. Neque a talium significanda miseria discrepat, quod Samuel, audita Saulis superbia, conversus ut abiret dicitur. Multi enim dum ea quæ norunt bona operari contemnunt, ad extremum justo Dei iudicio, quæ agenda sint, nescire merentur. Hinc hæreticorum luxuria multimoda zizaniorum, messem seminis evangelici nefario germine polluit, dum repulsa sæpius ab actione veritatis scientia, conversa tandem sese auferat et a mente.

D *Porro triumphator in Israel non parcat, etc.* Qui loquitur, solus, imo cunctum Israel, contra Amalec dimicantem sua gratia triumphare fecit, ipse etiam tibi verbum ejus prævaricanti non parcat; qui quanto vincendi facultatem non tua fortitudine, sed cœlitus accepisti, tanto in servando anathema minus excusandus ostenderis. Quia sicut Moyses ait : *Bellum solius Domini est contra Amalec (Exod. xvii)*; et : *Delebo, inquit, memoriam Amalec sub cælo (Ibid.)*. Quod idem et de spirituali est certamine sentiendum, ubi eo majore periculo parcimus hostibus, id est vitiis indulgemus, quo majus in remissis remittendisque quotidie peccatis, Auctoris nostri munus accipimus. Timendumque ne et ipsi supernæ visionis minus

solliciti, mereamur audire cum Saul, Quia triumphator in Israel non parceret; hoc est, qui in plurimis victoriæ donum concessit, ut ad gratiarum votationem, vivendi que industriam provocaret, idem vos ad ultimum suæ sanctionis in curia severa examinatione damnabit. Quidam putant hoc quod dicitur, Porro triumphator in Israel non parceret, non ad Dominum, sed ad illum esse referendum, de quo præmissum est, Et dabit illud proximo tuo meliorem; quod videlicet David accepta regni potestate, vel domui Saul, vel exteris hostibus, Domini jussu trucidandis parcere noluerit. Quod ita moraliter exponunt, quia meliores nobis proximi vitia, quæ nobis prævaluisse conspexerint, summo in studio conentur extinguere, ne et ipsi eandem prævaricationis foveam, qua alios misere dilapsos contemplantur, incidant. Porro quod sequitur, Et pœnitentia non slectetur, æternam quam minatus est, atque immutabilem Domini sententiam significat. Quod vero subjungitur, Neque enim homo est, ut agat pœnitentiam, manifeste innuit quod supra, ubi pœnituisse Deus dicitur, non passibilitas divinæ substantiæ, apud quam non est transmutatio, nec vicissitudinis umbratio, sed humano more hominibus temperata Dei locatio signatur. Non ergo sicut hominem, ita Deum cujusquam pacti sui pœnitet, cujus de omnibus omnino rebus tam fixa sententia, quam certa est præsentia.

At illè ait, Peccavi, etc. Et obstinata Saulis superbia, et beati Samuelis humilis semper modestia declaratur. Quid enim superbius, quam ut cognito quisque suo scelere, quo apud Dominum prævaricator, imo et anathema monstretur, adhuc tamen ab hominibus et coram hominibus honorari deposcat? Quid e contra benignius, quam ut agnita quisque alterius nequitia, qua coram Domino reprobis ostendatur, adhuc tamen eum coram hominibus honorari non recusat? Unde quia nunc quoque non desunt, qui vel a magistris spiritualibus, vel a sacris paginis ob sua facinora redarguti, plus interdum nociva adhuc proximorum laudatione gravari, quam sua salubri gaudeant pœnitentia curari. Nos quoque in exemplum beati Samuelis erga tales modeste agere, neque eos traducere oportet, quos incorrigibiles, et divino jam judicio non dubitamus esse damnandos: maxime si hos aliquo gradu ecclesiastico, quem ejusdem Saulis unctio non indecenter exprimit agnovimus insignitos.

Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag, etc. Agag, ut supra dictum est, tectum; Amalec populus bruchus, sive populus lingens appellatur. Dicit ergo Scriptura prophetica, dicunt ministri et dispensatores ejusdem Scripturæ suis auditoribus, ut tectum

A diu superbiæ vulnus, ac male servatum in corde, producant in medium conflendo. Quæ videlicet superbia rex et caput est scelerum cæterorum, ut pote ex sua radice prodeuntium; quæ incautos sicte blandimento, quasi lingendo decipere, atque universa vitalis gratiæ quærunt erodere genimina. Pinguissimus autem idem nefandus rex dicitur, hoc est crebrescentium supra modum criminum, male delectabili sagina prægravatus. De qua Psalmista loquitur: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum* (Psal. LXXII).

Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, etc. Gladium Agag ipsum efficacissimum superbiæ furorem intellige; mulieres Ilebæas liberis ab eo privatas, animas fideles, sed superbia victrice honorum operum fructu spoliatas. Sed sicut tu, inquit, innumeros, o præsumptio superba, a via veritatis avertisti; sic tempore præfinito, cum venerit qui totum iniquitatis imperium juste judicando destruat, tua genitrix impietas interminorum facinorum captivata, omni illa vitiorum nequissima sobole carebit, nullos ultra habendo quos seducat.

Et in frustra concidit Samuel Agag, etc. Et spiritualis quisque ac propheticus doctor in frustra concidit regem populi lingentis; cum multiplices superbiæ deceptiones eventilans, diligentissime quoque vitium eviscerans, quid contra singulas ejus versutias sibi suisque agendum sit, intuetur et explicat. Quod intra pinguissimum Agag, id est, tectum malitiæ, putredinis et corruptelæ sint receptacula cæca, dilucidat et pandit; et hoc in Galgalis, id est, in revelatione manifestatæ veritatis et fidei, facit hoc doctor. Et aliter: Cum videlicet in revelatione novissimi examinis concidendum per omnia peccati corpus, cui nunc reprobi stulte parcunt, comminuendumque prædicat.

Et non vidit Samuel vstra Saul, etc. Imitandum potius quam allegorizandum, quem ob peccati meritum adeo detestatur, ut nec videre aliquando dignetur, huic ipsi fraternitatis intuitu tantum pietatis impendit, ut hanc etiam in luctu lacrymisque testetur. Unde non indecenter talis animi viris, et illud Psalmistæ, quod ait: *Nonne qui oderunt te, Deus, oderam illos, et super inimicos tuos tabescebam* (Psalm. CXXXVIII)? et evangelica illa nihilominus congruit beatitudo, qua dicitur: *Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur* (Matth. v). Si enim sine ulla dubietate beatus est, qui turbatis a timore iræ venturæ oculis, proprium lectum, id est, opera virtutum, in quibus ipse requiescere debeat, laborans in gemitu suo singulas lavat lacrymando per nocentes; quanto beatior ille qui de sua salute Deo propitio jam factus securior, pro fraternis Domino supplicans plorat et lamentatur excessibus?

LIBER TERTIUS.

PROLOGUS.

Explicatis jam non paucò sudore duobus in Sa-

muelem expositionis nostræ libellis; uno, qui ejusdem beatissimi prophetæ Samuel, et sacerdotij

nativitatem, vitam et ducatum; altero, qui Saulis primo electi a Domino, postmodum vero reprobati gesta contineret; nunc ad tertium a beati David auspiciis inchoandum mittimus manum; non nostro freti ingenio, sed superni adjutoris per omnia cum suis sacrosanctis orationibus, dilectissime antistitem, confidentes auxilio, ac pro certo sperantes, quia qui inter tam dissonos historici callis anfractus, Saulis dico nunc placentia Deo, nunc acta perversa, nostrum sine offendiculo, ut credimus, allegoricum servavit incensum; ipse in beati David, qui non erroneam coangustato, sed dilatato corde viam mandatorum Domini cucurrit, actis spiritualibus ad altiora mysterii spiritualis arcana typice transferendis, suæ nos pietatis gratia comitari dignetur. Ubi breviter in proœmio commemorandum, quia cum vetera transitura, et facienda essent omnia nova, ipsam quoque mutationem crebrius figuratiter oportebat intimari. Sicut enim supra Samuel sacerdotium reprobo Heli substituitur, ut sacerdotium Christi, quod nunc in Ecclesia geritur, indicetur legali sacerdotio successorum; ita et hic pro Saule David unctus in regem, significat regnum Judæorum, quod per legem erat, Christi Ecclesiæ regno mutandum. Juxta quod eisdem Judæis Dominus protestatur, dicens: *Ideo dico vobis, auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus (Matth. xxii).*

CAPUT PRIMUM.

Samuel jubente Domino David Bethlehemitem de paucis adductum ungit in regem mox perpetua Spiritus gratia coruscum, ita ut etiam Saulem malo Spiritu arreptum cithara psallendo relevet.

(I Reg. xvi). *Usquequo tu luges Saul?* etc., usque ad id quod scriptum est: *recedebat enim ab eo spiritus malus.* Hæc lectio significat Dominum Salvatorem ad regnandum in Ecclesia singulariter, oleo lætitiæ perunctum, cujus imperio clarescente, remota legis umbra, Judæi partim ad persequendum instigati, partim sint dominicæ incarnationis et passionis accepta fide salvati. Dixit ergo Dominus ad Samuel: *Usquequo tu luges Saul?* cum ego projecero eum, ne regnet super Israel. Dixit Deus Pater ad prophetas et apostolos de Judæorum, vel præsentium, vel etiam futura reprobatione morientibus: *Usquequo lugetis vos ruinam populi contumacis?* cum ego culpæ exigentibus projecero eum, ne regnum sibi singulare fidei et veritatis, quasi cæteris gentibus excellentior, et Deo familiarior usurpet; sed gentium potius nationes Christi misericordia salvatas, se multo sublimiores agnoscat. Nam ut etiam antiquos prophetas de futura suæ gentis excecatione, quæ nobis causa illuminationis fuit, contristatos, imo etiam lamentatos fuisse cognoscas, audi Esaiam, qui, cum de dominici adventus gratia præmisisset, dicit: *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis (Esa. ix).* Mox ejusdem lucis adventui respondens subjunxit, et ait: *Multiplicasti gentem, et non magnificasti lætitiæ (Ibid.).* Et alibi de ejusdem populi adjectione commemorans, dicit inter cætera: *Et*

Angeli pacis amare stebunt (Esa. xxxiii); prophetas utique significans, divini verbi nuntios. Sed et Jonas propheta Ninivitis prædicare jussus, maluit se periculo maris fugiendo, quam prædicando gentibus fidei verbum committere (*Jonæ i*); metuens nimirum ne fractis non credendo bonæ olivæ ramis, insertus per fidem oleaster, socius radicis et pinguedinis efficeretur olivæ.

Imple cornu tuum oleo, et veni, etc. Relicta, inquit, cura regni carnalis, illud potius imperium, quod Spiritus sancti lumine probatur esse pinguisimum, sperandum amandumque suscipite. Hoc non a vobis ipsis venientes, sed a meo Spiritu missi, populo illi, qui a mundi illecebris secretus, æternæ salutis gaudia suspirat, intimare curate. Providi enim in filiis ejusdem populi mihi regem. Isai quippe insulæ holocaustum sive sacrificium, Bethlehem domus panis interpretatur. Insula autem unaquæque anima fidelis; insula omnis Ecclesia sanctorum, quæ ab hujus sæculi fluctibus altiora petendo separata, totam jam se per Spiritus sancti fervorem purificans, hostiam acceptabilem Deo reddit, et sui pectoris hospitium vivi panis domicilium facit.

Et ait Samuel: Quomodo vadam? etc. Aiebant Domino prophetæ, aiebant et apostoli: Quomodo regnum Novi Testamenti prædicare poterimus? audient enim legis æmulatores Judæi, et interficient nos. Quem enim prophetarum non sunt persecuti? et occiderunt eos qui prænuntiabant de adventu Christi. Quibus Dominus respondens, corpus suum de plebis conversatione segregatum, arcioris continentie manu corripere, et ad mortem pro Domino suscipiendam paratum gestare præcepit, nec non et suos auditores ad subeundam martyrii gloriam accendere, quasi ad victimam Isai vocare mandavit. Nunquam enim melius allator mortis superatur, quam cum superno amore toleratur. Et ego, inquit, vobis, o prophetæ mei, præconesque futurorum, non ut aliis per homines, sed per infusionem mei Spiritus, quid dicatis aut faciatis, et quis, ubi, vel quando venturus sit Christus, ostendam. Possunt hæc de Joanne Baptista specialiter intelligi, quem de Christo evangelizantem audierunt, et occiderunt Judæi; sed ille et corpore et mente paratus ad martyrium, auditores ad victimam, hoc est ad baptismum poenitentiae vocabat. Cui non aliquis homo magister, sed Deus ipse quid faceret ostendit; datoque sancti Spiritus signo, cui de omnibus quos baptizabat divinitatis testimonium daret, edocuit.

Venitque in Bethlehem, etc. Exortis in mundo prophetarum de Christo præconiis, occurrentes eisdem prophetis devota mente quique prudentiores, jam digna miraculo eorum dicta ducebant, sollicitaque intentione perquirebant, si hæc eadem prophetarum oracula pacem sæculis adventuram signarent; an Mosaicæ legis instar jugum importabile super discipulorum essent impositura cervicis. Responderuntque prophetæ, ac suis singuli proclamabant in libris, ad hoc se in Dei missos civitatem, ut testimonium perhiberent illi, qui venturus esset ad pacificanda terrestria cœlestibus; et post longa inimicitie dis-

crimina, quæ humana merebatur iniquitas, reconciliandum Deo mundum, per veneranda sui sanguinis mysteria. Quod eodem ordine potest et de Joanne accipi, quia vitam et doctrinam ejus admirantes populi, putabant eum Christum, et de statu ejus sollicite quærebant. At ille pacem se terris venturam annuntiare testatus,

Ad immolandum, inquit, Domino veni, etc. Id est, ad docendum et patiendum pro Domino veni; baptizamini et credite mecum, ut pariter in Christo vivamus.

Sanctificant ergo Isai et filios ejus, etc. Omnes sanctificavit, sed David solum oleo chrismatis unxit; quia multa Ecclesiæ membra, sed unum est caput. Multos baptizavit Joannes, sed in unum columba descendit.

Cumque ingressi essent, vidit Eliab, etc. Inducit filios Isai, primum, secundum, et tertium. In his quisquam qui digne ungetur, non invenitur: quia protulit Synagoga legis doctores, prophetas, et psalmistas; sed omnes hi participes, nemo in eis auctor humanæ salutis invenitur.

Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuel, etc. Septenarius numerus propter sabbatum legi, sicut octonarius Evangelio propter resurrectionis mysterium congruit. Nullus igitur ex his qui secundum legem perfecti, sabbatum tantummodo vel corporis in præsentem, vel etiam Spiritus in futuro sæculo sperant, prædicant, percipiunt, tametsi celsus meritis, et viribus fortis existens, mundum salvare sufficit.

Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid jam completi sunt filii? etc. Præmissis in mundo legis doctoribus, præmisso prophetiæ præconio, præmissa dulcedine psalmodiæ, præmissa denique longa devotione populi, per legem Moysi prophetis et psalmistis in divinis obsequiis eruditis, supererat adhuc Christi incarnatio, in temporum plenitudine ventura. De quo recte intelligitur quod ait Isai: Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. *Parvulus enim natus est nobis; Filius datus est nobis (Esa. ix).* Qui loquitur in Evangelio: *Ego sum Pastor bonus, et cognosco meas, et cognoscunt me meæ (Joan. x).* Nec sine certi ratione mysterii islem parvulus, et antequam a propheta ungeretur, oves pascisse narratur; quia Pastor ille bonus, qui venit ut vitam habeant, et abundantius habeant, nonaginta novem oves pascebat in cælis, antequam centesimam quæreret atque inveniret in terris. Hic octavum numerum implevit; quia et nostræ spem resurrectionis et suæ nobis tribuit exemplum. Siquidem dies quo Dominus surrexit, a die quidem passionis ejus tertius, sed a die primæ conditionis est octavus. Sic etiam post sex hujus sæculi ætates, et septimam, quæ nunc illa in vita geritur, sabbati animarum, quasi octava ætas nostræ resurrectionis adventura speratur.

Et ait Samuel ad Isai: Mitte, et adduc eum, etc. Dicebant prophetæ sanctis illius temporis: Mittite vestræ devotam mentis intentionem, et crebris ad Deum fuis orationibus, Christi adventum impetrate,

A dicentes: *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis (Psalm. xxxiv);* et cætera hujusmodi. Nec enim completo præsentium passionum vel operum honorum sacrificio, discumbere possumus cum Abraham, et Isaac, et Jacob, in regno cælorum, priusquam Dei Filius humilis et pauper adveniens, contrito mortis laqueo, vitæ nobis januas sublimiter aperiat. Nam et ipse nos in Evangelio non a nobis ipsis, sed per suam gratiam discumbere posse, hoc est in regno requiescere testatur: *Amen, inquit, dico vobis, quod præcinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis (Luc. xii).*

Misit ergo, et adduxit eum, etc. Desiderabat Simeon senex, desiderabant cæteri illius temporis sancti venisse Dominum in carne, et venit. Erat autem rufus ob cruorem passionis; quia *pastor bonus animam suam posuit pro ovibus suis (Joan. x).* Erat et speciosus forma præ filiis hominum; quia *peccatum non fecit, nec inventus dolus in ore ejus (Psalm. xlii); I Petr. ii.* Cui simillimum est, quod in ejus laude sponsa loquitur: *Dilectus meus candidus et rubicundus (Cant. v);* candidus scilicet actione, rubicundus sanguine. Et quod ibi sequitur, *Electus ex millibus;* hoc est quod hic reprobatum fratribus solus ungitur David.

Tulit igitur Samuel cornu olei, et unxit eum, etc. Accepit propheta prædicandam veri regis gloriam, et ait: *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, et cætera (Psalm. xlii).* Qui de Spiritu sancto conceptus, plenitudinem ejusdem Spiritus ab hora conceptionis illius nunquam habere cessavit. Accepit Joannes officium, Christo testimonium perhibendi; et descendente in eum Spiritu sancto in medio eorum, quos baptizavit, vidit, et testimonium perhibuit, quia hic est Filius Dei; et egressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam.

Surgensque Samuel abiit in Ramatha. Impleto unctionis officio Samuel domum redit; quia jam veniente Domino, qui prænuntiabatur venturus, prophetarum præconia siluerunt. *Lex enim et prophete usque ad Joannem (Math. xi),* ex eo regnum Dei evangelizatur. Sed et ipse Joannes ex suæ præcursoris officio; *Illum, inquit, oportet crescere, me autem minui (Joan. iii).*

Spiritus autem Domini recessit a Saul, etc. Crescente Christi præconio, perfidorum mox corda Judæorum Spiritus gratia deseruit, atque ad persequendum nomen illius impia peste commovit; et hoc Domino justo permittente judicio, ut et probati quique manifesti fierent in Ecclesia, et exigentibus meritis inprobi profundiorum suæ malitiæ immergerentur in foveam.

Ecce spiritus Dei malus exagitat te, etc. Dicebant apostoli Judæis, eorum per omnia cupientes servire salutem: Videte et cognoscite, quam malus est spiritus, qui vestris culpa exigente mentibus, a Domino immisus adversus nomen unigeniti Filii ejus vos convenire, et consilium fecit inire: et jam modo acta poenitentia de erratis, ad auxilium vivifici ligni, ubi innoxia ejusdem Agni immaculati Dei et Domini

nostri Jesu Christi sunt membra extensa, confugite. Quæremus enim, id est, acquiramus vobis, fidem planius exponendo, si vultis, hominem illum, nobis quidem notissimum, sed adhuc vobis ignotum, qui singulari præ hominibus scientia præditus, salutifero crucis suæ ligno cuncta nocentis adversarii novit mortifera tela fugare: ut quodcumque vos diabolus ad æmulandum contra gratiam Evangelii, legis umbram cœperit commovere, adsit memoria dominicæ passionis, et vestra mox a furiosa intentione corda comescat.

Providete mihi aliquem bene psallentem, etc., Multos quidem, inquit, scientes psallere novi, sed bene psallentem aliquem mihi providete et adducite; quod est annuentes apostolorum orsis dicere Judæos, multos quidem cruci affixos pro peccatis novimus, sed eos nec sibi nec nobis profuturos agnovimus. Unde providete ut ejus nos sacramentis imbuatis, ejus nostro in pectore fidem ac dilectionem catechizando adducatis, qui bene sua super lignum membra mortificando perpetua nos a morte redimeret.

Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem scientem psallere, etc. Unus de pueris est unitas humilium Christi, uno videlicet eodemque corde animaque conveniens. Quæ sciscitantibus de fide Judæis, et vivificæ crucis pedetentim, ut ita dicam, signacula clausa pulsantibus, apertiora statim quæsitæ fidei, et dominicæ dispensationis arcana dilucidans: Ecce, inquit, ipsa vel carnis vel fidei oculis vidi et cognovi natum de radice Jesse, in Bethlehem Juda, virum scientem ferre infirmitates, et mortis subire patibulum, potestates æreas debellare idoneum, fortitudine pariter et prudentia sublimem, imo ipsum Dei virtutem, et Dei sapientiam, speciosum forma præ filiis hominum, et innocentia vitæ et operum exhibitione cœlestium: et ut ad summum veniam, ipse est qui solus dicere potuit: *Ego in Patre, et Pater in me est; et, Qui videt me, videt et Patrem (Joan. xiv)*; cujus eximii virtutibus etiam nominis concinit gloria. Dicitur enim David, id est, manu fortis, sive desiderabilis. Manu fortis est enim in virtute passionis, quia adversarios stravit. Desiderabilis in claritate resurrectionis, qua suos sublimavit. De quo enim scriptum est: *Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio: ipse est in quem desiderant angeli prospicere (Psalm. cxviii)*; et qui, sicut propheta dicit, *veniet Desideratus omnibus gentibus, et implebitur gloria domus Domini (Agg. ii)*.

Misit ergo Saul ad Isai, dicens: Mitte ad me David, etc. Mittébant catechizati nuper Judæi indices suæ voluntatis sermones ad eos qui præcesserant in Christo, dicentes: Societatem vobis credite salvandi per baptismum in Christo, quem vestris semper in cordibus, fide, spe, et charitate progenitum, vitæ æternæ pascua beatis quibusque et angelis et hominibus ministrare didicimus, qui justis fratrum petitionibus assensum præbentes, commodaverunt, eis Christi suscipienda mysteria. Neque hæc fidentius agebant,

A sed juxta eum qui cum discipulis suis dicens: *Ita, docete omnes gentes, baptizantei eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Math. xxviii)*: continuo subjunxit et ait, *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis (Ibid.)*. Inter sacramenta fidei, quibus extrinsecus imbuerentur, mittebant etiam virtutum exempla, quibus alerentur interius: panes quippe et vinum, virtutes et doctrina spiritualis est. *Panis enim cor hominis confirmat (Psalm. cxii)*. *Et poculum tuum, inquit, inebrians, quam præclarus est (Psalm. cxii)*! Hædus de capris, unus humilis pœnitentium luctus est, de lascivo peccantium turbarum grege sequestratus hoc: hædus namque in lege solebat pro peccatis offerri. Hæc asino vectore per David Saul mittit Isai, cum doctor quisque sapiens instituendis Christo donante suis auditoribus, in simplicibus quibuslibet, et humano judicio despectis gratiam virtutum, quas imitentur, crebrius abundare commemorat. Nota et in Saulis unctione, quæ et ipsa Christi regnum significat, æsinas, panes, lagenam vini, nec non et hædos inveniri: de quibus suo loco tractatum est.

Et venit David ad Saul, etc. Venit Dominus ad corda credentium Judæorum per fidem, et stetit coram eis per indefatigabile desiderium agnitæ et concupitæ suavitatis illius. Quibus se diligentibus ipse contra cuncta maligni hostis certamina, fidei et veritatis arma copiosa, et hæc invincibilia ministravit, *loricam videlicet justitiæ, scutum fidei, galeam salutis, et gladium Spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi)*.

Igitur quodcumque spiritus Dei manus arripiebat Saul, etc. Patet sensus ex superioribus, nec Judæis solum fidelibus, sed et nobis congruit. Oportet enim ut quodcumque mentem nostram aliqua tentatio maligni spiritus arripens, a tranquillitate sui status averterit, quisquis adest fratrum spiritualium, dominicæ nobis passionis humilitatem ad memoriam revocet, sedula nos exhortatione contestans; quia qui innocens et justus sponte pro nobis sustinuit crucis supplicium, exemplum profecto reliquit, ut sequentes vestigia ejus, innocenter in prosperis, patienter agamus in adversis. Ita enim fiet, ut allocutione fraternali quasi citharizantis David manu refocillati levius habeamus. David quippe semper Redemptorem nostrum, sed aliquando in se, aliquando in suis membris significat: ac recedente diri spiritus instinctu, mox sancti spiritus gratia nos illuminatura succedat. Quod si quem movet, quare idem Spiritus et Dei appelletur, et malus; sciat illum Dei quidem dictam propter justissimam ejus permissionem, malum vero propter ipsius Spiritus nequissimam voluntatem. Utitur enim Deus etiam malis spiritibus ad probationem quorundam, vel damnationem, vel correctionem, vel etiam in bonis conservationem. Ad probationem quidem, sicut beatum Job Dominus per Satan tentando probavit: ad damnationem vero, sicut Achab regem præcedentium causa scelerum Domino permitte, spiritus mendax, ut bello veriret, deceptit

ad correctionem autem, sicut tradit Apostolus peccantem in Corintho Satanæ (*I Cor. v*), ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu. Porro ad conservatiōnem virtutum, sicut idem apostolus, ne magnitudine revelationum extolleretur, angelum Satanæ, qui eum colaphizaret, accepit (*II Cor. xii*). Josephus in Antiquitatum historia, loci illius ita meminit: « Saul vero quædam passiones et dæmonia repente comprehenderunt, suffocationes ei et angustias inferentes; » et paulo post: « Jusserunt, inquit, ut cum eum dæmonia invaderent et turbarent, super caput ejus stans psalleret, et hymnos ediceret. » Neque enim putandum est, citharam illam, quamvis dulcissime resonantem, tantæ potuisse virtutis existere, quæ spiritus pelleret immundos: sed figura sanctæ crucis, et ipsa quæ canebar passio dominica, jam tunc diaboli refringebat audaciam; sicut et Ægypti vastator angelus, non propter sanguinis in foribus positi virtutem (*Exod. xii*), sed quia idem sanguis typus fuit: locus quoque medii liminis superliminarius, et utriusque postis, qua inunctus erat, ipsam salutiferæ crucis figuram exprimebat. Domus Hebræorum, quas signatas vidit, illæsas transit, divino præmonstrante consilio, venturum eum in carne, qui suo nos sanguine per crucem æterna a morte liberaret.

CAPUT II.

Castra Israel Goliath quadraginta diebus monomachiam petendo terrens, tandem a David in funda et lavide superatur.

(*I Reg. xvii.*) *Congregantes vero Philistiim agmina sua in prælium, etc. . . Omnis autem Israel diligebat David, etc.* Hæc lectio mystice docet diutinas crebrasque antiqui hostis contra humanum genus insidias, sola Christi incarnati potentia simul et patientia devictas. Philistiim ergo contrarias potestates, Israel autem populum fidelium, uno solum merito actionis, sed et nominis significatione denuntiat. Israel namque est videre Deum, sive vir aut mens videns Deum dicitur: *Et beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v)*. Philistiim ruina duplex interpretatur. Et angeli vel homines mali prius in peccata labentes, et post in ignis æterni pœnam corruunt. Congregantes autem Philistiim agmina sua in prælium, conveniunt in Socho Judæ, id est humilitate laudationis sive confessionis, cum maligni spiritus unanimiter contra Ecclesiam venientes, diversis eam tentamenti vitiorum quatiant. Non enim unum, sed plura contra Israel agmina ducunt; cum juxta dispersitam suæ nequitie quantitatem, alii spiritus iræ, alii invidiæ, alii superbiæ, alii cenodoxiæ, alii luxuriæ, alii gastrimargiæ, alii discordiæ, alii phylargiriæ telis electos sternere tentant. Quia hæc universa laborant, ut humilitatem Deo devotæ confessionis et laudis, quam ipsi superbiendo amiserunt, etiam hominibus improbis tollant. Ipsa est enim fundamentum illud nobile, in quo domus virtutum fideique constructa, nullo tempestatis turbine cadere novit impulsu. Metanturque castra

A inter Socho et Azeca in finibus Domim, hoc est inter humilitatem et fortitudinem, in finibus sanguinum, cum tota nefandi certaminis intentione satagunt fidelibus, vel fortitudinem operis, vel inter opera fortia custodiam humilitatis adimere. Neque enim ipsi, cum sint superbissimi et infirmi, possunt humilitatis aut virtutis mœnia celsa subire. Sed inter hæc insidias tendentes Judæ, ejus enim, id est piorum confessioni, destruente ea moliantur eripere. Ipsi potius in finibus sanguinum positi, id est electis quibusque vulnera pravæ suggestionis semper indigere quærentes. At contra viri Israel in valle Terebinthi aciem ad pugnandum contra Philistiim dirigunt, cum fortes quique in Ecclesia dæmonum tentationibus lacescunt, præsidium veræ humilitatis arripiunt. Quæ aptissime vallis Terebinthi vocatur. Terebinthus enim est arbor, lacrymam resinæ præstantissimam manans quæ industria medici dissoluta, quæque conjungit, et scissa conglutinat. Talis est nimirum humilis ac lacrymosa conversatio sanctorum, quæ vitiorum fluxa restringens, dissoluta animæ membra continendo restaurat. De qua valle Psalmista: *Beatus, inquit, vir, cujus est auxilium abs te, Domine; ascensus in corde ejus disposuit in convalle lacrymarum, in loco quem disposuisti eis (Psalm. lxxxiii)*. Quia videlicet, auxiliante Domino, per lacrymas humilitatis ad locum usque regni cœlestis ascenditur. Potest terebinthus etiam ipsum vitæ lignum, quod est in paradiso, hoc est cœterna Deo Patri sapientia non inconvenienter accipi; quod ut nos donorum suorum ramis obumbraret, imo et de convalle lacrymarum, in locum quem disposuit nobis, erigeret; atque odorem suæ notitiæ sublimius aperturum, ad videndum nos Deum deorum exaltaret in Sion, prius ipsam lacrymarum convallem, secundo de terra nasciturum adiit. Unde eadem ipsa sapientia, quæ lignum vitæ est amplectentibus eam, loquitur in Ecclesiastico: *Ego quoque quasi terebinthus expandi ramos meos, et rami mei odoris et gratiæ (Eccli. xxiv)*.

Et Philistiim stabant super montem ex hac parte, etc. Et usque hodie spiritus immundi adversus Ecclesiam certantes, stant superbo rumore elati, ad exemplum illius primi superbi, de quo in Apocalypsi Joannis scriptum est: *Et tanquam mons magnus igne ardens, missus est in mare (Apoc. viii)*. Stat et miles justitiæ, non suis fidens armis, sed ejus auxilio sublimis, qui dicit: *Non potest civitas abscondi super montem posita (Math. iii)*. Vallisque erat inter eos; locus utrisque certandi ipsa est vita temporalis, in qua bonis malisque inter se dimicantibus, arbor vitæ media dignos juvat et reficit, improbos damnat et ejicit; quam et ipsam vitam mundi communem, et justi in Christum summum videlicet montem sperando, mente sedula transeunt, dicentes: *Nostri autem conversatio in cœlis est (Philip. iii)*. Et reprobi per diabolium tumendo, despecta proximorum societate transcendunt. Contra quod fideles admonet Apostolus, dicens: *Non alta sa-*

pientes, sed humilibus consentientes (Rom. xii). A Philisthiim namque perversos non minus homines, quam angelos figurant, uno eidemque diaboli regno militantes.

Et egressus est vir superius . . . nomine Goliath, etc. Vir iste notabilis, diabolus est, qui quotidie de castris Philisthiim, id est de cordibus impiorum ad rebellandum Deo paratus egrediens, pios lacessere non desistit. Et recte Goliath, id revelatus sive transmigrans appellatur. Diutius enim mortalibus tactus quasi frustra Saulem et viros Israel terrebat; frustra pravorum mentibus quasi castris Philisthiim se fortissimum jactabat; sed jam modo per pueri David industriam revelatus est eis, qui dicere possunt: Non enim ignoramus cogitationes ejus. Diu miserorum corda superbus inhabitans jam modo transmigratus est per eundem manu fortem, id est Dominum Salvatorem, qui ait: *Nunc judicium est mundi, nunc princeps mundi hujus ejicitur foras (Joan. xii).* Vel certe transmigrans non incongrue vocatur, quia de angelica beatitudine quondam superbiendo transmigravit ad inferos. Quod si transmigrantem activa significatione eum qui alios transmigret, id est, de loco ad locum transferat, intelligere voluerimus, illo nomen referendum est; quia cunctos suos sequaces de terra repromissionis ad terram perditionis, de vita transmigrare satagit in mortem. Qui bene sex cubitos et palmum altus scribitur, quia qui se Altissimo similem gloriatur, et perfecta se opera et finem beatum per philosophos suos prædicare pronittit. Sex namque diebus fecit Deus mundum, septimo requievit; et mortalibus per legem sex dies operationis, septimum quietis statuit. Denique Ezechiel in manu viri civitatem novam metientis, castrum vidit sex cubitorum et palmo; quia Dominus in electis suis perfectionem operis, quasi sex cubitos metitur; et spem quietis æternæ, quæ in futuro perficietur, quasi partem septimi contemplatur. Quia ergo quod Dominus veraciter exhibet, hoc diabolus falso pollicetur. Casura Goliath altitudo, mensuræ dominicæ similis asseveratur. Cujus etiam civitas Geth, quæ interpretatur torcular, aptissime pravorum multitudinem, diaboli videlicet civitatem, ad bonorum in sæculo tormenta semper exercitatum, monstrat. Sane nesciis intemandum, quia spurius est, qui patre ignobili, sed nobili est matre generatus; sicut e contra nobili patre, sed matre procreatus ignobili, notus consueve vocatur.

Et cassis ærea super caput ejus, etc. Si lorica hamata quæ sit inquiris, lege in Virgilio,
Loricam consortiam hamis, auroque tralicem.

Et ocreas æreas habebat in cruribus, etc. Cassis, lorica, clypeus, et ocreæ, diversa sunt argumentorum vel argumentantium genera, quibus contra Dominum rebellans diabolus, vel suimetipsius capitis, videlicet iniquorum omnium, vel corporis sui miserimi stultitiam defensare conatur. Tegit enim caput peccati, cum se etiam damnatus Deum dicere

et credi non metuit. Tegit et corpus cum declinat cor pravorum in verbum malum, ad excusandas excusationes in peccatis. Tegit, cum latus omne mentis humanæ contra spicula veritatis obsepit. Quæ cunctæ species defensionum ex ære factæ perhibentur, metallo videlicet cæteris amplius canoro; quia sive opera nefanda, seu dogma perversum, non invictæ veritatis agnita ratione, sed fabulosa dulcedine consuevit eloquentiæ defendere sæcularis. Et bene pondus lorice ejus quinque millia scelerum aeris dicitur; quia per suavitatem malesuadæ locutionis, non ut ipse pollicetur, suorum sensus omnes militum ab hostis irruptione protegit; sed e contrario sensus eorum omnes, qui quinque sunt notissimi, ab accipiendo verbo veritatis, quo salventur, obcludit. Hasta autem dexteram armat, cum etiam per quosdam cautioris ingenii viros Ecclesiæ fidem turbare, vel etiam expugnare satagit. Casside namque, lorica vel clypeo, et cæteris hujusmodi, nos a vulnere tutamur: hasta autem vel gladio etiam adversarium ferire solemus. Unde non inconvenienter ea quæ munimini sunt bellantibus arma, cum Philisthæus gestat, illas nimirum personas vel loquelas indicant, quibus improbi quique sua scelera tegunt; ea vero quibus adversarius vulnerari consuevit, illos sermones vel homines signant, per quos etiam bonorum virtus lacerata turbetur. De quibus recte subjungitur:

Hastile autem hastæ ejus, etc. Namque opus quidem eorum quos adversus Ecclesiam diabolus ad certamen profert, quasi ad texendum justitiæ et sanctitatis indumentum, oculis insipientium videtur aptissimum. Ipsum autem acumen dicendi non aliquid ultra mundi hujus, qui sex sætibus perstat terminos intueri ac dicere novit. Qui cum tanti sint ingenii, ut possint æstimare sæculum, Creatorem tamen ejus invenire nesciunt. Sed revera telæ eorum non sunt in vestimento, quæ animam calefaciant; quia, sicut dixit Esaias, *Telas araneæ texerunt (Esa. lxx).* Et sicut in psalmo centesimo quadragesimo tertio, qui proprie adversus Goliath scribitur, victor ejusdem Goliath Psalmista testatur: *Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis (Psalm. cxxliii).*

Et armiger ejus antecederat eum. Eredientem contra Israel Goliath armiger antecedit, cum decipere fideles nitentem diabolum, etiam arma iniquitatis induta præcedunt et adjuvant exempla reproborum.

Stansque clamabat adversum phalangas Israel, etc. Superbia est hostis antiqui, quare usque ad incarnationem passionemque Domini Salvatoris a nullo mortalium superari posse præsumebat. Neque enim frustra beato Job dictum est: *Quia non est potestas super terram, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret (Job. xli).*; qui et usque ad terminum sæculi præsentis, eum per Judæos, gentiles, et hæreticos Ecclesiam turbat, quasi armigero nequam præcedente, stans adversus Israelis agmina clamat.

Nec mirandum si hunc omnes Israelitæ timentes fugiant. Quomodo enim, si non Dominus adsit, contra archangelum caro pugnet? Sed ut caro contra carentem carne spiritum prævaleat, primo Deus contra eundem latens in carne triumphet. De quo typice subiungitur:

David autem erat filius viri Ephraei, etc. David quippe, sicut semper, Christus Dominus est; qui filius est viri Ephraei, id est, frugiferi; quia antiquo illo Hebræorum populo, qui multas justitiæ fruges credendo protulit, carnem sumere dignatus est, quamvis etiam semper in frugifero fidelium suorum pectore per dilectionem nasci simul et nutriri non desinit. Nec non solum nomina loci mystica, quorum notissima est interpretatio, sed et ipse locus Ephratæ vel Bethlehem nascituro ibidem Christo testimonium perhibebat. Et bene vir ille grandævus, id est, maturus jam in legis scientia populus, octo filios habuisse memoratur, quia post sabbati Veterisque Testamenti præconium, Evangelii quoque gratiam ac resurrectionis fidem, quæ per Christum esset ventura, prophetavit.

Abierunt autem tres filii ejus majores, etc. Doctores populi illius, quorum tres ordines supra exposuimus, vel contra suæ carnis ac mentis illecebras accincti, vel pro erudiendis aliis solliciti, bellum semper spirituale gerebant.

David autem erat minimus. Duplici ratione Dominus intelligendus minimus inter fratres, in quibus octonarum numerum suppleret, id est, eos quibus in lege perfectis Evangelii sacramenta committeret, et tempore scilicet et humilitate. Quia et postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret (Galat. iv). Et: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis* (Matth. xx). Nam et granum illud evangelici sinapis, quod ipse in agro suo, credentium videlicet cordibus sevit, minimum quidem est omnibus seminibus, dogmatum humilitate disciplinæ, sed spiritualis gratiæ fervore præcipuum.

Tribus ergo majoribus secutis Saullem, abiit David, etc. Quia in multis offendimus omnes, solus qui de sanctificatione conceptus est (Jacob. v), Anamartitos, id est sine peccato, in carne potuit vivere, Deus recte intelligitur; quia etiam doctoribus, quique in Judæa certæ legis latoribus, prophetis, et psalmistis, sicut quidam interpretantur, pontificibus, scribis et Pharisæis, contra legem peccati repugnantem legi mentis suæ spirituali agone desudantibus, solus Conditor et Redemptor noster immunis ab omni culparum pulsantium conflictu redierit, qui insuper etiam gregem Patris sui fidelem, larga pietate divinitatis æternæ, quamvis humilis in carne mortali, parvulusque refecit; quia enim mortalibus veritate naturæ concordabat, sed ab eisdem in peccandi virtute discrepabat, homines spiritualibus donis inueniens, sed inter eos vitia nulla committens. Recte

David ad medendum Sauli Psalmista producit, sed expugnandis Philisthæis, quasi securus ab hoste revertitur. Insuper et quasi pastor bonus cæteris in procinctu belli positus, ipse liber a bello, Bethlehem suos mitissimòs in pascua provocat agnos.

Procedebat vero Philisthæus mane et vespere, etc. Quadragesarius dierum numerus, quo Philisthæus procedebat, et stabat contra Israel, omne tempus Ecclesiæ, quo in hac vita dimicat, et Evangelii juvenante gratia, decalogum legis, inter antiqui hostis insidias implere conatur, exprimit, qui mane et vespere quotidie tentaturus procedit; quia singulorum quæ gerimus operum lucis vel initia contendit depravare, vel finire. Mane et vespere terret infirmos, quos vel adversis vel prosperis debellare laborat; quod idem laborantis Ecclesiæ tempus in ipso ejus capite, cum esset in deserto quadraginta diebus, et tentaretur a Satana, specialiter expressum est. Sed tentator astutus, qui primum Adam se vicisse diutius exsultabat, a secundo se victum perpetuo dolet.

Dixit autem Isai ad David filium suum, etc. Dicebat omnis fidelium Hebræorum populus ad Dominum Salvatorem de suo semine nasciturum, sedulo utique desiderio adventum illius suspirans: Accipe, obsecro, ad reficiendum juvandumque in spirituali acie populum tuum Israel, qui sunt fratres tui; quia et ipse homo fieri, et ex eis secundum carnem nasci dignatus es; accipe, inquam, inter eorum castra quotidiano bello defessa corporalis apparens perfectæ humilitatis formam; legisque custodiam, cui nihil debes, ultroneus subire dignare. Potentia namque spiritum contribulatum, corque contritum et humiliatum significat. Ephi mensura, quæ tres amphoras habet, vel ipsius Domini Salvatoris, vel uniuscujusque electi spiritum, animam et corpus digno humilitatis ritu perfecta atque adunata demonstrat. Quæ videlicet humilitatis potentia, in Domino propria potestate, quanta ipse voluit, ad nos instruendos apparuit. At vero in nobis omnibus non aliter quam inferiori et superiori, hoc est timoris et spei potest mola confici. Decem quoque per David panes allati, perficiendi decalogi pabulum, quod non a nobis ipsis, sed donantis munere habemus, aperta ratione demonstrant. Qui postquam ipse sub lege factus est, nobis quoque portabilia legis onera fecit; sicut etiam sua humilitate indebita nos tantorum gratia debitorum, quæ nequaquam reddere valebamus, humiles esse docebat. Sed ab ejusdem, inquit, decalogi lactea, ut ita dixerim, teneritudine, et quasi adhuc parvulis apta, ad spiritualis intelligentiæ robur, quo etiam magnos quosque et egregios cælestis militiæ duces reficere ac confortare possit, converte. Tunc etenim manu fortis ac desiderabilis noster, post datos fratribus suis panes, et potentiam, etiam formellas casei ad tribunalum detulit, quando post ostensum Judæorum magistratibus patientiæ et humilitatis exemplar, post legis et prophetarum non soluta, sed adimpleta mandata etiam discipulis suis

quo familiariter instituendo rectores Ecclesiæ præficiēbat, aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas.

Et fratres tuos visitabis, etc. Et per seipsum Dominus in carne diligenter suos, si recte agerent, intendit. Atque ubicunque vel cum quibuscunque reperit, eos visitare atque advocare curavit, et per sua nunc quoque membra sedulus id ipsum agere non cessat, cum bonos a malis discernens, his sua munera partitur, illos dimittit inanes. Quod Isai, sicut cætera David facere mandavit, quando fideles quique in Israel vel suis vel prophetis sermonibus Dominum citius venire, ac mundum redimere flagitabant, dicentes: *Domine Deus virtutum, converte nunc, respice de cælo, et vide, et visita vineam istam, et dirige eam* (Psalm. LXXIX), et cætera talia.

Surrexit itaque David mane, etc. Inclinata legis umbra, veritas de terra orta est; id est, Dominus in carne, qui Evangelii lumen mundo ministraret, apparuit; quo nonaginta novem oves electas non deseruit divinitus in cælo, etiam cum unam erroneam quæreret homo factus in mundo. *Venit autem plenus gratia et veritate, et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, gratiam pro gratia* (Joan. 1); qualem cum venturum omnium piorum vota sperabant, credebant, prædicabant, amabant.

Et venit ad locum Magala, etc. Apparens in carne Dominus, et sanctos quosque pro fide certantes, et immundos spiritus invenit fidei munimina destruere machinantes. Talis nato Domino mundi status erat, talis usque ad hujus sæculi terminum perdurat.

Derelinquens ergo David vasa quæ attulerat, etc. Derelinquens Dominus apud memoriam fidelium suorum cælestia, sive terrenæ generationis indicia, quæ mundo mox natus attulerat, ut et hæc inter eorum bonas quasi sarcinas virtutum diligenti custodia servarentur; ipse ad præliandum mundi principem promptus festinare non differt, sed et de suorum salute sollicitus, opera justitiæ faciendo et docendo, quasi de fratribus suis palam sciscitatur, si eorum sint recta opera, an adhuc corrigenda videantur.

Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille... Goliath nomine, etc. Loquente ad homines Domino Salvatore, et per sua vel acta vel dicta justitiæ diligentius inquirentes, illorum ei opera quasi recte gesta placerent, apparuit hostis antiquus ex impiorum præcordiis ascendens, et per actiones linguasque eorum nefarias malitiæ suæ superbæ contra electos, quod et hodie facit, venena dira jaculans; neque illum maligni ulla fraus latuit, sicut nec terruit virtus. Unde aperte subjungitur:

Omnes autem Israelitæ cum vidissent virum, fugerunt, etc. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* (Rom. III). Solus potuit dicere Christus: *Venit enim princeps hujus mundi, et in me non invenit quidquam* (Joan. XIV). Et ideo David solus contemnit, et pro nihilo ducit superbiam Philisthæi, quem cæteri cuncti declinant, fugiuntque paventes.

Et dixit unusquispiam de Israel: Num vidisti? etc. Unusquispiam de Israel, qui David, an Philisthæum

A viderit, interrogat; unitas eorum qui expectantes redemptionem Israel, clarescente jam miracus nativitate dominica, sollicita mente quærebant, utrum idem Dominus hostis illius antiqui, qui cunctis fidelibus exprobrare consuescit, aliquibus fuerit insidiis, an inter mortuos liber; nil per omnia morti, nil ei qui habebat mortis imperium, debuerit hosti; neque enim facile mox omnibus patuit, quod Dei Filius, quod de sanctificatione conceptus, quod sine peccato natus fuerit, et in mundo victurus.

Virum ergo qui percusserit eum, dicitur rex, etc. Virum, inquit, illum, qui diaboli regnum dejecerit, confitetur omnis populus Israel, regali videlicet sicut et sacerdotali mysterio præ cæteris gentibus insignis, possessorem omnium quæ in cælis, et quæ in terra sunt divitiarum, id est, totius mundi Dominum. Sed et Ecclesiam primitivam de sua nimirum carne progenitam, eidem viro præ cæteris eximio sponsæ frædere conjungendum casto ac fideli congaudet amore, nec non et omnes electos ejus a servitute peccati solvendo, ac Spiritus sancti libertate sublimandos, fide non ficta testatur; sive enim Patrem Christi Domini, seu populum sanctorum, ex quibus Christus secundum carnem, intelligere volueris, eandem expositio finem ratam habebit; quia et una est domus omnium fidelium, una eademque fide et spe et charitate viventium, et eadem ipsa domus est ejus cui canitur: *Et lætentur omnes qui sperant in te, in æternum exultabunt, et inhabitabis in eis* (Psalm. V). Talis enim erat de Christo in carne venturo fides antiquorum, talis et nostra de eo quem jam venisse gratulamur.

Referebat autem ei populus eum sermonem, etc. Docente palam Domino, et ejectionem ruinamque principis mundi prædicante, populus quidem omnis, ut evangelista commemorat, suspensus erat, audiens illum: sed invidentes legisperiti ac principes sacerdotum, quomodo ejus salutaria cœpta restinguerent, imo et ipsum perderent, inquirebant, superbæ furorisque notantes eum, quia auctor sobrietatis humilitatisque patebat.

Quare (inquit) *venisti?* etc. Succenseant licet Christo Judæi, adventusque et incarnationis suæ pietatem ei blasphemantes exprohrent; nos debitas illi grates referamus, quod nos quærens in terra, relinquere dignatus est in cælo beatissimas illas angelorum cohortes; quæ cum multiplicibus spirituum agminum sint choris innumeræ, non tamen immerito paucule oves appellantur, donec reducta quæ erraverat oves centesima, plena nobis adjunctis sui numeri perfectione lætentur. Gaudeamus quod inclinatis suis cælis, in quibus pax et justitia regnat, ut nostrum prælium videret, sua sponte descendit. Descendit enim, ut hosti congregiens enormi, suis in prælio vinceret; suos quibus vicerat, sibi congaudentes in regno coronaret.

Audita sunt autem verba quæ locutus est David, etc. Credita sunt verba quæ locutus est de regni venturi præsumenda gloria Christus, et ad ipsos usque Ju-

dalei imperii principes fama vulgante delata. Qui cum et ipsi ex parte non pauca ad audiendum verbum confluerent, locutus est eis; ne deceptoris antiqui virtute mox infirmenda, ne mox evacuanda fraude turbarentur, ne de generis humani, jamque ad futura salvatione diffiderent. Ego, inquit, qui ob hoc ipsum servilem indui formam, ad majora progrediens opera virtutum, expugnatores mundi antiquum expugnabo diabolum

Et ait Saul ad David : Non vales resistere Philisthæo isti, etc. Trepidatio est infirmorum, vel etiam repugnantia superbiorum. Nunquid valet iste diaboli virtutem depræliari, quod Divinitatis est solius; cum sit humana, imo et humili carne vestitus; adversarius autem ejus spiritali natura præpotens, insuper rebellio ex quo creatus est, contra Creatorem, contra quoque nostrum genus arma ferre didicerit? *Ille enim homicida erat ab initio, et in veritate non stetit (Joan. viii).* Homicida videlicet primo sui superbiendo, deinde et hominis seducendo; in quo gemuato homicidio longius ab olim deserta veritate cecidit, imo et usque in finem sæculi cadere peccata accumulando non omittit.

Dixitque David ad Saul : Pascebat servus tuus, etc. Confortat Dominus infirmos in fide, convocat incredulos ad fidem, modestius exhortans ut inter fragilia humanitatis suæ, qua dolores nostros susceperit, etiam Divinitatis, qua ipsos dolores sanare sufficiat, excelsa cognoscant. Ipse, inquit, nunc servi habitu deformis, vestræ salutis gratia pascebam a sæculo cælestibus alimentis cunctorum corda fidelium, Patris videlicet mei gregem. Et veniebat aliquis immundorum spirituum, vel vi præpotens, vel astutus insidiis. Leo namque et ursus, quamvis uterque simul et virtute præmineat, plus tamen fraudis ursus, plus habet leo fortitudinis; atque ideo hic fraudulentiam, violentiam ille, uterque nequitiam dæmoniorum figuratiter exprimit. Qui veniebant, inquit, tollebantque decipiendo aliquem fortium Ecclesiæ ducum, abstrahentes eum peccando de medio fraternæ societatis. At ego vel per angelos aut homines palam contestando, vel per meipsum invisibiliter compungendo, tales, devictis nequam spiritibus, ad salutis iter revocabam; contra ipsi spiritus graviter ferentes, animas fidelium a suis tenebris ereptas, ad lacerandum improbi, blasphemandumque mei nominis cultum, suæ statim vesaniæ convertere furorem; quorum ego blasphemiam in lucem traducendo, ac manifestando per prophetas meos, totum penitus idololatricæ ritum redigebam ad nihilum; apprehendensque sapientes in astutia eorum, suffocabam ora nefandæ professionis, dicens : *Quoniam omnes dii gentium dæmonia : Dominus autem cælos fecit (Psalm. xcvi).* *Et : Idola gentium argentum et aurum, opera manuum hominum. Os habent, et non loquentur, et cætera (Psalm. cxiii).* Sed et per alium prophetam : *Dii qui non fecerunt cælos et terram pereant de terra, et de his quæ sub cælo sunt (Sap. xv)*; nam et virtutem omnem, et prudentiam profanorum, quæ per ipsos,

PATROL. XCI.

A seu per deceptos ab eis homines solet ostentari, potenter evacuabam ipse, qui semper in divinitate Dei virtus et sapientia permanens, in humanitate ad tempus hominum salutis serviturus apparui. Erit igitur et iste totius mali repertor et origo, quasi unus ex satellitibus suis, hoc est suis capiatur in laqueis; qui ausus est et quondam angelos in cælo, et post in terra homines ad maledicendum provocare Conditori; sed et illos qui in fide sui persistere Conditoris, injuste semper maledictionis exacerbare jaculis, quasi non vero Deo serviant adoratores cultoresque illius, de quo dicitur : *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso (Joan. v).* Quod per gentiles, Judæos et hæreticos, nunquam eis dicere cessabit.

Dixit autem Saul ad David : Et Dominus tecum sit. Annuit tandem Domini cæptis Judæorum populus in his qui ad fidem venire potuerunt, agnitisque veraciter ejus duabus in una persona naturis, optarunt ut hominis humilitate superbis diaboli telis occurrens, auxiliatrice Divinitate, victoriæ palmam obtineret.

Et induit Saul David vestimentis suis, etc. Adhibuit Domino incarnato populus Judæorum figuras observationum legalium, octavo eum die circumcidendo, tricesimo tertio dehinc ad templum ferendo, hostiam pro eo dando, sabbatum carnale docendo, et per singulos annos immolandi Agni paschalis exempla præbendo, cæteraque hujusmodi, quæ suo tempore saluberrima, et spirituales in lege Judaici populi præceptores quasi caput, et ipsum populum quasi corpus Saulis contra omnia tela nequissimi igna multum utiliter armabant.

Accinctus ergo David gladio ejus, etc. Gladius Saulis est lex, quæ per Moysen data est : vestis David, opus gratiæ et veritatis, quæ per Jesum Christum facta est. Accinctus ergo David gladio Saulis super veste sua, cœpit tentare si armatus posset incedere. Non enim, inquit, habebat consuetudinem. Observans ad tempus Salvator imperium legis carnale, latente interim intrinsecus, nec adhuc in populos divulgato munere gratiæ spiritualis, cœpit paulatim ostendere quia non posset corpus ejus, quod est Ecclesia, legis oneratum cæremoniis ad certamen spirituale sufficere, maxime in his qui de gentibus ad fidem vocandi, nullam prorsus habebant consuetudinem graviora legis edicta sufferendi. Denique apostolus Petrus, eos qui membra David adversus agonem processura giganteum, Saulis arma volebant aggravare, contestatur et arguit, dicens : Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi.

Et posuit ea, et tulit baculum suum, etc. Disposuit Dominus legis sacramenta, quæ ut suo tempore bona probaret, ad modicum suscipere dignatus, et potestatem judicii sui, qua cuncta semper regebat, libera etiam circa dispositionem legis exercebat. Deposuit

20

arma Saulis, cum ait : *Dominus est enim Filius hominis etiam sabbati* (Matth. xii). Tullit baculum suum semper in manibus habitum, quando erat docens eos, sicut potestatem habens, et non sicut scribæ eorum et Pharisei. Induit arma Saulis, ad prælium singulare venturus, cum, appropinquante suæ certamine passionis, discipulis ait : *Desiderio desideravi*, etc. (Luc. xxii). Deposuit eadem, cum subjunxit : *Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei*, etc. (Ibid.). Quibus pari modo calicem quoque Paschæ legalis non amplius carnaliter observandum prædixit. Tullit baculum, quem semper habebat in manibus, cum crucis suæ mysterio ad salvationem mundi profuturo (nam et ipsum potest baculi figuræ non inconvenienter aptari, cuius semper in potestate tempus modumque habebat) discipulos imbuens : *Accepto pane gratias egit, et fregit, et dedit eis, dicens : Hoc est corpus*, etc.

Et elegit sibi quinque lapides limpidissimos de torrente, etc. Ostensa reprobatione præcedentis mandati, propter infirmitatem enim et inutilitatem, magis se Dominus eligere docuit ipsam legem, quæ quinque libris scripta est, spiritualiter observari, extrahendo eam de turbidis sensibus eorum, qui velamen habentes super cor, non poterant intendere in faciem Moysi, atque in liberas evangelicæ lucis auras elevando. Quamobrem et eandem sublimitate legis intelligentiæ spiritualem, spiritualium pastorum, quos secum familiaribus habebat, præcordiis committere curavit. Cui etiam allegorici, moralis et anagogici sensus quasi triplici parte contextæ fundæ juvenem adjunxit. Ac talibus competenter armis indutus, debellandum mundi principem victor futurus aggressus est

Cumque inspexisset Philisthæus, et vidisset David, etc. Cumque inspexisset solertissime diabolus, et vidisset Dei Filium in mundo contraria sibi facientem et docentem, quasi adversus se procedentem, quia humilem deprehendit, ipse nihil nisi superbum sapiens, despexit eum. Erat enim plenus novæ virtutis et gratiæ, passionum sanguine rubens, et pulcher actione magnalium.

Et dixit Philisthæus ad David : Nunquid ego canis sum ? etc. Sive potentiam Salvatoris, seu crucis intelligas lignum, ad eundem sensum respicit. Negat se enim superbissimus hostis similem cani, id est, immundum opere et infirmitate contemptibile. Insuper et omnes qui in mundi hujus vitam transeunt, diris, insanis, furiosis et latratibus persequentem, et lacerantem morsibus, negat patientia Salvatoris, negat superandum potentia. A vero manu fortis ipse cum crucis baculo veniens, videamus quid de occurrente adversario sentiat. Dicent enim Patri : *Erue a frama animam meam, et de manu canis unicam meam* (Psalm. xi). Sed et alibi membra ejusdem adversarii canibus comparanda signavit, cum ait : *Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus* (Matth. xv). Quorum tamen non paucos panem filiorum ministrando, de canibus impudentissimis

A vel rabidis castissimas ac mitissimas convertit in oves.

Et maledixit Philisthæus David in diis suis, etc. Maledicit Deo viro et vero diabolus, cum deceptus a se spiritus, et ob hoc æterno igni damnatos atque damnandos, mortalibus deos dare non timet : insuper et spirituales Ecclesiæ viros vitæ carnalis arguens, a suis posse devinci in suorum jactat doctorum, qui partim angelica natura cœlestes, partim sunt terrestri carne mortales, debere membra transferri. Maledicit et per hæreticos corpori veri David in diis suis, cum fictos de corde suo ac pessimo igni conflatos sensus, evangelicæ veritati præponere docet, qui etiam carnalia docentes, spiritualium dicta vel acta præsumant se posse convincere. Talia magis gentilium superbis philosophis, vel barbaris quibusdam (his enim volucres cœli ac bestię terræ possunt decentissima significatione conferri) quam ecclesiasticæ eruditioni et humilitati congruere.

Dixit autem ad Philisthæum David : Tu venis ad me cum gladio, etc. Ostendit apte Dominus et omnibus quos adjuvabat, et potestatibus quas debellabat, aeris diabolum superbiæ solum ac fallaciæ armis, quibus vel sua parva defendat ac tuetur, vel veritatis sensa perfringat, indutum; se autem ipsum esse, de quo Psalmista præcinuit : *Benedictus qui venit in nomine Domini* (Psalm. cxvii). Denique non credentibus quibusdam exprobrans, ait : *Ego veni in nomine Patris mei et non suscepistis me* (Joan. v).

Et dabit te Dominus in manu mea, etc. Et divinitatis, inquit, meæ virtute superaberis, qui conspecta in me carnis vilitate superbus extolleris, et auferam te, qui caput es omnium malorum, a conjunctis tibi injuste membris mortalibus; et dabo cadentia membra tua tuorumque satellitum, hoc est separatos a vobis, et humiliatos mea virtute vel gratia homines, qui vestris miserere decepti culturis adhæserant : dabo, inquam, eos a meis instruendos, meisque sociandos ministris, qui partim angelica natura cœlestes, partim sunt terrestri carne mortales, ut prædicato per totum orbem Evangelio, sciat omnis homo quia unus et verus est Deus qui, nunc notus in Judæa et in Israël magnum nomen ejus (Psalm. lxxv). Tunc catholica, id est, universali laude celebrabitur, a finibus terræ ad Deum clamantium ac dicentium : *Domine Deus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra* (Psalm. viii)! Nec cuiquam videatur absurdum quod carnis ima, cœli volatilia ac bestias terræ avidos ac capiendos per fidem prius carnales animas, dixerimus significare doctores. Nam et ipse Dominus apertissime leo de tribu Juda, et Ecclesia typice læna vocatur : nec solum propter fortitudinem, sed et propter insinuandum solers sanctæ rapacitatis studium. Dicit enim patriarcha Jacob de Domino, *Catulus leonis Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti* (Gen. xlix). Dicit et ipse Dominus de Ecclesia ad Job : *Nunquid capies læna prædam, et animam ca-*

ulorum ejus implebis (Job. xxxix)? Sed et per quatuor animalia designatur Salvator. Sicut per hominem et vitulum incarnationis et immolationis humilitatem, ita etiam per leonem et aquilam fortitudinem voluit, ac sublimitatem suæ resurrectionis, atque in cælos ascensionis indicare. Qui etiam ad beatum Job ipse de Ecclesia loquitur, dicens: *Nunquid ad præceptum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum suum (Ibid.)?* Cujus ne altitudinem solum nidificandi vel volandi, vel etiam perspicax intuendi solis acumen, et non vorandi quoque unitatem typice commendatam putares, ad ultimum subjunxit: *Et ubi fuerit cadaver, statim adest.* Ubi quocumque aliquem a congruo vitæ statu decidisse conspexerit, hunc continuo dictis corripiendo mordacibus, in vita sui corporis membra trajicere, et quasi a morte suscitatum catholicam restituere festinus curat in vitam. De duobus exemplum dandum putavimus, ut per hæc qui legerit, etiam de cæteris volatilibus vel bestiis, quid absque scrupulo fidei sentire possit, noverit:

Et manum suam misit in peram, etc. Peram pastorem diximus supra corda esse pastorum, Christi nimirum lateri familiariter adhærentium. Cur non ergo magis ipsius summi ac singulariter boni pastoris conscientia, vel anima, pastoralis pera vocetur? quæ quinque lapides limpidissimos, sed ad hostem prosternendum fortissimos continet: quia purissimam divinæ legis scientiam, qua omnis error debellatur: cujus et in lapide expressa plenitudo, et in quinque libris est latitudo diffusa, solus perfecte nosse et implere potuit Christus. In quam profecto peram manum mittens, unum de quinque quos ibi miserat lapidibus tulit, cum opus loquendi de arca sacri pectoris, armans unum de quinque libris Moysi, quorum omnium auctor atque adimpletor existebat, hoc est Deuteronomium, in testimonium sibi ad repellenda hostis antiqui tentamenta suscepit. Sed et nos sacris litteris instructos, ejusdem hostis insidias unitate fidei et charitatis vincere docuit. Et bene funda jecit; quia spirituali sensu Scripturarum, quem triplicem supra ostendimus, hostis superbiam fregit, spiritualis etiam nobis intellectus contra eundem arma donavit. Et bene in fronte percussit Philistæum, quia et ipsa suæ præsumptionis audacia diabolum stravit: ex ipso suæ professionis ostentato, perversorum dogmatum cultores stultos esse patefecit. Sicut enim manus fortitudinem operationis, ita frons agnitionem professionis indicat. Quisquis igitur in fronte feriri timet, signo salutiferæ crucis ipsum frontem armet, dicens cum Apostolo: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi).* Denique David ipse, quia dicere noverat: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (Psalm. iv);* operam quidem casside jactantiæ loquacis, sed supernæ gratiæ lumine minime signatam Philistæi frontem dejecit. Et apte infusus lapis in fronte ejus asseritur, quia divini verbi sententiam diabolus, quam vel in se vel in

A suis sequacibus a Christo Salvatore ejusve membris excipit, nunquam omnino liberandus excutiet, sed et execrabilem luet damnatus sine fine gehennam. Cui simile est quod Esaias irrevocabilem ejus damnationem testatur, dicens: *Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus Deus super eum (Esa. xxx):* hoc est, neque in æternum salvandus eximetur tormentis, neque per tempora variantia inter pœnas discurret: et requiem nostro verberantiæ more, qui virgam vel scuticam dorso vapulantis creberrime ad punctum sublevando tollimus, ut iterum ferire queamus, sed absque ullius intercapedine quietis, perpetua subactus ultione gemet. Hoc contra eos qui propter Esaiæ testimonium, quo de impiis scribens, ait: *Et claudentur ibi in carcerem, et post dies multos visitabuntur (Esa. xxiv);* diabolo et angelis ejus, omnibusque reprobis, quamvis post longa et innumera sæculorum volumina remissionem tantorum criminum, et vitam cum Domino promittunt æternam, contra ipsius Domini et judicis sententiam, qui se in examinis ultimi discrimine dicturum esse prædixit: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum (Matth. xxv).* Percussus autem lapide cecidit in terram gigas; quia pulsatus Dei verbo diabolicus error, nequaquam celsus, ut multo ante tempore jactabat, et cælestis sed terrenus fuisse innotuit, et infimus.

Cumque gladium non haberet in manu David, etc. Cum neminem haberet et Dominus sui verbi ministrum, per quem diaboli superbiam docendo perfringeret, nisi quem prius ipse diabolo victor eripisset; *omnes enim natura filii iræ, omnes in iniquitatibus concepti, et in delictis sunt a matre generati (Ephes. v; Psalm. l);* supervenit inopinatus, et adversarium male diu fortem, quasi fortior exsuperans, universa arma ejus, in quibus confidebat, abstulit, ut per quos hostis ante quasi per arma sua miserorum animas trucidabat, per eos postmodum Salvator in arma justitiæ commutatos, caput iniquitatis suo præcidat a corpore, hoc est conversos ad fidem peccatores anathematizare Satanam, et operibus ejus, ac pompis omnibus abrenuntiare compellat. Et recte gladium quo Philistæum interficeret, primo manu tulisse David, ac de vagina sua eduxisse narratur; quia magnum quemque imperii diabolici strenuum, quem propugnatorem primo Dominus suæ visitatione pietatis suscipiens, de obscuris errorum latebris in lucem gratiæ liberantis extrahit; ac sic per eum etiam cæteros corripit pariter concedit, et corrigi. Sed et nos cum hæreticorum vesaniæ disputando occurrentes, non aliis quam his quæ ipsi ad nos reducendos proposuerant, vel argumentationum probamentis, vel testimoniis Scripturarum convinces, eos fabricatores mendacii, et cultores esse perversorum dogmatum; gigantis profecto proterviam suo ense dejicimus.

Videntes autem Philistiim quod mortuus esset fortissimus eorum, etc. Videntes immundi spiritus quod incarnatione et passione dominica victus et prostratus

tus esset fortissimus eorum, fugerunt a cordibus A
credentium. Et consurgentes fortes quique in Ec-
clesia de circumcissione et præputio congregati, leva-
verunt terribilem malignis vocem divinæ prædica-
tionis et laudis, persecutique sunt eos usque dum se
humiliandos a Christo, et quasi in valle dejectione
submergendos agnoscerent, qui prius in monte su-
perbiæ contra illum se castra posuisse jactabant;
röpeterentque profugi corda, quæ pridem male inha-
bitando omni prorsus spoliabant fruge pietatis et
fidei. Portas namque Accaron, id est, sterilitatis,
Philisthiim fugientes adeunt, cum maligni spiritus a
fidelium mente repulsi, ad doctores se denuo refe-
runt. Vanitatis et mendacii ipsius civitatis mœnia
subintrant, cum etiam vulgus imperitum ad augmen-
tum operis infructuosi et incendio digni coarctant. B
Sed et Geth usque, id est torcular, perveniunt, cum
ad honos quosque iniqua persecutione torquendos,
deceptorum corda protrahunt. Quæ cuncta eodem
ordine etiam de perversis possunt hominibus accipi.

Et revertentes filii Israel, etc. Recti ordinis est ut
doctores veritatis prius ab auditorum præcordiis
omnem spiritum immundum exsufflando et catechi-
zando abigant, et sic eos qui fuerant castra dæmo-
monum, sed facti jam possessio spiritualis Israel,
societati forti sanctorum mysteriis salutaribus im-
buedo aggregent.

Assumens autem David caput Philisthai, etc. Juxta
litteram quidem puto sentiendum quod caput tam
fortis adversarii detruncatum, non aliam ob causam
David in Hierusalem urbem rebellem et Jebusæis
adhuc civibus inhabitatam asferre curaverit, quam ad
terrendos eos qui, inexpugnabili murorum firmitate
vel altitudine fidentes, a nullis se superandos præ-
sumeabant. Denique in ejus expugnatione, quæ per
ipsum David facta est, legimus in tantam eos con-
scendisse superbiam, ut dicerent: Et si non alios
quam cæcos et claudos, qui in civitate forte reperiri
possent, in propugnaculis sisterent, ipsi ad conser-
vandam eam et numero et virtute sufficerent. Sus-
pendit ergo contra civitatem adversariam caput gi-
gantis victi puer triumphator, ut se quoque cives,
licet immanes, ab eodem vinci posse non discrede-
rent. Juxta yero allegoriæ leges, dicendum quod
victoriam de antiquo hoste susceptam per apostolos
prædicantes, et miracula facientes, perfidis adhuc
gentibus Dominus festinarit ostendere, ut hujus eas
signo victoriæ ad perficienda vitæ et veritatis sacra-
menta pariter et dogmata converteret, cujus etiam
arma in suo tabernaculo posuit; quia sanctæ Eccle-
siæ et homines diabolo ereptos sociavit, et ejus insi-
dias (nam et ipsæ possunt in armis intelligi) patefecit.
Nulli enim dubium quin tabernaculum David,
Christi domum, quæ est fidelium Ecclesia, monstret.

CAPUT III.

*Jonathan et David ineunt sædus; et occurrentes reverso
exercitui mulieres, quia David in laudando Saulis
præferunt, perennis ei odii livorisque fomitem
creant. Denique invasus spiritu malo Saul, nititur*

*eum percutere; sed quia nequit, remotum a se facit
tribunum super mille viros.*

*Eo autem tempore quo viderat Saul David egre-
dientem, etc.* Hæc lectio figurate designat victoriam
Christi, qua diabolum superavit, devotos quosque et
humiles debitiæ servitutis honorasse servitiis; at
vero contumaces ac superbos gloriosis ejusdem in-
vidisse triumphis; nec tamen raptis licet ad rebel-
laudum impietatis armis, supernæ gratiæ, quin per
mundum clarescat, potuisse resistere. Quæritur
autem quomodo Saul ignorans stirpem David re-
quiret, sui tanto tempore ministri, pariter exorcistæ
et armigeri. Et volunt quidam mentem ejus a malo,
quo agitabatur, spiritu, ab agnoscendo interdum,
quamvis noto homine, præpeditam; non intuentes
quia nec ipse Abner tantæ severitatis et prudentiæ B
vir, ejus se progeniem nosse testetur; sequitur enim:
Dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, si novi. Unde vi-
detur credibilis eum non solos illos dies quadraginta,
quibus in valle Terebinthi est, contra Philisthæos
pugnatum, abfuisse a latere Saulis, verum tanto ante
temporis spatio ad pascendas sui patris oves fuisse
reversum, quando sicut pubescentium ætas solet,
contingere posse, ut mutato inter crementa cætero-
rum artuum etiam ipso frontispicio, non facile et cito
cognosceretur ab eis, quibus pridem notus existeret.
Sed quidquid causæ illud erat, nos, transmissa his-
toriæ radice, ad carpenda allegoriæ spiritualis odo-
rifera poma scandamus. Egreidente contra Philis-
thæum David, quærit de genere ejus Saul: sed quia
ab ipso non quærit, quod quærit discere nequit.
Percusso Philisthæo, quærit ab ipso, et audit.

Filius servi tui Isai Bethlehemitæ ego sum. Præ-
dicante ante passionem Domino, et sanante omnes
oppressos a diabolo, quod est contra Philisthæum
egredi, crucis baculo et Scripturarum, quæ de eo
erant adimpletionem sternendum; quærebant inter se
nonnulli ex Judæis, quis ipse esset, Helias, an Hie-
remias, an Baptista, an alius quis prophetarum exi-
mius. Sed quod necessarium quærebant, scire ne-
quiverant, eo quod ad fidem veniendo, ab ipso qua-
rere nescirent. At post passionis, resurrectionis,
ascensionisque ejus triumphum prædicantibus apo-
stolis, multi credentes ex eis veraciter eum Christum
D cognoverunt, de Bethlehem Juda, et radice Jesse,
juxta vaticinia prophetarum egressum, principis
mundi regnum invicta virtute vicisse; quod est
manu fortem juvenem gigantis occisi caput habuisse
in manu.

(I Reg. xviii.) *Et factum est cum complexset loqui
ad David Saul, etc.* Cum per apostolos Salvator Ju-
dæam munera prædicando suæ incarnationis imple-
set, multi quidem audito verbo crediderunt. Sed
perfectiores quique in his spirituali gratia redun-
dantes, quod, ut sæpe dictum est, Jonathan voca-
bulo designatur, tanta ei dilectione colligati sunt,
ut etiam animam suam pro eo dare non dubitarent.
Porro alii non pauci, et maxime qui terreni princi-
patus sive abstracto seu desiderato culmine gaudebant,

minore quidem fervore amoris, sed eadem fidei A agnitione præditi susceperunt; ejus et ipsi sacramento pro certo credentes et constantes nequaquam eum patrum, ex quibus carnem suscepit meritis, quamvis multum sublimibus, æquandum, sed sequendum Apostoli sententiam qua dicit, *Quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in sæcula (Rom. ix).*

Inierunt autem Jonathan et David fœdus, etc. Inierunt Christus et Ecclesia fœdus mutæ charitatis et pacis. Diligebat enim eum Ecclesia in membris suis perfectioribus, ita ut mori esset parata pro illo; justum rata pro eo corpus se simul et animam dare, qui pro sua redemptione, cum esset Deus verus ex Deo vero, humanam carnem induere sit dignatus et animam. *Nam et Verbum caro factum est (Joan. i), et Dominus susceptor est animæ meæ (Psalm. liii).* Denique expoliavit se in martyribus carne qua erat vestitus, et dedit eam Christi obsequiis; nec non et aliud quiddam habebat ingenii, virtutis et operum, ejus voluntati devota impendit, usque ad æcernam peritiamque dicendi, et usque ad industriam, argumenta fide et ratione veracia, contra male sapientium versutias emittendi, et usque ad gloriam castitatis et immaculati pudoris pro ejus amore servandum.

Egrediebatur quoque David ad omnia, etc. Sive credere Christo populus Judæorum, seu contradicere mallet, sive eum regem facere, seu cruci affigere, prudenter se cœterna Patris sapientia semper agebat, et pios potenter munerando, et patienter impios tolerando. Posuitque eum populus idem super viros belli spiritualis, in quibusdam videlicet credendo et confitendo, quia ipse sit solus, qui pro salute animæ dimicantes, ut vincere possint, adjuvet. In aliis vero, quia reus sit mortis exclamando, quæ tandem morte ad votum impiorum suscepta, cum mortis auctorem superasset, nobis quoque belligerandi cum eo pariter et triumphandi condonat exemplum.

Et acceptus erat in oculis universi populi, etc. Acceptus erat Dominus universis, illos oculos habentibus, de quibus ipse loquitur: *Beati oculi qui vident quæ vos videtis (Matth. xiii).* Maximeque in corde mundo apostolorum, qui speciali providentia Judæorum salutis jussi sunt prædicando famulari. Quibus- C cunque enim acceptus non erat Dominus, non æstimandi sunt tales oculos habuisse apertos; sed esse de quibus dicitur: *Sinite illos, cæci sunt, et duces cæcorum (Matth. xv).*

Porro cum reverteretur percusso Philisthæo David, etc. Cum reverteretur victo per suam passionem antiquo hoste Dominus, et in gloria resurrectionis suis appareret electis, diffamata per Judæam hujus triumphi gloria, egressæ sunt animæ quæque humiles, et propriæ fragilitatis consciæ de universis urbibus Israel, gaudentes in Christo, quem auctorem vitæ, et mortis cognovere victorem, ac per multas Ecclesias, quæ unam catholicam faciunt, eum concordii

laudatione celebrantes, in diversis ab uno eodemque spiritu datis virtutum charismatibus, quæ congruis devotæ humilitatis obsequiis Domino suo membra mancipantes, alacri ante omnia fide, quasi triumphali carmine declarant; quia legis quidem institutio opera justitiæ jubendo, non parvam de hostili exercitu stragem dederit, non paucas eidem animarum prædas eripuerit: sed incomparabili virtute Christi gratia, vitæ cœlestis denarium tribuendo, ipsas etiam portas mortis victor diruerit; ita ut suos percepta vitæ æternitate morti insultaturos, ac dicturos asseveret: *Ubi est, mors, contentio tua? ubi est, mors, stimulus tuus (I Cor. iii)?* Et notandum quod non universæ mulieres Israel, sed de universis urbibus Israel egressæ sunt mulieres. Non enim omnium est fides, sed de omnibus tamen personis, conditionibus, locis et ætatibus, qui fidem suscipiunt, eliguntur ab eo qui dixit: *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me (Joan. xii).* Neque ibi dixit, omnes, sed omnia; ut significaret, ex omni genere hominum futuros esse credentes. Notandum etiam quod Sauli quidem occurrisse mulieres, sed in laudes David vocem extulisse dicuntur; quia ple credentium Christo animæ palam legis æmulatori populo, quid de umbra legis ipsius, quid de evangelica luce esset sentiendum, dicebant, quatenus hunc quoque prædicando ad viam gratiæ et veritatis accirent. Possumus et hoc dicere quod reverso ad cœlos cum carne immortalis Domino Christo, egressæ obviam angelicæ cohortes de universis, quæcunque et qualescunque illæ sunt, supernorum agminum sedibus, et victorem hostis ac vitæ nobis largitorem socia debita laudis exultatione susceperint.

Iratus est autem Saul nimis, etc. Iratus autem populus, qui in lege gloriabatur adversus gratiæ præcones, et displicuit ei sermo qui, Evangelio coruscante, finem legalibus umbris imponebat; dixitque fremens adversus Dominum, et adversus Christum ejus: En hujus doctrinæ sequaces asseverant, me quidem Mosaicæ legis jussa facientem, umbris figurisque servire: Jesum vero suum veritatis et vitæ mundo lumen attulisse: mihi per legem bona terræ, quæ diuturna esse nequeant, promissa; illum per Evangelii sui gratiam, æterna suis fidelibus cœlestis regni gaudia donare. Omnibus ergo certatim, neglecto altaris et hostiarum ritu, ad dogmatis hujus audientiam confluentibus, quid ei superest, nisi solum quod non etiam mihi regni culmen ademit? eo quod Christiani, etsi numero nos superantes, nova sint omnes et incognita nobis humilitate ac paupertate dejecti.

Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David, etc. Non recto sensu accipiebat populus Judæorum verba Evangelii, ex eo tempore quo invidiæ facibus accensus, ejus doctores vel auditores cœpit odio habere, timendo videlicet, ne gloria suæ legis subtracta, illius magis per orbem fama fidesque regnaret.

Post diem autem alteram invasit spiritus Dei malus Saul, etc. Crescente paulatim luce fidelium, Judæo-

rum crevit et insania cæcitasque perfidorum, qui medio Synagogæ suæ adversus Dominum spiritu immundo commoti, prophetiæ verba, quæ non intellexere, vesano ore decantarent. Dominus autem ad sedandam eorum mitigandamque malitiam, patientiæ passionisque suæ per apostolos quotidiana instantia replicabat exemplum. Psallebat enim eis manu sua, cum per eximium sui corporis operarium dicebat: *Certissime ergo sciat omnis domus Israel quia et Dominum eum et Christum Deus fecit hunc Jesum, quem vos crucifixistis (Act. 11).*

Tenebatque Saul lanceam, etc. Tenebat populus Judæorum regni potestatem, et exercuit eam contra Dominum Salvatorem; putans quod fidem ejus et gloriam posset persequendo extinguere, instar mortalium cæterorum quorum sæpe laus et memoria, amor sive odium cum ipsa solet vita deficere. Contra quos ipse Patrem precatur in Psalmis: *Ne efficiatur similis descendentibus in lacum (Psal. cxlii).* quantum enim David parietem, homo lapidem vivens, sentiens et discernens, natura, vita, sensu et ratione carentem antecellit; tantum Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, puris hominibus, quamvis sanctissimis, differt. Qui quidem, et ipse locis congruis, lapidis vocabulo figuratur, non tamen cunjuslibet in pariete, juxta eos quibus dicitur: *Et vos tanquam lapides vivi superædificamini (I Petr. 11).* Sed lapidis summi, angularis, electi, pretiosi, in fundamento fundati, qui totum Ecclesiæ surgentis ædificium portans simul et protegens, circumcisioni præputium unanimi pace conjungat. Nam et ita potest non incompetenter intelligi, putasse Saul quod configere posset David cum pariete; putasse Judæos, Christi se nomen et memoriam tollere posse, et eradere de terra viventium, si prædicatores resurrectionis ejus apostolos, qui sunt proxima illi portio domus ejus, id est Ecclesiæ, vel occidendo a se, vel fugando repellerent. Sed non David configi cum pariete, non Christi gloria minui, non ipsis quamvis multum nitentibus, impiis potuit assimilari descendentibus in lacum; hoc est sepulcro conditis, neque ante diem judicii resuscitandis.

Et declinavit David a facie ejus secundo. Et fugit Christus a corde impiorum, qui nunquam pia pectora, quin in eis requiescat, deserit. Sed non frustra additur *secundo*. Primo enim David abiit, et reversus ad Saul, venturo in prælium contra Philistiim, quo tamen postmodum adveniens, quem cuncti diu nequiverere, solus cito prostravit inimicum; et nunc secundo declinavit a facie ejus se interficere nitentis, congruit mysticus sensus. Primo namque, sicut et supra positum est, certantibus contra vitia cunctis mortalibus, apparens in carne Dominus, liberam ab hoc conflictu vitam gerebat in mundo; sed et diu frustra laborantes eosdem mortales mira superveniens suæ gratiæ visitatione adjuvit. Verum quod non sine dolore commemorandum est, non sine gemitu castigandum, multi suum a se vivificatorem ac protectorem, dicta ejus asperrando, et prævarican-

do repellunt; et quod fecisse Judæos non credendo arguimus, ipsi credentes male vivendo facere non timemus. Declinat autem David invitus a facie ejus secundo, ut non eum citharizans ab hoste liberet, a quo prius sponte rediit, ut non eum eo contra hostem pugnaret; cum exigentibus nostris meritis Salvator omnipotens, lucem nobis suæ cognitionis abscondit, suæ defensionis gratiam tollit, ut non nos quotidiano suæ crucis auxilio ab hostium tutelar insidiis, qui pro nostra salute carnem suscipere dignatus est, ut nobis configere posset fragilem, ut nobis vincere sanctam. Deus igitur cum hominibus conversatus, primo in hoc ab eorum consortio recessit, ut non cum eis adversus legem peccati, quæ ei in nullo repugnabat, certaret. Secundo, et in hoc non omnium, sed superbientium consortia declinavit, ut non eis sua munera crederet; *superbis enim resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. v).*

Et timuit Saul David, etc. Timuit populus Judæorum Ecclesiam Christi, eo quod se derelicto gratiam in ea divini virtutis aspiceret. Scriptum est enim: *Multa quoque prodigia et signa per apostolos fiebant in Hierusalem, et metus erat magnus in universis. Omnes enim qui credebant, erant pariter, et habebant omnia communia (Act. 11);* quæ et ipsa societas motuæ dilectionis, indicium est præsentis gratiæ celestis. Et alibi: *Per manus autem apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe, et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis; cæterorum autem nemo audebat se conjungere illis, sed magnificabat eos populus (Act. v).*

Amovit ergo eum Saul a se, etc. Quomodo quinquagenarii vocantur, qui quinquaginta militibus præ sunt, et centuriones qui centum; sic appellantur Græce chiliarchi, qui in capite sunt mille militum, quos Latina consuetudo ab eo quod præsent tribui, magis tribunos quam millenarios dicere gaudet. Amoverunt ergo Christum a se, sprete ejus fide, Judæi, et fecerunt eum credentibus amplius spiritualis militiæ ducatum præbere. Illorum enim delicto salus gentibus. Maxime autem regnat super eos Dominus, qui stabiles et immobiles, abundantes in opere Domini semper sciunt, quod labor eorum non est inanis Domino. Quorum quadratam quamdam, ut ita dicam, conversationem, et nulli obnoxiam læpsi, millenarius numerus, qui est denarius quadratus solidus, ostendit. Denario quippe perfectio vel operis solet indicari, vel præmii. Sed ut hæc eadem perfectio latitudinem fraternæ dilectionis auget, decem decies ducito, ut ad centum valeas pervenire. Quæ videlicet summa juxta arithmeticam rationem æqualibus est quadra lateribus, sed adhuc plana, et ideo proximorum dilectioni, quos in terra videmus, per figuram accommoda. Ut autem ipsa fraterni amoris quadratura, divini etiam amoris altitudine solidetur, singulas centenarii numeri particulas per decem æcumula, ut ad millenarium ascendere queas; sicque sit ut denarium non solum quadriformi firmitate æqualem, sed et solidum complendo perfecto intelligas; quia talis numerus eorum quibus Christus præ-

sit, et altitudini stabilissimæ, et altissimæ stabilitati conveniat. Quocunque enim verteris quadratum, solidum stabit; quidquid justis occurrit, stabiles eos prorsus et immobiles probat.

Omnia autem Israel et Juda diligebat David, etc. Omnes qui credere de Judæis ac gentibus, diligebant et diligunt, et dilecti sunt Christum. Ipse enim egrediebatur in carne apparendo, ingrediebatur ad Patrem revertendo; ante eos autem, ut et recte conversandi foris adhuc remanentibus, et beate regnandi intrantibus spem formamque tribueret. Egreditur et hodie ante nos, cum pugnantes in terris auxiliando protegit. Ingitur autem, cum finito certamine coronandos æternam perducit ad vitam. Admonendum sane putavimus lectorem, non eandem semper allegoricæ completionis quem historicæ præfigurationis ordinem posse servari. Verbi gratia, primo tunica nudatur, atque in cisternam missus Joseph, ac postea Juda docente venditur; primo Juda agente venditum, ac post indumento corporis spoliatum sepultumque significat Christum. Quod propheticis non solum in factis, sed in dictis fieri consuevit. Primo enim dixit Esaias: *In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur* (Esa. xi). Ac deinde subjunxit: *Et erit sepulcrum ejus gloriosum* (Ibid.). Cum cunctis fidelibus pateat prius Domino a mortuis resurgente sepulcrum ejus glorificatum, ac postmodum apostolis signum crucis ejus exaltantibus in populos factum, ut ipsum gentes deprecarentur. Quod Scripturarum periti anacephaloesin Græcæ, id est, recapitulationem vocare consueverunt. Admonendum et hoc quod non una eademque persona, unam semper eandemque portionem personæ sive rei quam demonstrat, insinuat. Verbi gratia, David Christum significat, sed aliquando in seipso, aliquando in sanctis ejus prædicatoribus, aliquando in cæteris fidelibus, aliquando in septies cadentibus justis, sed poenitendo resurgentibus, quos universos quasi multa ejusdem corporis membra uniformi capiti constat adherere Christo. Item Saul populum Judæorum figurate denuntians, aliquando regnantem, aliquando recte docentem, aliquando Christo credentem, aliquando Christi jussa negligentem, aliquando Christo invidentem atque eum persequentem, aliquando fidelibus suis minas, invidias, cædes, et mortes inferentem, ejusdem partem præmonstrat. Item Goliath, qui diaboli typum gerat, modo hunc in ipso omnium impiorum capite, modo in membris ejus, paganis videlicet, perfidis Judæis, hæreticis, et falsis fratribus exprimit. Ex quibus tamen membris Salvator pessimo capiti excisa salubriter nonnulla sua membra facere dignatus est. Quæ cuncta exemplis probare majoris est operis quam huic loco conveniat.

CAPUT IV.

Majorem Saul filiam, quam David promiserat, Hadrielidans, minorem dat illi, et hanc præputiis Philistinum desponsatam.

Dixit autem Saul ad David: Ecce filia mea major

A Merob, etc., usque ad id quod scriptum est: Factusque est Saul inimicus David cunctis diebus. Hæc lectio figurate designat, majore licet parte Synagogæ Pharisæos, minore Christum diligente, commotos invidia proceres, et ex eorumdem gentilitium numero ad fidem vocatis, nolentibus, licet Judæorum primatibus, Ecclesiam sibi de Judæa nuptiis copulare coelestibus.

Dixit ergo Saul ad David: Ecce filia mea Merob, etc. Septra ubi Saul per unctionem sancti chrisma-tis, et regni gubernaculum, Christi typum tenet, duas filias Saulis intelleximus plebes, quæ Christi fide et dilectione ad salutem progenitæ gemina, id est corporis et mentis, sint castigatione perfectæ; vel certe majorem Synagogam, minorem designare Ecclesiam. Hoc autem loco, quia mutato rerum circumstantium ordine, David quidem Christum Dominum, Saul autem invidentem ei, et populum designat Judæorum. Recte major filia, quæ David promissa, non autem reddita est, illam populi ejusdem partem significat, quæ numero et potentia major, quasi jungenda manu forti et desiderabili sponso promissa est, cum ipsius partis præcessores, id est, scribæ, sacerdotes, Pharisæi et seniores plebis ad ejus audientiam confluerent, eum magistrum bonum vocarent, nec solum, sed et quasi magistrum singulariter doctum, sive discendi, seu tentandi gratia, frequenti quæstione pulsarent. Non autem illi, sed alteri data est, cum iidem doctores Rabbi ab hominibus vocari quærentes, ad se audiendos potius quos potuere cogebant. Minor autem filia, quæ diligendo David dari promeruit, illa est nimirum Judaicæ portio plebis, quæ et paucitate et contemptu abjectior, Dominum Salvatorem, quam scribas et legisperitos sequi, diligere et audire maluit, audiens ab illo: *Noli timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum* (Luc. xii). Dixerunt igitur Pharisæi et cæteri principes Judæorum Christo: *Ecce majorem subditæ nobis Synagogæ partem tibi ad docendum credimus, tantummodo vide, ut fortis animo existens, præliis verbo pro libertate populi, cui legem Dei servare, et illi soli servire præceptum est. Scimus enim quia verax es, et non curas quemquam; nec enim vides personam hominis, sed in veritate viam Domini doces. Licet dari tributum Cæsari, an non dabimus* (Matth. xxi; Marc. xii)? Hæc autem dicebant, præsentibus Herodis ministris, ut si tributum dari videret, illis eum punientibus, ipsi a morte ejus viderentur immunes.

Ait autem David ad Saul: Quis ego sum? etc. Non se fatetur indignum qui fiat gener regis, sed eidem regi cognoscendum recordandumque proponit, quis ipse sit, quæ vita ejus, quæ cognatio patris ejus in Israel; atque hinc conjiciendum, si ejus sit dignus accipere filiam. Ipse autem est manu fortis actu, et desiderabilis aspectu vita illius, oves patris sui pascere, et pro harum cura leonibus urisque perimendis occurrere, sed et pro gentis suæ salute eon-

tra armatum ære et ferro gigantem egrediendo animam suam periculo dare. Cognatio patris ejus in Israel illa, cui idem Israel benedicens ait inter cætera: *Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de senioribus ejus, donec veniat qui mittendus est* (Gen. XLIX). Quod eodem ordine potest de Domino interpretari, quia non se dignum negaverit, qui plebem regali per legis eruditionem prosapia generatam, unanimæ sibi pacis et charitatis fœdere conjungeret, de quo suus præco personaret: *Qui habet sponsam, sponsus est* (Joan. III). Sed et ad ejus fidem venturis quærendum signaverit, quis ipse sit, quæ vita ejus, quæ cognatio patris ejus in Israel; atque hinc cognoscendum, quia ipse, imo solus ipse dignus sit, qui Ecclesiam sibi fidelium jure sponsi copulet. Ipse autem est de quo scribit Joannes: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. I), et cætera, usque ad id quod ait: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis*. Vita ejus est de qua ipse loquitur: *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic et dedit Filio vitam habere in semetipso* (Joan. V). Vita ejus est, ad cujus imitationem suos auditores provocans apostolus Petrus ait: *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus. Qui cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur, et cætera* (I Petr. II). Cognatio Patris ejus in Israel, ipsa est de qua: *Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam: De fructu ventris tui ponam super sedem meam* (Psalm. CXXXI). Cognatio Patris ejus, de qua ipse testatur: *Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, et soror et mater est* (Matth. VII). Non se ergo Dominus sponsus Ecclesiæ, id est Christum, esse renuit; sed quærendum intelligendumque, quia ipse est. Docet denique Phariseos, proposito Psalmi testimonio, quomodo Christus sit filius simul et Dominus David, interrogans non Christum se esse negat, sed illos ad potendam, quærendam, pulsandamque agnitionem veritatis excitat. Et alibi scribæ bonum se magistrum vocanti, ac de bono faciendo quærenti, respondit: *Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus* (Marc. X); neque ibi se bonum non esse, sed Deum credendum esse significans.

Factum est autem tempus, ut cum deberet dari Merob, etc. Factum est, cum deberet Christo in carne docenti credere major pars Judaicæ plebis, credidit potius et adhæsit scribis et Phariseis. Dilexit autem pars altera ejusdem populi, et ipsa regaliter educata per legem Domini, Salvatoris adventum. Congruit autem legis doctoribus significandis etiam nomen ipsum. Hadriel Molathitæ. Hadriel namque grex Dei, Molathitæ a parturiente me dicitur. Et legalium cœtus magistrorum, qui a vulgari actione et rusticitate selectus, divinis rebus vacare, divina meditare, agere et prædicare jussus est, non immerito gregis Dei singularis quasi cognomine fuget. Nec pastoris

A boni culpa est, si qua portio gregis ab ejus custodia resiliens, denti lupino malit quam virgæ pastorali subjici. Qui nimirum cœtus doctorum, quoniam per litteram nova gratia gravidam recte vivendi primordia nactus est, pulchre civitas Hadriel a parturiente me dicitur. Quem videlicet alium parturientem, nisi eum cujus figurandis mysteriis omnis vetus Scriptura deseruit? quem tota legis et prophetæ scientia diu tenebat occultum, sed post longam quasi parturitionem tempore congruo nobis intuendum protulit.

Et nuntiatum est Saul, et placuit ei, etc. Cognoscentes invidi principes Judæorum, dilexisse Dominum turbam, atque ad eum audiendum sedula intentione confluisse, quod in cæteris execrabantur, in una hac parte placitum habere cœperunt, quod patarent se illum doctrinæ frequentis gratia posse reprehendere in verbo, et capere aliquid ex ore ejus, ut accusarent eum, et traderent gentibus occidendum; æstimantes etiam Dei sapientiam illi sententiæ subditam, quæ dicitur: *In multiloquio non effugies peccatum* (Prov. X). Dixeruntque: *Permittamus eum docere, ut sit ei in scandalum, et nobis a sanguine ejus innoxii: sit super illum manus Romanorum, accusantibus nobis quod eum invenerimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dari Cæsari, et dicentem se Christum esse*.

Dixit ergo Saul ad David: In duabus rebus gener meus eris hodie, etc. Neglectis sermonibus Saulis, quæ dolo et fraudulentia sui manifeste scribarum et Phariseorum hypocrisis, qua Dominum circumvenire moliebantur, significant, ad perscrutanda magis fortissima beati David gesta veniamus, quia in duabus rebus gener factus est Saulis, in occidendo videlicet gigantem, et in afferendo præputia percussorum Philisthiim. Illum nimirum significans, qui ut Ecclesiam sibi de Judæis adoptaret, prius insidias viresque antiqui hostis evacuavit, et traduxit in lacem; ac postmodum conversæ ad fidem gentilitatis exempla eidem imitanda proposuit. De gentibus namque erat, cujus fidem Judæis sequendam Dominus ostendit, ubi ait: *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel* (Matth. VIII). De gentibus illa quæ audire a Christo meruit: *O mulier, magna est fides tua; fiat tibi sicut vis* (Matth. XV). De gentibus illi qui ascendentes inter alios, ut adorarent in die festo, dixerunt ad Philippum: *Domine, volumus Jesum videre* (Joan. XII). De gentibus et ille centurio, qui tradente Spiritum Domino solus cum sua centuria, tacentibus cunctis qui aderant Judæis, timuit et glorificavit Deum, dicens: *Vere Filius Dei erat iste* (Marc. XV). Sane quod dolum nectens ait Saul:

Sic loquimini ad David: Non necesse habet rex sponsalia, etc. Ita possumus veraciter figuratum intelligere de superbis, quod non se putaverint munera Christi necesse habere; sed hoc tantum indigere, ut traderetur in manus gentium, et occideretur.

Et post dies paucos surgens David abiit, etc. Post

dies paucos, ex quo Judæorum proceres decreverunt tradere occidendum gentibus Christum, surgens ipse Dominus cum apostolis, qui cum eo erant ad operandam mundi salutem, in tantum virtutibus et doctrinæ gratiæ fulgebat, ut contra impiorum studia, etiam gentiliū non paucos, sicut et supra docuimus, ad fidei gratiam vocaret. Percussit enim David viros Philisthiim, cum Dominus superbam gentilitatis immunditiam verbo vel exemplo humilitatis et castimonix confregit. Attulit præputia eorum et annumeravit regi ut esset gener ejus; cum Judæorum populo emortua membra peccati, conversæ ad Deum gentilitatis ostendit, ut ita demum etiam de eis qui conversionem gentium sequerentur susciperet. Nec frustra David Sauli centum præputia postulanti, ducenta attulit; quia præsumptibus Judæis quod Dominus, ne carnalis quidem castimonix professionem gentibus imponere posset, ipse mundavit eos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficiens sanctificationem in timore Dei. Centenarius quippe numerus, ut semper ad indicium magnæ perfectionis attinet, quod ante passionis triumphum per se inchoans, post assumptionis suæ clarificationem in eis etiam sacramentorum suorum confirmatione per apostolos implevit.

Dedit itaque ei Saul Michol filiam suam uxorem, etc. Non potuit prohibere populus infidelis, quin de sua gente prædestinati ad vitam crederent. Vidit namque et intellexit quod Dominus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, quantumcunque crevit ejus in credentibus amor, tantum in perfidis timor. Quidam ablata percussis Philisthæis præputia per David, præsentis ævi statui, quoniam Christi gratia operatur in gentibus, aptant; dilatas autem aliquandiu, sed tandem aliquando celebratas nuptias Michol, ad eos qui in fine mundi credituri sunt, de Judæis referunt: *cum intrante plenitudine gentium, sic omnis Israel salvus erit* (Rom. xi).

CAPUT V.

Quærens Saul occidere David, Jonathan interveniente placatur.

Et egressi sunt principes Philistinorum, etc., usque ad id quod ait: Introduxit Jonathan David ad Saul, etc. Hæc lectio figuraliter ostendit, motis in Judæa persecutionibus, quasi ad tollendum de terra nomen Christianum, plerosque et ex ipsis persecutoribus per apostolorum instantiam non solum redactos a persequendo, sed etiam ad credendum Christo perductos. Egressi sunt ergo contra spiritualem Israel, id est Ecclesiam, non semel immundi spiritus, retores videlicet tenebrarum, id est, principes hominum perversorum. A principio autem egressionis eorum prudentius se regebat Christus in membris suis, quam omnes æmulatores legis; et celebris facta est fama Christianismi et Ecclesiæ nimis, adeo ut fideles Ecclesiæ cognominarentur per orbem Christiani.

(1 Reg. xix.) *Locutus est autem Saul ad Jonathan filium suum, etc.* Locuti sunt principes Judæorum et

seniores et scribæ ad apostolos, et præcipiendo præceperunt eis ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

Porro Jonathan filius Sami diligebat David valde, etc. Porro apostoli diligebant Christum valde, rogabantque, enumeratis perfidorum oblocutionibus, ut ipse defenderet Ecclesiam suam, ipse fidem nominis sui servaret in Ecclesia; manens clam in corde credentium, absconditus vero a conturbatione hominum. *Nos autem, inquit, te inhabitante florifera in mente piorum* (Gen. xxvii). Hic est enim ager plenus odoris et gratiæ, cui benedixit Dominus; Loquemur et docebimus populum hunc in nomine tuo. et qui ex illo credere quam discredere maluerint, nuntiabimus Ecclesiæ tuæ sanctæ, ut, cognito statu singulorum, sociare se fidelibus, ab infidelibus servare noverit.

Locutus est ergo Jonathan de David bona ad Saul patrem suum, etc. Locuti sunt apostoli de Christo bona ad Judæos, commemorantes eum virum approbatum a Deo in eis virtutibus et signis et prodigiis, quæ fecisset per illum Deus in medio eorum; qui non solum non posset argui de peccato, sed et virtutibus instans circuiret civitates omnes et castella, docens in synagogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et curans omnem languorem et omnem infirmitatem.

Et posuit animam suam in manu sua, etc. Commendavit, inquit, Dominus in vobis charitatem suam, qua majorem nemo habet, animam suam ponendo pro vobis; ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolus; et liberaret eos qui per totam vitam obnoxii erant servituti. *Viderunt multi ex nostro numero resurrectionis ejus gloriam, et ascensionis in cælos, et lætati sunt* (Hebr. ii).

Quare ergo peccas in sanguine innoxii? etc. Quare peccas, ejus fidem extinguere, ejus moliens amorem de Ecclesia tollere, qui solus mortalium vivere potuit absque culpa?

Quod cum audisset Saul, placatus voce Jonathan, etc. Cum audisset populus Judæorum vocem prædicantium apostolorum, placatus est ab ira prisce furoris; et vera fidei affirmatione testatus, quia nunquam exterminari potest Ecclesia Christi de medio, nunquam ejus perire memoria, qui est ante sæcula, et manet in æternum. Hæc dicebat populus idem in his qui spiritualium, quos Jonathan et meritis signat, vocem audiere doctorum. In quibuscunque enim hæc non dicebat, illi sunt de quibus scriptum est: *Et auribus gravius audierunt* (Act. xxviii). Et alibi: *Et quis surdus, nisi ad quem nuntios meos misi?*

Et introduxit Jonathan David ad Saul, etc. Loquitur Jonathan bona de David ad Saul, et auditur, cum evangelizantes de Christo apostoli catechizant Judæos, sibi fidem accommodantes. Introducit autem eundem, cum etiam baptizantes eosdem Christi carne et sanguine reficiunt, Christi præceptis instituunt, Christi amore roborant. Fit vero ante eum sicut fuerat heri et nudistertius cum eadem illum

fide, et spe, et charitate susceperint hujus ævi audientes, qua susceperant et illi qui ex ipso populo eum in carne videntes, Deum cognoverunt, vel qui eum in carne venturum a sæculo sperabant.

CAPUT VI.

Saul nisus percutere David, sed non valens, domum in quam fugit jubet custodiri; qui, posito pro se sinu-lacro, desiliens per fenestram venit ad Samuel. At Saul audiens, præmissis nuntiis ternis, advenit ipse, et prophetat cum cæteris coram Samuel.

Motum est autem rursus bellum, etc., usque ad id quod scriptum est: Exiit proverbium, Num et Saul inter prophetas? In hac lectione recapitulatis ab exordio Christi incarnati mysteriis, nativitas ejus, virtutes, doctrina, passio, resurrectio, et ascensio in coelos, nec non et fides sequentium eum, simul et perfidia dementiaque atque interitus persequentium, typico sermone describitur. Moto namque ab immundis spiritibus bello tentationum, egressus est de sinu Patris ad publicum nostrum mansuetis propugnator humani generis, ille videlicet, qui ait: Exivi a Patre, et veni in mundum; iterum relinquo mundum, et rado ad Patrem (Joan. xvi). Et de quo Psalmista sub figura solis hoc ipsum aliis verbis edisserens, dicit: A summo caelo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus (Psalm. xviii). Qui omnem temporariae suae actionis aciem contra nefandorum tentamenta dirigens, a seducendis eos statim, vexandisque mortalibus magna ex parte cohibuit; fugiebantque, et usque hodie fugiunt a facie ejus; quia ubicunque agnoscitur juvenis gratia Christi, pellitur inde continuo diaboli nequitia fallentis.

Et factus est spiritus Domini malus in Saul, etc. Coruscante miraculis Filio Dei in carne, accensus est contra eum invidiae spiritus in animo Judæorum, dimittente eos Domino secundum desideria cordis eorum, ob merita præcedentium delictorum. Sedebant autem adhuc in regno suo et patria quieti, atque ejusdem regni fidentes infidelis, Salvatori suo necem parare non timebant. Porro ipse contradicentes sibi, imo etiam blasphemando, in furorem versos, exemplo mansuetudinis et patientiae suae quasi dulcedinem cithara ad modestiam spiritus ac sobrietatem revocare studebat.

Nisusque Saul configere lancea David, etc. Nisi sunt Judæi occisa in carne Christi totum occidere, qui est Deus anima et caro. At ille commendans in manus Patris spiritum suum, inclinato capite tradidit illum. Porro plaga mortis corpus solum tetigit; fugit autem corpore, et salvata est a framea anima ejus, et de manu canis unica ejus (Psalm. xxi), carnificibus sola suae perfidiae nocte depressis.

Misit ergo satellites suos Saul in domum David, etc. Miserunt principes sacerdotum et Pharisei satellites suos ad monumentum Domini, ut custodirent eum, et negata resurrectionis veritate, memoria nominis ejus deleteretur in posterum. Quod cum annuntiasset illi frequens Ecclesiae gemitus (*desiderium enim pauperum*

exaudit Dominus [Psalm. ix]), et tremens de conjuratione perfidorum quodammodo dixisset: Nisi resurrectio a morte, non poterit in te credentium fides et confessio firma persistere; nisi vigilantiam custodum mortem superando evacua-veris, cuncta fides mundo futuræ resurrectionis tollitur; tandem didicit eum, ne suis custodibus tumuli sedem reliquisset. Abiit autem, et aufugit a carnificibus suis, custodibusque mendacibus; et dilectoribus suis post resurrectionem apparendo, salvam illorum per omnia spem fidemque resituit. Potest specialiter cithara David crucem Domini, lancea Saul in pariete clavos crucis, vel ipsam mihi lanceam, qua latus ejus apertum est, figuratim ostendere. Domus autem David, ut diximus, sepulcrum Domini est. Saltus per fenestram, occulta ac subita est resurgendi pernicitas. Coniux cujus orsis aufugit, Ecclesia est crederetium Judæorum, quæ Dominum Salvatorem et surgere cupiebat, et resurrexisse docebat.

Tulit autem Michol statuam, et posuit eam super lectum, etc. De pelle pilosa, pelle caprarum facta historia; quia pulvillus erat de caprarum pelle consutus, qui intonsis pilis caput involuti in lectulo hominis mentiretur. Statua autem est imitatio veri et viventis; mortua pellis caprarum, mortui animantis exuvia. Tulit igitur Michol statuam, et posuit super lectum David per fenestram dimissi, et occulte salvati. Didicit Ecclesia Judæos aestimare Dominum, qui in sepulcro-positus sit, non Christum esse, vitam et veritatem, sed quasi simulationem veritatis et vitæ, dicentem se Christum regem esse. Quem tamen ipsa veraci resurrectionis, eo enim more loquendi dicitur Ecclesia facere, quæ ab impiis facienda vel facta testatur, quo in Levitico scriptum est, *Ecce contaminabit eam sacerdos (Levit. xiii)*: non quia ipse lepram mundis afferre potuerit, sed eam quæ immundis inerat ostendere. Posuit et pellem caprarum pilosam ad caput statuæ Michol. Comperit in exordio sui Ecclesia etiam illorum perfidiam, qui Dominum Salvatorem non solum Christum negant, sed et peccatis gravatum, neque a mortuis resuscitatum autumant. Capram enim sæpe peccatoris, sicut et justi typum ovem tenere certum est. Pili quoque, qui fragiles et externi corpori superfluent, opera mortua, ac præ suae densitate frequentiae cunctis jam jamque manifesta significant. Et pellem pilosam caprarum ad caput statuæ pro David in lecto substitutæ collocant, qui carnem Salvatoris capitalibus peccatis quasi hispidam asseverantes, et imperam dilato resurrectionis tempore dicunt hactenus lectulum sepulcri, in quem mortua descendit, tenere. Quam tamen statuam Michol vestimentis operit, cum hujusmodi perfidiam Ecclesia, postquam cognoverit, reprobat; postquam fidelibus suis ostendit, confestim præcipuis operibus, quæ nemo alius facere potuit, damnatam per omnia demonstrat, et victam.

Misit autem Saul apparitores, qui raperent David, etc. Miserunt Judæi infideles statim celebrata resurrectione dominica cogitatus insidiatores, qui explo-

rantes corda fidelium, Christi amorem eisdem vel blandiando vel minando eriperent. At illi carnali adhuc timore silentes, et occulti usque ad diem Pentecosten, quasi hoc solum responsi reddere quærentibus, quod ægrotaret in eis fides, et necdum bene floreret, sancti Spiritus igne firmata.

Rursumque Saul misit nuntios, ut viderent David, etc. Prædicante ab adventu sancti Spiritus Ecclesia Christum, miserunt principes Judæorum, qui diligentius viderent quid crederetur de Jesu, Christus esset, an propheta; resurrexisse, an adhuc in sepulcro quiescere, dicentes: Pronuntiate nobis presentibus; quia non surrexit a mortuis, sed adhuc in terræ lecto jacens, diem universalis resurrectionis expectaret, ut sic fides, quæ in eo est, extirpetur radicitus, et eliminetur e mundo. Cumque pedem persecutores cum Ecclesia conferre cœpissent, fidelibus de Christi triumpho gaudentibus, nihil impiis occurrit aliud quam lapis offensionis, et petra scandalis qui offenderunt verbo, nec crediderunt; putantibus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum (*Esa. LIII*). Ipse autem, sicut propheta consequenter adjunxit: Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

Dixitque Saul ad Michol, Quare sic illusisti mihi? etc. Dixerunt Judæi non credentes ad Ecclesiam primitivam: Quare, neglectis traditionibus nostris, credere maluisti in Jesum, et confiteri quod nostros custodes resurgendo fugerit? Cui illa: Quia ipse, inquit, mihi, imo omnibus qui in eum credere et hæc confiteri nolunt, mortem minatur æternam.

David autem fugiens salvatus est, etc. Ramatha excelsa, Naioth interpretatur pulchritudo, qui est locus in Ramatha. Nuntius ergo Saul solum in lecto David cernentibus simulacrum ac pellem caprarum, ipse David fugiens salvatur; et Judæis tempore mortis dominicæ conferentibus invicem simulatorem fuisse, nec vere innocentem et justum, sed sui sceleris merito crucifixum Dominum, qui clausus teneatur in sepulcro, Dominus ipse potenter a morte resurgens in excelsa vitæ, immortalis gloria discipulis appareret, dicens: *Quia sic scriptum est, et sic oportet Christum pati, et resurgere a mortuis (Luc. XXIV)*; abiitque, et moratur in pulchritudine regni perennis, quæ est in cælo. Abiit post illum et Ecclesia spe anima et carne, et sic semper cum Domino erit.

Nuntiatum est autem Saul a dicentibus, Ecce David in Naioth in Ramatha, etc. Quæ de secundis quoque nuntiis, nec non et tertiis pari ordine referuntur. Nuntiatum est Judæis ab apostolis apostolorumque discipulis quia Dominus Jesus Christus post passionem, resurrectionem, et ascensionem suam, sedens ad dexteram Patris regnet excelsus in cælis. At illi continuo ternos suæ quondam fidei et religionis, nunc autem impietatis et perfidiæ nuntios, sacerdotes videlicet, scribas et Phariseos destinaverunt, ut ejus confessionem fidelibus persequentibus auferrent; qui universi persequentium, licet et infidelium gerentes animum, mox tamen ubi disputando usque ad

A prophetarum dicta, quibus apostoli Christi spiritus illis intelligentiæ revelatione præsuat, ventum est, hæc et ipsi divino Spiritu conscripta protestantes, simul et amando cum fidelibus, et credendo, quamvis non etiam intelligendo decantabant.

Abiit etiam ipse in Ramatha, etc. Postquam doctrina Judaica adversus Christum non valuit, addita sunt verbis et arma, quæ sedentem ad dexteram Dei Patris Filium hominis persequerentur in terra. Sed et ipse terrenus eorum principatus, ubi abdita Scripturarum de Jesu et discipulis ejus quæsiturus adiit, nihil aliud in eis potuit invenire responsi quam quod ipse cum suis in Naioth in Rama, id est, in pulchritudine paterni regni, in excelsis cælorum habitet. Ac per hoc certissime sciendum sit omni domui Israel quia et Dominum eum et Christum Deus fecit. Et bene cisterna, quæ propter altitudinem sive latitudinem aquarum Scripturarum abisso congruit, in Socho, id est, in humilitate sita memoratur; quia nimirum sancta Scriptura contra morem sæcularium doctrinarum, humilitatis magistra existens, per humiles edita scriptores, humilibus solum auditoribus vel lectoribus patet. At superbi audita per eas Christi gloria cælesti, quem non valere gressu corporis sequi, nec gressu dilectionis voluerunt assequi, hunc gressum nefandæ factionis cœpere insequi, ita ut ipse quidam a talibus salvando, atque a sua perfidia refrenando, de Naioth, quæ est in Rama, hoc est de pulcherrima supernæ sedis altitudine, protestetur, et dicat: *Saule, Saule, quid me persequeris (Act. IX)?*

Et factus est etiam super eum Spiritus Domini, etc. Cognovit quidem persecutor Ecclesiæ Judæus, quia Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines; sed eorum ipse dicta ore promere sciens, recte autem sentire nesciens, contra eum a quo vel de quo dicta sunt, furiosus ingredi non timuit. Prophetabat autem insanus, imo usque hodie prophetat, id est, veracia prophetarum verba non intelligens canit, legit, diligit, et eousque talis vaticinii protrahit officium, donec ad narrandam ipsius pulchritudinis supernæ, quam in cælis speramus, dans sine mente sonum, mysteria celsa perveniat.

Exspoliavit se etiam ipse vestimentis suis, etc. Hæc manifeste furiosi sunt et amentis, exspoliare se hominem, vexatumque cadere, ac tota die et nocte nudum in terra jacere. Nec tamen divinæ potentie non subest etiam per talium iram mysticum quid propter eos qui audiant et discernant dicere. Qui enim per Balaam mente sibi contrarium, tot et ante mysteria prædixit, per Caipham persecutorem impium saluiferæ suæ passionis dedit arcana prophetari, per subjugale mutum in hominis voce loquens prohibuit, prophetæ insipientiam; ipse per Saul arreptitium, præsentem Samuel et cæteris prophetis, quæque voluit mystica pandit, ut sic David innocens salutis aditum capesseret; sic persequentis eum Saulis insania cunctis ubique patesceret; sic denique daretur intelligi, quantum præsentis perfecto

rum conferat votis humilium, quæ etiam superbum potuit prophetiæ virtute sustollere; sic etiam futurus persecutoris populi natus signaretur informis, qui odiis insequendo Christum exspoliare meruerit ornamento regni singularis, cadere a statu priscæ rectitudinis inter prospera et adversa proficientis Ecclesiæ, cœlesti simul et terrestri gloria nudus, solis desideriis miser adhærere mundanis, et inter hæc prophetiæ, quæ Ecclesiæ fidem firmaret verbo tenus, scripta tenere. Et bene dicitur, quia propheta- vit cum cæteris coram Samuel; æque enim adhuc Synagoga infidelis cum Ecclesia legis et prophetarum dicta meditatatur et lectitat; sed hæc spirituali intelligentia carens, illa de Domino cuncta intelli- genda cognoscens.

Unde exivit proverbium, Num et Saul inter prophe- tas? In proverbium facti sunt Ecclesiæ Judæi, qui nante sinistra inter fideles sacris lectionibus inten- tos etiam ipsi fide et sensu vacui Scripturis utantur. In proverbium et illi qui in die novissima dicent: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus?* etc. (*Matth. vii*). Sed et cum videris indoctos quos- que in Ecclesia docendi sibi cathedram præsumere, et sub persona fidelis magistri perversos non man- data Dei, sed suas traditiones servandas, sua dogmata sectanda auditoribus imponere deceptis, dicito: Num et Saul inter prophetas?

CAPUT VII.

Jonathan et David innovant fœdus, et disponente Saul interficere David, Jonathan illi ut aufugiat sagittæ jactu significat.

(I Reg. xx.) *Fugit autem David de Naioth, etc.*, usque ad id quod dicit, *Sed et Jonathan ingressus est civitatem.* In hac lectione Dominus persecutionem passus a Judæis, amplius collectam ex eis Eccle- siam sua gratia confirmat; significans quid de eis- dem Judæis, quid de gentibus ad fidem vocandis oporteat fieri. Sed et eidem reprobi Judæorum Scri- pturarum epulis sine Christi fide celebratis, ipsum pariter cum eximiis membris ejus, id est apostolis, perdere disponunt; atque a se fugatum, ad salvan- das gentes properare compellunt. Diximus autem, Naioth quæ erat in Rama, id est, pulchritudinem quæ erat in excelso, regni cœlestis gaudia, quæ Do- minus corporaliter ascendendo nobis promittere et aperire dignatus est, typice designare. Diximus Scri- pturæ sanctæ verba, quibus idem regnum præsagi- tum est, indicare. Sed in hac utraque pulchritudine excelsa Dominus fidelibus suis et manet semper et apparet; ab infidelibus vero ac superbis sese avertit et aufert, quia neque audientes a doctore, quod regnet in cœlis, credunt; neque ipsi legentes in propheta, quia *ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (Psalm. lxxvii, Ephes. iv)*. Et, *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psalm. cix)*; vel cætera hujusmodi de illo dicta intelli- gunt. Et hoc est, David ob Saulis insidias fugere. De pulchritudine posita in excelso, Dominum Salva-

atorem, qui est in dextra Dei, a superbis audie- tibus ad cœlum ascendisse non credi, cujus sacramentis tota prophetiæ Scriptura redundat, ipsum quærenti- bus impiis, in Prophetica lectione nullatenus posse reperiri, qui semper manens ubique totus, cum abest iniquis, et recedit, videamus quo veniat et adsit.

Veniensque locutus est coram Jonathan, Quid feci? etc. Expulsus namque non credendo Dominus a reprobis, dulcius amantium se solet corda revisere, eosque incarnationis suæ, ac vitæ innoxie, nec non et persecutionis injustæ crebrius admonere, ut læ- tantes in illo consistantur memoriæ sanctitatis ejus.

Quinimo vivit Dominus, et vivit anima tua, etc. Uno tantum gradu a morte divisus est, hoc est, ipsius in qua manebat domus pariete, quando (sicut etiam quinquagesimi octavi psalmi titulus continet) misit Saul, et custodivit illum, ut eum interficeret. Sed mox eidem morti per fenestram lapsus ereptus est, atque aufugiens ad integrum salvatus est, ut mise- rante Domino fieret, quod in eodem titulo præmis- sum est: in finem ne disperdas David, in tituli Inscriptione. Quod pari ordine etiam de Domino Sal- vatore debet intelligi, quia videlicet uno tantum, quantum ad hominum temeritatem, gradu sit a morte divisus, quando miserunt principes sacerdotum, et custodierunt monumentum ejus, ut ei quasi aditum resurgendi præcluderent, negato resurrectionis aditu, cohærentes ei discipulos a fide detraherent, retractis a fide discipulis cunctam nominis ejus de medio me- moriam eraderent. Sed juxta memoratæ inscriptio- nis testimonium, sicut non titulus, qui a Pilato scriptus est, Hic est rex Judæorum; sic nec regis ejusdem imperium potuit aliquando corrumpi.

Et ait Jonathan ad David, Veni, egrediamur in agrum, etc. Mirus ordo dicendi, quasi ad Deum cœpit, quod tamen ad hominem loquendo complevit; sed hoc pro incomparabiliter ardente affectu juve- num, virtute mutua sibi invicem commendatorum; hoc ad indicium fidei, Deo teste, semper et ubique servandæ; quam grammatici figuram Græcæ para- prosdociam, id est, inopinatum exitum vocant. Prius igitur in urbe secreti, deinde et in agrum egressi Jonathan et David, fœdus Domini ferunt, ut non Jonathan a David, si quid de eo pater ejus boni cogitet, abscondat; non illum ad patrem, nisi forte ad pietatem conversum, introducat; sed et Jonathan ipse, si vixerit, misericordiam accipiat a David; si vero mortuus sit, misereatur David domus ejus usque in sempiternum. Quia primitiva Ecclesia in exordio sui non parva ex parte judaizans, sed mox in fructi- feram Christianæ libertatis latitudinem egrediens, pactum cum Domino perpetuæ dilectionis iniiit; placuitque, ut si qui de Judæis persecutoribus Christi bonitatem agnoscere, atque ad eum converti voluis- sent, mox fidelibus ejus membris, hoc est ipsæ Ec- clesiæ eorum fides et conversio panderetur, quate- nus ejus consortio plenam possent obtinere salutem, et non porcis margaritas, non ejus sacramenta pro-

lananda incredulis, sed potius his quicumque in pace A
vivere gauderent, pie suscipienda crederentur. Et si
quidem apud Judæos integer Ecclesiæ status et vita
maneret, non tamen suo merito credentes, sed mi-
seratione et misericordia sui coronarentur Auctoris.
Si vero illis spernentibus ad se via vitæ converte-
ret, nihilominus tamen et viritim usque in finem
sæculi de illa gente credentibus, et cunctis simul
conversis in sine reliquiis, misericordiæ non nega-
retur introitus.

Dixitque ad eum Jonathan: Cras Kalendæ sunt, etc.
Kalendas Scriptura sancta non disparia illa mensium
initia, quæ annua duodecim habent Romani, sed
novilunia, quæ a Græcis Neomenia vocantur, signi-
ficat; quæ solemniter Hebræi juxta institutionem
legis, hostiis, epulis et otio sabbati, id est, requiei B
celebrabant. Hoc significante Spiritu sancto, quoties
Christus Ecclesiam, quoties animam quamque fide-
lem quasi sol lunam novo suæ gratiæ lumine resper-
serit, mox spiritualis vitæ hostias Deo solemniter of-
ferendas, mox divinorum eloquiorum dapibus dul-
cius indulgendum, mox a cunctis exterioris curæ
tumultibus felici otio esse feriandum. Unde nunc
Jonathan venturus in crastinum Kalendis loquitur ad
David.

Descendens ergo festinus, etc. Ut videlicet die qua
operari usque ad Kalendas licebat, iret; quo per
Kalendas, in quibus cunctos silere dicebat, quietus
sederet. Dicit ergo Jonathan ad David, futuras in
crastinum Kalendas, et requirendum eum a Saule
usque perendie. Dicit ad Christum Ecclesia primi-
tiva, per ipsum jam docta quid dicat ad ipsum;
instare tempus quo Soli justitiæ credentes sive cre-
dituros ex Judæis, luce veritatis innovet; quæsitu-
rosque illum incredulos, et in ipso novæ lucis exor-
tu, qui sit per auditum verbi, et incremento lucis
ejusdem, quod agitur per operationem verbi auditi.
Et audientibus enim in Ecclesia, et operantibus
mandata Evangelii, concinnabant dolos illi, de qui-
bus loquitur Dominus: *Confundantur et revereantur
inimici mei, qui quærunt animam meam (Psalm. xxxiv,
xxxvi et lxx).* Monebat Jonathan David, ut descen-
deret festinus, veniretque in locum ubi celandus es-
set, et hoc in die qua operari liceret; sederetque
juxta lapidem Ezel, quod interpretatur abiens, sive D
pergens. Rogabant majores natu Ecclesiæ primitivæ
Dominum, ut per inspirationis suæ gratiam festine
descenderet in corda fidelium, locum videlicet sui
semper amoris receptorum, de quo canitur in Psal-
mis, *Et factus est in pace locus ejus (Psalm. lxxv).*
Ubi celandus esset per fidem ab eis qui Christianæ
paci discredendo resisterent, ac solis exterioribus
dediti, interna sui Conditoris mysteriis non mere-
rentur intueri. Precabantur quoque devoti, ut ven-
iens mansionem facere dignaretur apud fortes fide,
qui prompti essent animo, vel ad virtutem semper
alta proficere, vel virtutibus consummatis ad visen-
da gaudia vitæ cœlestis abire. Hæc autem cupiebant
in luce gratiæ præsentibus, tempore videlicet ope-

randi bonum ad omnes, currendique in via lucis, ne
quis a tenebris exterioribus comprehendatur impro-
vidus. Hæc et hodie sicut et tunc, et donec hodie
cognominatur, sanctorum desideria Dominum Sal-
vatorem facere votis insatiabilibus optant.

Et ego tres sagittas mittam juxta eum, etc. Et ego,
inquit Ecclesia Domino, te habitante in cordibus per-
fectorum, prædicatores sanctæ et individuæ Trini-
tatis mittam, qui pennis virtutum volatiles, acumine
dicendi penetrabiles, arcu sedulæ lectionis exciti,
fragilliores quosque adhuc, et quasi terrestres, in
vicinia tamen fortium socia dilectione manentes,
fidei verbo feriant, quatenus salutifero vulnere cha-
ritatis tacti, visibilia quæque graviter ferre, in sola
sui Auctoris memoria quiescere, solam ejus visio-
nem pro dulci habere cogantur. Mittam autem eos,
non quasi in incertum verbi cursum finituros, sed
quasi exercens me ad signum veræ et unicæ salutis,
quasi ad solum divinæ voluntatis intuitum, cunctos
meæ doctrinæ dirigens ictus ad destinatum perse-
quar, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo
Jesu. Mittam quoque et auditores ad obediendum
fidei alacres; qui universa spiritualium dicta sive
gesta doctorum sollicitè perquirentes, ad mei status
gloriam pie sequendo referant. Quibus videlicet au-
ditoribus, si proximos eosdem magistros, atque in-
tra eos positos bene vivendo capiant, ostendero, si
tu me visitare digneris, solitam de Judæis benedi-
ctionem augendam; quia pax tibi est, quiescentibus
interim odientium armis. Sin autem ipsis meis humi-
libus doctores ultra se excussos, et a Judæa perse-
quendo repulsos intimavero, vade et intende ad vi-
sitandas omnes gentes; quia hæc est æterni volun-
tas et providentia Patris, ut, contingente in Israel
cæcitate, plenitudo nationum vitæ januas intret. De
verbo autem unico Patris, quod locuti fuerimus, ego
constitendo, et tu docendo, sit ipse Deus Pater omni-
potens solus testis æternus inter me et te; et recte,
quia solus arcana Filii novit Pater, et soli quibus
revelare dignatus fuerit Pater. De quibus loquitur
idem Filius Patri: *Et revelasti ea parvulis (Matth. xi)*
Qui hunc Deum ante sæcula generatum, in fine sæ-
culorum incarnari, et illos disposuit eadem incarna-
tione salvari. Non autem hæc loquens Ecclesia, Do-
minum quæ agere debeat quasi nescium instruit, sicut
nec quasi nescium quæ ipsa factura sit docet; sed
quæ ab ipso misericorditer facienda per ipsum didi-
cerit. Hæc ut citius faciat, devotis precibus optat;
quæ a se recta facienda per ipsum acceperit, hæc
sibi gratias agendo confiteri laudabunda non cessat.

Absconditus est ergo David in agro, etc. Abscondi-
tus est Christus in Christianis per fidem ne videretur
ab eis qui non nisi terrena et temporalia scire, cre-
dere et amare didicerunt; et venerunt tempora qui-
bus Ecclesiæ splendor novo Solis justitiæ jam magis
ac magis augesceret tactu: seditque populus Ju-
dæorum in his qui de terreno potius regno super-
biri, quam pro cœlesti humiliari gaudebant, ad liban-
das epulas lectionum sacrarum

Vacuasque apparuit locus David, etc. Legentibus A et interrogare, vel Jonathan respondere voverit, cum manifestissima præcesserit causa regii livoris, qua non frustra David suæ salutis, imo etiam vitæ consulere debuerit: nisi forte putandus est Saul crebro se invadente dæmonio multa fecisse vel dixisse, quæ more energumenorum, nec præmeditari prius, nec post reminisci valuerit: inter quæ hæc quoque in David furentis potius quam audientis animo gesta credi debere. Cui etiam sensui videtur astipulari Scriptura, quæ, absente a mensa Saulis David, non præmissam injuriam retractasse Saulem, sed tantum cogitasse dicit, ne forte esset pollutus, vel nocturno videlicet somno, vel coitu, vel aliquo rei funebri aut sordidantis tactu, quo a mundorum juxta legis edictum arceretur convicto. Astipulari et illud quod in capite totius hujusce lectionis scribitur: *Et factus est spiritus Domini malus in Saul* (I Reg. xix). Verum hæc utcumque se habeant, mysticus sensus in promptu est. Respondit enim columbina simplicitas electorum Christi, principatui Synagogæ persecutrici: Jesus Christus, de quo interrogas, Deus et Dominus meus rogavit me obnixè, ut, missis in hoc ipsum et circumquaque doctoribus, venire facerem eum in cor Novi Testamenti gratia gaudentium, ubi non cruor victimarum, non manna Mosaicum, sed secundum ordinem Melchisedech acto sacerdotio, ipse panis vivus, qui de cælo descendit, in mysterio celebratur. Unde rectissime talium conventus sacrosancto nomine Bethlehem, id est, domus panis vocatur. Dimitte me, inquit, venire ad tales, baptismatis ejusdem mysterium, simul et catholicæ tuæ pacis credendo consortium. Sed et quod primum atque ultimum docet, verbi quo catechizentur, et perpetuo confirmantur, eis committendum præsidium; quoniam sacrificium solemne est ipsa vita conversorum in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus (Ps. XLVII). Unitas electorum meorum, qui sunt fratres mei et cohæredes facti per gratiam, me crebris precibus, ut eorum semper numerum novo credentium fetu multiplicare digner, obsecrat. Nunc ergo si diligis me ex toto corde, etiam alios per te futuros meos fratres visitando lucrificam ob hanc causam. Neque typicam legis mensam cum suis ultra quærere curavit; neque in Scriptura, quam carnaliter legendo non intelligis, eum qui spiritualiter est quærendus invenis.

Cogitabat enim, quod forte evenisset ei, etc. Cogitabant enim Judæi quod non esset Jesus mundus, nec purificatus a peccatis, qui sabbatum violasset, et cetera contra legis vel potius suarum traditionum decreta faceret simul et doceret. Atque ideo merito nil in Scripturis de illo signatum posset inveniri. Cogitabant quod non essent mundi Christi discipuli, quod justitiam fidei operibus ac purificationibus legis anteponebant, ideoque nec magni pendebant eos secum ad sacrificia non venisse, quos ob vivendi discrepantiam toto detestabantur ex animo, vel etiam extra Synagogam fecerant.

Cumque illuxisset dies secunda post Kalendas, etc. Cum in corde fidelium novæ gratiæ jubar augescendo feliciter post silentium audiendi sermonis ad tempus usque veniret operandi quæ docebantur, nihilominus infidelium procacitas vacuas sine Christo et Scripturarum alimonias, et ritus carnalium celebrabat cæca sacrorum, quærebantque perfidi parentes ab electis Christo filiis, de quibus dicitur: *Filii vestri in quo ejiciunt* (Luc. xii)? Cur non Christiani ad carnalia legis opera, circumcisionem dico, victimas, et solemnia multimoda vel audienda cum cæteris, vel agenda confluerent? Cur non ipse Jesus, quem de radice Jesse incarnatum, mortuum, ac resurrexisse, Christum Deum crederent, in prophetica lectione posset uspiam reperiri?

Et respondit Jonathan Sauli: Rogavit me oenixe, ut iret in Bethlehem, etc. Mirum quidem videtur juxta litteram, cur hoc modo de David vel Saul cogitare

et interrogare, vel Jonathan respondere voverit, cum manifestissima præcesserit causa regii livoris, qua non frustra David suæ salutis, imo etiam vitæ consulere debuerit: nisi forte putandus est Saul crebro se invadente dæmonio multa fecisse vel dixisse, quæ more energumenorum, nec præmeditari prius, nec post reminisci valuerit: inter quæ hæc quoque in David furentis potius quam audientis animo gesta credi debere. Cui etiam sensui videtur astipulari Scriptura, quæ, absente a mensa Saulis David, non præmissam injuriam retractasse Saulem, sed tantum cogitasse dicit, ne forte esset pollutus, vel nocturno videlicet somno, vel coitu, vel aliquo rei funebri aut sordidantis tactu, quo a mundorum juxta legis edictum arceretur convicto. Astipulari et illud quod in capite totius hujusce lectionis scribitur: *Et factus est spiritus Domini malus in Saul* (I Reg. xix). Verum hæc utcumque se habeant, mysticus sensus in promptu est. Respondit enim columbina simplicitas electorum Christi, principatui Synagogæ persecutrici: Jesus Christus, de quo interrogas, Deus et Dominus meus rogavit me obnixè, ut, missis in hoc ipsum et circumquaque doctoribus, venire facerem eum in cor Novi Testamenti gratia gaudentium, ubi non cruor victimarum, non manna Mosaicum, sed secundum ordinem Melchisedech acto sacerdotio, ipse panis vivus, qui de cælo descendit, in mysterio celebratur. Unde rectissime talium conventus sacrosancto nomine Bethlehem, id est, domus panis vocatur. Dimitte me, inquit, venire ad tales, baptismatis ejusdem mysterium, simul et catholicæ tuæ pacis credendo consortium. Sed et quod primum atque ultimum docet, verbi quo catechizentur, et perpetuo confirmantur, eis committendum præsidium; quoniam sacrificium solemne est ipsa vita conversorum in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus (Ps. XLVII). Unitas electorum meorum, qui sunt fratres mei et cohæredes facti per gratiam, me crebris precibus, ut eorum semper numerum novo credentium fetu multiplicare digner, obsecrat. Nunc ergo si diligis me ex toto corde, etiam alios per te futuros meos fratres visitando lucrificam ob hanc causam. Neque typicam legis mensam cum suis ultra quærere curavit; neque in Scriptura, quam carnaliter legendo non intelligis, eum qui spiritualiter est quærendus invenis.

Iratus autem Saul adversus Jonathan, etc. Irati Synagogæ majores adversus spiritualium cæcum matrem ejus Ecclesiam adulteræ vocabulo notant, quia pro Moysæ Christum, pro amico sponsi sponsum, pro servo dominum nobiliter regenda suscepit. Nunquid ignoramus, inquirunt, quia diligis Jesum in confusionem tuam, et in confusionem doctrinæ Christianæ? Quæ merito ignominiosa vocatur, quia legis sacra deferens, etiam augustissimam et longe lateque glorificam templi frequentiam ulro deserere, atque in abditis potius suos conventus despecta cogere gaudet. Quamdiu enim fides in Je-

sum terris adfuerit, non stabilis eris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte doctores, et adhuc eos qui Jesum Christum et Deum credunt et confitentur, ad nos potius audiendos, nostra sequenda dogmata, quia Filius mortis est, huic nomini seruentium cœtus. Hæc quidem dicebant perfidi; quod tamen longe aliter quam querebantur evenit, quia qui propter regni terrestriis amorem peregrinantes in terra cœli cives persequebantur, et terræ regnum simul perdididerunt et cœli: quod utrumque potuissent habere, si unum utriusque Dominum non impie persequebando repellere, sed pie sequendo suscipere mallent.

Respondens autem Jonathan Sauli patri suo, ait, etc. Respondens infidelibus cœtus fidelium Christi, ait: Quare moritur Christiana religio? Cur ipse Christus a vobis rapido deute laceratur, quem præses ipse, qui morti dedit, prius innocentem confessus est et justum? quem latro, qui pariter et mortis sententiam accepit, nihil mali fecisse testatus est? Verum persistentibus in fidei defensione cobæredibus Christi, concurrerunt ad arma perfidi, quibus eos debellarent; et quia ad Christum post resurrectionis gloriæ pertingere, quia secundo in eum manus mittere nequiverant, ipsius pro eo membra percuterent.

Surrexit ergo Jonathan a mensa in ira furoris, etc. Mota persecutione propter verbum, retraherent se paulatim apostoli, ac primi Ecclesiæ magistri, etiam ab ipsa judaizandi consuetudine, quam ob devitandum persequentium scandalum aliquandiu tenuerant, sicut et in Epistola ad Galatas, et apostolorum plenius Acta testantur. Et quibus in audiendo carnaliter sonantia legis verba interesse non abnuerant (quod est, ut supra exposuimus, novilunii intellectualis initium) eis in observando hæc carnaliter nequaquam annuere vel abesse volebant. Erat enim tristitia illis magna, et continuus dolor super Christo cordi eorum, eo quod docentes eos non audissent fratres et contribules sui, ut crederent in eum; qui cum esset super omnia Deus benedictus in sæcula, ex eis secudum carnem inter omnia nasci, et ut nos a maledicto legis eriperet, fieri dignatus est maledictum pro bonis.

Cumque illuxisset mane, venit Jonathan in agrum, etc. Cum post doctrinam operationemque gloriosam etiam virtutum exhibitio quasi tertia dies Kalendarum in Ecclesia cœpisset oriri, venit spiritualium concursus societas doctorum, relicta litteralis observantiæ mensa, in fructiferam gratiæ libertatem, juxta dispositionem Domini Salvatoris; secutus est et auditorum chorus humilium, cui ipsa præcipiens ait: Vide ut crescas donorum passibus actuum, et cunctos quos ego prope vel procul dispergo verbi ministros, in mea catholica pace conservandos intelligas, nec de cujusquam quasi duro ad præsens eventu turberis, quamvis mors immatura præripiat, quamvis Indus ater, quamvis Scythia immanis barbarusque rapiens ab invicem dirimat, omnes mei status integritas uno corde et anima conjungit, uno eodemque in cœlis

A vitæ præmio donavit. Vel certe ita dicentem colligere puerum, et afferre Jonathæ sagittas quas jecit, cognoscere discipulos bonos cuncta diligentius suorum dicta simul et facta magistrorum, atque hæc ac confirmationem universalis Ecclesiæ pie et sobrie retractanda referri. Cumque auditores seduli dicendo pariter et operando verbo iustitissent, misit ipsa columbina unitas sanctorum, quæ consueve vocatur Ecclesia, et alios doctores, qui ultra primos auditores progressi, etiam exteris, id est, gentium civitatibus verbum committerent. Venit itaque humilitas discentium, et ad intuenda gesta vel prædicamenta eorum quos misera Ecclesia, quia et ab ipsa missione repente fide ferventis Ecclesiæ nova vox insonavit, quam prævidere minorum nescivit humilitas; ostendens eos qui instar sagittarum verbi acamine corda salubriter vulnerarent, porro in gentibus esse destinandos; quarum prima et eximia sagitta Cornelii centurionis præcordia petens, excussa sanie lethifera, recipiendam melius novam vulneravit ad vitam. Clamavitque Ecclesia suis auditoribus supernæ adhuc dispositionis ignaris; quod est post tergum pueri, ne quis tardaret crescentis gratiæ tempore iter peragere virtutis.

Collegit autem puer Jonathæ sagittas, etc. Didicit humilis piorum discipulatus suorum ex ordine gesta, didicit et dicta præceptorum, atque ad Ecclesiæ cunctam retulit laudem; sive, juxta quod supra exposuimus, vidit vel vita adhuc vegetos, vel jam morte præreptos Christi discipulos ab Hierosolymis, unde verbum Domini exivit, longe lateque dispersos, et cunctos in una cœlesti Jerusalem recolligendos agnovit; nec tamen divinæ voluntatis arcanum, quod pœnitentia gentibus ad salutem danda esset, scire potuit. Tantummodo enim majores quique in Domino, quilibet dicitur: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis* (Joan. xv), et ipse manu fortis, ac desideratus cunctis gentibus, rem novere secretam.

Dedit igitur Jonathan arma sua puero, etc. Dedit exempla doctorum, dedit suæ bonæ conversationis imitanda moderamina suis Ecclesiæ discipulis, et dixit eis: *Ite proficientes de virtute in virtutem, conferte hæc legis et prophetarum testimoniis, et videte, quia non alia Christo docente gerimus, quam quæ Moyses et prophetæ sunt futura locuti.*

Cumque abiisset puer, surrexit David de loco, etc. Cum abiissent discipuli obtemperantes imperio majorum, ad comparanda veterum scriptis suorum gesta temporum, apparuit gratia Christi copiosior de virtutibus sanctorum emicans, eorum nimirum qui ad accipienda dona ferventissimæ charitatis quæ per sanctum Spiritum dantur, humili semper subjectione sui noverunt cordis pandere sinus. Hæc est enim splendidissima illa proficientis Ecclesiæ varietas, quam quadragesimus quartus Psalmus canit, ut alii miraculis coruscando Christi in se præsentiam manifestent; alii adhuc litteris sacris intenti, qualiter invicem vetera et nova concordent inspiciant;

alii alia atque alia unius ejusdemque fidei obsequium gerant; in aliis denique geratur quod verba sequentia signant, ut cadens quodammodo, id est repentinus adveniens in terrena quondam præcordia divini respectus amoris, ad adorandam hæc ardentius sanctæ Trinitatis gloriam sedula compunctione provocarit; quod ipse manu fortis et desiderabilis noster agere dicitur, cum sanctos suos, ut agant, intus accendit; juxta quod et de Spiritu sancto dicitur: *Spiritus autem adjuvat infirmitatem nostram (nam quid creemus sicut oportet nescimus), sed et ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (Rom. viii)*; id est, facit; quæ figura locutionis Scripturis sanctis usitatissima, Græcæ a grammaticis metonymia, id est, transnominatio dicitur, dum per efficientem id quod efficitur constat intelligendum. Sicut et illud legislatoris: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum an non (Deut. xiii)*; id est, ut sciri faciat. *Et osculantes, inquit, se alterutrum flevunt. Nec frustra; quia quanto mutua dilectio, quam virtus altrinseca nutrierat, juvenes sanctissimos dulcius ad complexus et oscula concitavit, tanto divortium perenne, quod jamjamque sibi imminere cernebant, acrius ad lacrymas et lamenta provocavit. Sed et in typica parte dicendum, quia Dominus noster credentibus sibi de Judæis sacrosancta sui munera contulerit oris; pro non credentibus vero, et se persequendo ejicientibus, flere non recusaverit, dicens: Quia si cognovisses et tu. Osculari etenim se alterutrum David et Jonathan est, et Dominum Ecclesiæ salutaria sui verbi dona conferre, et Domino Ecclesiam devota verbi ejusdem vel confessione vel doctrina respondere. Flere pariter eosdem est, et Dominum in carne nostra, vel pro excitandis ad vitam electis, vel pro manentibus in morte æterna reprobis, pietatis lacrymas fundere; quorum in Lazari resurrectione unum, aliud in viso et defleto Jerosolymorum excidio probatum est; et sanctos ejus etiam nunc ipso inspirante lugere multos ex his qui peccare, nec ad salutem per pœnitentiam curavere reverti. Neque enim potuerunt credentes sine dolore et luctu videre Dominum Christum, relictis in incredulitate suis contribulibus, ad salvationem gentium converti. Flevunt, inquit, pariter, David autem amplius; quia quidquid Ecclesia pro suo vel cremento quo gaudeat, vel detrimento quo contristatur, laborat, parum est omnino ad comparationem eorum quæ pro ea Deus in carne facere potuit.*

Dixit ergo Jonathan ad David: Vade in pace, etc. Surrexit autem Dominus de medio Synagogæ non credentis, dicens: Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta (Matth. xxiii); et abiit ad Ecclesiam sibi de gentibus requirendam. Sed et perfectiores quique ad doctores in Ecclesia primitiva reversi sunt a consideratu præfatæ immutationis dexterae Excelsi ad perficienda novæ descen-

dentis a Deo de cœlo cœpta culmina civitatis. Quod si civitas, ut supra visum est, lectionis prophetica munitio placet intelligi, unde dictum est: *Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui beneficiis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris (II Petr. i)*; et hanc afflictos mœrentesque ingredi non parum placet, quatenus in ejus tutela secretus quisque vel dulcius lacrymis vacet, vel doctius lacrymas tergat.

CAPUT VIII.

Achimelech sacerdos, David et sociis ejus sanctificatum panem et gladium Goliath dat, Doech Idumæo de abditis speculante insidias.

(I Reg. xxi.) *Venit autem David in Nobe ad Achimelech, etc., usque ad id quod scriptum est: Non est huic alter similis, da mihi eum.* Principaliter quidem in hac lectione David ostendit Dominum Salvatorem de sua stirpe regem pariter et sacerdotem esse nasciturum, dum panem sanctificatum, solisque comestilem sacerdotibus, sibi suisque manducandum accipit, regali jure devicturus, gladio cæteris dissimili sese fortiter armat. Sed non aliquid vetat, etiam per panem, verbi pabulum, per gladium vero eos qui verbo veritatis improbos feriant, intelligi. Ideoque in hac lectione Dominum præcepisse apostolis ut continentibus se a vitiorum sorde gentibus Evangelium crederent; et eos qui fuerant arma fortis iniqui facerent arma justitiæ, manu forti et desiderabili non tantum ad consentiendum veris, sed etiam resistendum falsis dogmatibus apta. Neque indecenter bifario sulget argumento; cujus ipse Dominus in Evangeliiis mentionem facere dignatus est. Venit ergo David, insidias Saulis fugiens, in Nobe civitatem, quæ vertitur in latratum, ad Achimelech sacerdotem, qui interpretatur frater meus. Rex venit, insidias Judæorum declinat Salvator in conventum doctorum fidelium, qui, diuturnis noctibus vigiliis intenti, magnos quosdam pro Domino, ut ita dixerim, latratu prædicationis dare, ac domum fidei sagaciter, ob memoriam internæ refectionis, ab improborum consuerunt incursu defendere; qui et ipsi recte vocabulo Achimelech sacerdotis indicantur, quia videlicet novi in Christo sacerdotii sunt ministri, qui audire merentur: *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, et sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel (Luc. xxi)*. Quos alibi Dominus, quia, declinatis persecutoribus, quærere voluerit, Patri supplicans ostendit, dicens: *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me, ad defensionem meam conspice. Erue a fratre, Deus, animam meam, et de manu canis unicam meam. Libera me de ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te (Psalm. xxi)*.

Et obstupuit Achimelech, etc. Obstupuerunt antiqui electi, obstupescunt et moderni, quoties mente simplici excipiunt dominicæ visitationis adventum.

non solum majestate visionis ejus attoniti, sed et raritate eorum turbati, qui tantæ pietatis gratiam sequi concupiscant. Sic enim dictum est: *Quare tu solus, et nullus tecum?* Quomodo alibi dicit: *Periit fuga a me, et non est qui requirat animum meam* (Psal. cxli). Cum certum sit, tempore passionis multos sanctorum, quamvis ad comparationem turbæ persecutricis paucissimos, diligendo quæsisse animam Christi. Sed sicut ubi non erat in eis de quibus præmissum est: *Abconderunt laqueos mihi, qui quærunt animam Christi* (Psal. xxiv), sic et hic non erat de eis qui expulerunt Christum ullus qui sequeretur fidem Christi. Et alibi cum diceret: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum* (Psal. xiii). Ut non omnes prorsus homines, sed omnes de quibus loquendum susceperat, se significasse monstraret, subjunxit infra, et ait: *Qui devorant plebem meam sicut escam panis: Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor, et quoniam Deus in generatione justa est.* Et in Evangelio Dominus: *Nisi granum frumenti, inquit, cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert* (Joan. xii). Cum constet eidem grano etiam ante mortificationem passionis suæ multos obsequiis adhæsisse fideles. Sed ipsum solum dicitur sine societate illorum qui prius increduli per eandem passionem erant ad fidem vocandi. *Quare ergo, inquit, tu solus, et nullus tecum?* Quare tu solus, id est, cum membris tuis fidelibus, et nullus extra prælinitum a Patre numerum potuit de tanta multitudine salvari? Quod obstupescendo potius dictum est, quam ut contra superbum consilium ratiocinando loquantur electi.

Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, etc. Ait Dominus ad apostolos, regni utique perennis simul et sacerdotii hæredes: *Præcepit mihi quantum valuit populus persecutorum et incredulus, ne eum docendo ad fidem vocarem.* Et dixit quodammodo in auribus meis: *Nemo sciat causam invidiæ et insidiarum propter quam, me refecto, ad gentes saluti dandas missus es, et cujusmodi te præceptis odio iniquo redundantibus a finibus meis eliminare satagerim.* Cui simile est illud Psalmistæ: *Disputaverunt, ut absconderent laqueos: dixerunt, Quis videbit eos* (Psal. lxvii)? Cum ille videret, qui etiam hæc disputantium renes et corda scrutatus est Deus (Jer. xvii). Nam et credituros, inquit, obediturosque mihi populos nationum discrevi variis in partibus orbis; quibus, obsecro, si quid habetis ad manum perfecti operis, in exemplum conversionis adhibete, vel alimenta sacræ legis, quæ quinque Mosaicis præfulget scripta libris, aut quidquid ex vobis ipsis superinvenire poteritis, ad salutem eorum offerre curate. Jactant quidam vel impunitatem mendacii sui, vel Scripturæ vituperationem aucupantes, quod David mentiendo

A suam suorumque non dubitarit quærere salutem. Quibus respondendum est, et David ipsum alibi, et multos sæpe sanctorum peccando Deum offendisse, imo non justificari in conspectu ejus omnem viventem, dicente tanto apostolo, qui præ amore exinio in Conditoris et Domini sui pectore recumbere meruerit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. i). Non autem Scripturæ sanctæ nobis ob hoc eloquia ministrata, ut per exempla bonorum peccare disceremus; sed ideo bonorum etiam peccata Scripturis sanctis indita, ut eis delinquentibus de nostra justitia non præsumere, eis pœnitentibus doceremur de nostri reatus venia per pœnitentiam acquirenda confidere. Hoc tamen loco facile reor posse defendi beatum David non mendacium dixisse, sed, necessitate instante, cautiore veritatem occultasse sermonibus. Denique non ait amicum sibi regem, non se regis fugisse negavit insidias; sed Rex, inquit, præcepit mihi sermonem, et dixit: *Nemo sciat rem, propter quam a me emissus es.* Cui dicto talis sine mendacii fuco potest sensus non inconvenienter aptari: Idcirco solus et cæterorum comitatu desertus advenio, quia tale mihi rex præceptum citius fugiendi dedit, quod nullus inimicorum, ne me hic fuisse prodal, scire debeat. Sed si qui de mendacio, an justi viri constantia ejus aliquando debeat quasi necessarium flagitare præsidium, scire velit, legat sancti Augustini librum de mendacii Generibus octo, mirifica salubrique discretionem moderatum; sed et collationes Patrum, ubi Joseph non ignobilis inter Patres, de nil definiendo eximie disputans, etiam hujus quæstionem partem plenissime assumpsit. Proposui solum, ut hoc tantum in præsentiarum breviter dicere sufficiat. Cum absque ulla dubietate præferenda sit semper mendacio veritas, aliquando tamen, propter rerum circumstantiam, hoc utiliter ad tempus usurpandum, et illa contra sit occultanda salubriter. Denique Raab meretrix, nonne ex operibus justificata est, suscipiens nuntios, et alia via ejiciens? quod absque mendacii ad tempus assumpto adminiculo justificationis meritum implere non potuit. At Doeck Idumeus, cujus præsens lectio explorationem, sequens prodicionem continet, ob manifestam veri cognitionem in typum Judæ Iscariotis destrui in finem, evelli, emigrari et eradicari meruit de terra viventium.

Et respondens sacerdos David, ait ei, etc. Quia laos Græce populus dicitur, panes laicos populares significat, id est, non oblatione sacros, sed viles, et communem præparatos ad usum. Respondens igitur Christo sacer ordo ducum spiritualium: Non, inquit, habeo quidquam sapientiæ sæcularis in opera justitiæ, sed tantum verbum Evangelii, quod mundis committam auditoribus. Sed neque hoc gentibus credendum æstimo, nisi forte a diversis errorum illecebris ad unius Ecclesiæ virginis castitatem pie-

tatemque conversis. *Non est enim tonum sumere panem filiorum et mittere canibus* (Matth. v; Marc. vii).

Et respondit David sacerdoti, et dixit ei: Equidem si de mulieribus agitur, etc. Respondit mittendis ad docendas gentes apostolis: *Quæ Deus purificavit, vos commune ne dixeritis* (Act. x). Continuit enim se Ecclesia meo præsentis auxilio ab idololatria cæterisque flagitiis, ex eo tempore quo egressa per confessionem a priscae latebra cæcitatæ, usque dum ad lucem cognoscendæ sanctæ, quæ Deus est, Trinitatis accessit; et fuerunt corda humilium sancta per abrenuntiationem Satanæ. Porro conversatio hæc, qua vivitur inter gentes, polluta est, necdum his qui catechizantur, regenerationis fonte et gratia Spiritus ablutis, sanctificatis et justificatis; sed et ipsa præsentis luce reconciliationis sanctificabitur in eis qui baptisma devoto corde suscipiunt. Notandum sane juxta litteram, quam cauta solertia vel sacerdos David interrogaret, vel ipse sacerdoti de sua suorumque puritate responderit. Non enim solum, ut panem sanctum accipere possint pueri, si mundi sint a muliere, perquirat; sed ab omni pollutione, quæ mortalibus accidere solet, si sint mundi, scutatur, specialiter de muliebri contagio copulæ, quasi cæteris majora perquirens. Revera enim maximum est hoc eorum duntaxat quæ non quidem per culpam reos faciant, sed tamen per immunditiæ cujuslibet, verbi gratia, morticini, vel reptilis tactum, a sanctorum tactu deterrent. Sed et David non sine discretionem se suosque discutiens, ab uxoris quidem complexu continuisse assertit, tempus ejusdem continentiæ sollicitus exponit. Vasa puero- rum sancta omnia, id est, arma, vestimenta, et ipsa quæ ob mittendum forte viaticum gestabant vascula, munda a totius sordis attaminatione testatur. Et quia non sine maxima discretionem, quæ divinis erant sacra ministeriis, in communem transferenda noverat usum, ne dispensatorem horum sacerdotem quidquam sui status celaret, viam tantum qua venerant dicit esse pollutam, jacente videlicet in ea re qualibet funebri, vel per seipsam immundam. Sed et ipsa, inquit, hodie sanctificabitur in vasis; id est, non tamen crediderim commaculati nos potuisse per hoc quod iter ipsum cui quid immundum inesse incederemus, qui nostra solliciti omnia et vasa et corpora ab ejusdem coinquinationis servavimus tactu.

Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Quia mundos qui acciperent audivit, sanctificatum eis dare consensit; quod nullatenus facere auderet, si non eos per omnia mundos agnovisset. Si autem tam solerter munditiæ quærebatur ejus qui sanctificatum Moysi manibus panem typicum gustaret, quantam necesse est munditiæ curam gerat, qui in sanctas ac venerabiles Christi manus acceptum panem, in sacramentum corporis ejus consecratum, in memoriam mortis ejus mortalibus creditum, ad vitæ peregrinitatis est auxilia sumpturus? Nempe illud apostoli

necesse est semper animo retineat: *Quia quicumque manducaverit panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat* (I Cor. xi). Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem.

Neque enim erat ibi panis, nisi, etc. Dabant apostoli his qui credebant, et baptizabantur ex gentibus, verbum legis et prophetarum, Evangelii gratia sanctificatum. Neque enim erat in apostolis apostolorumque discipulis scientia litteralis, nisi tantum libri prophetici, qui antiquo illo populo palam ad legendum propositi, nuper fuerant per Incarnationem Domini, ne ultra dicere servarentur, adimpleti; ut scriberentur libri Novi Testamenti, ad resciciendas sacerdotales animas, id est, sacerdotis æterni membrum adunatas, sancti Spiritus igne calefacti. Et notandum, quod ait panes petisse David, non autem quinque vel duodecim (tot enim fuerunt panes propositionis) sed singulari numero panem sanctificatum accepisse perhibetur; quomodo et supra quinque lapides in peram misisse, sed uno Goliath stravisse memoratur. Quinque sunt libri, quibus doctrinæ legalis elementa continentur. Sed, sicut apostolus ait, *Omnis lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.* (Matth. xii; Marc. xii). Quamvis etiam recte potest intelligi, panem sanctificatum singulariter quidem dictum, vel propter unitatem fidei et dilectionis; pluraliter vero intelligendum propter vel opera virtutum multifaria, vel divinarum Scripturarum, quibus ad virtutes instrui- mur, multiplicem copiam; quomodo quod singulariter in Psalmis scriptum est: *Immisit in eos muscam caninam, et comedit eos; ranam, et exterminavit eos* (Psal. lxxvii), nulli dubium quin pluraliter accipiendum sit, præsertim cum Dominus in Evangelii hujus exemplo lectionis misericordiam sacrificio præferendam affirmans, plurali numero panes ei datos asseveret (Matth. ix). *Non legistis, inquit, quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant, quomodo intravit in domum Dei, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus* (Luc. vi)? Ubi secundum interpretationem, qua Dominum Salvatorem nostrum in lectione hac sacerdotem pariter et regem diximus figuratiter ostensum, oportet præsignatum intelligi, sacerdotales cibos, adveniente Domino, non ultra tribui Levi, vel uni populo filiorum Israel, sed omnibus ad fidem vocandis gentibus esse partiendos. Omnibus enim quicumque esurire justitiam, quicumque ad veri David comitatum pertinere voluerint, dictum est: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis* (I Petr. ii). Et quia de mysterio pro viribus diximus, refert etiam ad litteræ sensum planius dilucidandum, Josephi dicta (Antiq. iii, 13) parumper de panibus propositionis quæ posuit intueri, quæ in beati quoque Lucæ expositione, ubi ad hujus loci commemorationem ventum est, nostro ad utilitatem

tegentium putavimus inserenda tractatui. Stante A enim adhuc suis temporibus religione et statu Jerosolymorum ac templi, facillime poterat ea quæ avita successione gerebantur a sacerdotibus, utpote et ipse sacerdos, nosse ac manifestare legentibus. Dicit ergo « eos ex similia absque fermento assariorum viginti et quatuor fieri solitos. » Et adjungit : « Coquuntur enim duo, et duo divisi ante Sabbatum, et Sabbato mane oblati super sacram mensam ponuntur, sibi ad alterutrum conversi, duabus pateris aureis superpositis thure plenis, qui permanent usque ad aliud Sabbatum, et tunc pro illis alii deportantur. Illi vero sacerdotibus exhibentur, et thure incenso in igne sacro, in quo omnia holo-causta fiunt, aliud thus super alios panes adjicitur. »

Erat autem ibi vir de servis Saul..... et nomen ejus B Doech, etc. Erant inter prædicantes apostolos falsi fratres, princeps est Judas; intus quidem in Ecclesia constituti per mysterium fidei, sed moti a firmitate suæ stabilitatis, sanguinei ad prodendam pacem fraternitatis (Doech namque Idumæus, motus sanguineus dicitur), potentissimi persecutorum Judaicorum, quia proxime recepit. Nec prætereundum arbitror quod Doeck iste apud Septuaginta interpretes, non quilibet pastor, sed mulio, gregis videlicet sterilis et infructuosi pastor exstitisse perhibetur. Mulam namque scimus, quia ex equa et asino promiscuum genus ducit, sicut e contra ex equo et asina burdo, voluptatem solere coeundi sine fructu appetere generandi. Cui similia sunt opera infructuosa tenebrarum, de immundo quodam quasi semine luxuriosæ vel dolosæ cogitationis edita. Utrumque enim animal æque luxuriosum. Unde dicitur de quibusdam : *Quorum carnes sunt ut carnes asinorum, et sicut fluxus equorum fluxus eorum (Ezech. xxiii)*. Sed asininum genus insuper acutiore sensu dolis est insidiisque semper intentum. Quibus nimirum operibus nequissimis in majus accumulandis, cum quilibet motus ipse a justitia, justis autem fraudes nectere promptus, impia sedulitate præficitur, quasi pascendo Doeck Idumæus mulorum gregi antefertur.

Dixit autem David ad Achimelech : *Si habes hic ad manum hastam aut gladium, etc.* Hortatur apostolos C Salvator, ut auditores suos non solum ad discendum, sed etiam ad docendum vitæ verbum, in quibus ipse mundum vincere possit, instituant, quia virtutes angelicas, per quas est ordinata lex in manu Mediatoris, quæque vigiles semper pro Ecclesia contra acrias potestates decertarent, Evangelii præcones per orbem mittere distulerit. Sermo enim, inquit, regis urgebat, id est, humanæ pravitatis, quæ sibi, neglecto Deo, regnare malebat, immensitas cogebat ut non angelos, quorum gloriam spiritualement, ob consuetudinem vitæ carnalis, videre nequiverant, mortales ad instruendos eos, sed mortales æque similes eis homines destituere, qui annuntiarent eis a vanitate converti ad Deum vivum; qui, si nunquam peccassent, domestica nunc angelicæ lucis societate gauderent.

Et dixit sacerdos : *Ecce gladius Goliath Philistæi, etc.* Dixerunt apostoli Christo, doctores adversus mundi regnum querenti : *Ecce homines pravis dogmatibus pro diabolo certare soliti, quem superasti in humilitate crucis, sunt involucris primæ prævaricationis irretiti, longe post induenta vel ornamenta sacerdotalia, id est, opera divinis conspectibus digna; si istos vis eisdem involucris absolvere, atque usque ad prædicandæ veritatis gradum promoveri, tuæ hoc virtutis, non nostræ vel pietatis esse nos latet. Neque enim est in terris quisquam mortalius, qui non hujus regni mox natus fuerit addictus servitio, quia non alios vitiosa radix semel, quam vitiose valuit proferre sobolis ramos. Et ait Dominus : Non est qui melius sciat dogmata vanitatis expugnare, quam qui his aliquando imbuti, hæc contra Ecclesiam defendere consueverant : ex horum mihi numero, quos diaboli manibus excussisse jam novi, docendo et baptizando etiam doctores præulesque Ecclesiæ futuros. Apte meminit hujus electionis et titulus Psalmi xxxiii, qui ita se habet : Psalmus David, cum mutavit vultum suum coram Abimelech, et dimisit eum, et abiit. Mutavit enim vultum, causam sui itineris dicendo quæ non erat, et celando quæ erat. Quod ita potest de Domino interpretari, quia mutaverit vultum suum coram apostolis, vel post resurrectionis gloriam immortalis apparendo, mortalem se ante passionis agonem videre solitis; vel imperando, *ut euntes docerent et baptizarent omnes gentes (Matth. xxviii)*, quibus paulo ante præceperat ut soli Judææ prædicantes, a viis gentium intrandis Samaritanorumque civitatibus abstinere; dimiserit autem eos profecturos, et prædicaturos ubique, *ipso cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis (Marc. x)*, et abierit idem ipse per ascensionis suæ triumphum, rediturus in cælum. Sed et in Psalmo eodem loquens ipse Dominus, in prima parte se Patrem semper benedicere testatur; admonens suos mansuetos, videlicet apostolos, ut secum in ejus laude prædicanda perseverent, qui se de tribulatione passionis et mortis eruerit. In secunda ad conversionem fidelium, quæ sint bene meritorum præmia declarat, maxime provocans ad epulas suavissimi panis illius quem, cum suis in regno Patris edendum, in præsentii lectione sanctificatum percipit. In tertia suos pueros quasi filios admonet, a quibus se, ad hunc panem accessuri, debeant abstinere contagiis. In quarta justos dicit ex omnibus tribulationibus eruendos, et impios debitas pœnas esse passuros. Hæc per excessum breviter dicta sunt, ut quam sibi pulcherrime Scriptura semper et ubique congruat, lector quisque dignoscat. Quod si quis objicere voluerit, sacerdotem, ad quem venit David, Achimelech, non Abimelech fuisse vocatum, respondemus eum fuisse binominum non nostra opinionione, sed inscriptione Psalmi alterius affirmantis, ubi scriptum est : *Quia venit Doeck Idumæus, et nuntiavit Saul, et dixit ei : Ecce David, in domo Abimelech (Psal. li)*. Quo et ipso nomine sanctorum glo-*

ria non indecenter ostenditur. Interpretatur enim Patris mei regnum. Et ipsi sunt de quibus Dominus regni parabolam dixit : *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti* (Luc. xiv). Id est, homo Christus de sinu Patris exiens, abiit ad homines, qui longe a sua gratia peccando recesserant, facere eos dignos in quibus ipse regnet, et reverti cum eis ad gaudia perpetuæ quietis. Et de quibus apostolus cum resurrectionis gloriam prædicans dixisset : *Primitiæ Christus, deinde hi qui sunt Christi, qui in adventum ejus crediderunt, deinde finis*; adjunxit, et ait : *Cum tradiderit regnum Deo et Patri* (I Cor. xv), id est, cum sanctos quos redemit ad Patris visionem glorificandos perduxerit.

CAPUT IX.

Veniens David ad Achis, et cognitus qui esset, furiosum se simulando evadit; fugiensque in speluncam Odollam, convenientes ad se viros quadringentos suscepit, et profectus inde regi Moab suos commendat parentes.

Surrexit itaque David, et fugit in die illa a facie Saul, etc., usque ad id quod scriptum est : *Profectus David venit in saltum Hareth.* In hac lectione Dominus persequentibus se et invidentibus, despicientibusque ea quæ cœpit facere et docere primatibus Judæorum, abiit inde, et venit in corda humilium; collectisque ad se non paucis credentium turbis, factus est eorum prin. eps. Nec mora etiam gentibus salvandis adfuit, mansionem faciens apud eos, Deo Patri simul et Ecclesiæ matri omnium nostrum reditus quandoque, juxta vaticinia prophetarum, etiam reliquias Israel in fine mundi salvandas (Isa. x). Crebris enim Scripturæ sanctæ paginis (Ose. i, Rom. ix), crebris sanctorum actibus una eademque nostri Salvatoris incarnati dispensatio, figura variante, repetitur; et recte, quia quod semper desiderabatur et sperabatur a sanctis, decebat ut semper ab eisdem prophetaretur, signareturque futurum. Fugiens ergo David a facie Saul, venit ad Achis regem Geth. Fugiens Dominus a contemptoribus sui sermonis, ne intelligatur ab indignis, venit docendo ad alios, si forte vel ipsi audiant, et si forte quiescant. Neque ab hoc agendo cessat, donec eos qui se humiliter recipere velint, inveniat. Achis frater meus, aut frater mi : Geth interpretatur torcular. Et quia

A disparem, pari adversus Dominum malignitate convenerunt; propter quod in ordine præpostero legisperiti, quo majus scientiæ munus perceperunt, eo majore muneris ipsius largitorem persequerentur insania.

Nunquid non iste est David rex terræ? etc. Dixerunt Scribæ et Pharisei Judaici regni, nequitie male servientes : *Videtis quia nihil proficimus; ecce mundus totus post eum abiit* (Joan. xii), cui cantabant per choros, dicentes : *Osanna benedictus qui venit in nomine Domini! Benedictum quod venit regnum patris nostri David, Osanna in excelsis* (Matth. xxi; Marc. xi)! Quem concinna exultatione fideles sui glorificabant, sublime ferentes, quia plures per ejus doctrinam ad promerendum vitæ cœlestis denarium, quam per nostram sint ad legis servanda jussa vocati.

Posuit autem David sermones istos in corde suo, etc. Vidit in sapientia sua Dominus incredula simul et dolosa quorundam Judæorum præcordia; et, sicut humano more loqui de Deo Scriptura solet, in tantum extimuit a facie populi qui frater ei erat humanæ communionem fragilitatis, persecutorum vero auctor impietate dominicæ conjurationis, ut eidem sua sacramenta vel monita per parabolas magis et æigmata quam aperta luce dixerit, *ne videlicet sanctum canibus et porcis margaritas committeret* (Matth. vi). Sicut enim David, qui sobrius se suis semper ostendere consueverat, os suum coram Gethæis immutavit; ita et Dominus loquens in parabolis coram superbis, et ad se suosque torquendos corda prompta gestantibus, seorsum suis omnia manifesta expositione differabat; quin et apparuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Volunt quidam immutasse os Dominum, cum dicebat : *Audistis, quia dictum est antiquis, ego autem dico vobis* (Matth. v); vel cum, translato sacerdotio, legis quoque et cæremoniarum translationem fieri voluit. Sed intueri debent quod non hoc specialiter hostibus, sed suæ potius fidei mysteria suscipientibus mutationis genus ostendit; atque ideo mutationem oris, quam in typum illius beatus David, ne ab intuitu agnosceretur, exhibuit, ad eorum potius sensum referendam, qui signa et doctrinam Salvatoris videntes non videbant, et audientes non intelligebant.

Et collabebatur inter manus eorum, etc. Manus Gethæorum, opera Judæorum; ostia portæ initia revelatæ gratiæ cœlestis; saliva, infirmitatem; barba, virtutem designat. Collabebatur David inter manus Gethæorum; labi in peccatum cæcis videbatur Dominus, comparatus operibus Judæorum, qui non solum solvebat Sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo (Joan. v). Impingebat David in ostia portæ; casum mortis invenit Dominus inter initia prædicatæ novæ salutis, quæ vice ostiorum nunc dignis aperire, nunc claudere malebat indignis; imo ipsa sibi ostia vitæ mortis occasione habuit, vel quia persequentes eum Judæi, evangelicæ gratiæ prædicationis, occidere; vel quia ipse, ut paradisi nobis limina panderet, gladium qui obsistebat flam-

neum, atque versatilem, sanguine et aqua, quem de latere suo produceret, extinguere dignatus est. Unde bene Psalmista videns eum, ut nos in portis illius Sion laudem suam annuntiaturus induceret, prius impingentem in ejusdem ostia portæ, cum de nostræ spe salvationis præmississet, dicens : *Prosperum iter faciet nobis Deus salutaris noster, Deus noster, Deus saluos faciendi, et Domini Domini*, inquit, *exitus mortis* (Psal. LXXVII). *Defluebant salivæ David in barbam*, et Dominus in cruce despectus ac blasphematus inter latrones ab impiis, omnia tolerando patienter objectu fragilitatis humanæ ad tempus divinitatis suæ fortia prætexebat. Unde Habacue propheta tropæum gloriæ crucis commendans : *Splendor*, inquit, *ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus, ubi abscondita est fortitudo ejus* (Habac. III). Neque enim frustra in Canticis Canticorum, ubi tanta solertia, tam sedula repetitione mystica Christi, sicut et Ecclesiæ membra omnia describuntur, de sola, quæ maxime virum decet, barba nihil dictum invenimus, quia nimirum quasi saliva barbam virtutem verbi perpetuam induta ex tempore carnis celabat infirmitas. Immutavit igitur os suum, mysteria regni Dei, quæ fidelibus patefaciebat, abscondendo eis qui foris esse malebant. Collabebatur inter manus illorum, peccator apparendo eis qui de legis operibus et justitia gloriabantur. Impingebat in ostia portæ, inter auspicia revelati cælestis introitus, passionis abjecta subeundo salivas mittebat in barbam, absconsa ad tempus divinæ potentia majestatis, inter vitia et irrisiones inimicorum, ignominiosa tunc temporis, id est, crucis morte moriendo.

Et ait Achis... Vidistis hominem insanum, etc. David quidem suspectus ob famam virtutum Gethæis, industrie furentis actus imitabatur, quatenus epergumeus creditus, miserantibus his qui eum viderant, dimitteretur illæsus. Sed eorum rex dispensatoriæ transfigurationis ejus inscius, ut vere furiosum eum a se repellit, suæ domus ingressu privat ut insanum. Nec porro ab umbra historiæ graditur allegoriæ veritas. Dominus enim ad sanandos oculos cordis eorum qui gloriam divinitatis suæ videre nequiverant, protulit humanæ collyrium humilitatis; sed impiorum nonnulli et in passionibus eum quasi hominem fragilitatis arguebant, et in virtutibus quasi dæmoniosum, et contraria Deo potestate miracula facientem abominationi habebant. Denique, narrante Evangelio, didicimus non solum quid ab adversariis, sed quid a suis etiam, necdum plena fide roboratis sentiretur, dicereturque de illo : *Et venerunt*, inquit, *ad domum et convenit iterum turba, isti ut non possent neque pariem manducare. Et cum audissent sui, esierunt tenere eum; dicebant enim : Quoniam in furorem versus est* (Marc. III). Hæc quidem sui carnales adhuc ob inestimabilem crebrescentiam virtutum ejus quantitatem simul et qualitatem egerunt; sed alieni vide quid etiam illi : *Et scribe*, inquit, *qui ab Jerusalem descendunt, dicebant : Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe*

dæmoniorum eicit dæmonia (Matth. XII; Marc. III). Sed et post resurrectionem ascensionemque ejus in cælos, prædicantibus apostolis veritatem Evangelii, dementes nonnulli quasi fabulosam derisere et abjecere vesaniam. Unde est quod ille sapientibus et insipientibus debitor, Christo testimonium perhibens, audivit : *Insanis, Paule, multæ litteræ ad insaniam te convertunt* (Act. XXVI). Quotquot ergo Christum furoris arguunt, et mania, non mirum si hunc a domo suæ mentis furiosè contemneudo rejiciunt.

(I Reg. XXII.) *Abiit ergo David inde, et fugit in speluncam Odollam*. Odollam interpretatur testimonium eorum; et Dominus superbiorum corda fugiens, in humilium spiritu pectora, quæ de terreno culmine vel decore nihil habent, gratus mansor ingreditur; quorum ipsa humilitas testimonium est fidele, quoniam digni sunt ut qui Christum suscipere debeant. Vel certa testimonium eorum a quibus superbiens Deus fugit, appellantur humiles, quo videlicet testimonio convincatur quia et ipsi Deo placere, Deum potuissent suscipere, si vellent.

Quod cum audissent fratres ejus, descenderunt, etc. Manente inter humiles Christo, descendunt ad eum humiliando seipsos omnes electi; vel homines, qui sunt fratres ejus, propter quod ipse homo factus est; vel angeli, qui sunt maxime domus Patris ejus, et locus habitationis gloriæ ejus. Conveniunt et omnes qui, peccatorum suorum conscientia depressi, amaræ penitentia lacrymis desiderant abluvi, liberarique ab ære alieno, id est febre peccati, quod diabolus contulit; Christo duce ac principe, sperant ad regni gaudia provehi.

Fueruntque cum eo quasi quadringenti viri. Adhærent Domino stantes quique in fide, viriliter agentes, et confortati corda per doctrinam Evangelii, quæ quatuor librorum pulcherrima unitate signata est, ad speranda, quærenda, et obtinenda cælestia regna vocati. Centenarius namque numerus, qui post tot in læva currentes numeros primus dexteram petere solet, sicut sæpe dictum est, finitis laboribus infimis superni regni pandit introitum. Sane notandum quod hæc quæ in spelunca Odollam gesta, pro viribus explanavimus, sic ad primitivam ecclesiam referri possunt, ut etiam totius Ecclesiæ non indecenter statui aptentur. Nam quæ sequuntur specialiter ad nostram, id est, gentium, spectant Ecclesiam.

Et profectus est inde David in Maspha, etc. *De Sion exiit lex, et verbum Domini de Jerusalem* (Isa. II), pervenitque crescendo ad Ecclesiam gentium, in altissima fidei et virtutum specula constitutam. Maspha namque transfertur in speluncam Pervenit et ad oratores dialecticos, philosophos, et ipsos rerum dominos sibi reconciliandos abiit; sed et his Christus usque ad complenda tempora nationum, fidem Dei Patris et Ecclesiæ pietatem religiosa sedulitate tutandam commendavit.

Dixitque Gad propheta ad David : Noli manere in arasido, etc. Dicit Christo prophetia, quæ nihil sa-

amentorum ejus canere prætermisit, ut, ingreſſa plenitudine gentium, non ultra suam fidem ab insidiis Judæorum infirmisimo credentis Ecclesiæ studeat munimine tutari, sed reliquias potius Israeliticæ gentis secundum electionem gratiæ salvas facere dignaretur; qui, vaticinia exsequens prophetarum, tempore præſinito venit ad inculcata diu, sed per se jam extollenda superbiæ pectora plebis, cui nomen Hareth, id est, more, non immerito congruit. Ipsa est igitur, cui suus auctor, quasi desponsatæ sibi virgini sponsus, sed a nuptialibus gaudiis multo tempore dilata, loquitur per prophetam: *Dies multos exspectabis me, non fornicaberis, et non eris viro, sed ego exspectabo te* (*Ose. iii*). Quod quomodo diceret idem propheta, consequenter exposuit: Quia dies multos, inquit, sedebunt filii Israel sine rege, et sine principe, et sine sacrificio, et sine altari, et sine ephod, et sine theraphim. Et post hæc revertentur filii Israel, et quærent Dominum Deum suum, et David regem suum, et pavebunt ad Dominum, et ad bonum ejus in novissimo dierum.

CAPUT X.

Saul quærente David, Doech, proditor simul factus et carnifex, Nobe civitatem sacerdotum cum habitatoribus percussit, uno evadente ad David Abiathar.

Et audivit Saul quod apparuisset David, etc., usque ad id quod ait David ad Abiathar: *Mane mecum, ne timeas, etc.* Hæc lectio typice signat reversa in fine sæculi ad finem Judæa, quid pressurarum sit a suis passura contribulibus, quid pro ejusdem fidei etiam inter Antichristi tribulationes constantia sit a Domino, imo etiam cum Domino perpetuæ naturæ mercedis; quod æque primordiis quoque nascentis Ecclesiæ ipsisque apostolorum potest convenire temporibus. Audivit ergo Saul quod apparuisset David, et viri qui erant cum eo; audituri sunt circa finem mundi infideles et impii Judæi, post longam negationem, prædicari, credi et confiteri Jesum Christum inter se, nec dubium quin ubi, prædicantibus Enoch et Elia, cæterisque qui tunc futuri sunt verbi ministris, Salvator apparuerit cordi Judæorum, non mora etiam Antichristi sit persecutio secutura.

Saul autem cum maneret in Gabaa, etc. Populus persecutor ex Judæis cum manserit id temporis in Gabaa, id est in colle propheticæ, non videlicet intelligentiæ, sed lectionis solummodo, et fuerit in umbroso legis et prophetarum oblectatus eloquio, quod est in Rama, id est, in excelso sensus spiritualis cæteris incomparabile Scripturis, elatus de terreni regni gloria, quod in eo temporibus Antichristi non dubitatur esse futurum, cunctique socii persecutionis ejusdem vallaverint eum vigilantes, stantes in perfidia, fortiter agentes, ut omnia fidei et charitatis munimina subvertant. Hujusmodi dictis suos exhortans, ad depræliandam concitabit fidem, constantiamque bonorum: *Audite, filii Jemini, id est, dexteræ meæ, mecum videlicet vita et gaudio meliore beandi.* Sinistræ namque nomine censeo notandos eos, si quidem vestro numero cum Nazarenis danti-

A nari, quam cum Christo, qui nobis apparuit, regnare et vivere malunt. Nunquid omnibus vobis Jesus, qui de radice Jesse venisse non ambigitur, et hoc in sæculo fructus dare potest operum perfectorum nimumque sapientiæ salutaris, quod *lætificat cor hominiam* (*Psal. ciii*), et in futuro vos facere universos sedere super sedes ad judicandos, sicut crebro promisit, duodecim tribus Israel (*Matth. xv*), subaudi, ut ego? qui et perfectam cum bonis operibus sapientiam docere, et beata recte operantes et sapientes possum mercede donare, quoniam jurastis omnes in fidem nominis ejus; nec est qui mihi cultores fidei ejus, qui merito puniantur, ostendat ubi sint absconsi, maxime eum et per me eruditus in lege non modice, majus lætus junxerit cum Jesu Nazareno, credens et constens illum esse Filium Dei, qui, servili habitu deformis, multo me vilior apparuit, docueritque eum in meam injuriam Deum esse colendum, qui nisus est statuta legalia sua per Evangelium suum insidiando corrumpere, quod ipsum per suos usque hodie ministros agere nullatenus cessat. Hæc et hujusmodi innumera ministros Antichristi ad evitanda pectora fortium Christi blasphemare non latet, ad quorum orsa nefanda piis in fide persistentibus, mox impiorum caterva quid intus habuerit prodet. Nam sequitur:

Respondens autem Doech Idumæus, etc. Doech, ut supra diximus, motus sive sollicitus; Idumæus, sanguineus; Nobe, latratus; Achimelech, fratris mei regnum; Achitob, frater meus bonus interpretatur. Respondebit ergo persequentibus Christum Judæis motum ad effundendum sanguinem innoxium, pravorum cætus sociorum; qui, aliis aperte fidem impugnantibus, ipse interius insidiari solet ad exploranda sollicitus, et prodenda tempore persecutionis conventicula fidelium Christi, quem merito primus servorum Saul insinuat; quia quanto perversior quisque bonisque est insensior, tanto majorem apud impios locum tenet. Sine ulla autem dubietate plus gravant Ecclesiam falsi fratres, qui intus, quam manifeste hostes, qui hanc deforis impugnant. Respondebit, inquam, tempus novissimæ contra Christum conjurationis hostis, sicut de Juda scriptum est: *Et nox nocti indicat scientiam* (*Psal. xviii*). Quæ sobria, justa, et pia cognovit, impio prodet, vidisse se dicens fidem Domini Jesu in doctrina eorum, qui contra impiorum quasi furum latronumque nequitiam, more acutissimi ac vigilantissimi canis, oblatreat, et juxta exemplum bonorum qui præcessere fratrum, etiam ipsi possessionem regni prætolentur æterni. Sed et Patrem supplices pro Christi regno deprecatur, eumque in membris suis spirituali semper pane reficiant; atque omnes quos possunt diaboli manibus eripientes, pro ereptoris sui pace potius certamen agere suadeant, jubeant, adjuvent.

Misit ergo rex ad accersendum Achimelech, etc. Accersitis ad rem Domini sacerdotibus, Saul amicitiam et susceptionem David crimen conceptæ adversum se conjurationis appellat. Comprehensis impij

Judei Christiana pietate consecratis, quidquid pro fide veritatis actum viderint, contra se hoc actum rari, mox ulcisci parabunt, et merito; abominatio est eam peccatori religio.

Respondensque Abimelech regi, ait : Et quis, etc. ? Respondebit Judæorum populo, Christi fidem et dilectionem pro crimine ducenti, sacer ordo præceptorum pro Christi regno militantium : Et quis in omnibus prophetis ac sanctis, quos dictis, precibus, exemplisque suis constat tuis quamplurimum servisse commodis, æquiparare potuit apostolum et pontificem confessionis nostræ Jesum, *qui fidelis est ei qui fecit illum (Hebr. III)*, sicut et Moyses in omni domo illius? ampliore enim gloria iste præ Moyse dignus habitus est, quanto ampliore honorem habet domo, qui fabricavit illam; qui ecclesiam sibi gentium ex antiqua populi vestrorum fide progenitam sponsæ fœdere capulavit. Neque alia apparsit in carne fecisse vel docuisse probatur, quam quæ vos ipsi secundum eloquia prophetarum didiceratis, imo semper optaveratis Christum, cum venisset, esse facturum. Num hodie fidem hanc in eum habere, et pro ejus Ecclesiæ statu divini querere cœpimus oracula verbi, et non magis avita patriarcharum prophetarumque traditione datam eam nobis commendatamque suscepimus, veneramur et colimus?

Non enim scivit servus tuus, etc. Ad hoc respondit quod insimulabatur a Saule juvasse David, sciens eum sibi fraudes insidiasque nectentem, quia nihil id temporis hujusce negotii cognoverit. Sed et Christiana fides negat se nosse si Dominus Jesus statuta legalia ullis unquam fraudulentis insidiis corrupserit : quod est aperte confiteri se Christum Jesum non insidiatorem, cupidumque laudis alienæ, sed verum paternæ voluntatis nuntium didicisse; qui et ideo recte magni consilii angelus a propheta vocetur (*Isa. IX*). Quale est illud apostoli : *Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum (Act. XXIII)* pro eo ut diceret : Sciebam quia princeps non est sacerdotum, apparente jam et clarificato pontificatu illius, qui cum suis filiis electis est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Et ait rex emissariis, etc. Disparem malorum semper, disparem et honorum cernimus statum. Alii namque ad summum nequitia verticem conscendentes, persecutiōnis fiunt auctores; quos Saul ipse David persequendo designat. Alii nefandæ auctoritati palam in exsequenda ejusdem persecutiōnis rabie male astipulando subduntur; quorum Doech Idumæus typum tenet. Alii quasi mitioris ingenii, a docenda quidem proximos, vel pœnis extorquenda, quamvis non etiam ab agenda impietate manus servare videntur innoxias; quibus servi Saul a sacerdotum Domini injuria continentes, non indecenter aptantur. Item inter fideles malorum tentationibus probandos, alii sunt qui usque ad sanguinem pro veritate decertant; qui sacerdotum Nobe cum suis perditorum præmonstrantur exemplo, qui pari fide ac dilectione, sed minori adhuc perferendæ tribulationis fortitudine præ-

diu, sugæ potius præsidia subeunt; celeres quia montes quidem excelai cervis, sed petra refugium erinacis et leporibus (*Psal. CIII*), quibus unus, qui manus Saul ferientis evasit sacerdos, figuratiter æquatur. Quam meritorum morumque distantiam, quæ in præteritis vidimus, etiam in ultima, quamvis cæteris majore persecutiōne futuram credimus, videlicet ut sævientibus licet, et infanda mandantibus impietatis auctoribus, inter mutos ad mala obtemperantes non desinat qui a læsione se honorum servent immunes; nec talium tamen quantalacumque modestiam immanissimæ tribulationis fervorem posse remove. Nam sequitur :

Et ait rex Doech Idumæo : Convertere tu, etc. Quod persecutores impij ministris dixere nequissimis, motis videlicet ab omni statu rectitudinis, insuper et innoxio stabilium sanguine coluquatis : Convertimini ad malum, et post proditionis scelus etiam suppliciorum acerbitates fidelibus Christi, quibus vel mori vel negare compellantur, augete.

Et trucidavit, etc. Octoginta quinque viri trucidati in die illa significant eos qui veniunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas in sanguine Agni (*Apoc. XXI*); fortes nimirum operibus, et Evangelium pariter et legis spirituali observatione perfectos. Quinquies enim deni et septem octoginta quinque faciunt; et quinque quidem ad totidem notissimos nostri corporis sensus, decem vero et septem ad legem et Evangelium, propter Decalogum legis, et sancti Spiritus gratiam abundantius super omnem carnem temporibus Evangelii clarescentis effusam, pertinere, rarus qui dubitet; et ideo quicumque forti animo quidquid videndo, quidquid audiendo, quidquid gustando, quidquid olfaciendo, quidquid tangendo valent, ad legis et gratiæ perficienda jussa et promissa nanciscenda conferunt, quasi decem et septem per quinque multiplicantes, octogenariam et quinariam virorum summam perficiunt. Qui recte etiam vestiti ephod, id est, superhumerali lineo narrantur, ut cuncta sua opera (humeri enim solent pro operibus accipi) et ante gloriam martyrii mortificatione carnis commendata, et perfectius adornata demonstrant.

Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, etc. Trucidatis Antichristus doctoribus Christi, famam quoque doctrinæ illorum, qua contra impia dogmata quasi latrando certare, et in qua suam ipsi vitam semper operibus inhabitando munire consueverant, ore pestiferæ locutionis infamare ac funditus extirpare contendit; sed et fortes quosque in opere, secundos in generandis nutriendisque Christo filiis, parvulos quosque in Christo, et adhuc pia castæ matris ubera lambentes, nec non et jugum ejus suave atque onus leve portantes, vocem quoque illius innocenter audientes, eumque ad æterna supernæ beatitudinis pascua sequentes, vel ad negandam ejus fidem, vel ad subeundam pro eo mortem, tormentis impiis cogere non omittit.

Evadens autem unus filius Achimelech.... Abiathar etc. Sicut Doech Idumæus, unus qui sacerdotes per

cussit, omnem carnificum manum, ita Abiathar, unus qui percussit gladium evasit, omnes qui persecutioni illi sævissimæ superesse potuerint Christi confessores exprimit. Unde recte Abiathar pater superflus interpretatur, utpote illos significans qui, paterno in Ecclesia vocabulo gloriosi, tanto turbini superfluerint. Fugit autem ad David, et annuntiavit ei occisos a Saule sacerdotes Domini: cum pia remanentium, expleta cæde, devotio conversa ad Dominum ardentius occisorum sub testamento ejus fratrum memoriam ei orando, vel sacras hostias offerendo, commendat: cui ipse super suum respondet Evangelium præcisse se et prædestinasse jam olim omnes volentes pie vivere in eo, persecutionem pro ejus nomine passuros; ideoque se quasi certi fenoris debitorem, universas animas hujuscemodi morte solutas ad vitæ æternæ gaudia perducturum. Sciebam, inquit, quod cum in Ecclesia nunquam defuturi essent falsi fratres, procul dubio per scandala intestina juvarent hostes externos. Sciebam quod cum in hoc toto sæculo nunquam defuturi essent mali, quibus honorum vel sapientia disputantium, vel certantium patientia exerceretur, simul et probaretur, procul dubio semper hic peregrinantem Ecclesiam tribulationes et tentamenta manerent. Sed ego sum qui singulas electorum animas post desudatos in terris agones cælesti in perpetuum corona donabo.

Mano tecum, ne timeas, etc. Manete, inquit, in dilectione mea; ne timeatis eos qui occidunt corpus: si me persecuti sunt, et vos persequentur; sed ubi sum

A ego, illic et minister meus erit; si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus (Joan. xv; Math. x; Joan. xii). Hæc præditio simul et percussio Doech Idumæi, et ipsis Domini apostolorumque temporibus in Juda Iscariote cæterisque falsis fratribus, et in fine mundi in ipso majore cæteris Antichristo, potest intelligi, quo modo psalmus quinquagesimus primus, qui in ejus mentionem canitur, utrique illi hosti non inconvenienter aptatur, dicente titulo: In finem intellectus ipsi David, cum venit Doech Idumæus, et annuntiavit Sauli, et dixit: Ecce David in domo Abimelech; ubi non ob aliud intellectas ipsi David in capite ponitur, quam ut significetur intellexisse David inter ærumnas quas patiebatur innocens, quid contra verum David de suo semine nasciturum esset nequitia B machinatura pravorum. Venit enim glorians in malitia, potens iniquitate, tota die injustitiam cogitans, et cætera, quæ in psalmo subjunxit. Qui hæc futura per Spiritum intellexit, peccatorum et ponderibus gravatus, et poenis gravandus Judas, annuntiavit Judæis, et dixit: Ecce Jesus in hortum montis Oliveti solet frequenter cum discipulis suis. Nam de ultima tribulatione quomodo titulus hic accipi debeat, ex his quæ supra disputata sunt apertissime licet. Verum quia sermonem in longum duximus, tertiumque in expositionem beati Samuelis secundo et primo prolixiorum dictavimus librum, et huic cum triumphatorum martyrio sacerdotum finem imponendum, aliquantumque censuimus ob reparandas silentio vires, a labore cessandum.

LIBER QUARTUS.

PROCEMIUM.

Tertio in beatum Samuelem completo volumine, putabam me, aliquandiu reparata per quietem meditando vel scribendi voluptate, sic demum ad inchoationem quarti manum esse missurum. Verum hæc eadem mihi quies, si tamen quies dicenda est inopinata mentis anxietas, prolixior multo quam decreveram, nova circumstantium rerum mutatione, provenit, maxime discessu abbatis mei reverendissimi, qui, post longam monasterialis curæ observantiam, subitus Romam adire, atque inter loca beatorum apostolorum ac martyrum Christi corporibus sacra extremum senex habitum reddere disponendo, non parva commissorum sibi animos, et eo majore, quo improvisa conturbatione stupefecit. Sed qui Moysi longævo ab humanis rebus tollendo Jesum Nave in ducatum, qui Eleazarum in sacerdotium Aaron patri substituit, ipse profecto ætate Ceolfrido, ad beatorum apostolorum limina sancta properanti, Huetherum juvenem, cui amor studiumque pietatis jam olim Eusebii cognomen indidit, ad regendas sacerdotio ducatuque spirituali fidelium animas, abbatis vice substituit. Ejusdemque substitutionis gradum post electionem fraternam sua per tuum, dilectissime an-

C tistes, officium benedictione confirmavi. Redeunt temporum statu tranquilliore, redit et mihi otium pariter ac delectatio mirabilia Scripturæ sanctæ tota anima, solerti intentione, scrutandi. Igitur quartum in Samuelem allegoricæ expositionis libellum, a victoria beati David, qua salvavit habitatores Ceilæ, atque ab oppugnantium Philistinorum irruptione defendit, cum tuis, amantissime pontificum, orationibus incipiens, quidquid, illo reserante qui habet clavem David, potuero, mysticum legentibus communicare curabo.

CAPUT PRIMUM.

Oppugnatam a Philistiim Ceila salvat David; et imperventuro contra se cum exercitu Saul, aufugit cum sexcentis suis in montem solitudinis Ziph.

(I Reg. xxiii). *Et nuntiaverunt David dicentes: Ecce Philistiim oppugnant Ceila, etc., usque ad id quod scriptum est: Quærebat tamen eum Saul cunctis diebus, etc. Hæc lectio sub typo virorum Ceilæ, per David quidem ab hoste salvatorum, sed eundem David mox hosti tradere paratorum, notat eorum levitatem qui verbum audiunt, et continuo cum gaudio accipiunt illud (Luc. viii); non habent autem in se radicem, sed sunt temporales; facta autem tribula-*

tionem et persecutionem propter verbum, continuo scandalizantur. Nuntiaverunt igitur David qui noverant Philisthæos oppugnare Ceilam, fugatisque intra muros incolis omnibus, areas quæ foris forte reperiri poterant eorum vastatione diripi. Nuntiant electi Christo veraciter manu forti, non eum quasi nescium rerum humanarum loquendo instruentes, sed ad eum quasi misericordem miserorum pericula supplicando referentes, cum viderint vel unam quamlibet animam, vel multarum simul turbam animarum, sive vitiorum fascibus aggravatam, seu certe gentilibus adhuc ritibus mancipatam, ab immundis spiritibus occupari; et si quid naturaliter iustitiae virtutis ac velut salutaris germinis habet, totum hoc nimirum, quia foris inventum, hoc est pro solis mundialibus est commodis actitatum, eorum improbitate deprædari. Nuntiant enim hæc intellectuali David qui, communi humanitatis miseria contemplata, contra regnum immundorum spirituum queruntur et exorant, dicentes: *Facti sumus in opprobrium vicinis nostris, derisui et contemptui his qui in circuitu nostro sunt. Usquequo, Domine, irasceris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus? Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt; et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt. Quia comederunt Jacob (Psal. vii), et cætera, usque ad finem psalmi.*

Num vadam et percutiam Philisthæos istos? etc. Quia David pene semper in Scripturis, dum mystice accipitur, Dominum Christum, sed modo in suis membris, modo in seipso significat; recte intelligitur hoc loco, ubi Dominum an aggredi et vincere hostes debeat, consuluit, ad membrorum, id est, fidei illius personam referendus, qui dolentes nonnunquam super cognito a proximis interitu perfidorum, consultis Scripturæ divinæ oraculis, quid super his fieri debeat inquirunt. Nam et supra, ubi eidem David Ceilam a Philisthæis oppugnari nuntiat, potest non immerito signari fideles quosque sæpissime perfectioribus æque Christi fidelibus ea tentationum pericula in mundo, quibus ipsi devincendis sufficere se non posse perspiciunt, ostendere. Qui nimirum perfectiores ac manu fortiores Ecclesiarum magistri, perscrutatis mox Scripturarum testimoniis, miserendum subveniendumque oppressis, et refracto malignorum spirituum conatu, catervam diutina tentatione laborantium, inveniunt esse salvandam; sed infirmioribus sæpe pro imminente persecutione paventibus, rursus divinatorum eloquiorum lectio consultata, non timendos eos qui occidunt corpus (*Math. x*), sed surgendum a torpore recta operando, eundem ad oppressos utilia prædicando, expugnandos oppressores exorcizando, citè responsione manifestat. Sunt enim qui persecutionum turbine incumbente, vix ipsi fidem, qua imbuti sunt, palam profiteri audent; quanto minus et alios ad fidem vocando, vel in fide solidando, adversus agmina spirituum malignorum bellum subire præsumunt? Et quid est typhæe, viros David ad eum dicere: Ecce nos hic in Judæa consistentes timemus,

quanto magis si ierimus in Ceila adversum agmina Philisthinorum? nisi infirmos quosque auditores, præparantibus se ad opus verbi, magistris spiritualibus paventes aperta voce respondere: Ecce nos intra domesticos Ecclesiæ parietes confessionem paternæ fidei, quam Judæa significat, libere defendere timemus; quanto magis, si euntes ad eos qui viam veritatis vel nunquam cognovere, vel cognitam deseruere, verbo salutis instruendos, potestatem acrius bello lacessere cœperimus, gravioribus periculis nos patere non ambigimus? Sed horum infirmitatem ac timorem Dominus crebris Evangelii sui vocibus erigere, atque ad deprecandi fluciam confortare non omittit. Et hoc est quod sequitur: *Ego enim tradam Philisthæos in manu tua. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum (Joan. xvi).*

Abiit David et viri ejus in Ceila, etc. Abiit Dominus in prædicatoribus suis ad sanandos contritos corde, et pugnavit adversus spiritus mendacii et perfidiæ, patefacta luce veritatis et fidei, et abegit ab eis justa segregatione animas redemptorum, in quibus ipsi pridem erroris freno constrictis quasi superequitantes, suoque has juri ac ditioni mancipantes, aliis efficacius potentiusque diripere, ac sibi subjugare consueverant, et anathematizare faciens eos execratione magna. Sic nimirum salvavit eos, qui nuper horum tentamenta vitantes, suum solliciti flagitare præsidium. Hæc et ab initio nascentis Ecclesiæ sæpe facta, et quotidie per loca fieri, nemo fere est qui dubitet.

Porro eo tempore quo fugiebat Abiathar, etc. Ephod est, ut supra meminimus, sacerdotale indumentum, quatuor insignissimis auro interlucente coloribus, duobus in utroque humero lapidibus pretiosis, et duodecim patriarcharum nominibus sacrosanctum, quod significandis sublimium virorum sensibus decentissime convenit. Confugientes namque ad Christi gloriam magis magisque prædicandam, hi qui multas pro illo martyrium passis carnificum persecutorumque manus evaserint, sensus et præcordia secum quatuor excellentioribus charitate interfulgente virtutibus sublimia, in adversis et prosperis pretioso discrimine temperata, et præcedentium Patrum verbo exemploque docta simul ac munita deferunt. Et bene fugiens ad David ephod secum habito sacerdos non ascendisse, sed descendisse memoratur, juxta illud quod scriptum est: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus (Eccl. iii).* Verum quia crescente fidei devotione, crescit et odium perfidorum, superno videlicet agente iudicio, ut et integros in fide tentatio examinans clariores reddat, et eadem simulatores suæ levitatis arguat, recte subjungitur:

Et præcepit Saul omni populo, etc. Augescente enim statu Ecclesiæ, non defuere suis quique temporibus adversarii, qui patientiam sapientiamque ejus, Domino permittente, probaturi, gravissimo eam certamine pulsarent; ipsum pariter Dominum

in ea et viros ejus, id est, fortes quosque propugnatores Evangelii ejus impia obsidione capere, ac de medio tollere quærentes, nec tamen unquam ad perfida suæ malitiæ vota pervenientes.

Quod cum rescisset David, quia præpararet ei Saul clam matum, etc. Applicato per Abiathar ephod, David consuluit Dominum, si venturus sit ad eversionem Ceilæ Saul, et si tradituri se cives ejus. Unde datur conjici quo ordine supra Dominum consuluerit, id est, applicata ad se sacerdotali veste, et sic ex ore sacerdotis Domini responsione quæsitâ, et hunc fuisse morem consulentium Deum id temporis, eorum duntaxat qui arcam Domini accedere nequiverunt. De hac namque scriptum est: *Inde loquar ad te, de medio scilicet propitiatorii et duorum cherubim (Exod. xxv)*. At ubi comperit David et superventurum hostem, et infidum sibi hospitæ urbis suffugium, egressus cum viris suis quasi sexcentis applicatis ad se, huc illucque vagatur incertus. Sancti quippe, summi videlicet membra regis, per viros egregiæ virtutis et doctrinæ sanctarum Scripturarum quærent, quomodo se habeat status Ecclesiæ novissimis temporibus; discuntque per Scripturas venturam ad subversionem ejus Judææ gentis imperium; virosque Ceilæ, id est, mentis inquietæ, et sibimet, non Creatori vivere volentes, fidem, qua initiati sunt, ocius esse prodituros. Egrediatur Christus a talibus, nec mansionem apud eos facit. Egrediuntur et doctores spe atque opere perfecti. Sex quippe opera, centum spem æternorum, viri perfectionem designant. Deserunt namque tepidos, ne non servatariis loquendo amplius lædant, in exemplum historiæ quæ David facta describens adjungit:

Surrexit ergo David, etc. Væ autem animæ illi, væ civitati, quam sermo Dei relinquens, huc illucque vagatur, incertus ubi, in cujusve pectore sedem requiemque capessat. *Vulpes, inquam, habent foveas, et volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet (Matth. viii)*; et hoc est quod alibi dicit: *Verumtamen Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra (Luc. xviii)*? Sane notandum quod hæc generaliter ad omne tempus Ecclesiæ, cui nunquam falsi fratres desunt, sed specialiter ad novissima tempora, quibus amplius abundabunt, possunt typice referri, quorum levitati ac perfidiæ ipsum etiam nomen Ceilæ convenit. Dicitur enim ad fundam jacta, sive suscitans eam, aut tollens sibimet. Et quidem quare anima falsi Christiani instabilis nimirum et erronea ad fundam jacta vocetur, exponit mulier sapiens, quæ in typo Ecclesiæ manu forti ac desiderabili suo loquitur dicens: *Porro anima inimicorum tuorum rotabitur in impetu et circulo fundæ (I Reg. xxv)*. Cur autem infideliter fidelis suscitans eam, haud dubium quin persecutionem recte nuncupetur probat ille traditor, qui de numero discipulorum Christi, numero additus persequentium, hæctenus in Ecclesia suæ pravitatis hæredes habere non desistit. Porro tollens sibimet qua ratione dicatur, manifestant qui, scientiam fidei

A sibi specialiter urpantes, ab unitate catholica se segregare non timent.

Nuntiatum est Sauli quod fugisset David de Ceila, etc. Dissimulant hostes fidei eius persecutionibus onerare, quos sponte fidem deserere cernunt. Sed et ipso adversarius antiquus acrioribus tentationum flagris fatigat eos quos sibi fortes fide et actione repugnare contuetur, aut quos vel inertes in fide, vel prostratos infideles sive apostatas videt, hos quasi proprios, et sibi per omnia subjectos, quieto jura possidere contentius, nullis sæpe, vel certe rarioribus iræ, superbie, fornicationis, et invidiæ, cæterarumque talium passionum tentamentis infestat.

Morabatur autem David in deserto, etc. Dimissus Christus his qui fidem verbo tenus suscipiunt, moratur potius in eorum pectoribus firmissimis qui in ariditate sæculi præsentis sitiunt ad Deum fontem vivum, quando veniant et appareant ante faciem Domini. Manet libenter in eis quorum cor excelsum illecebris mundi remotum, et felici solitudine secretum, in defectivo gaudet germine ac flore virtutum. Ziph namque flos sive germen interpretatur.

Quærebat tamen eum Saul cunctis diebus, etc. Ab initio nascentis usque in finem, et impii Christum piorum cordibus auferre satagunt, et ipse pius, ne unquam ab implis expugnentur, defendit, cum quibus se mansurum promisit omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii*). Et alibi: *Cum transieris, inquit, per aquas, tecum ero, et flumina non operient te (Isa. xliiii)*.

CAPUT II.

Jonathan et David percutiunt fœdus coram Domino, et Ziphæis prodentibus venit Saul contra David; sed ne eum capere queat, acrior occurrendi Philistiæis necessitas obstat.

Et vidit David, quod egressus esset Saul, etc., usque ad id quod scriptum est: Propter hoc vocaverunt locum illum petram dividentem. Hæc lectio mystico signat, persequentibus Ecclesiam perfidis, quanta devotione socios Christi fideles, quanta sub Deo fratres impietate fidei adversarios adjuvent, quo denique miraculo suos Christus ab ipso nonnunquam mortis articulo pius Redemptor eripiat. Et vidit, inquit, David, quod egressus esset Saul, ut quæreret animam ejus.

Porro David erat in deserto Ziph in silva. Vidit Dominus, cujus oculis nuda et aperta sunt omnia (Hebr. iv), quod egressus esset ab interna sui custodia cæcus perfidorum, ut quæreret persequens ecclesiam fidelium ejus, quorum est cor et anima una (*Act. iv*). In deserto porro ipse manebat, in Ecclesia de gentibus assumpta, quæ pectora virtutum variantium germine gravida quasi ligna solet generare fructifera; de quibus Psalmista ædificandam post captivitatem domum remissionis et vitæ decantans: *Tunc, inquit, exsultabunt omnia ligna silvarum ante faciem Domini, quoniam venit (Psal. xcvi)*. Quæ nimirum ligna late fructificantis Ecclesiæ, tanto altius bonorum operum flore sive germine (utrumque enim Ziph interpretari dicitur) spiritualiter fecundata præminent, quæ hujus mundi studiosius gaudia cuncta deserunt.

Et surrexit Jonathan filius Saul, et abiit ad David, etc. Et proficiens inter adversa persecutionum columbinus et simplex electorum animus, de ipso sæpe persequentium numero ad fidei gratiam vocatus, virtutum crescentium passibus appropriavit ad Christum, et confortavit operarios, id est, doctores verbi ejus, in divinis semper in opportunitatibus ad futuro præsidio (*Psal. ix*).

Dixitque ei: Ne timeas, etc. Etsi falsam Jonathas sententiam de se ipso sub David regnato protulit nescius, utpote homo, facti sortisque futuræ, verumtamen juxta mysticos sensus Christi et Ecclesiæ gaudia pandit. Verum regno illi inviolabili, ad quod et ipse pertinet, testimonium perhibuit, asserendo hostes non esse timendos, qui ad extinguendum fidei et veritatis imperium nequaquam pertingere possint, imo et ipsum, cujus multiplicabatur imperium, pacisque non erit finis, super electos angelos atque homines perpetuo regnaturum; et eos qui fideliter illum totoque ex corde dilexerint, proximos illi per omnia in ejusdem regni arce futuros. Prostratis et devictis eorum inimicis, Christi quoque pedibus et ejus imperio prorsus subjectis, dicente Paulo: *Oportet illum regnare, donec ponat inimicos sub pedibus ejus; novissimis autem inimica destruetur mors. Omnia enim subjecta sunt pedibus ejus (I Cor. xv; Psal. cix); cum autem dicat: Omnia subjecta sunt ei, sine dubio præter eum qui subjecti sibi omnia (Psal. viii), hinc perspicuum est quæ ab ipso desciverunt potestates inanes et vacuas Christum redditurum, præfixurumque tropæa in victore signum contra salutis nostræ æmulos, quos longe ante jam sua morte devixerat; sicut scriptum est: Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse participavit eisdem, ut per mortem suam ipse destrueret eum qui habebat mortis imperium (Hebr. ii), id est, diabolum. Textus: Sic percussit, et cætera.*

Percussit igitur uterque sædus coram Domino, etc. Percutiant invicem sædus Dominus et fideles, ut ipsi videlicet sequantur eum, et ille vitam æternam det eis; et hoc coram ipso divinitatis conspectu, in cujus fide nos vivere jubet, et ad quam videntiam nos suspirare suadet, adjuvat. Manetque Dominus in Ecclesia multiplici populorum nemore condensa, omnibus diebus ad consummationem sæculi (*Math. viii*). Singuli autem fidelium, peracto orationis vel exhortationis, vel alterius enjuslibet oblatæ Domino devotionis officio, revertuntur ad conscientiam suam, quatenus, ab exteriori actione vacantes, licentius se ad tempus in cunctis quæ acta a se vel agenda sunt pensent, liberius ab his quæ male acta sunt purgent, perfectius ad ea quæ bene agenda sunt accingant; tales siquidem scientes dicere cum propheta: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam (Psal. liv)? merito etiam cum Jonathan columbæ donum vocari, imo et cum apostolo Petro filii columbæ possunt cognominari.*

Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, etc. Ascendunt sæpe falsi fratres, dimisso suarum ger-

mine ac flore virtutum, ad superbos fidei hostes contra Ecclesiam juvandos, et detestantes simplicitatem fidelium, quodammodo persecutoribus dicunt: Nonne Christus habitat apud nos per fidem in cordibus gentium tutissimis? Nec vacat quod dicitur in colle Hachilæ, id est, suscipientis eam. Ubi enim putandum est gratius manere spiritum Christi quam in celsitudine mentis firmiter suam fidem suscipientis? quæ est ad dexteram deserti, quia propter dexteriora, id est, æternæ vitæ gaudia, mundi pompam deserit. Nam qui temporalis et terrenæ mercedis intuitu sæculares declinat illecebras, non ad dexteram deserti, sed ad lævam potius divertisse dicendus est, ubi non desiderabilis rex noster, sed hostis consuevit habitare detestabilis. Et hæc omnia Sauli dicunt Ziphæi, cum vel mysteria fidei, vel ipsos ejus cultores aliqui falso fideles apertis persecutoribus produunt, animoque perverso, a quibus fidei agnitione distant, ejusdem fidei odio concordant; et quo interior arca Christi, quasi David latibula, cognoverunt, eo nequius illos qui deforis Ecclesiam expugnare molluntur adjuvant.

Dixitque Saul: Benedicti vos a Domino, etc. Benedictionem sibi Judæis suisque fautoribus promittunt a Domino futuram, cum, æmulationem Dei habentes, sed non secundum scientiam, nomen Jesu Christi Filii Dei, vel edis insequuntur, vel armis. Et sicut alibi de eis eorumque complicibus ait Dominus: *Quia venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur se obsequium præstare Deo (Joan. xvi).* Sed væ benedictionibus eorum, qui insidias explorantes contra Ecclesiam, vel saltem contra unumquodlibet Ecclesiæ membrum, ut scandalizet aliquem de pusillis Christi, vicem persequentium dolere probantur. Væ his qui ad florem illum de radice Jesse ascendentem nomine tenus pertingentes, tota jam mentis intentione arescentia citoque pereuntia præsentis vitæ commoda quærunt; illius benedictionis obliti, qui ab omnibus spectanda et speranda est, de qua scriptum est: *Dominus memor fuit nostri, et benedixit nobis. Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron (Psal. cxiii).* Utrosque autem benedicens, *benedixit omnes timentes Dominum.* Quæris: Quos utrosque? Respondetur, *pusillos cum magnis*, hoc est, domum Israel cum domo Aaron; eos utique qui ex ipsa gente crediderunt in Salvatorem Jesum, quia non in omnibus illis bene placuit Deo; sed si quidem illorum non crediderunt, nunquid incredulitas illorum fidem Dei evacuavit? Absit. *Neque enim omnes qui sunt ex Israel, hi sunt Israelitæ; neque qui semen sunt Abraham, omnes filii; sed, sicut scriptum est, Reliquiæ salvæ factæ sunt (Isa. x)?* Quo Esaiæ oraculo Judæorum nonnulli sic hæc cælestem benedictionem consecuturi prædicuntur, ut eorum major pars sit excæcata; quorum typum et figuram prætulit Saul a Deo reprobatus, et in eorum locum suffecti fuere gentiles: *Accesserunt enim oves quæ non erant de hoc ovili, ut fieret unus grex et unus pastor (Joan. x); accessit fides omnium gen-*

tiam, et crevit numerus non solum sapientum anti-stitum, sed etiam obedientium populorum; quibus Dei benedictiones non paucæ sunt reprovissæ, sicut dictum est: *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo (Ephes. 1)*; benedixit autem nos Deus, non in una benedictione, sed in cunctis. Non quo omnes omnia consequamur, sed dum singuli vel singulas vel plures habemus ex omnibus, omnes per singulas possideamus. Et non in terrenis benedictionibus, Judæorum instar, de quibus dixit Isaias: *Si audieritis me, bona terræ comedetis (Isa. 1)*, sed in spiritualibus. Sunt quippe terrænæ benedictiones, habere quempiam liberos; affluere opibus, honore et sanitate gaudere; quæ terrena benedictio usque ad irrationabilia jumenta descendit, dictum est quippe de illis: *Benedixit eis Dominus, et dixit: Crescite et multiplicamini, et replete terram (Gen. 1)*. Spirituales vero benedictiones in cœlestibus sunt, quia terra benedictionem non capit spiritualem. Siquidem et benedictiones illæ quæ in Levitico De: præcepta servantibus promittuntur, verbi causa, externis gentibus fenerare, plena esse horrea frumentis, benedictos esse in urbibus, benedictos in agris, et his similia, non videmus expleta in prophetis, qui in melotis et in pellibus caprinis erraverunt, egentes, angustiati, afflicti; quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis, et cavernis terræ. Spiritually ergo accipienda sunt omnia; et spiritualia non in terrenis locis, sed in cœlestibus exspectanda.

Quod si etiam in terra se abstruserit, etc. Terra est fructifera fidei operibus mens electorum; quam visitante et inebriante Deo, ac multiplicante, perscrutari eam jactat superbissimus perscrutator, quia non solum in publico operis sive confessionis, sed et in ipso fidei et dilectionis intimæ secreto suis cultoribus Christum tollere possit. Quod si etiam, inquit, in terra se abstruserit, perscrutabor eum in millibus Juda. Ac si patenter dicat: Quod si ad tantam paucitatem sive paupertatem Christianorum populus per nos minoratus devenit, ut, subtracta fiducia prædicandi, sua solemnia celebrandi, palam conventicula cogendi, saltem quod Christiani sint profitendi, vix in ipsis pectorum latebris Christum quasi abdutum colere præsumperint, et illinc eum paulatim abundante persequentium simul et explorantium copia exterminare catagam. Sunt mihi namque innumera Juda, id est divinæ laudationis sive confessionis agmina, quibus universa eorum qui aliter saperint temere cœpta facile restinguam. Quod etiam simpliciter accipi potest, quia nonnunquam Christiani et de cryptis ac latebris extracti ad mortem sint pro Christo suscipiendam protracti.

At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul. Recte insidiantes David Ziphæi ante Saul dicuntur abissæ in Ziph, quia nimirum schismatici vel hæretici, quo vicinius Judæis aut paganis, utpote intus admissi, eo

A nequius, et quasi priores Ecclesiæ fructum deflorant. Quod et temporibus Antichristi Judæis majorem cæteris persecutionem moventibus, in Ecclesia maxime futurum, et quotidie factum utinam nesciremus. Denique Judas quo interius susceptus est, quo dux et notus Domini effectus, simul cum illo dulces capiebat cibos, eo potentius contra eum levavit calcaneum suum.

David autem et viri ejus erant in deserto Maon, etc. Maon interpretatur habitaculum. Jesimuth adducens mortem. Plerumque autem fideles Christo duce potiti æternam gaudent patriam sitire, quod iniqua deserti loca significant; supernæ beatitudinis ardent habitatione suspirare, quod vocabulum Maon, id est Hab insinuat; æternam norunt vitam de illatâ pro Deo morte sperare, quod dextra Jesimuth figuratiter exprimit. Sed necdum vastos terrenarum cogitationum perfecte campos transcendere possunt. At ubi turbo persecutionis ingruerit, mox totam se mens abjectis mundi hujus omnibus ad munitissimam fidei petram humiliata recolligit, statutisque super hanc petram pedibus, ac directis gressibus, dulcius jam in cœlestibus animo spatium, et cariticum novæ spei ac lætitiæ ardentia dicere flagrat, quod est post arreptum petræ præsidium David et socios ejus versari in deserto Maon. Idem quippe desertum Maon, idem habitaculi, non solum desiderium perpetuæ mansionis propter exusta calore ardua designat; sed et propter hoc quod desertum a *deserendo* nomen accepit, ipsam supernæ quietis habitationem, quam dudum homo deserunt [deseruit], indicat. Denique in Evangelii parabola, *Pastor bonus, relictis in deserto nonaginta novem ovibus, vadit querere unam quæ erraverat (Luc. xv)*. In quo nimirum deserto David duce versatur, qui Christi gratia præditi dicere possunt: *Nostra autem conversatio in cœlia est (Phil. 11)*.

Quod eum audisset Saul, persecutus est David, etc. Hæc ad Judæum persecutorem specialiter respiciunt, qui, audita fide et devotione credentium, persequitur eos in terris, qui tota mentis intentione cœlos aspectent, credens ipse Christum in carne venturum, quem illi jam venisse didicerant. Hoc est enim Saulum ad latus montis ex parte una incedere, David autem et viros ejus in latere montis ex parte altera mansisse; hos a Christo vacuos, quasi ad Christum adhuc incarnandum spe perversa properare; illos auctore Christi gratia jam dudum sacramenta fidei Christianæ, quibus salvarentur, accepisse. *Ipsæ enim mors domus Domini præparatus in vertice montium, super quem civitas posita non potest abscondi (Isa. 11)*. Nec mirum, si desperent se carnaliter hostes evadere posse, quibus non est dictum: *Nolite timere, quia non occidemini ab inimicis (Math. 10)*; sed, *Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (Math. 10)*. Qui tamen nonnunquam desperati, et ad præsens eruntur ab inimicis, sicut pueri tres de fornace, Daniel de lacu leonum, sicut Paulus et Silas, et ipse apostolorum princeps (Act. 7) sed et alibi, omnes simul apostoli de carcere; sicut

denique multi deinceps martyrum magnæ in Christo A nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua libera me, hoc est quod in hac lectione David refugium petra petiit. Et hæc propter auspiciam ereptionis petra dividens appellatur. *Bibebant enim patres de spiritali consequenti eos petra. Petra autem erat Christus.*

Itaque Saul et viri ejus in modum coronæ cingebant David, etc. Protegente namque suos fideles Domino Salvatore, sæpiissime qui propter timorem Dei noluerant, humanæ tamen pacis aut commodi aliquis intuitu compulsi sunt ab eorum laceratione quiescere. Propter hoc rectissime fides Christi, *super quam ædificata ejus Ecclesia, portis inferi prævalet (Matth. xvi)*; petra dividens appellatur, quia et suos plei umque desperatos in præsentii mirifice defendit, et in futuro operantes a conturbatione hominum perpetua remuneratione discernit. Verum hæc sive modernis temporibus acta, seu futuris sub Anūchristo crediderimus agenda, videat lector, nec sine lacrymis rem lacrymis dignam contempletur, quantum Ecclesiæ status ad pejora quotidie, vel, ut mitius dicam, ad infirmiora gerenda devolvatur. Nobe civitas propter susceptum David cum suis omnibus martyrium passa est, quod est terram bonam fructum per patientiam reddere. Ceila cum suis civibus per David ab hoste salvata, imminente persecutionis articulo, salvatorem suum, quia prodere non timuit, amisit; *et hoc est auditum verbi semen cum gaudio suscipere; facta autem tribulatione propter verbum, continuo scandalizari (Matth. xiii; Luc. viii)*. Ziphæi morantem prope David compierentes, non solum non ad se invitare, sed et sponte prodere, nec quidem propter periculum vitandum, verum propter amicitiam Saulis nanciscendam, vias ejus explorare, et gressus evertere ac supplantare meditantur; et hi sunt qui juxta memoratam Domini parabolam audiunt quidem verbum, sed sollicitudo sæculi istius et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur. Neque hæc ita prosecutus sum, quasi non et hodie multos existere, multos semper existuros perfectos in fide et veritate crediderim; sed quod maxima in parte viderim jamjamque instare tempora quæ olim prædicta sunt, *in quibus, abundante iniquitate, refrigescat charitas multorum (Matth. xxiv)*. Hujus lectionis et Ziphæorum proditionis meminit quinquagesimi tertii Psalmi titulus, ita se habens: *In finem, in carminibus, intellectus David, cum venerunt Ziphæi, et dixerunt ad Saul: Nonne ecce David absconditus est apud nos? Quem, ut breviter exponam, in finem, in Christi personam psalmum dictum significat. Finis enim legis Christus, ad justitiam omni credenti (Rom. x)*. In carminibus, in magna angustia, licet Psalmistæ lætitia eundem canticum declarat juxta eum qui dixit: *Sed et gloriamur in tribulationibus (Rom. v)*. Semper enim, ni fallor, psalmi qui in carminibus inscribuntur exultationem canentis inter adversa denuntiant. Intellectus David ostendit illum David angoribus obsessum, sed et inopinate liberatum, intellexisse quod corpus veri David, cujus et ipse inembrum erat, esset ab iniquis passurum, quanta sui gratia Redemptoris, et ad præsens sæpe liberandum, et semper coronandum in futuro. Quod autem in ejusdem psalmi capite dicitur: Deus, in

me, hoc est quod in hac lectione David refugium petra petiit. Et hæc propter auspiciam ereptionis petra dividens appellatur. *Bibebant enim patres de spiritali consequenti eos petra. Petra autem erat Christus.*

CAPUT III.

David in spelunca solitudinis Engaddi oram chlamydis Saul præcidit, qua ostensa eum ad confessionem sui sceleris permovet. Moritur Samuel, et David in desertum Pharan descendit.

(I Reg. xxiv.) *Ascendit ergo David inde, etc., ut quæ ad id quod scriptum est: Consurgens autem David descendit in desertum Pharan.* In hac lectione Dominus absconsa a sapientibus et prudentibus sua dona parvulis revelat; mortis claustra subiens, mox eadem resurgendo destruit; Judæos adempto ex parte regno carnali, per discipulos ad pœnitentiam vocat. Nec mora, deficiente legis umbra, desertis diu ferisque gentium cordibus in veritate Evangelii colendus infertur. Fugiens namque David insidias Saulis, et infirma Ziphæorum præsidia deserens, ascendit et habitat in locis tutissimis Engaddi, quæ interpretatur Fons hædi. Fugiens Dominus superba non credentium Judæorum præcordia, dimittens et ea quæ cœptos virtutum flores ultro relinquere non dubitant, ascendit ad quasi superiora, et inhabitat corda humilium spiritu; quæ confessa jam suæ scelera fœditatis vivifico fonte Salvatoris abluerant, ut sic de hædis in agnos felici mutatione transirent. Meminit hujus loci Ecclesia, in Canticis canticorum loquens: *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi (Cant. I)*. Videlicet aperte dicens: Quia sicut botrus insulæ Cypri cæteris esse præstantior, ita gratiæ mei Redemptoris incomparabili studiorum spiritualium ardore mentem solet debriare quam cœperit. Et hoc in illis solum populis qui, in remissionem peccatorum fonte baptismatis innovati, fructifera bonæ actionis norunt gaudia propagare. Vineas autem Engaddi, balsami, cujus locus ille ferax est, arbores nuncupat. Quarum cortice inciso destillans humor ille, lacrymis pulcher rorantibus, et chrismati conficiendo aptissimus, quam virtutibus significandis sit accommodus, manifestissime liquet.

Cumque reversus esset Saul, etc. A persequendo Philisthæos Saul repente ad investigandum David occidendumque sinistra mente revocatur; a justo, quo hostibus obviabat, ad injustum, quo et civem feriat, certamen arma convertit. Sic nimirum Judæi increduli, dum, verbo Scripturæ sanctæ præditi, nonnulla sæpe contra idola variosque gentium disputando certant errores, repente miseri contra Christum Christianamque religionem verborum infidelium jacula retorquent. Dumque eum cognoverint publicanos et peccatores per unâ salutis ablutionem purgatos, atque ab illecebris sæculi jam secretos ad se admissos, quod est typice *David in deserto Engaddi manere*, abscondunt statim tendiculas contra insontem frustra, deglutire quærentes eum, sicut infer-

aus viventem, et integrum quasi descendentem in A lacum. Unde aptè subjungitur :

Assumens autem Saul tria millia electorum virorum, etc. Sicut in bono ternarius numerus certi mysterii gratia poni consuevit, eos nimirum designans qui vel sanctæ Trinitatis confessione gloriosi, vel fide, spe et charitate devoti, vel cogitatione, locutione et actione sunt perfecti, vel aliquid hujusmodi, ita et in malo exercita cum ponitur, illos non immerito denuntiat qui his per omnia probantur agere contraria. Ideoque in hoc loco tria millia armatorum, cum quibus Saul ad persequendum David et viros ejus egreditur, illi sunt mystice accipiendi, qui trifurmi acie adversus Dominum et adversus Christum ejus, inania meditantur (*Psal. 11*), id est, abeuntes in consilio impiorum, et in via peccatorum stantes, et in cathedra pestilentiæ sedentes, cuncta beato viro gessere contraria; illi videlicet cujus in lege Domini voluntas, et in lege ejus meditabitur die ac nocte. Pergit autem ad investigandum David Saul, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus perviæ sunt, cum deceptionis insidiarumque laqueos tendit Judæorum regnum Domino; in summis etiam dictis ejus, quæ perfectis solum auditoribus vix capacia restant. Ibices namque, quæ sunt parva quadrupedia, nec nisi in petris manere ac parere norunt, et si quando etiam de altis saxorum cacuminibus ruunt, in suis se cornibus illæsa suscipiunt, humiles verbi Dei signant auditores, qui quanto minoris se meriti, sapientiæ et virtutis conspiciunt, tanto magis fortia sanctarum Scripturarum præsidia, in quibus mente habitare, ac boni operis fetus ponere debeant, quasi petrarum ibices refugia quærunt, et quidquid eis ruinæ temporalis accesserit, in testamentis eloquiorum cælestium se sustentantes, quasi cornuum suorum exceptione salvantur. Meminit hujus animantis Dominus, et quam non contemnenda sit ejus figura, signavit ad beatum Job mystice loquens: *Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris (Job xxxix) ?*

Et venit ad caulas quoque ovium, etc. Inter persequendum Judæa pastorem magnum ovium Dominum nostrum Jesum Christum, ad conventicula quoque fidelium ejus discipulorum, qui se sævientibus quasi lupis oves offerebant, impetum nefandæ quæstionis protelavit, si forte vel in ipsis aliquid unde magistrum reprehendere posset, inveniret. Unde illud: *Ecce discipuli tui faciunt quod non licet in sabbatis, et cætera (Marc. 11).*

Eratque ibi spelunca, etc. Spelunca hæc dominici est figura monumenti, cujus ostium ingressus est Saul, ut purgaret ventrem, cum proceres regni Judæorum abeuntes a Pilato, munierunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodibus, ut auctori vitæ quasi resurrectionis iter occludere nitendo, diu conceptum intrinsecus decoctumque jam suæ perfidiæ mentis fetorem foras cunctis ostenderent. Porro Dominus in interiore parte sepulcri conditus latebat, latebant et viri ejus, id est, fortes eo tempore, fortiores futuri discipuli ejus, qui ubicunque Jerosoly-

mitanæ civitatis tunc temporis erant corpore, constat prorsus quia tota mentis intentione ac desiderio eodem tenebant monumenti, ubi solum quem diligebant sepultum jacere dolebant. Et quidem latebant in spelunca, quia quid devotionis et amoris erga injuste occisum haberent, eos qui occiderant omnimode scire nolebant. Vel certe viros David cum eo latuisse in spelunca, imo etiam cum eo resurrexisse ac processisse de spelunca, juxta illud intelligendum apostoli: *Quia vetus homo noster simul confixus est cruci cum illo, ut destrueretur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato (Rom. vi).* Et sicut præmisit, dicens: *Quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus a mortuis, per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus (Rom. vi).*

Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies, etc. Dixerunt Christo discipuli sui caruales, adhuc et animi servilis, cum crucifixi potentiam et crucifigentium vesaniam cernerent: *Ecce adest tempus, de quo locutus est Deus Pater ad te, per os sanctorum suorum a sæculo prophetarum, positurum se omnes inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psal. cix).* Hæc autem animo toto, tametsi non verbo, dicebant, quicumque illorum perire cupiebant eos qui latroce dimisso, Salvatorem morte damnarent, quia probatum est in eo qui auriculam servo principis sacerdotum abscidit, nolens Dominum calicem, quem Pater dedit, bibere. Probatum in eis qui ignem de celo super impios descendere quærebant, nescientes cujus spiritus essent, quia *Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* At ille congruo suæ pietatis moderamine non occidit funditus improbos, sed regni illis habitum, haud parva ex parte subtrahit, ut vel sic confusi, ad agnitionem suæ demeritiæ correctionemque venirent,

Post hæc percussit David cor suum, etc. Dolebat Dominus humanam gentem, de qua carnem suscepit, miserationis affectu, quod exigentibus illius meritis demere cogeretur ei regalis quidpiam ornatus, malens hanc servata lege divina regnum hic et in futuro sæculo semper habere perpetuum. Denique videns civitatem peccatricem, flevit super illam dicens: *Quia si cognovisses et tu, et cætera (Luc. xix).* Quibus abscisionem regni detestabilis, quam divina distributione justus futuram decernebat, humana pius miseratione deslebat.

Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, etc. Quas maxime ob causas David manum ab occidendo Saul, quamvis se inimicissime persequente, continuisse declaratur; quia videlicet eum et dominum suum, et regali meminit chrismate perunctum. Ubi primo regnum vel unguentum, quod et ipsum dominici semper videlicet inviolabilis regni ac spiritualis unguenti noverat præterdere figuram, digno veneratur honore. Deinde etiam nos moralibus instituit disciplinis, ne præpositos nobis, eos maxime qui sacris ordinibus insigniti sunt, quamvis nos in-

juste persequentes, verbi austerioris ense scdare, et vel ultimæ superflue actionis eorum quasi fimbriam vituperando decerpere præsumamus. Sed et si forte nos tale aliquid incautius egisse contigerit, mox dolendo cor percutere, et temerarium admissum studemus pœnitendo corrigere. Verum juxta cœptæ explanationis ordinem, qua Saul Judaicum populum sive regnum, David vero Christum significare diximus, possumus intelligere quod eundem populum sive imperium Dominum suum vocaverit Christus, eo quod ex illo formam servi sumere dignatus sit; Christum vero Domini, quod ei præ cæteris gentibus antiquitus gratiæ spiritualis unctionem contulerit. Ideoque noluerit in eum mittere manum, qua funditus perderet iniquos; sed, quasi chlamyde detruncata regali, dispartitus sit eos a terra, et supplantaverit eos in vita ipsorum. Et sicut alius psalmus ait: *Ne occideris eos, nequando obhiscantur legis tuæ. Disperge illos in virtute tua, et destrue eos, protector meus, Domine (Psal. LVIII).*

Et confregit David viros suos sermonibus, etc. Et confregit Dominus discipulorum suorum austeritatem, qua impios perire desiderabant, dicendo: Nolite judicare, et non judicabimini (Matth. vii). Nolite condemnare, et non condemnabimini (Luc. vi). Et alibi: *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum (Joan. iii), cæteraque hujusmodi, et non permisit eos ut vindictam mox delinquentium, sed vitam potius amarent correctorum.*

Porro Saul exurgens de specunca, etc. Surgentes dominici monumenti custodes, qui advenientis angeli timore prostrati, et facti fuerant velut mortui, ac fugientes a monumento, nihilominus cœpta contra Dominum pravæ conjurationis itinera peragebant, dicendo venisse discipulos ejus nocte, et furatos esse eum, illis dormientibus. Quod etiam de illis qui custodes monumento adhibuere potest recte intelligi (Matth. xxviii); qui etsi servando monumento Domini gementes confusique discesserint, non tamen a persequendo fidem illius gressum propositi sævientis averterunt. Quibus utrisque a monumenti observantia deturbatis, et ipse Dominus suæ resurrectionis, quam occulte induerat, gloriam suis paulatim revelare non tardavit. Atque hujus jam confirmata ac prædocta veritate, mox per eosdem clamore liberæ prædicationis intonans, aversos a se suos persecutores benigne ad pœnitendi remedium siveque revocabat amorem. Quos dum primis humanitatis ac pietatis sibi reconciliaret alloquiis, nonnullos eorum post se respicere, id est, commissi in Deum sceleris pœnitere perdocuit.

Et inclinans se David pronus in terram adoravit, etc. Et pronum pietatis suæ pectus Salvator ad compatiendum subveniendumque terrenis infirmisque cordibus, per ministros sui sermonis ostendens, primus ipse exempla adorandi et reconciliandi Deo his qui illum jamdudum offenderant exhibuit. Dixitque ad populum Judæorum per Evangelii præcones: Quare

audis sermones humana sapientium, Scribarum, et Phariseorum loquentium: Jesus quaerit malum adversum te; si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum et locum et gentem (Joan. xi). Ecce in tempore meæ passionis tot miraculis apparentibus, viderunt quicumque vera videre potuerunt in te, quod tradiderit te Dominus in potestate mea, cum ad unam mansuetissimam meæ responsionis vocem qua dixi, Ego sum, tanta armorum manus tremefacta corruit, cum me crucifixo insolita cœlum totum meridie caligo tenebrarum obtexit; me spiritum exhalante, terra tota commota, petraë conscissæ, monumenta aperta, et innumera mortuorum sunt excitata cadavera. Meæ denique resurrectionis teste angelo appaente, æque et terræ motus factus immensus, et tui sunt exterritis ac mortuis assimilati custodes. Et quidem cogitavi ut si non pœniteres, occiderem te; sed pepercit tibi patienter agendo meæ miserationis respectus, malens te acta pœnitentia veniam salutemque mereri. Dixi enim: Non percutiam funditus, auferamque de medio gentem, quamvis peccatricem, et inimicam mihi, ex qua habitum servi, in quo totum mundum crucifacerem, suscepi; quamque in patribus olim divina largitio singularis gratiæ benedictione perfudit.

Quin potius, pater mi, vide, etc. Quin potius, inquit Dominus, popule mi, ex quo ad confirmandas promissiones patrum ut Filius hominis vocarer, et essem, ne me incarnari non piguit. Vide et cognosce terminum regalis habitus tui in potestate mea; quoniam cum præciderem summitatem regni tui terrestri, multos ab ejus defensione, quæ per arma, lites et bella geritur, ad fidei et religionis meæ simplicitatem vocando, multos ob reatum perfidiæ in manus hostium dando, nolui manum in te apertæ ultionis extendere. Animadvertite et vide quoniam non est in opere meo quidquam mali vel iniquitatis, meque illum esse cognosce, de quo propheta testatur: Qui peccatum, inquit, non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (Isa. LIII). Quis enim ex vobis arguet me de peccato (Joan. viii), qui mei nominis memoriam de terra viventium eradere insidiando conamini?

Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? etc. Israel vir videns Deum interpretatur. Quem ergo persequeris, inquit, popule, qui ad videndam divinæ claritatis gloriam prior cæteris nationibus electus es? Quem persequeris? Illumne magnum ac vigilantissimum ovium sanctarum custodem, quem morti tradere non dubitasti, etiam post mortem sequi odlando non desistis? Eum qui humanitatis habitu modicus, sed resurrectionis saltu velocissimus, tuis inter captandum manibus elapsus est, jam de cœlo intouantem denuo te apprehendere posse stultus arbitraris? Et quidem ego non quaero gloriam meam, est qui quaerat et judicet. Non absurdum videatur cuiquam canem mortuum vel pulicem Domini gestare figuram, cum et ipse alibi propter fragilitatem carnis, quam sine semine virili, virginea carne suscepti, di-

cat de se: *Ego autem sum vermus, et non homo* (Psal. xxii). Et propter resurrectionis gloriam, quam subito et citissime de morte ad vitam quasi saltu peregit: *Et excussus sum, inquit, sicut locusta* (Psal. cviii).

Et levavit Saul vocem suam, et flevit, etc. Et docente per apostolos Domino, levavit populus Judæorum in eis qui erant prædestinati ad vitam æternam, vocem suam in confessionem fidei, quam dudum negando in infima depresserat, et prisci contagia reatus dignis pœnitentiæ stibus affluendo detersit, confitens Domini justitiam pariter et bonitatem; nec non et suæ commemorans errata malitiæ, quod ipse quidem totius auctorem bonitatis morti ferox tradiderit: ille autem morti datus injuste, cum sit omnipotens, mortificatores ad vitam reservare quam perdere maluerit.

Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, etc. Vox hæc pœnitentis est populi Judæorum, et a Christo quem recognovit salutis aditum quærentis. Et nunc quia scio certissime, quod tu sis ille de quo dictum est: *Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis* (Isa. ix), habens in ditione tua regnum illud in quo mundi corde Deum sine ullo beatitudinis sine videbunt, confirma, quæso, fidem quam donasti tuorum largitione sacramentorum, tuisque donis cælestibus ipsam in me fidem augmenta, quatenus, accepto pignore Spiritus, fiduciam habere queam, quod progenitam ex meo corde stirpem operum post absolutionem corporis ab æterno salves interitu. Neque auferas nomen meum de domo superne habitationis, quam patribus meis, qui te per legem fideliter et amanter expectavere venturum, donare digneris. Hæc autem et hujusmodi confessionis verba fundentibus nonnullis Judæorum, annuit Dominus juste illorum petitioni, et imbutos Evangelii sacramentis, de catechumenis eos et competentibus fecit esse fideles.

Abiit ergo Saul in domum suam, etc. Abiit populus Judæorum in eis qui apostolis docentibus respiscere a perfidia poterunt, ad curam suæ intrinsecæ salutis operandam. Porro ipse Dominus et prædicatores ejus, scientes ex eodem populo plures contra fidem bella moturos, relictis imis et terrestribus, *ad tutiora* mox et celsiora loca, id est recte creditura, fortiter perseveratura, Samaritanorum gentiumque proximarum corda illustrando conscenderunt. Meminit hujus lectionis, quodque ad Christum spiritualiter referenda sit edocet, quinquagesimi sexti psalmi titulus, qui ita inscribitur: *In finem, ne disperdas David, in tituli inscriptione, cum fugeret a facie Saul in speluncam.* Qui quidem duobus verbis, quasi de David scriptus videtur; sed duobus aliis, quia veraciter totus Christum signet, aperit. Quod enim dicit, *Ne disperdas David, videtur prohibere ab inimico insidiante disperdi eum qui fuerat a Domino promissum præparatus ad regnum.* Et quod in clausula subjungit: *Cum fugeret a facie Saul in speluncam, ipsi temporis articulo, quo disperdi posse putabatur, aridet. Ve-*

rum quod in principio ponitur, in finem, ad illam cuncta referenda præmonet, qui nobis omnium restat perfectio honorum, quia cum ad ipsum venerimus, nil ultra quærere opus habemus. Quodque in sequentibus inseritur, in tituli inscriptione, ipsum dominicæ passionis titulum, quem Hebraice, Græce, et Latine Pilatus scripsit, exprimit; qui et ipse in figuram regni inviolabilis nulla vel ab eo qui scripsit potuit ratione disperdi. Sensus ergo totius tituli iste, præcipientis Judæis ne se Christi vel etiam occisi ac sepulti gloriam tollere posse suspicentur: In finem ne disperdas David, in tituli inscriptione, cum fugeret a facie Saul in speluncam, in eum qui finis legis est ad justitiam omni credenti; psalmum cantatum intellige, ne disperdere quæras Christum in auferendo vel imminuendo regnum ipsius, quod tituli veracis inscriptione signatum est, etiam cum videas eum insistentibus impiis per mortem monumenti claustra subiisse; atque nimirum claustra a facie fugit persequentium, ne eum ultra persequendi, vel saltem videndi haberent potestatem. Sed et ipse psalmus, juxta tenorem hujusce lectionis, passionem, sepulturam resurrectionemque dominicam, necnon et fidem gentium, quæ et ipsa præsentis in fine lectionis mystice continetur, aperta simul et idonea testificatione decantat, ubi inter cætera de passione triumphali: *Dedit, inquit, in opprobrium conculcantes me* (Psal. lvi). De sepultura et resurrectione: *Animam meam eripuit de medio catulorum leonum, dormiri conturbatus.* Quæ tamen conturbatio melius in membris ejus intelligitur, necdum plene resurrectionem ejus in sepulcro dormientis credentibus. Item de resurrectione: *Exurgam diluculo.* At de gentibus illo inspirante et cooperante credituris: *Confitebor tibi in populis, Domine, psalmum dicam tibi inter gentes.* Sed et damnationem gentis Judaicæ, quam abscisio chlamydis Saul in hac lectione signat, memoratus psalmus ita describit: *Foderunt ante faciem meam foveam, et ipsi inciderunt in eam.*

(I Reg. xxv.) *Mortuus est Samuel, etc.* Defecit Evangelio coruscante futuræ prædicatrix umbra veritatis, nec sine dolore subtrahi potuit populus a consuetarum ritibus cæremoniarum quos divinæ legis institutione non dubitabat fuisse collatos. Unde Jacobus ad apostolum Paulum loquens: *Vides, inquit, frater, quod millia sunt in Judæis, qui crediderunt, et omnes hi æmulatores sunt legis* (Act. xxi). Attamen paulatim cessante in Ecclesia Judaizandi consuetudine, quasi frigescentia prophetæ membra humanis abstracta conspectibus, in domo sua in Rama, id est, in excelso conduntur; quia dum exterius celebrari legis sacramenta desiderant, cuncta interiorius in Christo et Ecclesia cœperunt quærenda intelligenda probari. Domus quippe prophetæ, ecclesia credendum est, et hæc in illo sita excelso, de quo scriptum est. *Et ipse fundavit eam Altissimus* (Psal. lxxxvi). Et alibi: *Quia excelsus reputatus est ipse* (Isa. ii).

Consurgens autem David descendit in desertum Pharan. Pharan interpretatur onager, sive frugifer, au'

ferocitas eorum. Cessante ergo prophetiæ typo, et in Rana, id est in Christo, ut dictum est, et Ecclesia consummato, relicta Judæa, fidei veritas gentes diu feras, et indomabilis animi, sed jam nunc justitiæ fruge fecundandas adire dignata est. Nec solum propter nomen agreste vel ferum, sed et propter incolas diros ac feroces Pharan gentibus significantis aptissime congruit. Narrat enim Scriptura Ismaelem, a quo genus duxere Saraceni, in deserto Pharan habitasse, illum videlicet de quo dictum est : *Ejice ancillam et filium ejus ; non enim hæres erit filius uncillæ cum filio liberæ (Gen. xxi)*. Cujus vicinitatem turbulentam horrescens filius liberæ, id est, populus spiritali gratia renovatus, queritur dicens : *Heu me, quod incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar (Psal. cxix)*, et cætera, usque ad finem psalmi, quæ Saracenos specialiter adversarios Ecclesiæ cunctos generaliter describunt. Sed ut etiam de ancillæ filiis, id est, de huic sæculo servientibus populis Christus ad libertatem vocaret, hosque secundum Isaac promissionis efficeret filios, fugatos a superbis Judæis, descendit in desertum Pharan, hoc est, humiliata gentilium corda, eisque suæ gratiam pietatis infudit.

CAPUT IV.

Contemnentem de Nabal Carmelum David ferire aponens, uxoris ejus Abigail interventu et muneribus placatur. Quam post decem dies mortuo Nabal ipse accepit uxorem ; accepit et Achinoem de Jezrahel, nata uxore sua Michol Phalti filio Lais.

Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, etc., usque ad id quod scriptum est : *Saul autem dedit Michol filiam suam uxorem David, etc.* Hæc lectio typica docet Synagogam damnatam principum doctorumque ejus malitia, a Domino salvatam, sed et ipsam postmodum, vocatis ad fidem gentibus, non parva ex parte rejectam ; aliis quidem personis humilium salvationem, aliis autem rejectionem notans superbiorum. Erat igitur vir quispiam in solitudine Maon, id est, habitaculi. Erat cœtus scribarum et Pharisæorum in sanctæ Scripturæ studiis conversatus ; quæ singulari præ cæteris Scripturæ virtute prædita, insuper omnes suos lectores mundo solitariis effici, hoc est, a concupiscentiis pompisque ejus separari, et seipso dignum Deo habitaculum facere docet. Et possessio, inquit, ejus in Carmelo, id est, in agnitione circumcisionis ; quia sermo legis, quam prædicabat, veram castigationem intelligi, non autem dedit perfici. Nam quod littera jubens ostendit, non ipsa, sed gratia juvans perfecit. Non ergo in perfectione, sed in agnitione consummatæ castigationis Pharisæus et scriba legalis habebat possessionem : *Quia lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est (Joan. 1)*. Magnus autem nimis homo ille vocatus est ; quia doctor memoratus, quantumvis ex parte non parva terrenam sapientiam, multum tamen antecessit omnes sæcularis philosophiæ præceptores, qui ex toto diviniæ legis ignari, seipsis solum magistris in his quæ docerent utebantur.

Erantque ei oves tria millia, etc. Erant commissæ

ad docendum scribis et Pharisæis innocentes simul et poenitentes animæ : hæ fide, spe et charitate perfectæ ; illæ prima fidei adhuc quæ a timore inchoat, rudimenta sectantes.

Et accidit ut tonderetur grex ejus in Carmelo. Accidit ut perfectiores quique auditores scribarum in agnitione castimoniæ legales exterioris hominis actus deponerent, ut interior renovaretur de die in diem. Accidit ut populus omnis eisdem subditus, primitiarum decimarumque suarum quasi superflua sibi, et quæ sine dolore amitti poterant, Domino velleret traderet.

Nomen autem viri illius erat Nabal, etc. Nabal stultus, Abigail dicitur patris exsultatio : et stultus erat legisperitus, qui habens clavem scientiæ, ipse non introibat, et eos qui volebant intrare prohibebat. Patris autem exsultatio recte vocata est synagoga in eis, quibus dicit : *Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cælo (Luc. x)*. Erat namque in talibus prudentissima, ad intelligendum verbum fidei ; et speciosa, ad agendum quæ intelligere poterat. Porro magistri ejus duri non credendo, pessimi male vivendo, et malitiosi erant contra Dominum insidias machinando.

Erat autem de genere Chaleb. Erant magistri synagogæ de discipulatu legislatoris. *Super cathedram enim Moysi sederunt scribæ et Pharisæi (Matth. xxiii)* ; qui quoniam cæteros tunc mortales, et humanæ simul et diviniæ sapientiæ gratia præbant, non immerito Chaleb, id est, omne cor, potest appellari ; vel quia Chaleb patriarcham fide ac virtute potentem legimus, possumus dicere quod augmentum damnationis sit infidelibus vita fidelium, a qua degeneraverunt, parentum.

Cum ergo audisset David in deserto, quomodo tonderet Nabal gregem suum, etc. Cum audisset Dominus in homine conversatus in mundo, quod periti legis auditores suos vel ad exonerandos se vitiiis, vel ad sua pro Domino tribuenda, exercitationis congruæ quasi forlice præpararent, misit discipulos suos fortissimos, videlicet denarii cœlestis adipiscendi præcones, quorum in baptismo renovata fuerat, sicut aquilæ, juvenus, et dixit eis : *Ascendite in agnitionem circumcisionis, apertis virtutum et doctrinæ profectibus, arcem vos castimoniæ spiritualis veraciter nosse et conscendisse monstrate : et hæc agendo venietis ad ipsos legis doctores, et illis quoque salutem ex meo nomine, qui Salvator appeller et sim, evangelizantibus superna in pace futuram, dicentes : Sit omnibus pax, quicumque in nomine Dei Patris credendo fratres Christi esse voluerint, sit etiam vobis pax in eandem fidem pia societate conversis ; imo et omnibus quos erudistis, et universis quæ agitis pax. Illa videlicet pax, quæ fecit utraque unum, et medium parietem materiæ solvit, inimicitias in carne sua (Ephes. 11)*.

Audivi quod tonarent pastores tui, etc. Et hæc per apostolos suos Judæorum primatibus locutus est Dominus, Audi : quod docerent discipuli vestri po-

pulum, qui iisdem nobiscum Scripturæ sacræ pascuis utebantur. Nunquam eis molesti fuimus, sed quiete conversati ad omnes, insuper etiam jugum suave humilitatis, atque onus leve prædicavimus: nec aliquando periiit aliquid de doctrina vel actibus eorum: omni tempore nobiscum fuerunt in agnitione circumcisionis, id est, quo spirituales circumcissionem, sicut et nos, in altissimis eloquiorum divinorum verbis agnoverunt. Ubi subintelligendum est, perire potuisse aliquid de substantiis eorum qui sine David fuissent in Carmelo; id est, supervacua in multis, neque ad salutem animæ proficua lectionem eorum qui, Scripturas legentes, Christum in Scripturis intelligere nescissent. Interrogate, inquit, innocentes quosque, ac veraciter et scienter humiles de vestra gente qualium est regnum celorum; et indicabunt vobis quod Evangelii gratia non est literæ legis adversaria, sed in utroque Testamento justus ex fide vivit.

Nunc ergo inveniant pueri gratiam in oculis tuis, etc. Quia, inquit, vos populum docetis, quod est intellectualem tondere gregem, curate ut etiam Christi discipuli prædicantes, in vobis gratiam fidei et bonæ actionis inveniant. In luce enim gratiæ singulariter bona prædicaturi venimus, adeo nimirum bona, ut et regnum celorum inauditum mortalibus prædicet; et ad hoc universum genus convocet hominum, a qua etiam bonitate præcipua Evangelium Græcæ nomen accepit. Quodcumque obedientiæ fidelis invenerit vestra virtus, doctoribus salutis vestræ servire gaudentibus, et de vestra stirpe progenito, veraciter manu forti ac desiderabili Jesu Christo libenter impendite.

Respondens autem Nahal pueris David, etc. Respondentes stulti principes Judæorum prædicantibus sibi Christi discipulis, aiebant: *Nos Moysei discipuli sumus, hunc autem nescimus unde sit (Joan. ix).* Et increverunt discipuli Jesu ad præsumptionem docendi, ita ut a nullo valeant superari, qui fugerant contemnendo legisperitos, multo se in scientia majores. Tollemus ergo nos sanctæ dicta Scripturæ, nobis specialiter ad docendum commissa, quæ partim simpliciter legi et intelligi possunt; quod est, aquam bibi: partim diligentius tractari, ut scintelligi valeant, debent; quod est panem frangendo ac mandando comedi. Tollemus et facta patrum præcedentium, quæ in auxilium vitæ ac virtutis nostris auditoribus docendo præparavimus, et dabimus doctoribus, a nostra prorsus religione ac fide separatis, qui ad sui dogmatis sensus sancta verba perversi transfugerent.

Tunc David ait viris suis, Accingatur unusquisque gladio suo, etc. Potest quidem intelligi gladius Spiritus, quod est verbum Dei; quo Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus (*Ephes. vi*), ad debellandos infideles accinctus sit, quoties verbum Patris per Evangelium suum mundo patefecerit. Accincti et discipuli ejus, cum et ipsi idem prædicaverunt. Sed quia legitur in sequentibus: *Abigail intercedente, prohibitus David ne feriret impios.* Nunquam autem rogat Ecclesia Christum, ne incredulis salubre sui

verbi vulnus infligat. Melius intelligitur hoc in loco gladius vindictæ excedit, quæ Judæis post Domini passionem imminerebat; quo nimirum gladio Dominus ipse, accincti et ministri verbi illius, non ipsi utique pœnam peccatoribus irrogando, sed hanc peccatoribus, nisi pœniterent, futuram prædicando. Cujus metu gladii occurrens Ecclesia Domino ultra annorum LX tempus ejus ietum intercedendo suspendit.

Et secuti sunt David quasi quadringen i riri, etc. Secuti sunt Dominum ad officium prædicandi quicumque prudentia, fortitudine, temperantia, et justitia perfecti poterant inveniri. Porro alii charitatis geminæ perfectione contenti, magis elegerunt cum acquisitis Christo proximis quiete vivere, quam pro acquirendis aliis ad spiritualia bella præcingi.

Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris etc. Spernentibus verbum fidei primatibus Judæorum, nuntiavit unitas Christi discipulorum subjectæ illis Synagogæ, et dixit: *Ecce misit Jesus Christus apostolos, nuntios videlicet veritatis, divinis Scripturis instructos, ut benedictionem mandarent æternam majoribus nostris, et aversati sunt eos.* Homines isti, id est, Christi apostoli, boni apostoli, boni satis fuerunt nobis, regnum cœlestis prædicando; et non molesti, onera legis cervicibus nostris ultra imponendo. Nec quidquam aliquando periiit eorum quæ gessimus omni tempore quo in eorum quam docent sumus fide conversati, in deserta a mundi illecebris, et quasi solitaria vita degentes. Omni, inquam, tempore, hoc est, sive legis adhuc ritibus observatis, seu revelatæ et prædicatæ jam gratiæ celebratis mysteriis, quicumque se fidei Christi conjungere, ab omni prorsus sunt perditione salvati. In auxilium docendi erant nobis, tam in obscuris Scripturarum investigandis, quam in apertis palam proferendis, omnibus diebus, quibus juxta eorum sensum vere evangelicum nostros instituiimus auditores.

Quamobrem considera et recogita quid facias, quoniam, etc. Exposui, inquit, quid utilitatis et gratiæ fides Christi habeat, et quanta duritia eidem principes nostri resisterint. Quamobrem considera et recogita, quo ordine declinata et vitata superbiorum malitia, qui nolere benedictionem, et prolongabunt ab eis, ipsa non solum iram ejus effugere, sed et benedictionem hæreditatis accipere merueris; quoniam completa est malitia vindictæ adversus principes gentis tuæ, et adversus ipsam gentem tuam; qui occisis olim lapidatisque prophetis, ad completam sui peccati malitiam, in ipsum etiam singulariter manu fortem prophetarum Dominum manus mittere non timuerunt, et ipsi sunt filii diaboli, Barabam pro Christo Salvatore sibi eligentes latronem; ita obdurati sensibus, ut nullius doctorum spiritualium dicta capere possint.

Festinauit igitur Abigail, et tulit ducentos panes, etc. Compuncta ad prædicationem apostolorum, festinauit Synagoga reconciliari Christo, quem a principibus suis cognovit offensum, talique suis auditores per legis jam litteram imbutos; et imposuit super humili-

les simplicesque verbi evangelici dispensatores, quorum ministerio vel intercessione perverberentur ad Christum : super eos videlicet qui dicere possent, *Ut jumentum facti sumus apud te in terra, et nos semper tecum (Psal. LXXI)*; et : *Nos stulti propter Christum (I Cor. IV)*. Ducenti etenim panes sunt hi qui per ejusdem fidei et actionis consortium, ita sibi sunt mutuo fœdere connexi, in tantum supernæ devotionis igne confortati, ut nullatenus ab invicem valeant separari. Duo utres vini, qui geminæ dilectionis virtute debriati, mortificari carni, vivificari autem Spiritu desiderant, et interius renovari de die in diem, ad percipiendum continendumque spiritualis gratiæ mustum. Quinque arietes cocti, quidquid in suis sensibus superbum, et contra infirmiores proximos, quasi male cornutum deprehenderint, totum devota Deo mortificatione compressum, congruæ punitionis solent flamma decoquere. Quinque sata polentæ, qui memoratos corporis sensus spiritui subjugare, et humilitatis necessariæ quasi mola norunt edomare; quæ videlicet humiliatio vel contritio carnis, quia moderate, et nec minus nec plus justo debet exerceri, bene polentæ hæc sato, quæ apud Hebræos certa mensura est, unum et dimidium habens modium, comprehensa describitur. Centum ligularis uvæ passæ signantur, qui continentia virginali gaudentes, insuper individua charitatis ad invicem vinculis astringuntur, perfectissimamque angelicæ castitatis pulchritudinem etiam in carne positi degustant. Passa quippe uva a vite, quæ genuit excisa, cum suo quo plena est vicio, ad majoris gratiæ manes solet non contrita servari; et virginialis caro a communis Ecclesiæ convictu arctiori continentia ferro secreta, dulcorem in se maturæ jam castitatis, quasi ad totius Ecclesiæ gratiam Domino dilecta complectitur. Centum sane, quia cœlestis et angelicæ perfectionis mysterium signet, late omnibus claret. Ducentæ caricarum massæ sunt animæ, quæ suavitate suæ spiritualis et perfectæ societatis etiam proximis docendo impertiunt, ut duplicata virtute duplicem mereantur et palmam. Quæ cuncta per Abigail in David epulas missa sunt, cum diversis per legis doctrinam imbutos viros virtutibus, Synagoga baptizandos, et Evangelii sacramentis instituendos misit ad Christum.

Dixique pueris suis : Præcedite me, etc. Præcesserant multi de Judæa viritum venientes ad fidem, secuta est post eos Synagoga. Prius namque dictum est : *Dominus autem angebat qui salvi ferent quotidie in id ipsum (Act. II)*; ac postmodum Ecclesia quidem per totam Judæam et Galilæam, et Samariam, habebat pacem, et ædificabatur ambulans in timore Domini, et consolatione sancti Spiritus replebatur. Stultis autem principibus suis Synagoga credentium, ne eos ad pejora provocaret, mysterium suæ credulitatis indicare detrectavit.

Cum ergo ascendisset asinum, etc. Cum se Synagoga cunctis fateretur stulto eatenus sensui servisse, atque ad initia fidei Christianæ descenderet, quæ ab

A infirmitate dominicæ incarnationis incipiens, ad divinitatis agnoscendæ solet celsa perducere, Christus et discipuli ejus descendebant in occursum ejus, ut conatus ejus prædicando juvantes, ab ipsis humanitatis ejus, quibus imbueretur, mysteriis, ad Divinitatis eam culmina summa subveherent.

Et ait David : Vere frustra servavi, etc. Ait Dominus, longam superbientium Judæorum stultitiam detestans : Vere frustra tanto tempore dementibus meæ gratiæ munera cæteris præ gentibus obtuli, et reddidere malum perfidiæ, persecutionis, et crucis, pro bono gratiæ quam dedi. Tollam ergo nefandos de terra, ut usque in mane universalis judicii, nullus de progenie perversa dimittatur immunis. Quod ita dictum est, non ut Judæi omnes increduli ante diem B judicii monstrentur esse morituri, sed ut digni per omnia morte et damnatione doceantur. Cui simile est quod, Core seditionem movente in deserto, Dominus Moysi loquitur et Aaron, *Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente disperdam (Num. XVI)*; et tamen illis intercedentibus ac dicentibus, *Fortissime Deus spirituum omnium carnis, num uno peccante contra omnes tua ira desæviet? ira suspensa, et gratia est pietatis impensa.* Sed et sequenti die, murmurante omni multitudine contra eos, *Recedite, inquit, de medio ejus multitudinis, etiam nunc delebo eos.* Sed quod per justum judicium impios meruisse monstravit, piis intervenientibus misericordia mutavit. Ita ergo et hoc loco Dominus sub typo David, perfidi quid meruerint eos judicare detrectat, sicut sequentia lectionis hujusce spiritualiter intellecta monstrabant. Nam sequitur :

Cum autem vidisset Abigail David, festinavit et descendit de asino, etc. Cum cognovisset Synagoga Christum, immo ipsa cognita esset a Christo, festinavit renuntiare prisæ suæ conversationi, quæ habebat Dei æmulationem, sed non secundum scientiam; et humiliatione devotissima terram se cineremque testata, dominicæ incarnationis cœpit suppliciter adorare vestigia, vel pro se pœnitente, ut suscipiatur a Domino, vel pro sua gente ac principibus incredulis, ne corporaliter seriantur exorans, aperta jam confessione, et impios ad pœnam servatos æternam, et Christi regnum perpetuum in pace mansurum contestans, seque ad hoc potius pertinere posse cunctis animæ votis obsecrans.

Ne ponat, oro, Dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal, etc. Pia humilitate commota synagoga credentium rogat Dominum, ne impios suos magistratus ac proceres ante punitionem extremi judicii usque ad internecionem deleat, ut quos pro suæ stultitia perfidiæ perennis expectat interitus, his saltem ad modicum temporali gaudio liceat hac voluptate perfrui; seipsam simul humiliter excusans, sive potius flebiliter accusans, quod et ipsa tam tarde cognoverit tanti boni præcones, hoc est apostolos quos misit.

Quapropter suscipe benedictionem hanc, etc. Quoniam, inquit, impios justo judicio perituros esse non

lætet, obsecro, eos quos pie conversos tibi mancipandos, a te consecrandos, per te benedicendos obtuli, benigne suscipias, et tuis qui præcessere famulis ecclésiastica societate committas.

Aufer iniquitatem famulæ tuæ, etc. Amplius, inquit, lava me ab injustitia mea, et a delicto meo munda me (Psal. L). Absque ulla enim dubietate credo et confiteor, quia, compressis ac devictis persequentium machinis, plebem tua fide consecratam Deus Pater longe lateque multiplicet, qui solus mundum a maligno principis salvare ac defendere sufficit.

Et cum benefecerit Dominus Domino meo, etc. Cum posuerit Deus Pater omnes inimicos tuos scabellum pedum tuorum, perpetuumque cum tuis electis intraveris in regnum; obsecro, me ad dexteram tui throni statuens, ejusdem regni participem facere digneris.

Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, etc. Credenti Synagoga gratiam Dominus ad Patris gloriam refert, benedicendum nobis eundem semper laudandumque significans; ipsam quoque credentem, et in parte perfectionum etiam pro incredulis orantem, merita benedictione remunerat. Pariter ostendens, quam gratam ducat orationem, quæ pro adversariis benevola mento fundatur.

Suscipit ergo David de manu ejus omnia quæ attulerat ei, etc. Suscepit Dominus devotionem omnium credentium, quam manus, id est, operatio Synagoga prædicantis de suis ei filiis attulerat; monuitque benignus, ut post acceptam ab eo pacis supernæ gratiam, ad conscientiam rediret, et qualiter sibi vivendum esset, secula mente dignosceret.

Venit autem Abigail ad Nabal, et ecce erat ei convivium in dono ejus, etc. Post ostensum Domino suæ devotionis affectum, Synagoga credentium venit videre vitam mentemque non credentium, si forte posset et eos ad fidem vocare: quos ubi legalium victimarum epulis saturos, genus se regale præ cæteris gentibus esse gaudentes, et, quod est gravius, contra verbum Evangelii insana quasi ebrietate vidit inflatos, tacuit aliquandiu sceleris admissi periculum, donec et ipsa Spiritus sancti luce magis magisque confirmata, liberior ad arguendum procederet, et ipsi coruscante palam Christi gloria evidentius ex tempore piaculum, quod in eum commiserant, agnoscerent, agnoscentes dolerent, dolentes abluerent. Verum illi agnoscentes reatum suum, non hoc poenitendo abluere, sed superbiendo maluerunt augere. Nam et ipsi apostoli, et quotquot respiciebant a laqueis diaboli, a. l. Abigail, id est, Patris exultationis personam, vel comites, vel dona pertinere non dubitantur.

Cumque pertransissent decem dies, etc. Mortem Nabal non aliud melius quam externum regni Judæorum superbissimi, eversionem templi, et cessationem observationum legalium possumus intelligere. Denique pertransitis decem diebus factum est, quod ad consummationem legis, quæ in decalogo data est, pertinere nemo est qui dubitet.

Misit ergo David et locutus est ad Abigail, etc. Misit Dominus prædicatores, ut perditis Romæorum gladio cum suis sequacibus perfidis Synagoga privatis, ipsam in his qui remansere reliquis, ad spirituales ejus nuptias invitarent.

Quæ consurgens adoravit prona in terram, etc. Consurgens ad exercitium boni operis synagoga tunc temporis credentium, primum dat suæ credulitatis iudicium, Christum adorare ut Deum; dehinc promittit se humillimo famulata opera servorum ejus terrena sorde polluta, et primo baptismatis unda, et post intercessionis exhortationisque suæ gratissimo fonte diluere. Juxta quod ipse lotis ejus vestigiis insinuat: *Quanto magis, inquit, vos debetis alterius lavare pedes (Joan. xiii).*

Et ascendit super asinum, etc. Secuta nuntios verbi dominici synagoga fidelis, quo plus appropriat donis ei percipiendis, eo certius suam stultitiam, tarditatem, et immunditiam cognoscit. Quod etiam de unaquaque anima fideli recte potest intellegi, quæ ascenso asino etiam quinque puellas secum ducat ad David; cum cognita sua naturali pigritia et hebetudine, quidquid videndo, audiendo, gustando, olfaciendo, tangendo agere valet, totum hoc in implendis auctoribus sui præceptis impendere gaudet. Aliter, veniens ad David Abigail, quinque puellas habet comites; quia copulanda Christi mysteriis Synagoga, non alias quam legis, quæ quinque libris scripta est, ritibus imbutas secum animas ducit. Quod si quis dubitat, post illam a Vespasiano et Tito Judæis necem, Ecclesiam ex eorum numero fuisse collectam, legat historiam ecclesiasticam, et inveniet, completo Hierosolymorum excidio, Christianos illo accolos, maxime de circumcissione, qui Romanorum ense Domino revelante fugerant, continuo redisse; ibique per annos amplius sexaginta usque ad supremam, quæ sub Adriano facta est, ejusdem gentis eversionem, non defuisse de Judæis, qui fideliter in Ecclesia Domino servirent, ita ut illo omni tempore non aliunde Hierosolymis episcopi, quam de circumcissione sint electi. Igitur Abigail, Synagoga fidelis typum tenens, non uniuscujuslibet temporis solum personas signat, sed aliquando eos qui Domino in carne constituto credere cœperunt; aliquando eos qui post ejus ascensionem ad prædicationem apostolorum poenitentiam egerunt; aliquando eos qui de horum numero etiam, usque ad officium prædicandi pervenire potuerunt; aliquando eos qui post occisæ, venditæ, dispersæ Christi et Ecclesie persecutores, ad fidem venerunt. Qui quoniam omnes unum Dominum, unam fidem, unum baptismum, unum Deum et Patrem habere didicerant, recte omnes eadem Abigail significat, muller prudentissima et speciosa, cuius vocabulum in Patris exultationem transfertur; illam nimirum significans, quam assistentem a dextris suis in vestitu deaurato, id est, in operibus charitatis gloria præfulgidis, idem Pater exultans affatur: *Audi, inquit, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris*

tui, quoniam concupivit Rex speciem tuam (Psalm. XLIV).

Sed et Achinoem accepit David de Jezrahel, etc. Achinoem fratris decor, Jezrahel interpretatur semen Dei. Non solum ergo de synagoga Judæorum Dominus, quos sibi interno amore conjungeret, elegit, sed et de gentibus populum suis sacramentis imbuedum, sua dilectione confirmandum propitiatus assumpsit. Qui fratris decor recte vocatur, in quantum sui redemptoris gloriam, non autem suam quærere delectatur. Ipse enim frater noster fiori dignatus est, vel propter humanitatem naturæ nostræ similem quam assumpsit; vel quia, *quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1)*. Denique in Canticis canticorum, et ipse Dominus frater Ecclesiæ propter unius ejusdemque naturæ consortium, et ipsa soror appellatur illius; unde est illud: *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum (Cant. iv)*. Et illa in antiquis fidelibus incarnationem ejus desideranter expectans: *Quis mihi det te, inquit, fratrem meum, sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, et osculer (Cant. viii)?* id est, in hominis habita te videre merear et alloqui, quem invisibili natura deitatis semper credere, diligere, adorare consuevi. Qui fratris decor pulcherrime de Jezrahel, id est, de semine Dei originem duxisse perhibetur, illo nimirum semine, quod exiit seminare, qui seminat (*Matth. xiii*), hoc est verbo fidei; quod postquam per seipsum Judæis commisit, etiam exteris gentibus per apostolos suos Dominus evangelizare curavit; ut, juxta Evangelii parabolam, *feret unum ovile et unus pastor (Joan. x)*.

Saul autem dedit Michol filiam suam uxorem David, etc. Phalti salvator meus, Lais leo, vel sibi metuit, Gallim transmigrantes dicuntur. Principes et magistri Judæorum, postquam gentiles Christo credere viderunt, subtraxerunt subditam sibi Synagogæ plebem ab eo, docueruntque credere potius Antichristo, quem suum quasi salvatorem præstolantur in fine futurum, filium utique diaboli, qui factus est ut nullum timeret, et *circumiit tanquam leo rugiens Ecclesiam, quærens quem devoret (I Petr. v)*; et est de numero immundorum spirituum, qui et olim ipsi de cœlis transmigraverunt ad tartara, et suos quotidie sequaces de virtutibus ad vitia, de malis ad pejora transmigrare non cessant.

CAPUT V.

Ziphæis prodentibus Saul descendit contra David, qui ejus castra nocte descendens, dormientibus cunctis, et hastam et scyphum aquæ tollit, eumque excitatum ad confessionem sui provocat erroris et culpæ.

(I Reg. xvi.) *Et venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, etc.*, usque ad id quod scriptum est: *Saul reversus est in domum suam.* Hæc lectio docet Judæam pro culpa perfidiæ, quam erga Dominum exercuerat, regnum quod vel in cœlis ab eo accipiendum sperare, vel in terris ab eo acceptum servare debebat, amisisse; sed et in totum observantiam cæremonia-

rum perdidisse legallium, quæ, si credere Christo voluisset, in spiritualement mutata intellectum, et ipsa spiritualis spiritualiter custodire valet; attamen ipsi, si vel sero converti, et pœnitentiam agere consenserit, promissum a Domino regnum cœlestis concedi! Ziphæi, qui interpretantur florentes, Judæorum doctores expriment, de flore, et quidem odorifero, id est, rudimentis legalis scientiæ gloriantes, sed fructum justitiæ fidei prorsus ignorantes. Saul, qui dicitur expetitus, regnum eorum, quod sibi a Domine petierunt, typice denuntiat. Gabaa civitas ejus, quæ transfertur in collem, superbam regni ejusdem extollentiam demonstrat. Achilæ, quæ interpretatur suscipiens eam, constantiam eorum qui fidem Christi in Judæa, pia mente susceperunt, designat. Venerunt igitur, David habitante in deserto, Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce David absconditus est in colle Achilæ, quæ est ex adverso solitudinis: de hac infra scribitur, quia fuerit ex adverso solitudinis in via. Veniebant, Domino prædicante in Judæa, scribæ et Pharisæi hypocritæ, dicentes suæ regiæ potestati superbia tumidiæ, ut hanc ad invidiam excitarent, absconditam Jesu dilectionem in corde turbæ, quæ fidem ejus susceperat, Christum regem eum venisse credens in mundo; de qua bene dicitur: Quæ est ex adverso solitudinis in via. Civitas quippe, in cujus colle David absconditur, ex adverso solitudinis sit posita, cum caterva justorum Christo hospite beata, terrenorum desideriorum vitare tumultus, et ab illecebris sæcularibus solitariam se reddere curat. Et hæc est unica via ad percipiendam hanc perfectissimam mentis solitudinem, in altitudine, quasi colle mentis ejusdem adventum Christi suscipi, illum videlicet de quo ipse dicit: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (Joan. xiv)*.

Et surrexit Saul, et descendit in desertum Ziph, etc. Gabaa Achilæ, non Gabaa civitatem Saulis, sed collem Achilæ, qui Hebraice Gabaa vocatur, intelligit incitantibus ergo doctoribus perversis, commotum est regnum Judæorum ad persequendum Dominum, habens in exercitu impietatis eos qui contra fidem, spem, et charitatem dimicaturi, quasi triplici acie, infidelitatis, desperationis, et odii procederent ad bellum. Quo armatum milite castra iniquitatis in medio turbæ, quæ Christum corde susceperat, metari festinabat, si forte posset eum vel corporaliter inventum extinguere, vel spiritualiter a fidelium ejus amore repellere. David ergo habitante in deserto, Saul post eum venit in desertum; quia suscepto habitatore Christo in corde illorum qui mundum deserere studebant, statim aderat persecutio, quæ probaret credentes, et illatæ agone occasionem promerendæ tribueret palmæ. Quod ipsum et hodie et cunctis Ecclesiæ temporibus fieri non desinit. Sed veniente post se Saul, David quid fecerit videamus.

Et surrexit David, et venit ad locum ubi erat Saul. Persequentibus se Judæis Dominus non reliquit pro-

vinciam, non abstulit beneficia disposita, sed semper docebat in synagoga et in templo, quo omnes convenerant, et curabat languidos eorum (Joan. x).

Et ait David ad Achimelech Hethæum, etc. Multi, prædicante in carne Domino, de gentibus, multi de Judæis confluere ad fidem, sed ipse primos sui verbi ministros, quibus castra regni persecutoris deturbaret ac devinceret, de Judæis, qui ei arctiori dilectione simul et sacramentorum perceptione adhærebant, elegit. Achimelech quippe Hethæus, qui interpretatur Frater meus rex abscisus, natione quidem populum gentium, nomine autem et fide eundem ab idololatriæ ritibus abscisus, et Christi regno conjunctum atque adunatum demonstrat. Porro Abisai filius Sarviæ frater Joab, id est, patris mei incensum, filius angustiarum, frater inimici, electos de Judæis discipulos Christi dilectione ferventes, filios pœnitentiæ, fratres secundum naturam populi persecutoris figurate designat.

Venerunt ergo David et Abisai ad populum nocte, etc. Venit Dominus et discipuli ejus ad visitandum populum, qui sedebat in tenebris et in umbra mortis, et invenit regnum ejus cognatione tota in imis deprimi, et cæco sopore torpens, omnia virtutum munimina, quibus contra hostes spirituales armari debuerat, in desiderii vixisse terrenis, sed et doctores simul omnes et auditores eadem cum principibus desidiæ peste languescere.

Dixitque Abisai ad David : Concluserunt Deus hodie inimicum tuum, etc. Intellexerunt discipuli spirituali jam fide præditi, omnia a Patre tradita in manus Salvatoris; sed carnali adhuc ignorantia præpediti, putabant ab eo querendum superbos et contemptores verbi illius igne cœlitus misso devorari. Quos ille confestim ab hac intentione revocans, patientiam potius habendam esse decrevit, dicens : Quia Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare (Luc. ix). Sane quod David adjungit :

Quis enim extendit manum suam in Christum Domini? etc., juxta cœptam quidem expositionem demonstrat, neminem sacrilegii scelere immunem, qui Judaici populi regnum specialiter ei a Domino datum, et oleo sancto consecratum, irrumpere, civitatenique ac templum divino cultui dedicatum, abjecto Dei timore profanare tentaret. Verum juxta supplicem dicentis sensum, docet quanta reverentia sit divinis adhibenda sacramentis, quamvis per malorum manum dispensatis; quantus personis sacri altaris officio nanciatis honor impendendus, quantum ab harum læsione quamlibet male viventium, propter insigne gradus sit cujuslibet temperanda præsumptio, cum ipse exsul, innocens, ab interfectione se injustissime persequentis, propter solum sanctæ unctionis oleum quod in figuram Christi vel nominis vel regni non servaturus acceperat, et militem suum præcepto, et seipsum divino timore compescerit. Cavendum ergo, ne episcoporum, presbyterorum, diaconorum, famam passim lacerare et ataminare præsumamus.

Nunc igitur tolle hastam quæ est ad caput ejus, etc. Hasta vel ipsam regni potentiam, vel arma virtutum spiritualium, quibus regnum juvari poterat, insinuat. Potest autem et de terreno quod habebant, et de cœlesti regno quod sperabant, quicumque de illis hoc sperare noverant, accipi. Quod utrumque perdidit merito constat ablatum. Scyphus autem aquæ, carnalium observatio typonum; quæ ad comparationem evangelicæ perfectionis, quasi scyphus aquæ ad calicem vini est, non inconvenienter accipitur; unde et supra Nabal poscenti David aquas, dare contempsit. Abigail etiam vinum dedit, quia populus infidelium legis vel litteram Christo ascribere renuit; fidelis autem quisque et ad ipsum cuncta referenda, et hæc spirituali sapore plena fervere cognoscit. Hasta igitur et scyphus aquæ Saulis aufertur, cum Judæis ob reatum perfidiæ regnum omne simul, et litteralis custodia legis admittitur. Quod quidem per Abisai David jubente fit; cum jubente Domino apostolorum quisque Evangelii jura prædicans, vetera omnia docet esse transitura. Quod autem sublata hasta et scypho David adjunxit, dicens, Et abeamus; significat abiturum a Judæis Christum, et ad gentes salvandas cum prædicatoribus suis fuisse transiturum. Quod et ipse venturus ad passionem eodem pene verbo pronuntians ait : Surgite, eamus hinc.

Et non erat quisquam qui videret et intelligeret, etc. Non erat quisquam in parte reproborum qui, Domino vel apostolis ejus prædicantibus futuram Judææ desolationem, et statum ejus antiquum eradendum de terra, vel præterita sua facinora, vel futuram intelligens damnationem, evigilaret ad pœnitendum; sed omni in impietate perdurarunt, quia Dominus, exigentibus meritis præcedentibus, excæcavit sensus eorum. Aliter, sopor Domini irrui super eos, id est, gravior solito, quem Dominus eis specialiter ob adventum David inmisit, non sinens eos expergelleri, donec ipse rediens abiisset.

Cumque transisset David ex adverso, etc. Cum transisset Jesus de hoc mundo ad Patrem, et in altitudine regni paterni imperturbabilis maneret, longe nimirum segregatus ab aspectu mortalium, essetque grandis distantia inter eum qui immortalis victor mortis, in carne Deus ad dexteram Patris sederet, et eos qui in hoc mundo mortales miseri et impii contra ipsum certare laborarent; clamabat per apostolos suos prædicando ad populum Israel, et ad legisperitos ejus, eosque de somno sui noxii torporis exurgere, et sibi credendo respondere cogebat. Abuer quippe, qui interpretatur Patris lucerna, eos qui populo veritatis lucem tunc temporis ministrare debuerant, ostendit. Pater ejus Ner, qui lucerna vertitur, horum magistros qui in luce legalis scientiæ spiritualiter accendenda, et illis ac populo pandenda præcesserunt, twice designat.

Et respondens Abner, ait : Quis es tu qui clamas? etc. Responderunt Pharisæi et scribæ, non se nosse discipulos Jesu, qui clamarent docendo

populum, et inquietarent regnum Judæorum, quasi A fuso Christi sanguine reum. Et vultis, inquit, iudicare super nos sanguinem hominis istius?

Et ait Davia ad Abner: Nunquid non vir tu es? etc. Dicunt apostoli, Nunquid non vos scribæ estis legis periti, principes sacerdotum et Pharisæi, gradu pariter et scientia populo præcellentes? quare non custodistis immutatum vestræ gentis imperium, perfecti operis simul et doctrinæ insistendo vigiliis?

Ingressus est enim unus de turba, ut interficeret regem dominum tuum. Juxta litteram de Abisai dicitur, qui ea mente castra intravit, ut si quomodo posset regem interficeret^a. Juxta allegoriam de apostolis intelligitur, qui perditionem regni nefandi propter peccata futuram, sedula contestatione prædicebant.

Nunc ergo vide ubi sit hasta regis, etc. Videte, inquit, nunc ubi sit imperii vestri sceptrum, quod et in terris amisistis, et in cælis sperare desivistis; ubi umbratica legis observatio, quam toti ex animo sististis, in qua vestrarum manus actuum ab omni peccatorum sorde lavari potuissæ jactastis. Omnia pariter, quia Christum perdidisti, et ipsum templum abiit. Quæ quidem omnia, etsi apostolorum temporibus necdum completa, maxima tamen ex parte cæpta et ante ipsorum tempora et ipsis adhuc superstitionibus, qui historiam veterum legerit, inveniet. Denique Herodes major, et filii ejus, inter innumeras quas Judæis intulere calamitates, etiam sacerdotibus vestem sanctam eripuerunt, neque eis unquam in hac ministrandi concessere licentiam; vicem pontificatus, rescisso ordine legali, ad libitum suum mutaverunt. Pilatus templum, secreto noctis imagines Cæsaris introducendo, polluit, secutus impietatem Herodis, qui hoc prins, aquilam auream in eo statuendo, profanavit, et juvenes qui hanc causa religionis ejicere tentabant, flammis exuri mandavit. Caius et ipsum templum et omnes eorum synagogas profanari sacrificiis gentilium, ac repleri statuis simulacrisque imperavit, seque ibi ut Deum coli præcepit. Hæc quidem de religionis, cæterum de regni deterioratione, donec poenitus periret, dicere nullus est finis.

Cognovit autem Saul vocem David, etc. Cognita Saul voce David, et ejus humilitate, innocentia, et justitiâ pernotus, peccasse se, neque ultra in eum peccaturum esse constitatur, et promittit, eumque jam reverti præcipit. Cognita multi ex principibus Judæorum per apostolorum exhortationem voce Christi, poenitentiam agentes se peccasse confessi sunt, et eum per gratiam veniæ ad sua corda, quæ ob perfidiam deseruerat, reverti multis lacrymis ac magnis precibus implorant.

Si Dominus incitat te adversum me, etc. Si Dei, inquit, Spiritu ductus me persequeris, necesse est, ut divinam mihi pietatem sacrificiis et precibus placeam; sin autem non Domini nutu, sed contra voluntatem ejus, hominum nequam deceptione depravatus, tantisper adversus insontem sæviendum

^a Forte legendum : ut, si quo modo posset, regem interficeret. Ed. 1.

putasti; certum est eos maledictione dignos in divino examine teneri, qui me malis suasionibus ab ejus tabernaculo et terra sancta repulsum, inter idololatrias, quos maxime detestor, vitam ducere cogunt. Et si hæc ex hominibus, ut dixi, flamma persecutionis exarsit, justum est per omnia, ut non meus ab impiis effundatur sanguis, quem manus persequentium hactenus injuste quærere non cessavit. Juxta intellectum vero mysticum, membrorum Christi, id est fidelium ejus vox est, qui pravorum persecutione correpti, diligenter sua corda discutere solent. Et si pro peccatis suis sibi a Domino per tales poenam castigationis irrogari cognoscunt, confestim ipsi hæc compunctionis debitæ sacrificiis expurgare contendunt. Si autem se injuste pati injurias aut mortes ab impiis, ut a via veritatis vocentur, aspiciunt, illos quidem qui hæc agunt, æterna a Domino maledictione plectendos intelligunt; quia fideles Christi ab hæreditate catholicæ fidei usque ad idololatriam gentilitatis vel hæreseos cujuslibet deflectere voluerint. Si autem qui hæc innoxii patiuntur, ab omni morte et corruptione salvandos a Domino, imo etiam patientiæ suæ palmam percepturos esse lætantur. Possumus et ex apostolorum persona ad Judæos persecutores ita dictum accipere : Si Dominus incitat vos ad persequendum nos, placetur ira ejus orationibus nostris; si autem, quod magis verum est, filii hominum, maledicti sunt apud Dominum, qui nos divina prædicantes ejecerunt, ut non habitemus in Judæa et in Hierosolymis; dixeruntque, Recedite; et quia Jesum Deum creditis, huic potius inter gentes, quæ deos alienos colere solent servite.

Et ait Saul: Peccavi, etc. Duas sui exsulatus causas proponenti David, et quæ sit vera inquirenti a Saule, Saul ipse sui conscius animi respondit, non se Domini incitamento, sed sua dictante stultitia eum fuisse persecutum; sed jam nunc eum domum reverti precatur, nil a se mali ultra passuram. Et Judæorum multi, confessis suis sceleribus, Dominum, quem infidelitate pepulerant, fide ad se revocare curarunt.

Et respondens David ait: Ecce hasta regis transeat unus de pueris, etc. Respondens Dominus per doctores suos poenitentibus Judæis, et a persequendi facinore conversis: Ecce, inquit, penes me est vestri regni potestas, transeat unitas fidelium in infidelia corda superbiorum, et promissi vobis olim regni cœlestis spiritualia velox arma reportet. Quod et apostolorum temporibus non parva ex parte completum, et Eliæ prædicantis ac reducentis cor patrum in filios, plenius compleendum restare temporibus. Tacet et de scypho aquæ tollendo; quia legis umbram Dominus non docet ultra servandam. Meminit proditiōnis Ziphæorum titulus psalmi LIII, qui tamen ad superiorem magis proditiōnem respicere videtur, eo quod ibi juxta modum tituli dicatur: Nonne David absconditus est apud nos? Hæc autem aliter. Ecce David absconditus est in colle Achile.

CAPUT VI

David cum sexcentis suis venit ad Achis, et accepta mansione in Siceleg, vicinos solitudinis incolas vastat.

(I Reg. xxvii.) *Et ait David in corde suo: Aliquando incidam uno die in manus Saul, etc.*, usque ad id quod ait Achis de David: *Multa mala operatus est contra populum suum Israel, etc.* Hæc lectio præsentem Ecclesiæ statum, quo post longa martyrum certamina, pace in gentibus, quantum inter homines continua gaudet, insinuat. Ait David in corde suo: Aliquando incidam uno die in manus Saul; nonne melius est ut fugiam, et salver in terra Philistinorum? et cætera. Ait Dominus in sapientia sua, in qua omnia facit et disponit: Ecce Ecclesiam sanctorum, membra videlicet mea, persequuntur Judæi, neque semel accensam æviendi unquam mitigare rabiem norunt; ne ergo repentino incursu subvertant ejus statum, tollantque de medio, melius est ut, me semper duce posita, ad gentes salvandas secedat; quarum latitudine in ejus fidem et amorem conversa desperent insani posse se ejus delere constantiam; cessentque etiam in Judæa minis credibusque persequi, quam in gentibus viderint gratia cælesti coruscant.

Et surrexit David, et abiit ipse, etc. Relinquit Dominus sedem, quam in corde Judæorum antiquitus habere solebat, et abiit ad gentes suæ fidei acquirendas ipse et ministri sermonis illius, senario et centenario numero insignes, id est, perfectæ operationi impræsentiarum intenti, et cælestium spe indubia, in futura mente suspensi.

Et habitavit David cum Achis in Geth, etc. Geth, quæ in torcular vertitur, pressuras et tribulationes, quibus in hac vita fides Ecclesiæ probatur, insinuat; quod etiam Psalmi, qui pro torcularibus intitulantur, declarant. Achis, qui dicitur Frater vir, populum gentium qui in Christum credendo frater ejus esse per gratiam, et viriliter agere gaudet, significat. Pater enim Mæoch, qui in eviratum transfertur, hoc est, virili actione, mente et virtute privatum, priorum temporum gentiles, qui idolis servientes, a virtutis opere simul et mercede vacui permansere, demonstrat. Habitavit ergo Dominus inter gentes primo in persecutionibus pressurisque quam maximis, donec et ipsa fides ejus suscipere nossent; ipse et apostoli ejus: pastor quisque, cum subjecta sibi quam gubernat et erudiebat [Forte erudit] Ecclesia; Christus ipægeminarum unus pastor ovium, et earum videlicet quas de gentibus adduxit, et earum quas de Judæis in die caliginis nubisque dispersas ipse inter gentes servare et pascere non cessat. Possunt etiam duæ uxores David, animæ fidelium castæ, quæ in duarum conversatione vitarum, activæ scilicet et contemplativæ, Christo adhærent, intelligi. Achinoem Jezrahelites, id est fratris mei decor, a semine Dei originem ducens, ipsa sit ejus illuminati mentis oculi Regem in decore suo videre totis viribus ardeant. Abigail

A vero, id est, Patris mei exsultatio; uxor Nabal Carmeli, id est, stulti, mollis, ea intelligatur, super quam nuper a doctoris stulti blanditiis per pœnitentiam salvatam, gaudium ita cum angelis habeat Pater in cœlis, quam super nonaginta novem justis qui non indigent pœnitentia.

Et non addidit Saul ultra ut quæreret eum. Præsentem Ecclesiæ tempus significat; cum hanc Judæi glorificatam in gentibus, et regum quoque sæcularium favore tutam, quamvis odisse non cessant, spem tamen omnem et intentionem eam superandi fuaditus amiserunt.

Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, etc. Dixit Dominus per discipulos suos ad populum gentium: Si tibi doctrina veritatis, quam prædico, et vita quam promitto, placet, detur meis sermonibus humile cor audientium in unitate firma fidelium, ubi habitent per gratiam Spiritus sancti.

Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg, etc. Siceleg interpretatur defæcatio vocis adductæ; defæcat autem vocem, est vocem ad se usque perductam, sollicita discretionem, qui sermo veritatem, qui fallaciam redoleat, inquirere. Dederunt ergo credentes ex gentibus ad dedicandam Christo mansionem suam, quæ intelligitur Ecclesia, illarum catervas animarum, quæ venientes ad se prædicantium voces ex ratione discernere, et puritatem apostolicæ vocis a fæce philosophicæ vel paganæ vocis neverant discernere. Propter quam causam talium cœtus animarum gentilium cæremoniis erectus, factus est in perpetuum apostolorum juri subjectus. Quem sensum, ni fallor, et Antiquitatum Josephi juvat historia (Lib. xvi, cap. 13), quæ dicit: « Cui dedit rex quemdam vicum Siceleg nuncupatum. Quem vicum ita dilexit, ut cum regnasset David, eum ipse et ejus pueri tanquam possessionem propriam honorarent. »

Fuit autem numerus dierum quibus habitavit David in regione Philistinorum, etc. Fuit, est, et erit tempus mansionis Christi in Ecclesia gentium, donec quatuor mundi plagas omnimoda cælestis suæ gratiæ luce perfundat, donec Evangelii fulgur, quod quatuor librorum unanima varietate continetur, credulis gentium cordibus infundat. Et nota quod David veniens ad Philisthæos, in Geth incipit habitare; sed citius, permittente Achis, in Siceleg divertit: quia veniens ad gentes in discipulis Christus, prius torculari pressurarum calcatus ab infidelibus, tandem post plures expressas martyrum uvas, imbuendos eos qui inter fæcem vinumque cauponum intellectualium, id est, docentium sensus diversos dijudicare nossent, adiit.

Et ascendit David et viri ejus, etc. Sur saxum, Ægyptus sonat tenebras. Proficiebat ergo instantibus Christi discipulis Ecclesia, et eripiebat animas a paganis ritibus, quæ non novi, sed antiqui hominis exempla sectantes, terrenis desideriis inhæserant, euntibus cunctis ad duritiam cordis, et perveniuntibus usque ad terram tenebrosam, et operam mortis caligine, terram miseræ tenebrarum, ubi umbræ

mortis, et nullus ordo, et sempiternus horror inha-
bitat.

Et percutiebat David omnem terram, etc. Percutit Dominus gladio verbi sui quicquid incredulis infimum terrenumque repererit; nec quemquam eorum qui fidem vere percipiunt, vel spiritu vel carne ulterius in pristina conversatione vivere permittit, sed omnes veridica confessione facit cum Apostolo dicere: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus (Gal. II).*

Tollensque oves et boves, etc. Tollens sibi de gentibus Christus diversorum morum animas, ad unitatem omnes præcedentis in ipso Ecclesiæ congregare festinat.

Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? etc. Quamvis fallere videatur, ad litteram, qui contra Palæstinos insurgens, eorumque provinciam non longe positam devastans, suscitanti eorum regi contra suam gentem se irruisse dicebat: non tamen fallit figura sermonis, quia dum gentes ad fidem protrahit, contra manifestam ferventemque Judæorum blasphemiam Christus irruit. *Ipsius enim justo judicio cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fiet (Rom. XI):* dum ergo gentes adducit, contra Judæam irruit, qui non paucos bonæ olivæ ramos propter superbiam fregit, ut oleastrum inserens, participem bonæ radicis et pinguedinis efficeret olivæ. Et bene irruere dicitur, quia *Qui ceciderit, inquit, super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, contret eum (Luc. XX).*

Virum et mulierem non vivificabat David, etc. Conversos quosque ad se Christus peccatis vivere velat. Juxta quod primo Ecclesiæ suæ magistro ostendens, immundorum cordium catervis imperat, dicens: *Surge, Petre, occide et manduca (Act. X).* Et Paulus docet, *mortuos quidem non esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu (Ephes. II).* Sed neque hoc tempore credentes martyria pro suo nomine ab impiis, mortalesque subire præcipit.

Dicens, Ne forte loquantur, etc. Idcirco non vivificabat, ne loquerentur adversum se. Adversus doctorem namque suum testimonium dat auditor, qui minus perfecte se vel credendo vel operando eruditum, minus ab improba sive actione seu cogitatione probat extinctum.

Credidit ergo Achis David, etc. Credit Christo universa fraternitas gentium, dicens quia populum, in quo natus est, infidelitatis causa deseruit; totque bonæ olivæ ramos ob infidelitatem, ut ipsa credendo inserer dejectis, et igni comburendos injecit. Erit utique mihi jam credenti, speranti, amanti, vitæ æternæ debitor; ut sine quo nihil possum facere, et in præsentî pignus Spiritus, et in futuro mihi sempiternam protectionis suæ gratiam ministret. De qua servitute perpetua fidelibus servis a Deo Domino impensa, dicit ipse Dominus: *Amen dico vobis, præcietur se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis (Luc. XII).*

CAPUT VII.

Congregatis adversus se Philisthæis, Saul per pythonissam in Endor Samuel suscitati oraculum quærit et quæ sibi suisque sint adversa superventura cognoscit.

(I Reg. XXVIII.) *Factum est in diebus illis, etc.,* usque ad id quod scriptum est: *Qui cum comedissent, etc.* Hæc lectio significat, Judæos propter completum in Christo prophetiæ totius ministerium, post confirmatam gentium fidem, contraque eorum pariter et hæreticorum perfidiam spiritualiter erectam, non jam nunc Ecclesiam Domini salvandos, sed perituros synagogam frequentare Satanæ; nec factam Christi in carne dispensationem, sed futurum Antichristi sperare et credere regnum. In qua primo notandum, non easdem res vel personas eandem semper tenere significantiam; sed et aliquando per bonos mala, sicut etiam per malos bona posse figurari. Philisthiim namque, qui pene semper in malo poni consueverunt, hoc loco, quia David secum habent, credentes ex gentibus signant. At contra, Israel populus Dei, quia hunc a se persequendo expulerat, vel Judæorum præsentis ævi perfidiam vel hæreticorum nequitiam figurate denuntiat. Et e contra Israel Philisthiim congregatis agminibus præparantur ad bellum, cum congregatis doctorum conciliis, credentes ex gentibus, vel hæreticorum versutiam, vel perfidiam Judæorum, ut aut ex toto corrigantur, aut minus contra bonos valeant disputando, superare proponunt. Quod si cui videtur absurdum per Philisthæos infideles fideles debere figurari, tantumque gentilium eos putat prætereundum typum; sciat et ipsos gentiles multorum cultores deorum, contra Judæos pariter et hæreticos, quia et hi unius veri Dei cultu, et illi Christi nomine gloriantur, solere præliari; certissime tamen intelligens, quod Achis, qui interpretatur frater vir, qui David exulantem benigne suscipit, qui locum ad manendum tribuit, qui tantum ejus virtuti et amicitiae fudit, ut eum secum ad certamen postulet, egredi fideles ex gentibus signet. Denique sequitur:

Dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, etc. Quod est aperte catholicos quosque cum errantes increpando, vel ratiocinando, vel Scripturæ verba memorando expugnare proponunt, Domino dicere: *Deus, tu scis insipientiam nostram et infirmitatem (Psal. LXXVII),* quia sine te nihil possumus facere, tu nobis certantibus auxilium præbe, tui nobis sancti operis suæ intercessionis impendant; et quicumque de eis sanctas te auctore condidere Scripturas, spiritualis scientiæ nobis arcana, quibus carnales devincamus, adhibeant.

Dixitque David ad Achis: Nunc scies, etc. Patet juxta litteram, quia promittente David auxilium regi, promittit et ipse custodem capitis sui, sive in belli certamine, seu post victoriam, se eum esse facturum. Verum juxta sensum spiritualem, caput fratrum fortium, et viriliter agentium, Christus est. Quibus, ipso dicente, *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (Matth.*

xxviii); respondent illi : Et nos custodem regentis nos gratiæ tuæ, qua permanceas in nobis, nullum præter te ipsum habendum esse didicimus, non solum cunctis hujus sæculi diebus, sed et in futuro, *sibi melior est dies unus in atriiis tuis super millia* (Psal. lxxxiii).

Samuel autem mortuus est, etc. Hoc biennio ante occisionem Saulis Josephus factum narrat, ita scribens (Antiq. vi, 14) : « Regnavit itaque Saul, Samuel quidem vivente annis decem et octo, moriente autem alios duos. » Et quidem superius in ordine historiæ fisdem pene verbis mors Samuel et sepultura describitur; sed hic ideo recapitulatur, ut qua instante necessitate Saul pythoniissam quærendam putarit, legentibus ad memoriam revocetur. Verum mystice mors Samuel cessationem, passo Domino, legalium figurarum, simul et prophetarum, quæ ejus incarnationem futuram præcinerent, indicat. Planctus Israel, quia non absque dolore permaximo, carnales a veteribus Domini institutis possent avelli, denuntiat. Credo omnis Israel, qui videre potuit desolationem templi Hierosolymorum, et terræ re-promissionis, quæ et ipsa in typum cœlestis gratiæ patribus data sunt, nullatenus planctum et lacrymas tenere valuerit. Sepultura, quæ post mortem et planctum facta est, illud tempus significat, quo funditus ab umbrarum observatione legalium fideles cessavere Judæi. Nam tempore non pauco primitivani judaizasse constat Ecclesiam, donec evangelica paulatim prævalente doctrina, et ipsa radicibus a legali se observatione contineret. Et bene Samuel in Rama urbe sua, qua natus est, quæ interpretatur excelsa, sepelitur : quia eadem Ecclesia Christi, quæ olim prophetiæ inchoantis exordia profudit, ipsa consummatas prophetiæ figuras, quasi mortui membra Samuelis, honorifica devotione conclusit.

Et Saul abstulit omnes magos, etc. Magi et arioli, quorum primi, qui vulgo malefici vocantur, sanguine utuntur ac victimis, et sæpe contingunt corpora mortuorum, sequentes (quos aliæ translationes incantatores appellant) verbis rem peragunt, omnes gentilium vates et idololatrias mystice designant, quos a se funditus hoc tempore Judæorum populus, etsi terrena plus quam cœlestia sapiens, abstulit. Neque enim quisquam Baalim nunc, vel Astaroth, vel quælibet alia gentilium audet colere portenta, quamvis nec Domino perfecta fide subdatur.

Congregatique sunt Philistiim, etc. Philistiim hoc loco in quantum David auxilium et virorum ejus desiderant, fideles ex gentibus; in quantum vero spernunt et abjiciunt, infideles, qui Christo repugnant, ostendunt. Utrique enim et Judæis infidelibus, et hæreticis male fidelibus, et catholici videlicet Christiani et pagani, utrisque illi repugnant. Unde bene Philistiim in Sunam, quæ interpretatur coccinea, castremetati esse dicuntur. Coccus quippe ignis speciem tenet. Et fideles autem Christi amore ferventes, et pagani persecutionis igne sævientes, suos quique adversarios impugnare non dubitant. Pugnant enim

inter se boni et mali; pugnant inter se mali et mali; pugnare autem inter se boni et boni nullatenus possunt : porro Israel, quia Saul morituro et impio, non autem David justo et regnato dūce in prælium convenit, vel modernam, ut supra dictum est, ejusdem sui populi cæcitatem, vel pravitatem designat hæreticam; et ideo recte propter superba suæ fidei detrimenta ad montem decursus, quod nomen Gelhoe significat, convenisse, ibique cecidisse describitur.

Dixitque Saul servis suis : Querite mihi mulierem habentem pythone, etc. Negato sibi Domini responso, Saul mulierem habentem spiritum immundum, per quam sciscitaretur, quæsitit; et cessantibus post Domini passionem prophetarum veterumque cæremoniarum figuris, populus Judæorum consulit et frequentat synagogam Satanz, qualis est hodie synagoga eorum, habens pythone, qui illorum lingua significat os abyssi. Neque aliud in melius quam ingressus perennium intelligitur penarum. Sed et ipsum nomen usitatum a perfidæ factionis significatione non discrepat. Namque ab Apolline Pythio, qui harum artium cultor sedulus exstiterit, ductum fertur, qui et ipse hujusmodi vocabulum inde mutuasse perhibetur, quia serpentem Pythonem in ultionem sui filii ab eo necati percusserit.

Et dixerunt servi ejus ad eam, etc. Recte pythonia, quam quidam ventriloquam appellant, in Endor, hoc est in fonte sive oculo generationis habitasse narratur, ut et ipse locus mansionis ejus perditæ jam Synagoge testimonium reddat, quæ, serpentine decepta colloquio, lumen ac poculum sapientiæ suis auditoribus se dare mentitur.

Mutavit ergo habitum suum, etc. Mutato populus Judæorum in pejus vel sui regni terreni, vel fidei et operum, quibus spiritualiter ornari simul et amari debuerat, habitu, venit ad auditionem talis Synagoge, quam pythonia significet, in cæcitate cordis obscuri; cum his qui unitatem rectæ fidei vel charitatis transgredientes, nequaquam ad agnitionem sanctæ Trinitatis pervenire noverant. Dualem namque numerum in malo nonnunquam poni solere novit, qui cur in mundi creatione sola secundi diei opere benedictionem divinæ visionis non meruerit, et immunda in arca animalia sub hoc numero intrant, cæteraque hujusmodi in Scripturis innumera recte intelligere novit.

Dixitque ei mulier : Quem suscitabo tibi? etc. Et populus Judæorum Synagogam suam ingressus, per prophetias olim in Christo recapitulatas et completas quasi a mortuis sibi suscitari desiderat, agendo videlicet, ut sacrificiis, sabbato, neomeniis, lepræ domorum et vestium, cæterisque litteralibus denuo serviat umbris.

Et ait mulier ad Saul, etc. Unam videns pluraliter appellat, more Scriptaris usitatissimo, quo et plures singulari, et singuli sæpe solent plurali numero designari. Denique uno facto vitulo dixit populus : *Hi sunt dii tui, Israel* (Exod. xxxii). Et non una super

impios immissa rana vel musca, dictum est : *Immisit in eis muscam caninam, et comedit eos; ranam, et exterminavit eos (Psal. LXXVII)*; et alia innumera hujusmodi.

Dixit autem Samuel ad Saul : Quare inquietasti me? etc. Et ipsi Veteris Testamenti libri prophetiæ gratia plenissimi, palam testantur legentibus, non se debere post Domini passionem ad figuratam litteræ custodiam resuscitari, imo ipsos prophetiæ ministros inquietari, cum ea quæ scripserunt, aliter quam ipsi senserunt, viderint intelligi.

Et ait Saul : Coarctor nimis, etc. Judei a Deo derelicti, prophetiæ donum habere non meriti, a cunctis gentibus impugnati, emortuam, ut ita dicam, legis et prophetiæ umbram cæca sub nocte sequuntur. Hanc ærumnis obsessi quid sibi agendum sit, quasi consulendam existimant. Verum ipsæ quoque cæremoniæ legales idipsum nunc frustra et in angustiis celebratæ significant, quod olim Deo jubente, et grante accipiente, in publico exhibitæ monstrabant, vetera scilicet transitura, et facienda omnia nova, delendum funditus Judæorum et Christianorum toto orbe regnum esse dilatandum, quomodo Samuel mortuus, sed impia arte suscitatus, idipsum per omnia de regni mutatione, quod et vivus antea prædicebat. Si quem vero movet quomodo mulier arte dæmoniaca prophetam post mortem inquietare et suscitare potuerit, sciat pro certo aut falsam tunc umbram quærentibus ostendisse diabolum, aut si vere Samuel exstitit, tantum in his agendis licere diabolo, quantum Dominus permiserit. Nec mirum pro quibusdam secretioribus causis talia maligno spiritui permitti, cum et Salvatorem constituerit in sinum templi, et Job petierit acceperitque tentandum. Quod si fantasiam potius immundi spiritus fuisse quod apparuit, credimus; neque hoc turbare debet, quomodo talis vera et prophetica narrare potuerit. Novimus enim diabolum multa sæpe futura, quæ ab angelis sanctis didicerit, præscire vel prædicare posse; sed tunc minus illius dictis auscultandum, quocuncta quæ loquitur agite apud homines, seducendi studio facit. Quod autem dictum est inter cætera :

Cras autem tu et filii tui mecum eritis, sive Samuel dixerit, seu spiritus nequam, non aliter melius quam sine corpore, id est, in alia vita intelligitur. Quia nequaquam Saul malus ibi post mortem, ubi Jonathan bonus potuit recipi, imo chaos magnum inter eos confirmatum est, quorum unus in sinu est Abrahæ cum Samuele receptus, alter cum diabolo in inferni flamma sepultus. Ambo sunt tamen de hujus vitæ conversatione, qua diabolus semper carobat, ablati. Neque aliquid vetat intelligere, si hæc a diabolo fantastice dicta et ostensa crediderimus, voluisse malignum inter vera, quæ diceret, permiscere fallacia; dicentemque sub persona Samuelis ad impium, Tu et filii tui mecum eritis, latenter persuadere peccantibus, quia sopitis dimissisque post mortem etiam majoribus peccatis, et ipsi cum eis qui

A bene ante mortem vixerant, beate tunc vivere possint.

Statimque Saul cecidit porrectus in terram, etc. Legens prophetarum dicta, celebrans irrita sacrificia populus Judæorum, terrorem quidem patitur miser, sed robur fidei quo beatificetur, non habet, quia coruscante per orbem tanto tempore gratia prædicationis evangelicæ, panem vivum qui descendit de cælo comedere nescivit.

Ingressa est igitur mulier illa ad Saul, etc. Et populus ille perfidus, tantis hodie calamitatibus inter gentes oppressus, undique conturbatur, ut nec ipsa cum sacræ lectionis verba, quæ tamen in tenebris ignorantie percipit, quamvis sua synagoga cogente, legendo vel audiendo percipere delectet.

B *Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, etc.* Vitulus tenerrimus atque optimus, et panes similaginei, quos Abraham et Sara ad reficiendum Dominum fervente diei mediæ sole præparant (*Gen. XVIII*), fidem dominicæ incarnationis, et perfectionem devotæ humiliationis, quibus sancta Ecclesia cum suis magistris spiritualibus dilectionis et sapientiæ luce flagrans, Dominum placate, insinuat. At contra vitulus iste pascualis, et farina quæ mulier dæmoniosa morituro Sauli, servis ejus intempeste nocte coxit, et comedenda apposit, nativitatem regnumque Antichristi, et contritionem cordis eorum, qui ei stulta humilitate famulantur, exprimit: quæ synagoga Satanæ, a tenebris impietatis involuta, miseris, et æterna morte damnandis suis auditoribus credenda et speranda suggerens, quasi dulcibus eos epulis a circumstantium ærumnarum pavore reficit; quo corda pasti edulio proficientes in pejus, vadunt obscuro: ola sub nocte per umbram.

CAPUT VIII

Pugnaturi contra Israel Philistiim, David et a castris reverti et domum ire præcipiunt.

(I Reg. XXI.) *Congregata sunt ergo Philistiim universa agmina in Aphec, etc., usque ad id quod dictum est : Philistiim autem ascenderunt in Jezrahel.* Hæc lectio, in qua principes Philistiim David suis castris ejiciunt, illud nimirum tempus signat, de quo Dominus ait : *Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum (Matth. XXIV).* *Congregantur ergo Philisthæorum agmina in Aphec, quæ interpretatur furor novus; furit gentium perfidia contra Judæos, furit contra hæreticos.* Utrosque enim hoc in loco Israel significat, novisque semper insidiis veteres augmentare non cessat; contra hos quidem, quia unum solum Deum; contra illos autem, quia Christum prædicant; contra utrosque, quia idola derident, certamina dira gerens.

Sed et Israel castrametatus est super fontem, etc. Fons qui erat in Jezrahel, id est, in semine Dei, lavacrum baptismatis, quo Ecclesiæ filii per gratiam Spiritus sancti regenerantur, insinuat. Si ergo Judæos infideles, seu deteriores infidelibus hæreticos, in nomine Israel figuratos intelligas, ambo super

mentem gratiæ renascentis castra perfida ponunt; A orat: Scio quidem ipsa, et apertis fidei oculis intelligo bonitatem tuæ gratiæ cœlestis, teque ipsum esse de quo propheta prædixit: *Et vocabitur nomen ejus magni consilii angelus (Esa. ix)*; hoc est, paternæ voluntatis nuntius. Sed principes dogmatum culturarumque gentilium, spreto tuæ protectionis auxilio, sua se virtute et industria salvari debere confidunt.

Et satrapæ quidem Philistiim incedebant in centurionibus, etc. Novissimum agmen, vel humilitatis merito, vel ordine temporis intellige. Nationibus quippe gentium omni tempore sæculi contra Judæos, ex quo gens illa condita est, in acie constitutis, et eos manu vel ore debellare certantibus; sed et contra hæreticos, quia portio sunt Ecclesiæ, propter invidiam nominis Christi, simili mente furentibus, Dominus in electis suis humilis et despectus sæcularibus adest; *quia filii sæculi hujus prudentiores sunt in sua generatione filiis lucis (Luc. xvi)*. Qui etiam suo tempore incarnatus, et in plenitudine temporum, et humilis mundo apparuit, humilitatis, B abjectionis, et paupertatis exempla suis sequacibus foris ostendit, quos tamen intus quam manu fortis in debellando superbos, quam in beatificando subiectos sit desiderabilis edocuit.

Dixerunt principes Philistiim: Quid sibi volunt Hebræi isti? Despiciunt pagani vitam, societatem, doctrinam fidelium Christi, qui merito Hebræi, id est, transitores appellantur; quia nunc de vitis ad virtutes transire in futurum, de morte ad vitam transitum sperare, ima carnalium desideria, simul et adversa mundi omnia supinæ mentis culmina transcendere norunt.

Et ait Achis ad principes Philistiim, etc. Laudante Achis amicitiam David, irati principes Philistiim ejus contubernium in prælio vitant, cujus virtutem præliantis fama vulgante pavescunt. Denique inter alia dicunt: C

Nonne iste est David? etc. Laudante gentium Ecclesia fidem Christi, per quam vita mercatur æterna, irati philosophi et pontifices idolorum, ei se credere timent, cujus verbo suam culturam simul et sapientiam dolent esse destructam; cujus triumphum de antiquo hoste talem, qualem nemo alius promereri potuit, in unanimo sanctæ Ecclesiæ choro celebrari conspiciunt, ejus se membris adunare, ejus regimini subdi fidem percipiendo refugiant.

Vocavit autem Achis David, et ait ei, etc. Achis quidem ipse rectum David, innocentem et bonum, sicut angelum Dei confitetur; sed ne offendat oculos D satraparum Philistiim, e prælio descendere, in pace iræ præcipit. Fidelium turba de gentibus Christi justitiam, misericordiam, et sanctitatem, tanquam ejus qui ad salutem gentium a Deo fuerit missus, laudat, amat, prædicat, sed blasphemis superbisque idololatriæ ducibus verbum committi non debere precatur, ne forte audiendo et non credendo majus judicium sumant; et quasi hortatur Dominum, ut magis pacato serenoque in corde credentium requiescere contentus sit, quam non credituris prædicando oblatus, occasionem tribuat persecutionum scandalis excitandis.

Scio quia bonus es tu in oculis meis, etc. Et Ecclesia in Domini laudibus præstans, etiam ista per-

orat: Scio quidem ipsa, et apertis fidei oculis intelligo bonitatem tuæ gratiæ cœlestis, teque ipsum esse de quo propheta prædixit: *Et vocabitur nomen ejus magni consilii angelus (Esa. ix)*; hoc est, paternæ voluntatis nuntius. Sed principes dogmatum culturarumque gentilium, spreto tuæ protectionis auxilio, sua se virtute et industria salvari debere confidunt.

Philistiim autem ascenderant in Jezrael. Absente cum suis David, Philistiim in Jezrael, id est, in semen Dei præliaturi ascenderunt, quo secum prius demorante in Aphee, id est, in furore novo congenerant. Et reprobi sæpe, pulsus a sua vicinitate fortioribus Ecclesiæ doctoribus, tota se virtute in fragilioribus quosque depravandos exerunt, quos, ob majorum reverentiam, vel timorem, prius, quamvis animo furibundi, tangere et inquietare minime præsumperant. Non solum autem qui arma certantes, vel argumenta disputantes contra bonos ferunt, sed etiam qui exempla pravitatis sub fratrum nomine præferentes piorum aspectibus ostentant, in Jezrael, id est, semen Dei, ascendentes, zizaniis hoc diabolici seminis inficere tentant. Hujus mysteria lectionis, et hodie multis Dominum de suo corde fugantibus, electosque ejus prementibus, innumera per loca compleri videmus et audimus; sed, appropinquante mundi termino, crescentibus malorum eumæis, magis magisque complenda, quia non ambigimus, tremula exspectatione formidamus.

CAPUT IX.

David, duce puero Ægyptio, Amalecitas qui Siceleg percusserant vincit, prædam eruit, et dona largitus est amicis.

(I Reg. xxx.) *Cumque venisset David et viri ejus in Siceleg, etc., usque ad id quod scribitur: David misit de præda his qui erant in illis locis, in quibus commoratus fuerat David ipse et viri ejus.* In hac lectione typice ostenditur seductos ab hæreticis, quandiu dilectionem unitatis non perdidissent, facile Christi gratia per doctores veritatis, ad fidem posse recipi; et sive doctores ipsos, seu simpliciores quosque et propria salute contentos, uno omnes eodemque vitæ æternæ remanerandos esse denario; sed et ipsos hæresiarchas, partim corrigendos a Domino, partim perpetua ultione plectendos. Amalech dicitur populus bruchus, sive populus lingens; et Amalecitiæ impetum faciunt ex parte Australi in Siceleg, cum hæretici, qui per blandos sermones et benedictiones seducere solent corda innocentium, et omnes spiritualis scientiæ fructus maledica erodere lingua, ex ipsis sanctæ Scripturæ verbis, quæ, Spiritu sancto inspirati, locuti sunt, et composuerunt sancti Dei homines, simplicibus quibusque insidias tendunt.

Et percusserunt Siceleg, etc. Siceleg interpretatur defæcatio vocis adductæ, quam percutiunt et succedunt, qui discretionem auditæ prædicationis argumentationum suarum ariete confundunt, ecclesiasticæque fidei tranquillitatem maligno sui erroris

igne deſcendit. Cui nimirum igni ſimillimus ille eſt, A quo Jeremiæ prophetæ libros rex ſuperbus incedit; contrarius autem ille, quem Dominus miſit in terram, et voluit vehementer accendi.

Et non interfecerant quemquam, etc. Captivant et non interficiunt hæretici; qui etſi fidei ſimplicitatem minus eruditus, non tamen fervorem charitatis, quæ vita virtutum eſt, eripere valent.

Cum ergo veniſſet David et viri ejus ad civitatem, etc. Adveniens Dominus in electis ſuis catholicisque doctoribus, et videns Eccleſiæ turres ac tecta quondam fulgentia, ſermonis hæretici terræ complanata, primo, ut decet, pro ea restauranda Patrem ſetibus pulſat et precibus, ac deinde confestim etiam restaurandi cœpta molitur. Plangunt doctores commiſſas ſibi Eccleſias animasque, quas Deo genuerant et nutriebant, dilato ad tempus Chriſti auxilio, a fidei ſimplicitate corruptas; quod eſt, dilato ad tempus David adventu, virorum ejus uxores ac liberos ductos eſſe captivos; ſi enim ejus gratia juvenes addeſſet, corrumpi omnino non poterant.

Siquidem et duæ uxores David captivæ auctæ fuerant, etc. Quod uxores David utramque ſanctæ Eccleſiæ vitam, qua in præſenti vero regi ſervire gaudet, activam ſcilicet et ſpeculativam, ſignificent, ſupra jam dictum eſt. Tanta autem sæpe hæreticis a gentibus, quod Ariana maxima ſeditione claruit, Eccleſiam tempeſtas involvit, ut non ſolum ſpeculativæ vitæ decor, quem juxta nomen Jeſſabel, auctor ipſe gratiarum Deus in cordibus quietorum et humilium ſpiritu ſeminavit; ſed et activæ conſtantia, quam hi potius, qui nuper antiqui hoſtis manus evaſerunt, exercere ſolent, propulſante perſecutoris ira videatur interire.

Et applicavit Abiathar ephod ad David, etc. Quæ Domino inspirante ſancti ejus faciunt, more Scripturarum ipſe facere dicitur, qui juvat ut faciant; ſicut etiam de Spiritu ſancto, cui eſt una cum Patre et Filio virtus atque operatio, dictum eſt: Ipſe enim poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, quia quos repleverit, gemitibus vacare, et pro ſalute ſua Dominum facit poſtulare. David igitur, applicata ad ſe ſtola pontificali, an latrunculos proſequi debeat, Dominum conſulit; cum paſtores Eccleſiæ gratia, ſui auctoris intus edocti, per Scripturæ ſacræ lectionem, D qua doctores in miniſterio verbi ſemper oportet indui, qualiter erga errantes quosque agere debeant, conſilium ſuperæ voluntatis inquirunt. Reſpondet Dominus perſequendos ab David latrunculos, et comprehenſis excutiendam prædam, cum in eadem lectione docuerit, a doctoribus Eccleſiæ magiſtris perſequendos diſputando hæreticos, comprehenſendos ſuperando, excutiendam eis prædam revocando ad Eccleſiam animas eorum, prius ſui vel fraude ſeducas.

Abiit ergo David ipſe, et ſexcenti viri qui erant cum eo, etc. Torrens Beſor, qui interpretatur annuntiatio, ſi ſive caro, vel carnalem hæreticorum ſenſum perditilem ad corrigendum, vel redundantiam ſigni-

ficat eloquentiæ ſæcularis, et ipſam æque violento fluxu rapidam, nec facile niſi perfectis quibusque doctoribus ſuperabilem. Abiit ergo deſiderabilis noſter rex, veraciter manu fortis, ad bellandam verbo veritatis errantium perſevaciam, ipſe et electi ejus operis integritate, ſimul et ſpei certitudine probati, quod ſenarius numerus, quo ſua Dominus opera complevit, et centenarius, qui in computo auricularis primus dexteram peſit, manifeſte denuntiant. Denique in centeſimo pſalmo extremi judicii diſcrimen, quo ſpes omnium recte ſperantium ardet, aperte deſcribitur, ubi miſericordia et judicio cantato, fideles quidem terræ, et ambulantes in via immaculata, per miſericordiam ad ſedem perpetuæ beatitudinis ac ſui Redemptoris miniſterium provehendi; omnes autem peccatores terræ per judicium juſtum in matutino declaratae ſuæ, quæ diu latuerat, actionis interficiendi, ac de civitate ſuperæ pacis memorantur eſſe diſperdendi. Comitantibus autem in via veritatis Dominum ſanctis ejus, ubi ad articulum diſputandi, et hæreticos revincendi ventum fuerit, nonnulli sæpe etiam magis viri, non quidem a credendi puritate, ſed tamen a peritia dicendi laſſati ſubſiſtunt. Non enim omnes qui recte credere norunt, etiam eos qui contraria rectæ fidei ſapiunt, ratiocinando devincere norunt. Obſiſtit enim sæpe quaſi torrens annuntiationis, ſive carnis, vel carnalis eorum ſenſus, qui ſpiritualia capere nesciunt, vel impetus pronuntiandi carnalia quæ ſentiunt; quem ſuperare, et inſtar Eliæ vel Eliſæi ſuæ diſcretionis potentia perſerpare ac diſſipare unius periti nesciunt. Quod in Nicæna maxime ſynodo patuit, ubi tot ac tantis de toto orbe collectis doctoribus, non facile quiſquam primitus, præter Athanaſium Alexandrinæ Eccleſiæ diaconum, poterat inveniri, qui cum Ario conſigere, et ejus tergiverſationes ac dolos ſtatim deprehendere, traducere, ac devincere noſſet. Ubi gentilis quidam philoſophus, Ariſtotelicis permultum armatus argumentis, Chriſtianos creberrime provocans, a nullo penitus doctorum etiam dialectica arte illuſtrium quibat ſuperari, donec exurgens unus miræ ſanctitatis episcopus, ſophiſticæ quidem locutionis funditus ignarus, ſed divinæ fidei ſapientia præclarus, multifidas ejus verſutias ſimplici per omnia, ſed veraci proſecutione caſſaret. Non ergo torrentem hujusmodi transire docendo ſufficiunt, niſi qui vel eximia Spiritus gratia in fide roborati, vel majore diſputandi ſint, induſtria prædocti. Qui quoniam prudentia, fortitudine, temperantia, et juſtitia ſublimiter eminent, quoniam pro Evangelio conſigere gaudent, recte quadringenti fuiſſe memorantur, qui latrunculos iuſequentur; recte ducenti qui laſſi ſubſiſtunt; quia ſunt qui fidem et actionem, quam defendere diſputando nesciunt, ipſi vivendo exercere non nesciunt.

Et invenerunt virum Ægyptium in agro, etc. Proſperantes catholici doctores ad certamen cum hæreticis agendum, inveniunt sæpe relictos ab eis viros, tenebroſa peccatorum ſuorum nigredine notabiles,

nec præ ingenii teneritudine magistros erroris ad Ecclesiam vastandam sequi valentes; adducuntque eos ad audiendam fidem catholicam, panem aquamque verbi tribuunt; sed et dicta magistrorum præcedentium addunt, qui olim de pulcherrima præsentis Ecclesiæ quasi ficu, vel vitæ mortis articulo succisi, per totum sæculi huius qui nunc agitur annum, maturam suæ doctrinæ memoriam ad reflectendas fidelium mentes conservare non cessant. Et bene frægmen massa dant, quia non integra opuscula talibus, sed dicta patrum quotquot sufficere putant suggerunt. Bene duas ligaturas uvæ tribuunt; quia geminæ dilectionis eos vinculis Christo et Ecclesiæ copulandos ostendunt.

Qui cum comedisset, etc. Cum accepisset rectæ fidei alimoniam, accepit et fiduciam mentis, qua se misericordiæ gratiam speraret adepturum.

Dixit itaque ei David: Cujus es tu, vel unde? etc. Regula est Ecclesiæ, transfugientes ad se ab hæreticis per doctores suos inquirere; qui priusquam fugerint, quid de fide senserint, quo in futurum mente tendant. Et cum eos tota intensione hæresibus contradicere, et catholicæ fidei favere cognoverint, tunc demum eis ejusdem fidei sacramenta reconciliandis adhibere, ne sanctum canibus, et porcis margaritas passim mittere videantur. Cujus, inquit, auditores, et de qua, vel ad quam modo venire sectam disponis? Respondeat necesse est, qui vel hæreticorum laqueos evadere querit: Peccatis, fateor, obscuratus ego sum, hactenus audiendis mancipatus hæreticis; reliquit autem me magister, qui erroribus imbuat: quia ubi contra Ecclesiam bella gerebantur, minus me idoneum lingua vel ingenio ad hoc certamen esse perspexit; neque ultra ad talem voluit secum ducere conflictum. Siquidem nos erumpentes ab austro, id est, luce, perfectum et Spiritus sancti flatu vivificum dogma nostrum promittentes, et gentium non paucos ad nostram adduximus sectam, et ipsam Ecclesiæ fidem non parva ex parte turba vimus.

Dixitque ei David: Potes me ducere a.1 istum cuneum? etc. Dux David ad inveniendos debellandosque prædones esse suadetur, qui ab Amalecitis relinquebatur ægrotus; quia sunt qui inter hæreticos conversati, ob pigritiam ingenii, vires nocendi bonis non habent, et iidem subito gratia superna respecti et attacki, sufficientem ex Deo sumunt virtutem resistendi perversis; imo commodius multo et certius per eos qui hæreticorum arcana norunt, conversos ad catholicam, errantia eorum dicta confundunt. Quod autem jurari sibi rogat, ne occidatur, et ne in manus domini sui tradatur, ita demum persequentem cuneum proditurus hostilem; hoc nimirum querit a magistris spiritalibus, ut ea solum conditione illis hæreticorum pandat arcana, si ipsi sibi absque dubietate fidem, qua mortem vitare perpetuam possit, ostendant; neque eum rursus doctrinis subdi patiantur inanibus.

Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant, etc.

A Super faciem terræ discumbunt hæretici, comedentes et bibentes; qui sive obscura Scripturarum, seu legant aperta (hoc enim inter comedere et bibere distat), nequaquam per hæc cœlestia, sed terrena semper inquirunt, nec dicere cum Apostolo valent: Nostra autem conversatio in cœlis est (Philip. III). Et quasi festum celebrant diem pro spoliis quæ de terra Philistiim et Juda rapuerant, cum ad inventa sua, quibus vel paganorum aliquos sub prætextu nominis Christi pejus errare docuerant, vel fideles quosque a via veritatis averterant, quasi optimum scientiæ lumen arbitrantur, aiuntque gaudentes: Næc dies quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea (Psal. CXVII).

B Et percussit eos David, etc. Duobus modis percutit hæreticos Christus, vel castigando videlicet ad recipiendam fidem, vel anathematizando ad subendam perpetuam pœnam. Quæ utraque percussio a vespere usque in vesperam producit, quia ab agitatione obscurantia corda erroris, usque ad ejusdem erroris vel pœnitentiam ad tempus amaricantem, vel supplicium pertingit æternum. Quadringenti sane viri, qui ascensis camelis gladium David, totidemque ejus militum fugiendo evaserunt, illi sunt profecto qui, catholicorum despecta voce doctorum, nec corrigi ab his consentiunt, nec metuunt damnari; sed virtutum suarum, imo tumoris et jactantiæ celsitudine quasi camelorum gibbo confisi, non minus se perfectionis evangelicæ nomen et numerum tenere, ac dexteriora, id est vitæ cœlestis gaudia, sperare et adepturos esse gloriantur.

C Eruit ergo David omnia, etc. Devictis vel correctione vel ultione, vel detectione nefandi dogmatis hæresium conditoribus, eruit Dominus animas quas deceperant, et ad catholicæ pacis reducit unitatem.

D Venit autem David ad ducentos viros, etc. Perfecta de prædonibus victoria, David æque eos qui laesi substitierant, cum his qui pugnaverunt, spoliarum parte ditavit. *Non gloriatur sapiens in sapientia sua (Jerem. IX).* Non omnia possumus omnes. Nunquid omnes apostoli? Nunquid omnes prophætæ? Nunquid omnes doctores? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratias habent curationum? Attamen omnes in ejusdem dominicæ vineæ cultura diverso tempore laborantes, unum eundemque sunt vitæ decarium in contemplanda summi regis imagine percepturi.

E Misit dona de præda senioribus Juda, etc. Amat monetque Dominus cuncta in diversis personis, conditionibus et ætatibus, Ecclesiæ suæ membra, de sua semper victoria, sui regni perennis augmentatione lætari, et quoties animas diabolica pridem seditione corruptas viderint Ecclesiæ restitui, gloriificare ac benedicere Patrem qui in cœlis est. Quod eos maxime facere gaudet, quos dilectionem suam in corde puro, et jam inter acerbæ persequentium decipulas servasse, quos sanctorum dicta vel exempla in sedula castæ conscientiæ memoria tenuisse perspexerit. Hoc est enim verum David exultantem.

et viros ejus vel hospitio donasse, vel defendisse latibulo. Sed et doctor quisque catholicus, cum hæreticorum spineta nuper investigat, prodit, expugnat, necesse est hæc et aliis fratribus propter scientiam cavendi et superandi talia, sive colloquendo, sive etiam scribendo, revelare non tardet. Et nota, non solum in credendo Deum, sed et in diligendo proximos, multum hæreticos a catholica, multum a Christiana perfectione distare gentiles. Amalecitas lassescens moriturumque sui itineris socium relinquens abeunt, et quasi feris avibusque lacerandum exponunt. At suos David comites lassos, et tuto in loco ad certamen ipse præparans statuit, et opima redux pace et benedictione locupletat. Meminit hujus lectionis et titulus psalmi quinquagesimi secundi, qui ita se habet, *In finem pro Amalech, intellectus David*; quo significat in Christum, qui finis est legis ad justitiam omni credenti (Rom. x), pro adversariis Ecclesiæ sive corrigendis sive damnandis, intellectus figurativi David, qui in tolerando, in persequendo, depræliando Amalecitas, quid civitas veri David a perfidis passura, quid eisdem ipse sit retributurus, intellexit. Sed et psalmi textus intellectu facillimus, lectionis hujusce per totum myrteris adgaudet; quia perfidis iniquorum cœptis inchoat, *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus (Psal. LI)*; vel nullam videlicet Deum esse, qui res humanas curet, vel aliquam in sancta Trinitate personam Deum verum non esse, insipienti pectore tractans; et in veri David a [F. Davidis] triumpho finem facit, *Dum avertit Dominus captivitatem plebis suæ, exsultavit Jacob, et lætabitur Israel (Psal. xlii)*.

CAPUT X.

Concerto certamine Israel fugit caditque coram Philistiim; jamque occisis Saul filiis, suum ipse super enses moriturus irruit: quorum ablata a Philistiis cadavera Jabita digno honore sepeliunt et jejuniis a Domino levamenta malorum deposcunt.

(I Reg. xxxi.) *Philistiim autem pugnabant adversus Israel, etc.*, usque ad id quod scriptum est: *Et tulerunt ossa eorum, etc.* In hac lectione figurate monstratur, optimatibus Judæorum per gentium exempla vel dicta corruptis, et suæ scientiæ spiritualis arma, quibus contra hostem muniri debuerat, ad necem propriam negligendo vertentibus, minores quoque bonæ actionis castra succedentibus suo loco reliquisse gentibus. De quorum casu malis exsultantibus, boni potius, si quid in eis exempli utilis, si quos inter eos invenerint electos, horum memoriam proferant; porro exitum reprobos superni judicis examini relinquunt. Quæ et de hæreticis æque omnia, et de falsis catholicis eodem ordine possunt intelligi. Imminente igitur tempore Davidici regni, Philistiim sicut semper pugnabant adversus Israel. Appropinquante novæ gratiæ tempore, gentiles, sicut et ante consueverant, castitatem Israeliticæ fidei per exempla pravitatis oppugnabant, nunc opera perversa perituri, nunc idololatriæ cultura ostendendo, juxta exemplum Balaam, qui docebat Balach mittere scan-

dalum coram filiis Israel, edere et fornicari (Num. xxiv).

Et suggerunt viri Israel ante faciem Philistiim, etc. Et decepti sunt, qui fortes videbantur in contemplanda Dei voluntate, quod nomen Israel significat, cum opera gentilium incautius, doctrinamque sequerentur, et perierunt depravati in superbia luxuriosa, quam vocabulum montis Gelboe, id est, lubrici designat. Sed et hæreticorum perditionem non parum secularis sapientia juvit. Unde pulchre quidam nostrorum ait, Philosophi patriarchæ hæreticorum Ecclesiæ puritatem perversa maculaverunt doctrina.

Irrueruntque Philistiim in Saul, et in filios ejus, etc. Irruerunt tota intentione gentes circumpositæ in regnum Judææ destruendum, et filios ejusdem regni tollendos de medio, et depravarunt sua corruptione sacerdotes, Scribas, et Phariseos, filios scilicet doctoresque regni illius. Sed et hæreticos, ne Spiritus sancti gratiam simplici corde prædicarent aut colerent vetarunt; quod est Jonathan percutera, id est columbæ donum; ne Patrem, qui nos sibi non natura, sed adoptione filios fecit, digna confessione laudarent, interdixerunt; quod interfectio significat Abinadab, id est, Patris mei spontanei; ne in Christi regno salutem mundo assuturam crederent, obstiterunt; quod occisus indicat Melchisue, qui dicitur Rex meus salus, credo. Qui Arium seduxit philo-sophus, quasi Melchisue peremit; qui Macedonium, Jonathan; qui Manichæum, Abinadab, quia videlicet hunc veri regis Christi omnipotentiam negare, illum Spiritus sancti donis derogare, istum summi Patris bonitatem blasphemare magister corruptionis edocuit.

Totumque pondus prælit versum est in Saul, etc. Totis viribus agebant gentiles, ut regnum Judææ tollerent. Et appropriabant ei viri dolis deceptionum instructissimi, et seducti ac depravati sunt proceres regni illius vehementer ab eis qui cordi illorum abrepta simplicitate veritatis, multifidum fraudulentiam et astutiarum vulnus inflixere. Sicut enim gladius hostilis apertam idololatriæ graviorumque flagitorum suasionem, ita subtiliora deceptionum argumenta sagitta demonstrat. Non autem gladio Philistiim, sed sagittis Saul interiit; quia non apertis sceleribus, quæ mortifera esse nemo dubitaret, Judaici regni duces extremi ipso perire cum regno, sed his potius quæ sub velamine pietatis acta, impiissimum mortis virus inferrent. Verbi gratia, dicente Deo: «Honora patrem tuum et matrem, et ipsi contra docebant suos auditores dicere parentibus: «Munus quodcumque est ex me, tibi proderit, et sic ab eorum penitus honoratione cessare. Item dicebant: «Qui jurat in templo, nihil est; qui jurat in auro templi, debet, et cætera hujusmodi, quæ Dominus in Evangelio multiplici illis increpatione depromit, maxime illud, quod ipsum legis et Evangelii Dominum quasi transgressorem legis interficiunt. Quæ omnia seclerum argumenta ad imitationem faciunt astutiæ gentiles, cum philosophiæ studiis exercitatum ingenium

ad nefarias artes inflectunt, sagittariis nimirum Philistiim vulnerantibus cadunt. Nihil autem prohibet, sagittarios, immundos spiritus accipere, quorum dolis imbuti perierunt.

Dixitque Saul ad armigerum suum: Evaginata gladium tuum, etc. Armiger Saul legis doctores significat; quia sicut arma et sagittæ Philistiim, pravorum deceptiones, sic econtra Israelitarum arma non aliud sunt mystice intelligenda, quam spiritualis verba doctrinæ, quibus se Dei populus a cunctis debuerat munire periculis. Sed vulneratus usque ad desperationem a sagittariis Saul, maluit armigeri sui quam incircumcisorum gladio perire, quia principes regni Judæorum, sumpto semel proposito in peccatis suis moriendi, maluere doctoribus suis mandata legis solventibus, et sic se docentibus, quam gentilium, quos communes et immundos vocabant, consortio se polluerent perimi. Denique timebant introire prætorium gentilis, ut non contaminarentur, sed manducarent pascha (*Joan. xviii*). Quod tamen pascha, versa in suam perniciem lege, quam acceperant, insonitis sanguine contaminare non timebant.

Et noluit armiger ejus, etc. Non est ambigendum, inter reprobos legis doctores exstitisse aliquos qui verbi acumen ad occidentos suos auditores sinistra interpretatione pervertere nollent, et nihilominus ipsos auditores ea quæ recte dicta a magistris acceperant, vel despiciendo, vel, quod pejus est, blasphemando in suam vertisse perniciem, quorum visa morte spirituali, id est, obstinatione peccandi, et ipsos verbi ministros per tempora deterioratos, testimonia legis, quæ male interpretari timuerant, malo contempta sibi occasionem fecisse ruinæ. Hæc et hodie nobiscum sæpè agi, utinam nesciremus. Sed et hæretici peccatorum suorum et ipsi jaculis cruentati, cum verba divinorum eloquiorum in argumenta sui erroris immutant, sua nimirum arma morituri contra suum pectus invertunt; et frater quilibet etiam in catholica permanens unitate, cum artem quamcumque pro communi Ecclesiæ, eorumque inter quos vivit, utilitate didicit, in superbix, cenodoxix, philargyrix, alteriusve cujuslibet vitii contagione polluit, suo se miser gladio confodit; quia quod defendi ab hoste debuerat, hostem potius juvit.

Videntes autem viri israelitæ, etc. Videntes indocti quique, et humilitatis veræ medicamina, lavacrumque baptismi salutaris ignorantes, in Judæa doctos quosque, magistrosque suos in certamine spirituale peccato triumphante devictos, sed et vulgus non paucum, eorum prius auditui proximum, persequente adversario a prisca suæ constantiæ sede fugatum, et ipsi confestim majorum ruina turbati, opera virtutum omnia ac munimina scientiæ spiritualis, quæ habuerant, amiserunt; veneruntque peccata gentilium, et cuncta in Judæis incredulis studia virtutum, perversa in habitatione corruerunt; venerunt immundi spiritus, et corda quæ fidei constantia deseruit, occuparunt; vel certe ven-

erunt gentes et optima quendam Judæorum studia credendo sua fecerunt. Nam et olim divina eloquia, quæ illi non parva ex parte jam tunc reliquere, ipsa sibi interpretari fecerunt; et nunc projectam ab eis cum ipsis eloquiis divinæ Scripturæ fidem Christi susceperunt ac velut inhabitando possident. Sane quod dictum est, trans vallem, et trans Jordanem, ut apertius mystice pateat, situs ipse loci paucis intimandus est. Vallis est circa Jordanem grandis, et ipsa campestris, in immensam longitudinem se extendens, Hebraice Elon sive Aulon vocata, qua circumdatur ex utraque parte montibus sibi invicem succedentibus et cohærentibus, qui incipientes a Libano, et ultra eum usque ad desertum Pharan perveniunt; suntque in ipso Aulone, id est in valle campestri urbes nobiles, Scythopolis, Tyberias, stagnumque prope eam; sed et Jericho, mare mortuum, et regiones in circuitu; per quas medius, ut diximus, Jordanis fluit, oriens de fontibus Paueadis, et in mari mortuo interiens. Quia ergo vallem dejectionem humilitatis, Jordanem in quo Dominus baptizari dignatus est, undam baptismatis significare non latet, merito Jordanis valle cingitur, ut nos humiliter salutiferi fontis ingressum querere, humiliter egresso [*F. egressos*] eo conversari et ipse loci situs admoveat. Quicumque ergo non in valle Jordanis, sed trans vallem et trans Jordanem erant, fugiunt; quia qui humilitatis et baptismi remedium vel suscipere, vel susceptum servare neglexerint, contra malignos spiritus valere nullatenus possunt. Quod de Judæis et paganis, de hæreticis et malis catholicis potest generaliter accipi.

Et præciderunt caput Saul, etc. Usque adeo corruptores vel dæmones Judæam impietatis armis persecuti sunt, donec ipsum ei regni principale radicibus adimerent, munimina legis sacræ, quibus contra omnia adversa prævalebant, eriperent. Cujus mox dejectionem, quasi proprii signum triumphi, propriæ causam lætitiæ suis longe lateque complicitibus fama vulgante spargere festinarunt; et augmentum sceleris armaturam Dei, quam beatus apostolus Paulus, et nos adversus spiritualia nequitix in cœlestibus militaturos induere præcipit (*Ephes. vi*), et ipse prior indutus, bonum certamen certavit, cursum consummavit, fidem servavit, accipiens a Domino coronam justitiæ (*II Tim. iv*); hanc, inquam, militix cœlestis armaturam. Judæis ereptam, impii decepti, et decipientes inferis inducere laribus, hoc est, divina eloquia dæmoniorum doctrinis æquiparare contenderunt. Quod duobus modis eos egisse et agere constat; cum vel dicta spiritualia carnaliter interpretando perverse intelligunt, vel easdem litteras divinas, quasi communes et nulla superna auctoritate suffultas, prout volunt ventilant. Gentem vero ipsam Judææ regni arce privatam, quasi ad nihili redactam, et inimicorum potestati concessam, in derisum sibi palam deceptores, publicumque proposuere proverbium; quod est figurate corpus Saulis truncum in muro Bethsan, id est, domus

inimici habendum ostentui, manibus suspendisse nefandis. Sed et hæreticos, peccatorum præcedentium sagittis stratos, cum præsidio charitatis, quæ arx est virtutum omnium, fraudant. Quasi caput Saul immundi spiritus præcidunt, cum suum magis quam Scripturæ sensum sequi persuadent. Armis exspoliant, cum divina eloquia ad suum, id est, dæmonicum sensum pervertant. Arma Saul in templo Astaroth ponunt. Astaroth quippe, non solum quia idolum est, sed etiam quia factura exploratorum interpretatur, doctrinam significat spirituum malignorum, qui caulas fidelium circumcumbentes quotidie, si quem devorare possint, explorant. Cum opera ipsa, quibus Deo servierant, ad suæ malignitatis obsequia dira permutant, membra nimirum lucis et vitæ expertia in muro domus inimici suspendunt.

Quod cum audissent habitatores Jabes Galaad, etc. Jabes, quæ interpretatur exsiccata, Ecclesiam designat, quam ab omni carnalis concupiscentiæ fluxu, ab omni inquinamento carnis ac spiritus fervor justitiæ Solis, hoc est aspiratio divini temperat amoris. Unde recte talis in monte sita describitur. Et ipse Galaad, id est, acervus testimonii vocatur, ut significet subtilissimam sanctorum vitam, ne ad errorem deflecti possit, idoneis Scripturarum testimoniis, esse firmatam. Ipsa autem est civitas, quam in auspiciis sui regni Saul, cum adhuc humili pietate Domino serviret, ab hostium obsidione liberavit. Cum ergo audissent habitatores Jabes Galaad quæcunque fecerunt Philisthim Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi.

Et ambulaverunt tota nocte, etc. Cum audissent habitatores civitatis Christi super montem positæ, Judæam, ex qua sibi in patriarchis, prophetis, et apostolis, præcones et ministros salutis advenisse meminerunt, a gentibus contemptam habitamque derisui, surrexerunt in opus verbi omnes viriliter agere gaudentes; et inter medias errantium tenebras ipsi virtutum iter ambulantes, prohibuerunt de illorum casu, quorum delicto salus gentibus quasi ad diaboli domum pertinentium, publica insultatione letari. *Quod si delibatio, inquinat, sancta est, et massa; et si radix sancta, et rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem, cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis et pinguedinis oliivæ factus es, noli gloriari adversus ramos (Rom. xi), et cætera quæ Apostolus ad Romanos miro ac multiplici sermone digessit.*

Venerunt Jabes, et combusserunt ea ibi, etc. Cadavera, carnales sive carnalia ossa, fortiores quosque et virtutum opera designant. Combusserunt ergo cadavera Saul et filiorum ejus, qui infirma casas

Judæorum superno reliquere judicio, ut hæc altitudinem divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei (Rom. xii), juxta incomprehensibile suæ voluntatis consilium fecisse vel permisisse cognoscereat. Combustionem quippe hoc in loco juxta illud intelligere debemus, quod de percipiendis scrutandisque Dominicæ passionis sacramentis sub agni edendi typo præcipitur: *Si quid residui fuerit, igni comburetis (Exod. xii). Ossa in nemore Jabes sepelierunt*, cum si quid in infirmis virtutis et firmitatis invenerunt, non hoc quasi nihil despicerent, sed fructuosos sanctorum operibus maluerunt adjungere; si quos inter carnales ac fragiles virtutibus animæ studere cognoverunt, hos sanctorum consortio annumerare curarunt. Per nemus quippe bonorum operum fructus novit exprimi, qui in Genesi legens, quod vel quale nemus Abraham in Bersabee plantaverit, recte intelligere novit. Aliter Saul pro peccatis suis mortuus et derisus, a viris Jabes, quos salvavit, publico eripitur opprobrio. Cadaver comburitur, et ossa conduntur in nemore; quia dignum profecto est, ut si quis fidelium magnorumque virorum peccato victore spiritualem mortem incurrerit, ab his maxime quibus in bono profuit, ut reviviscere possit, adjuvetur, horumque et ferventissimis in compunctione precibus ejus carnalia detegantur, et spiritualia quæ gessit, suo digna pietate commendentur auctori.

Et jejunaverunt septem diebus. Recte et ad litteram pro mortuis, ut ad requiem pervenire valeant, septem diebus jejunatur, qui post sex hujus sæculi ætates, in quibus in carne laboramus, septima est in illo sæculo ætas requiescentis animarum carne exutarum, in qua beate tempus illud glorificum, quando resurgere mereantur, expectant. Cujus figuram quietis et resurrectionis, et septima dies in lege, et septimus sive quinquagesimus annus, in quibus requies operum dabatur, typice prætendebant. Ipsum vero exemplum nostra spei et fidei dispensatione Dominus ostendit, qui sexta sabbati crucifixus, septima requiescens corpore in monumento, octava et quæ una sabbati est, resurrexit a mortuis. Sed in parte allegoriæ, cum de cæcitate Judæorum sabbatum hæcenus carnaliter observantium, cives contribulesque sui fideles merito tristitiam et continuum in corde retinent dolorem, quasi septem diebus jejunant; quia constitutis adhuc in errore fratribus cognatisque suis, nullatenus plenam possunt habere lætitiæ. Cum autem et ipsi octavæ diei, id est, Dominicæ simul et suæ resurrectionis mysteriam perfecte cognoverint, utriusque pariter juvante gratia Christi, perpetua festivitate gaudebunt.